UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1558. usque ad annum 1560

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1771

VD18 90118588

urn:nbn:de:hbz:466:1-66800

Visual Library

Th. 5778.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLAUDII FLEURII
ABBATIS
HISTORIA ECCLESIASTICA
A QUODAM ANONYMO CONTINUATA,
ATQUE A
R. P. ALEXANDRO
A S. JOANNE DE CRUCE CARMELITA EXCALCEATO
PROVINCIÆ BAVARICÆ DEFINITORE PROVINCIALI,
OLIM S. THEOLOGIÆ, AC SS. CANONUM
LECTORE
LATINE REDDITA, NOTISQUE CASTIGATA.

CONTINUATORIS
TOMUS DECIMUS NONUS
SEU IN ORDINE
TOMUS XLIII.
Ab anno Christi 1558. usque ad annum 1560.

Collegii S. Pad. 1771.

INVIDIA FRUSTRA CONTRA NITENTE.

AUGUSTÆ VINDELICORUM, & OENIPONTI
IMPENSIS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXI.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CONSPECTUS LIBRORUM.

LIBER CLIII.

§. 1. Caletum a Guiſio duce obſeſſum. pag. 1
§. 2. Guina a Guiſio Duce obſeſſa, captaque. 3
§. 3. Hameſium Caſtellum a Duce expugnatum. 4
§. 4. Ordinum Comitia Pariſiis celebrata. 5
§. 5. Rex Caletum profectus. 8
§. 6. Franciæ Delphinus Mariæ Stuartæ Scotiæ Reginæ deſponſatus. 9
§. 7. Titulus Regis Delphino a Scotis conceſſus. 11
§. 8. Colloquium Granvellani cum Cardinale Lotharingio circa Colinii cauſſam. 12
§. 9. Granvellani ſermo de Andeloto in Calvini hæreſin prolapſo. 14
§. 10. Rex a Cardinale de erroneis Andeloti opinionibus certior factus. 16
§. 11. Andelotus Regem accedens, eique rationem reddens de ſua Religione. 18
§. 12. Montlucius in ſupremum Gallici peditatus Præfectum electus. 19
§. 13. Actum de pace inter Hiſpaniam, Angliam, & Franciam. 21

§. 14. Cercampenſis congreſſus pro pace reſtauranda. 22
§. 15. Eliſabethæ connubium a Sabaudo Duce expetitum. 24
§. 16. Eliſabetha Sueciæ Regis nuptias reſpuens. 26
§. 17. Subſidium per Mariam Reginam a ſuo Senatu petitum. 27
§. 18. Mariæ Angliæ Reginæ obitus. 28
§. 19. Cardinalis Poli mors. 29
§. 20. Hujus Cardinalis opera. 31
§. 21. Aloyſius Priulus a Polo hæres nominatus. 39
§. 22. Pontifex circa Anglici Sceptri ſucceſſorem Romæ ſollicitus. 40
§. 23. Anglorum rationes præferendi Eliſabetham. 42
§. 24. Eliſabetha in Angliæ Reginam ſalutata. 44
§. 25. Witthalam delata, ac Mariæ exequiis aſſiſtens. 46
§. 26. Legati ad varias Aulas a Regina decreti. 47
§. 27. Eliſabethæ Orator Roma excedere juſſus. 50
§. 28. Comitia pro Ferdinando in Cæſarem agnoſcendo Francofordiæ celebrata. 56
§. 29. Legatus a Ferdinando in Cæſarem electo ad Papam decretus. 57
§. 30. Papa Cæſaris Legatum excipere tergiverſatus. 59
§. 31. Cæſaris abdicatio Romæ in controverſiam vocata. 60
§. 32. Commendoni libellus pro vindicandis Papæ juribus. 62

§. 33. Legatus a Cæsare Roma evocatus. 64
§. 34. Caroli V. Imperatoris obitus. 66
§. 35. Indoles hujus Imperatoris. 67
§. 36. Testamenti, ac Codicilli tabulæ a Carolo V. scriptæ. 74
§. 37. Hujus Cæsaris Proles. 78
§. 38. Maria Vidua Hungariæ Regina fatis functa. 80
§. 39. Herbipolensis Episcopus a Sicariis occisus. 82
§. 40. Petri Bertani Cardinalis obitus. 85
§. 41. Joannis Gropperi ad Cardinalatum nominati mors. 86
§. 42. Hujus Auctoris opera. 88
§. 43. Auriæ Cardinalis extrema. 90
§. 44. Cardinalis Peytii fatum. 91
§. 45. Cardinalis Tagliavia fatis functus. 93
§. 46. Joannes Bunderius mortuus. 95
§. 47. Alphonsi de Castro obitus. 97
§. 48. Mors alterius Alphonsi a Castro Jesuitæ. 99
§. 49. Quædam Parisiensis Theologicæ Facultatis censuræ. 100
§. 50. *Liber, cui titulus:* Instructio familiaris puerorum: *censura notatur.*
§. 51. Propositiones Ægidii Bigotii censuris perstrictæ. 105
§. 52. Guilielmus Manourius Mathurinus Monachus a Facultate damnatus. 111
§. 53. Audacia hæreticorum Maroti Psalmos publice decantantium. 112
§. 54. Severum Regis edictum adversus hosce hæreticos. 114

§. 55. Valentini Gentilis hiſtoria, ejusque errores. 116

§. 56. Gentilis ad revocandos errores inductus. 119

§. 57. Valentinus carceris pœna ad ejurandam ſuam hæreſin compulſus. 120

§. 58. Gentilis palinodia denuo cantata mortis ſupplicio ereptus. 121

§. 59. Geneva auffugiens, ac Lugdunum delatus, 123

§. 60. Tumultus ob Religionem in Scotia ſuſcitati. 124

§. 61. Proteſtantium rebellio in hoc Regno inchoata. 125

§. 62. Seditioſa Scotorum Societas pro tuenda ſpuria reformatione. 126

§. 63. Officium divinum in linqua vernacula celebrandi Facultas Proteſtantibus indulta. 128

§. 64. Comitia pro Supremi Præpoſiti electione a Jeſuitis celebrata. 129

§. 65. Pater Layneſius in ſecundum Societatis Præpoſitum poſt D. Ignatium electus. 131

§. 66. Oratio Pontificis ad Patres congregatos. 133

§. 67. Electio Superiorum Majorum. 136

§. 68. Decreta pro ſtudiis, & Auctoribus Theologicis in Societate adoptandis. 137

§. 69. Patris Layneſii Sollicitudo in adminiſtranda Societatis republica. 139

§. 70. Pontificis Conſilium de Generalatu duntaxat ad triennium extendendo. 140

§. 71.

§. 71. Eliſabethæ animus a vera Religione alienus. ibid.
§. 72. Regina Weſtmonaſterii coronata; initium Regii Senatus. 141
§. 73. Regina ad ineundas nuptias a Senatus Deputatis rogata. 143
§. 74. Jura Succeſſionis Eliſabethæ ſolemni ritu in Senatu aſſerta. 144
§. 75. Parkerus, aliique Theologi Eduardi Liturgiam recognoſcere juſſi. 146
§. 76. Liturgia circa realem præſentiam mutata. 148
§. 77. Anxius Eliſabethæ animus circa articulum de Supremo Eccleſiæ Capite. 150
§. 78. Varia Anglici Senatus ſtatuta circa Religionem. 152
§. 79. Primorum Delegatorum Curia in Angliæ Regno ſtabilita. 154
§. 80. Sacerdotes Verbum Dei absque ſpeciali licentia annuntiare a Regina prohibiti. 155
§. 81. Colloquium inter Doctores Catholicos, & Proteſtantes. 156
§. 82. Colloquium per Catholicos diſſolutum. 158
§. 83. Altercationes de reſtauranda Eduardi Liturgia. 159
§. 84. Aliæ decretorum formulæ poſtmodum rejectæ. 161
§. 85. Colloquium pro ſtabilienda pace in Caſtello Cameracenſi habitum. 163
§. 86. Eliſabethæ querelæ contra Delphinum, ejusque conjugem ob uſurpatum Regis Angliæ titulum. 164
§. 87. Pax Eliſabethæ cum Galliarum Rege. 166

§. 88. Cameracenſis fœderis articuli. 167
§. 89. Pacis articuli Eliſabetham inter, & Regem, ac Scotiæ Reginam. 172
§. 90. Magni tumultus in Scotia propter religionem. 173
§. 91. Santandreani adverſus Adminiſtratricem eos reprimere intentam ſæve tumultuantes. 177
§. 92. Adminiſtratrix armorum ſuppetias a Galliarum Rege poſtulans. 178
§. 93. Induciæ inter Adminiſtratricem, & Proteſtantes fœderatos initæ. 180
§. 94. Diæceſes Eliſabethæ Reginæ juſſu luſtratæ. 181
§. 95. Præter decreta Eccleſiaſtica ab Eduardo condita, adhuc alia per Eliſabetham ſtabilita. 182
§. 96. Facultatis literæ Deputatis ad viſitandum datæ. 183
§. 97. Matthæus Parkerus per Reginam in Cantuarienſem Archiepiſcopum nominatus. 185
§. 98. Epiſcopi pro inaugurando Parkero nominati. 186
§. 99. Parkerus inauguratus, ac Lambethi conſecratus. 188
§. 100. Deputati a Franciæ, & Hiſpaniæ Regibus Auguſtam ablegati. 191
§. 101. Ferdinandus Cæſar Metim, Tullum, & Virodunum reſtitui poſtulans. 193
§. 102. Exequiæ pro Carolo V. Auguſtæ Vindelicorum celebratæ. 194
§. 103. Proteſtantium reſponſa ad propoſitionem de Synodo celebranda. 196

§. 104.

§. 104. Ob Proteſtantium pertinaciam ſuam ſectam profitendi libertas eisdem a Cæſare permiſſa. 197
§. 105. Livonienſes auxilia a Poloniæ Rege petentes. 198
§. 106. Clam de extirpandis hæreticis actum. 199
§. 107. Quorumdam Præſidum querelæ apud Regem contra hæreticos. 200
§. 108. In hæreticos per Regii Senatus Patres inquiſitum. 202
§. 109. Rex ipſemet in Religionis cauſſa Senatum accedens. 203
§. 110. Quorumdam Senatorum obſtinatio, nec per ipſam Regis præſentiam fracta. 205
§. 111. Duo Senatores Faber, & Burgus Regis juſſu capti. 209
§. 112. Jacobi Spifamæ cauſſa a Senatu cognoſci cœpta. ibid.
§. 113. Primum conciliabulum Pariſiis a Calviniſtis celebratum. 211
§. 114. Origo confeſſionis fidei, ac Calviniſtarum diſciplinæ in Galliis. 212
§. 115. Principum Proteſtantium Oratores pro Calviniſtis apud Regem ſupplices. 214
§. 116. Judices ad cognoſcendam Senatorum captivorum cauſſam a Rege nominati. 217
§. 117. Burgus de hæreſi convictus, atque ab Epiſcopo Pariſienſi damnatus. 218
§. 118. Haſtiludia in nuptiis Eliſabethæ de Francia cum Philippo II. inſtituta. 220
§. 119. Rex e ruptæ haſtæ ictu vulneratus. 221
§. 120. Henrici II. Galliarum Regis obitus, variumque de eo judicium. 223
§. 121. Hujus Regis virtutes, ac vitia. 224

§. 122. Henrici II. Conjuges, ac liberi. 225
§. 123. Varia ab Henrico in Regno ſuo ſtabilita. 229
§. 124. Franciſcus II. Henrici II. Patris ſui Succeſſor. 230
§. 125. Regni adminiſtratio a Regina Franciſci II. Matre, & Guiſiis vindicata. 231
§. 126. Montmorentius Conneſtabilis, & Valentina Duciſſa Reginæ exoſa. 233
§. 127. Navarræ Regis adventus ad Aulam. 235
§. 128. Franciſcus II. Rex Rhemis inauguratus. 237
§. 129. Navarræ Rex injecto metu ex Galliis ſecedens. 238
§. 130. Navarræ Rex Hiſpaniæ Reginam ad Maritum ſuum deducere juſſus. 239
§. 131. Variæ in Aula innovationes. 240
§. 132. Diverſa edicta ad publicæ pacis conſervationem. 241
§. 133. Equites Ordinis S. Michaelis creati. 242
§. 134. Calviniſtæ Pariſiis ſevere caſtigati. 243
§. 135. Famoſi Calviniſtarum libelli contra Franciæ regimen, eorumque confutatio. 245
§. 136. Judicii acta contra Annam Burgum, ceterosque Senatores continuata. 247
§. 137. Burgus errorum ſuorum revocationem ſimulans. 248
§. 138. Idem a Calviniſtis ad priſtinos ſuos errores revocatus. 249
§. 139. Minarius Præſes e Palatio domum redux ſclopeto trajectus. 250
§. 140. Burgus ad laqueum, & rogum damnatus. 252

§. 141. Ceteri Senatores ad varia ſupplicia damnati. 253

§. 142. Omnes de hæreſi ſuſpecti ſevere puniti. 256

§. 143. Hæreticos detegendi modus in Francia excogitatus. 258

LIBER CLIV.

§. 1. Summus Pontifex de prava ſuorum Nepotum adminiſtratione admonitus. 260

§. 2. Pontifex plura ſibi data monita in mentem revocans. 262

§. 3. Nepotes, eorumque amici Roma exire a Papa juſſi. 264

§. 4. Pontificis reſponſum ad Cardinales pro Nepotibus deprecantes. 266

§. 5. Tribunal ad occurrentes controverſias rite dijudicandas inſtitutum. 267

§. 6. Pontificis ſtudium in reſtaurando Inquiſitionis tribunali. 268

§. 7. Ejusdem Pontificis Conſtitutiones contra Hæreticorum libros, Religioſos, alioſque. 270

§. 8. Epiſcopatus in variis locis ſtabiliti. 272

§. 9. Philippi II. conſilium de novis Epiſcopatibus in Flandria erigendis. 273

§. 10. Tredecim Epiſcopatus in Belgio erecti. 276

§. 11. Flandri hanc immutationem ſiniſtre interpretantes. 277

§. 12. Paulus IV. morbo correptus, ac hydropiſi laborans. 279

§. 13. Pauli IV. Pontificis obitus, Romanique populi jubilus. 281

§. 14. Mors Cardinalis Roberti de Nobilibus. 283
§. 15. Cardinalis Rosarii fata. 285
§. 16. Trivultii Cardinalis extrema. 287
§. 17. Joannes Baptista Ghislerius Cardinalis mortuus. 289
§. 18. Obitus Cardinalis Hieronymi de Capite ferreo. 291
§. 19. Cardinalis de Meudon extrema. 293
§. 20. Dandini Cardinalis fata. 295
§. 21. Mors Ludovici Lippomani. 297
§. 22. Mathiæ Bredenbachii obitus. 299
§. 23. Ruardus Tapperus fatis functus. 300
§. 24. Taciti Nicolai Zegeri mors. 301
§. 25. Joachimi Perionii fata. 303
§. 26. Joannis Baptistæ Folengii extrema. 304
§. 27. Roberti Cenalis obitus. 305
§. 28. Roberti Stephani Regii Typographi obitus. 307
§. 29. Joannis Christophorsani mors. 309
§. 30. Franciscus Duacenus mortuus. 319
§. 31. Lucæ Gaurici fatum. 312
§. 32. Aliorum Illustrium Virorum obitus. 313
§. 33. Cardinales Conclave ingressi. 314
§. 34. Cueva Cardinalis casu fortuito vix non in Pontificem electus. 316
§. 35. Cardinalis Cornarus ad eligendum Pisanum quosdam sollicitans. 319
§. 36. Gallorum molimina de Turnonio Cardinale in Papam eligendo. 320
§. 37. Ad Pontificatum adspirantium nomina. 321
§. 38. Carpii electionem evertendi rationes a Thesaurario allatæ. 323

§. 39.

§. 39. Carpius a Pontificatu omnino excluſus. 326

§. 40. Comitia ex Hiſpanorum culpa diutius prorogata. 428

§. 41. Quorumdam molimina pro Paceceo Cardinale in Papam nominando. 329

§. 42. Medicæus Cardinalis in Papam electus. 330

§. 43. Pii IV. nomen a neo-electo Pontifice aſſumptum. 332

§. 44. Equitum comitia Gandavi a Philippo II. celebrata, nec non Margarita Parmenſis in Belgii Gubernatricem nominata. 334

§. 45. Philippus Rex ſævam tempeſtatem eluctatus, atque in Hiſpaniam delatus. 335

§. 46. Hæretici adventante Philippo Hiſpali mulctati. 336

§. 47. Conſtantinus Pontius poſt mortem in jus vocatus. 338

§. 48. Joannes Ægidius Concionator pari ſupplicio mulctatus. 339

§. 49. Bartholomæus Caranza ob hæreſis crimen carceri datus. 340

§. 50. Daniæ Regni res. 343

§. 51. Dithmarſia a Friderico II. expugnata. 344

§. 52. Theologicæ Facultatis Pariſienſis cenſuræ. 346

§. 53. Franciæ Regis epiſtola ad Facultatem Theologicam. 351

§. 54. Martimboſii Propoſitiones damnatæ. 353

§. 55.

§. 55. Propositiones a Rege ad Facultatem delatæ, atque ab eadem damnatæ. 354
§. 56. Magoti Propositiones censuris notatæ. 357
§. 57. Quidam articulus Facultatis Doctrinæ additus. 358
§. 58. Seichespei propositiones proscriptæ. 359
§. 59. Inauguratio Pii IV. Pontificis. 361
§. 60. Pontifex Ferdinandum tanquam Cæsarem veneratus. 364
§. 61. Venia Populo Romano a Pontifice concessa. 365
§. 62. Maxima Pontificis sollicitudo de convocanda Synodo. 366
§. 63. Synodi celebratio in quodam cœtu a Pontifice proposita. 369
§. 64. Tres Cardinales a Papa creati. 370
§. 65. Ferdinandi Orator Romam delatus, atque ad alloquium admissus. 371
§. 66. Franciæ Regis edictum pro administranda justitia. 372
§. 67. Ambasianæ conjurationis initia. 373
§. 68. Renaudius hujus conjurationis caput. 375
§. 69. Præscripta hujus conjurationis forma duobus articulis comprehensa. 376
§. 70. Calvinistarum consilia in conventiculo in oppido Firmitatis prope Jotrum stabilita. 378
§. 71. Conjurationis executio in alio Nannetensi conventiculo decreta. 380
§. 72. Renaudius Parisios delatus, ejus colloquium cum Chondæo. 382
§. 73. Conjuratio coram Guisiis Principibus detecta. 383
§. 74. Regis edictum in favorem Calvinistarum. 386

§. 75.

§. 75. Condæus Princeps Ambasiam ad Regis aulam delatus. 387
§. 76. Quidam ex conjuratis capti, ac puniti, & Renaudius trucidatus. 389
§. 77. Secretiora a Bigna Renaudii Secretario tum capto prodita. 390
§. 78. Conjurati Ambasiam occupare tentantes. 392
§. 79. Præcipui conjuratorum Duces extremo supplicio affecti. 393
§. 80. Condæus Princeps suam defensionem admitti postulans, obtinensque. 395
§. 81. Guisius Dux obluctante licet Regina Condæum esse capiendum ratus. 397
§. 82. Oli varii Cancellarii obitus. 398
§. 83. Condæus Princeps, & Colinii aula excedentes. 400
§. 84. Bella in variis locis per Calvinistas accensa. 401
§. 85. Lotharingii Cardinalis consilium de Inquisitione in Galliis stabilienda. 403
§. 86. Remorontinum edictum a Rege promulgatum. 404
§. 87. Momorantius Connestabilis ad Aulam revocatus, ac cum Coliniis eo delatus. 406
§. 88. Optimatum comitia ad Bellaqueum fontem celebrata. 407
§. 89. Libellus supplex a Colinio Architalasso in comitiis porrectus ad obtinendam sectæ libertatem. 409
§. 90. Montluci Valentini Episcopi oratio in hoc conventu habita. 411
§. 91. Hic Episcopus de Reformatorum Secta, studioque suspectus. 416

§. 92. Viennenſis Archiepiſcopi declamatio in iisdem comitiis habita. 417
§. 93. Hujus Archiepiſcopi indoles, ac judicium circa ejus orationem. 419
§. 94. Guiſii Ducis oratio in hoc conventu propoſita. 421
§. 95. Lotharingii Cardinalis oratio in eodem conventu habita. 422
§. 96. Ordinum comitia Meldis indicta. 424
§. 97. Pontifex Nationali Concilio Gallico obluctatus. 426
§. 98. Viterbienſis Epiſcopus a Papa pro impediendo hoc Nationali conventu ad Regem ablegatus. 428
§. 99. Hiſpaniæ Regis ſtudium pro impediendo Gallico hoc conventu. 431
§. 100. Franciæ Rex Generali Concilio aſſentiens, Romamque Mannenſem Abbatem ablegans. 434
§. 101. Epiſtola Franciæ Regis ad ſuum Legatum Romam data. 436
§. 102. Scriptum Rhedonenſi Epiſcopo apud Cæſarem Legato transmiſſum. 437
§. 103. Synodi celebratio Legatis una congregatis a Pontifice propoſita. 441
§. 104. Nuntii Apoſtolici a Papa ad Synodum miſſi. 443
§. 105. Papæ conſilium de Cosma Medicæo in Etruriæ Regem creando. 444
§. 106. Excidium Caraffis a Papa paratum. 446
§. 107. Caraffæ capti, ac cuſtodiæ dati. 447
§. 108. Cosmas Medicæus opera Pontificis Soanam reverſus. 449
§. 109. Cosmas Medicæus Romam profectus. 451

§. 110. Pontifex ſollicitante Cosma Synodum convocare paratus. 452
§. 111. Terracinenſis Epiſcopus ad Philippi II. alloquium admiſſus. 453
§. 112. Hujus Nuntii propoſitio de Concilio per Papam proxime celebrando. 455
§. 113. Regis Hiſpaniæ reſponſum ad Nuntium. 456
§. 114. Suus Nepos a Papa ad Cæſarem ablegatus. 458
§ 115. Stanislaus Hoſius in Germaniam ad Cæſarem decretus. 460
§. 116. Obſtacula Synodi convocationem retardantia atque a Cæſare propoſita. 461
§. 117. Calicis uſus, ac Sacerdotum connubium a Cæſare poſtulata. 464
§. 118. Auguſtani Cardinalis epiſtola circa idem argumentum. 466
§. 119. Pontificis anxietas circa difficultates a Cæſare propoſitas. 467
§. 120. Veneti Legati Sententia a Pontifice rogata. 469
§. 121. Zacharias Delphinus Nuntius a Papa ad Cæſarem ablegatus. 471
§. 122. Cæſar datis ad Papam literis Synodum Tridenti celebrari conſentiens. 475
§. 123. Annus Sacer a Papa indictus. 476
§. 124. Tridentini Concilii diploma confectum, ac promulgatum. 478
§. 125. Pii IV. Pontificis diploma pro Synodo Tridenti celebranda. 479
§. 126. Hoc diploma per Papæ Nuntium in Franciam delatum. 485
§. 127. Carnutenſis Vice-Dominus Baſtillæ incluſus. 487
§. 128. Lugduni expugnatio irrito ſucceſſu tentata. 488
§. 129. Navarræ Rex, & Condæus Princeps aulam accedere a Rege juſſi. 489
§. 130. Tumultus in Delphinatu, & alibi ab hæreticis ſuſcitati. 491
§. 131. Alii tumultus in Provincia a Moventiis fratribus ſuſcitati. 492

§. 132. Calvinianæ Sectæ progressus in Normannia. 496
§. 133. Navarræ Rex, & Condæus Princeps ad aulam delati. 498
§. 134. Franciæ Rex Aureliam contendens. 500
§. 135. Principes Pictavium delati, apertisque urbis foribus haud reluctanter excepti. 501
§. 136. Ambo Aureliam ingressi. 503
§. 137. Condæus Princeps captus. 504
§. 138. Navarræ Rex custodiæ datus, suorumque plures capti. 505
§. 139. Judices a Rege assignati, & a Condæo Principe rejecti. 507
§. 140. Guisiorum consilium de Navarro clam trucidando coram Rege. 508
§. 141. Montpenseriæ Ducissæ monitum Reginæ Matri datum. 510
§. 142. Condæus Princeps morti adjudicatus. 512
§. 143. Rex morbo correptus, atque a Medicis derelictus. 513
§. 144. Guisii ex Regis periculo consternati. 514
§. 145. Regina Hospitalii Cancellarii consiliis adjuta. 515
§. 146. Regina Navarro Regi conciliata. 516
§. 147. Francisci II. Galliarum Regis obitus. 518
§. 148. Francisci II. Corpus ad oppidum S. Dionysii delatum. 519
§. 149. Montmorentius Connestabilis unacum filio suo ad Aulam delatus. 521

LIBER CLV.

§. 1. Carolus IX. ad Franciæ Solium evectus. 523
§. 2. Regni comitia Aureliæ inchoata. 524
§. 3. Aliorum comitiorum convocatio a Nobilium, & Plebejorum Ordinibus petita. 533
§. 4. Lotharingius Cardinalis indigne vexatus. 534
§. 5. Joannes Angelus pro Plebæis perorans. 536
§. 6. Rupifortii Baronis oratio pro Nobilibus. 538
§. 7. Joannis Quintini declamatio pro Clero in hisce comitiis habita. 543

§. 8. Spuriæ Reformationis genium ab hoc oratore descriptum. 548
§. 9. Colinius Maris Præfectus de Quintino questus, atque auditus. ibid.
§. 10. Præteritorum criminum venia omnibus concessa. 550
§. 11. Regina Gubernatrix, Navarræ autem Rex Supremus Regni Præfectus declaratus. 551
§. 12. Decreta pro Ecclesiæ disciplina. 552
§. 13. Exitus Aurelianensis Conventus. 567
§. 14. Hospitalii Cancellarii edictum circa secundas nuptias. 569
§. 15. Tolosani Senatus edictum adversus Arnaldum Tilium impostorem. 570
§. 16. Regina Francisci II. Vidua ex Franciæ Aula excedens. 573
§. 17. Assidui tumultus in Scotia ob Religionem suscitati. 574
§. 18. Scotorum fœdus cum Angliæ Regina. 575
§. 19. Regina violati pacti causas allegans. 577
§. 20. Elisabetha Scotorum copias revocare a Franciæ Legatis rogata. 579
§. 21. Letha a Fœderatorum copiis obsessa. 581
§. 22. Galli ob pacis desiderium copias in Scotiam mittere haud amplius ausi. 583
§. 23. Reginæ Scotiæ Administratricis obitus. 585
§. 24. Edenburgense fœdus inter Franciam, Angliam, & Scotiam. ibid.
§. 25. Tripolitana expeditio a Philippo II. suscepta. 587
§. 26. Classis in Africam trajectura excurrit. 589
§. 27. Gerbis Insula a Christiana classe ibidem subsistente capta. 590
§. 28. Turcæ cum maritimo exercitu in opem accurrentes. 592
§. 29. Christianorum exercitus a Turcis profligatus. 593
§. 30. Funesta mala ex Christianæ classis clade suborta. 595
§. 31. Gerbis Insula a Dragute obsessa. 597
§. 32. Glorioſum facinus Alvari Sandæi. 598

§. 33. Insula, & arx a Turcis expugnatæ. 599
§. 34. Sandæus captus Canstantinopolin abductus, ac postea liberatus. 600
§. 35. Andreæ Auriæ Viri celeberrimi obitus. 602
§. 36. Gustavi Sueciæ Regis mors. 603
§. 37. Joannes Bellajus Cardinalis mortuus. 604
§. 38. Pacceci Cardinalis extrema. 606
§. 39. Diomedis Caraffæ Cardinalis fata. 608
§. 40. Cardinalis Bertrandus mortuus. 609
§. 41. Roberti Cenalis Abrincensis Episcopi obitus. 611
§. 42. Dominicus Soto mortuus. 613
§. 43. Hujus Scriptoris opera. 615
§. 44. Melchioris Cani extrems. 617
§. 45. Matthæus Ory, & Joannes Arboreus mortui. 620
§. 46. Joannes Lasko mortuus. 621
§. 47. Philippi Melanchtonis obitus. 624
§. 48. Centuriatores Magdeburgici in lucem editi. 628
§. 49. Matthias Flacius Illyricus hujus operis Auctor, ejusque vitæ historia. 629
§. 50. Illyrici liber, cui titulus: Catalogus testium Veritatis. 633
§. 51. Antiqua Missa ab Illyrico typis edita. 634
§. 52. Variæ Censuræ Parisiensis Facultatis Theologicæ. 636
§. 53. Petri Seichespei causa. 637
§. 54. Initium Historiæ Michaelis Baij. 639
§. 55. Octodecim Propositiones ex eodem Bajo decerptæ censuris notatæ. 642
§. 56. Hæc censura a Bajo annotationibus illustrata. 646
§. 57. Censuræ articuli quidam a Bajo approbati, alii rejecti. 646
§. 58. Adrianus Metayerus ab Universitate Parisiensi exclusus. 655
§. 59. Aliæ censuræ ejusdem Facultatis Parisinæ. 656
§. 60. Quædam Universitatis postulata in Concilio Tridentino & Aurelianensibus comitiis proponenda. 658
§. 61. Oratio cujusdam Regii Advocati Andegavi in comitiis habita. 660

Sacrilega crudelitas Calviniſtarum in Galliis.

Klauber ſc. A. V.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CLIII.

PAULUS IV. PONTIFEX MAXIMUS, CAROLUS V. & poſtea FERDINANDUS I, OCCIDENTIS IMPP.

§. I.

Caletum a Guiſio Duce obſeſſum.

Hunc annum Domini milleſimum quingenteſimum quinquageſimum octavum Franciæ Rex glorioſe auſpicabatur, dum Caletum urbem adino- Sæcul. XVI. A.C. 1558. *Thuan. l. 20. n. 3.*

Sæcul. XVI A.C. 1558.

dum conſpicuam Anglis eripuit. Hi equidem illius obſidionem minime ſuſpicabantur; non enim ſibi perſuadere poterant, quod Franciæ Rex, cum nequidem Hiſpanis reſiſtendo par eſſet, vicinos hos Principes armis invadere auderet; hac igitur fiducia deluſi hanc urbem amittebant Angli. Præerat huic expeditioni pro ſummo imperio Guiſius Dux, qui hujus moliminis curam cum Aumalio fratre ſuo, & Strozzio, ac Thermo Mareſcallis partiebatur, necnon die prima Januarii exercitum ſuum præfatæ urbi admovebat. Jam primis cæptæ obſidionis diebus Guiſius Dux occupaverat arcem Niculanam ponti impoſitam, quam Angli, ut per terram hoſtibus ingreſſum prohiberent, prope aggerem fluctibus oppoſitum erigi curarunt: mox autem Dux ſpeculam, quam Risbanam vocant, ſubigit, cum exinde per mare facilius ſuppetiæ afferri poſſent: poſtmodum ſeptima obſidionis die Gubernatorem ad deditionem provocat: tandem vero poſt varias utrinque altercationes in has conditiones transactum eſt. I. Cives omnes cum uxoribus, & liberis ſalva vitæ incolumitate vel in Belgium, vel in Angliam ſeſe recipiant, idonea ſecuritate omnibus præſtita. II. Gubernator, & cum eo quinquaginta alii ad Guiſii Ducis arbi-

Guicc. l. 3. Belc. comm. l. 28. n. 3. & 4. Burnet. hiſt. de ref. t. 2. l. 2. p. 532.

arbitrium captivi remaneant. III. Tormenta, globi, pulvis pyrius, arma, & vexilla in oppido relinquantur. IV. Ædificia non deſtruantur. V. Omnis ſuppellex, aurum, argentum, & equi arbitrio Guiſii Ducis permittantur. His igitur pactis die decima Januarii utrinque firmatis Angli altera die urbe excedebant. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. II.

Guina a Guiſio Duce obſeſſa, captaque.

Caleto expugnato Belliduces habito Senatu deliberabant, an Guinam, vel potius Gravellingam exercitum ducere expediret: præplacuit autem priorem civitatem aggredi, eoquod illa ad tuendum Caletum magis opportuna, minusque remota, quam Gravellinga eſſet. Hanc urbem propugnabat Grajus valido mille & centum armatorum præſidio munitus: nihilominus Guiſius Dux die decima tertia Januarii obſidioni initium dabat, præſidiarii autem quamvis numero ſat validi eſſent, adeo tamen forte ob Caleti jacturam animo dejecti erant, ut primo impetu urbem deſererent, ſeque in arcem reciperent: Cum vero Gubernator Gallos unice depræ-dationi intentos cerneret, mox eruptione facta eos urbe expulit, atque abjecta *Belcar. l. 28. n. 5. & 6. Thuan. l. 20. n. 3.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558

tuendæ civitatis ſpe illam incendit, ſeque rurſus arci incluſit. Triduo poſt ductus obſidionales, vallumque uſque ad muralem foſſam promotum eſt, ubi collocatis triginta ſex belli tormentis arx tanto furore quatiebatur, ut propugnaculum, quod portam oppoſitam tegebat, ferme totum fuiſſet everſum: cum autem ad editam ruinam difficilis adhuc eſſet aſcenſus, Guiſius foſſores convocavit, qui arduum acceſſum magis expeditum redderent. Demum die vigeſima Januarii Andeloto in armis eſſe juſſo Germanorum legio ad id deſtinata tanto impetu vim fecerat, ut hoſtium trecentis in hac pugna cæſis Gubernator diutius reſiſtendo impar, captivum ſe, omnemque præſidiarium militem traderet.

§. III.

Hameſium Caſtellum a Duce expugnatum.

In ea ditione, quam Oſienſem comitatum vulgo vocant, ſupererat Hameſia arx non admodum per ſe munita, ſed ſitu fere inacceſſa; quippe paludibus undique ita cingebatur, ut ad eam nonniſi per anguſtum aggerem aditus pateret, pontibus ligneis plerumqne interciſis: verum præſidiarii, qui in eo erant, intellecto Guinæ ſucceſſu, non expecta-

pectabant Gallorum adventum, sed relictis belli tormentis inde protinus aufugerunt: sub idem tempus Sipetra, ut locum desertum occuparet, unacum Ducis Lotharingi copiis, quarum vexillifer erat, eo confestim mittebatur. Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Itaque aspera hyeme intra trium hebdomadarum spatium Angli ea omnia amiserunt, quæ in Galliarum Regno olim multis victoriis parta hucusque tuebantur, ad quorum jacturam non parum conferebat Reginæ unice Protestantium extirpationi intentæ imbecillitas, ac Senatus sui socordia. Hic demum fuit exitus fœderis Anglos inter, & Hispanos initi, cui Gardinerus Cancellarius, ne utriusque Regni jura confunderentur, tantopere obsistebat: quocirca summus Pontifex non sine ingenii acumine dicere solebat, quod Caleti jactura Reginæ viduæ dos esset (*).

§. IV.

Ordinum comitia Parisiis celebrata.

Interea

(*) Ita Scriptores partium studio abrepti ad exiguas gentis suæ victorias ultra modum ovantes ludere, mox vero insequentes clades vel silentio tegere, vel insulse excusare solent.

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Thuan. l. 20. Mezeray abreg. chron. tom. 4. p. 615. Belc. comm. l. 28. n. 7.

Interea Rex, cum recens parta possidere percuperet, eo contendere noluit, nisi prius convocatis Regni sui Ordinibus ad prosequendum bellum necessaria pecuniarum subsidia ab eis impetrasset: Igitur Parisiis Mense Januario comitia celebrat, quibus ipsemet Rex initium fecerat, oratione habita, in qua sic loquebatur: „ quamprimum regni „gubernaculis admotus sum, nil anti„quius mihi fuit, quam quod regni digni„tatem defenderem, ac singulos regni „ordines pro cujusque dignitate, sicut „optimum Principem decet, amore pa„terno complecterer: pertinet autem „non ad regni dignitatem tantum, sed „ad singulorum salutem, quod hostium „regni conatus reprimantur, antiquæ „possessiones serventur, amissa recu„perentur, ac limites firmentur. Eo „consilio primis statim regni mei auspi„ciis difficili, sed felici bello cum Anglis „pro Bononiæ, ac vicinorum locorum „recuperatione contendi: in illud au„tem bellum, & alia, quæ ex eo serie „fatali seminata sunt, immanes sumptus „fuerunt facti, quibus cum vectigalia an„nua non sufficerent, patrimonium omne „regium oppignorare, & præter hoc, quod „magis dolendum est, nova tributa im„ponere coactus fui; cujus rei sensus „dum sæpius animum meum perculerat, optavi,

„optavi, ut vel iniquis conditionibus Sæcul. XVI.
„cum hoſte convenire poſſem, ultroque A.C.1558.
„pacem ab eo petii: nunc cum id obti-
„nere non potuerim, & audiam eum
„majori mole bellum parare, fiduciam,
„quam ſecundum Deum in veſtra fide,
„ac virtute habeo, volui apud vos pu-
„blice teſtari, & quid mihi conſilii ſit,
„vobis omnibus manifeſtum facere, ni-
„mirum decrevi, contra maximam vim
„maximas copias opponere: cum autem
„vosmet ipſi minime ignoratis, quod præ-
„cipuus belli nervus in pecunia con-
„ſiſtat, nam ſine ea neque exercitus ali,
„neque miles in diſciplina contineri po-
„teſt; inſuper pulcherrimæ rei bene ge-
„rendæ occaſiones, quæ ſe quotidie of-
„ferunt, plerumque amittuntur, aut cor-
„rumpuntur: igitur vehementer peto,
„ut mihi, ut regno, ut publicæ neceſſi-
„tati, cujus cauſſa vobis communis eſt,
„ſuccuratis: ecquidem ſcio, quod mul-
„ta ſeculi vitio, ac temporum licentia
„in moribus, ac civili adminiſtratione,
„quæ plebem gravant, invaluerint: ve-
„rum hæc emendata cupio, ac proinde,
„cum primum veſtra ope, & auxilio mea
„præſentibus difficultatibus liberaverim,
„& armis pacem firmam ſanxerim, me
„curaturum ſpondeo, ut depravata cor-
„rigantur, & populus tributis levetur.„
Abſoluto ſermone Cleri nomine Lo-

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

tharingius Cardinalis, pro Nobilibus autem Nivernius Dux, ac demum pro plebe Andreas Guilarius Mortarius perorabat: cum autem præter morem ex Regni Magiſtratibus, qui Regis nomine jus dicerent, quartus Ordo conſtitutus, atque ab iis tertius juſtitiæ, & ærarii Miniſtrorum ordo ſeparatus fuiſſet, Joannes Santandreanus finita Nivernii Ducis oratione verba faciens in genua procubuit, Regique in Nomine Pariſienſis, ceterarumque Regni curiarum, quarum delegati aderant, gratias egit, quod ex Senatoribus, qui vice Regia juſtitiam adminiſtrant, quartum Ordinem nominaſſet, & ad ceteros tres Regni Ordines junxiſſet. Poſtea cum Rex diſcederet, Cardinalis Lotharingius plebis delegatos ſeorſim conveniens eo induxit, ut omnes Ordines Regi trigeſies centena aureorum millia precario dependerent, quam quoque ſummam Provinciis, urbibus, ac pagis impoſitam poſtmodum ditiones, ac cuncti facultatum copia magis conſpicui ſolvere tenebantur.

§. V.

Rex Caletum profectus.

Thuan. l. 20. Belcar. l. c.

Finitis hiſce comitiis Rex unacum Regina, Delphino, ac Proceribus ſolemni ſacro, quod in Palatii ſacello celebraba-

brabatur, interfuit, Deoque gratias de Caleto feliciter capto egit: Verum priusquam Henricus eo contenderet, pro tribunali ſedebat, ubi pleraque edicta, ac conſtitutiones, quæ ad civilem adminiſtrationem pertinebant, & jam aboleverant, renovatæ, ac denuo promulgatæ ſunt: inde autem Caletum paucis poſt diebus profectus eſt, ubi examinato loci ſitu ex Belliducum ſuorum conſilio urbem munire ſtatuit, ac ipſemet unacum Delphino, qui eum comitabatur, triumphantium more civitatem ingreſſus eſt, Pauloque Thermo illius gubernationem commiſit: ipſe vero dimiſſa exercitus ſui parte reliquam ad hyberna deduci juſſit. Poſtea Nivernius Dux in Campaniam reverſus præſidiariorum Præfectis, ut ſuas legiones paratas haberent, præcipit, ac ipſe ineunte Menſe Februario Ivodium venit, ubi Senatu habito Herbemontium caſtellum in Arduenna Sylva ſitum obſidere decernebat, quod etiam poſtea captum eſt. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. VI.

Franciæ Delphinus Mariæ Stuartæ Scotiæ Reginæ deſponſatus.

Poſtquam Rex victor redierat, unice curas eo intendit, ut inter Delphinum Filium ſuum, & Mariam Stuartam *Thuan. hiſt. l. 20. n. 6. Belc. l. 28. n. 10.*

Sæc. XVI A.C. 1558.

Burnet hist. de la Ref. l. 2. tom. 2. p. 528.

Scotorum Reginam, & Jacobi V, ac Mariæ Guisiorum Principum fororis filiam matrimonium conciliaret, nec irrito sane successu; quippe die vigesima quarta Aprilis nuptiæ cum ingenti pompa fuere celebratæ, eademque die Guisius Dux, ut magni palatii Magistri officio, quod Connestabilis Momorantius captivus obtinebat, fungeretur, a Rege impetravit.

Peractis nuptiis Glascuensis Archiepiscopus Scotiæ Primas, ceterique hujus Regni Legati in concilium vocabantur, ubi Bertrandus Scotiæ Procancellarius paucis verbis, quanta utilitas ex hoc connubio in Franciam æque, ac Scotiam redundaret, exponebat, moxque Legatos his verbis alloquebatur: omnino decentiæ leges petunt, ut Delphino corona, ceteraque Regni insignia tradantur, simulque Reginæ Maritus Scotorum Rex proclametur: cum autem Legati nihil sibi de iis rebus injunctum respondissent, rursus ille inquit: „ non „aliud inpræsentiarum a vobis peto, „quam id, quod in vestro positum est arbi„trio, ut scilicet, cum hac de re in pu„blico Concilio disceptabitur, honorem, „qui juste petitur, suffragiis vestris com„probetis, idque vos facturos chirogra„pho vestro confirmetis.„ Ad ea rursus responderunt legati; quod id sibi per lega-

legationis intra præscriptas metas contractæ leges non liceret. Percepto Legatorum responso, ac repulsa dimittebantur, qui quantumvis ad suos redire festinarent, antequam e Galliis pedem efferrent, quatuor ex suis morte sublatos amisere, iique erant Orcadensis Episcopus, Cassiliæ, & Anguſiæ comites, ac Flaminius familiæ suæ Princeps, omnes summa virtute, & in patriam charitate insignes. Insuper mortui sunt plerique eorum comites non sine suspicione veneni, uti jactabatur, propinati. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. VII.

Titulus Regis Delphino a Scotis concessus.

Post hæc ceteri Legati, Glascuensis Archiepiscopus, Bathonæ Comes, ac duo alii, cum in Scotiam reversi essent, Ordinum comitia ingressi facile obtinebant, ut ab eis gesta rata haberentur: Cum autem Galliarum Rex Delphino Regis titulum attribui peteret, Franciæ Orator æque, ac Regni Administratrix hanc rem tam potenter urgebant, ut nonnullis etiam vehementissime obluctantibus Gallicæ partis fautores, quorum major erat numerus, impetrarent, ut corona Delphino decerneretur. Re decisa quidam, qui eam ad Delphinum deferrent, seligebantur, iique erant Gile- *Thuan. l. 20. n. 609.*

Sæc. XVI. A.C. 1558.

Gilepsicus Cambellius Argateliæ Comes, & Jacobus Reginæ frater, qui tamen cum lentius profectionem adornarent, omnia circumspicientes ita suum iter distulerunt, ut interea Maria Angliæ Regina decederet: nihilominus decreta permansit corona Francisco Reginæ Scotiæ marito, qui de Patris sui consensu postea Rex Delphinus appellatus est.

§. VIII.

Colloquium Granvellani cum Cardinale Lotharingio circa Colinii causſam.

Thuan. p. 610.

Interea Guisii, quorum potentia indies crescebat, unice intenti erant mediis, quibus præcipuam in Regno auctoritatem sibi vendicarent: nec eorum conatibus ultra obsistebant Montmorantii; ex his enim Conneſtabilis æque, ac Colinius classis Gallicæ Præfectus in captivitate detinebantur, nec alius supererat, quam Andelotus istius frater, & peditatus Gallici Præfectus; verum & hujus exitium promovendi crebra Guisiis sese offerebat occasio, qua etiam opportune uti decernebant. Equidem magna Andeloti erat apud Regem gratia, quam ei ingens illa, qua Rex illius Avunculum prosequebatur, benevolentia,

Sæc. XVI. A.C 1558.

tia, necnon propria ipſius merita conciliabant, præſertim cum in Caletenſi expugnatione, ac Santquintinianenſi prælio egregiam Regi operam navaſſet: verum Andelotus nimio ſtudio erroneis Calvini opinionibus addictus erat: cum enim in libris evolvendis ſedulus, ac novitatum ſtudioſiſſimus eſſe videretur, hæc ipſa curioſitas, ac frequens cum Germaniæ Proteſtantibus commercium hunc Virum ad hæreſin induxerunt, adeo, ut nemo alius præter ipſum majori ardore, ac pertinacia novam ſectam tueretur: Itaque hac ipſa Andeloti perverſitate Guiſius Cardinalis, ut ejus auctoritatem deprimeret, totamque illius familiam pari fato involveret, utebatur, ipſumque hoc Guiſii ſtudium quamplurimis omnino probabatur, eoquod Religionis obtentum præſeferret, unde & ipſemet Rex ſiniſtram de Andeloto opinionem animo ſuo imbibere cæperat: Guiſius vero, quamvis ad hæc molimina calcar ei addere ſupervacaneum eſſet, huic tamen rei aliunde ſponte ſua unice intentus adhuc magis accendebatur in quodam colloquio, quod Peronnæ cum Perrenotto Granvellano Atrebatenſi Epiſcopo habebat: nam hic Guiſium ſummis precibus urgebat, ut ad firmam pacem inter ambos Reges conciliandam totis viribus

Sæc. XVI. A.C.1558.

viribus adlaboraret, eoquod, inquiebat ipſe, fortaſſe Turca utpote hoſtis longinquior, ac proin minus formidandus negligi poſſet, cum longe periculoſior, quem uterque in ſinu, atque adeo in viſceribus foveat, ſubſit, isque non alius foret, quam peſtiferum pravarum de religione opinionum virus, quod inter Principum diſſidia per animos hominum ſerpit, eoque nunc Belgium, & jam pridem major Galliæ pars infeſtatur.

§. IX,

Granvellani ſermo de Andeloto in Calvini hæreſin prolapſo.

Thu. l. c. La Popelin. 5

Cum hæc ipſa prima Perrenotti Granvellani verba mire Guiſii Cardinalis animum commoverent, ille hæc ſubjungebat: „non fugit Philippum Regem, „quantos ea res motus, ac ſuſpiciones „excitatura ſit, niſi ſumma fide, ac pru„dentia dirigatur, nam initia fere dant „formam negotiis: itaque diu hæſit, an„tequam cuiquam Gallorum ſuam ea „de re mentem aperiret: verum ambi„genti tandem fortuna conſilium dedit, „quæ te, ac tuum fratrem Guiſium „Gallorum cladibus ſupereſſe voluit, ut „eſſent, qui negotium hoc ſuſciperent, „regi ſalutare, utpote ad Dei Gloriam „conducens, ac utile regno, quod inter „Reli-

Sæcul. XVI. A.C. 1557.

„Religionis diſſidia nunquam pacatum „erit; inſuper hæc res erit vobis glo„rioſa, ac denique populis acceptabilis, „quorum gratiam demereri illuſtriſſimæ „familiæ tuæ ad inopinatos caſus ſum„mopere intereſt.„ His dictis, cum aſtum procedere, & tacito gaudio impotentis hominis pectus pertentari videret Perrenottus, rurſus addit; „Eadem fortu„na, quæ conſilium Philippo dedit, il„luſtriſſime Cardinalis, vobis pulcher„rimam rei bene gerendæ occaſionem „offert ſublato Momorantio Conneſta„bili, & Colinio maris præfecto, nam „æmulationes, ac ſimultates, quas illi „cum illuſtriſſima familia veſtra exer„cent, minime occultæ ſunt, cunctisque „patet, quod in florentiſſimo Galliæ re„gno Colinii ſectariorum amici, & fau„tores ſint; nam Momorantius, etſi a „perverſa eorum cauſſa fortaſſe ſit alie„nus, eos tamen tam paterno amore di„ligit, ut eorum fortunas, opes, dignita„tem, vel ſuo periculo tueri paratus ſit. „Denique magis adhuc veſtram vigi„lantiam acuere debet, quod Andelo„tus, qui nuper e manibus noſtris ela„pſus eſt, impie, & indigne de Religio„ne, ac Miſſæ ſacrificio ſentiat, & loqua„tur inter milites, eorumque plerosque „exemplo ſuo corrumpat, prout ad nos „quotidianis rumoribus perfertur.„

Cete-

Sæc. XVI. A C. 1558.

Ceterum hæc ipsa amicitiæ, & consiliorum inter Guisios Principes, & Hispanos initorum principia fuisse creduntur illa, quæ pro ratione temporum sæpius mutata, sed semper renovata sunt.

His ita dispositis Cardinalis, & Granvellanus ambo speciali amicitiæ vinculo juncti discesserunt, quorum prior ad aulam, alter vero ad Philippum, qui semper Bruxellis hærebat, contendere parabat: cum autem Christierna vidua Lotharingiæ Ducissa eodem tempore, ut filium suum juniorem Ducem salutaret, Peronnam venisset, illamque Cardinalis comitatus fuisset: hinc duntaxat tunc in vulgus fuit jactatum, quod in nupero colloquio solummodo Christierna de pace ineunda egisset, nihil vero hac in re decisum fuisset.

§. X.

Rex a Cardinale de erroneis Andeloti opinionibus certior factus.

Postquam Cardinalis Lotharingius ad Regem, qui tum Moricelli in Bria prope Meldas agebat, reversus erat, eidem totius colloquii nuper cum Perrenotto habiti seriem exposuit, hæc significans, „ metuit Philippus Rex, ne inter „arma sectariorum contagio Franciam, „& Belgium haud curando vulnere de„pascat; nam id jam deplorant omnes, „ ultro-

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

„ultroque ſibi exprobrant, plerosque ex „Proceribus in Gallia illo veneno, quod „ipſi inter alios ſpargunt, infectos, ac „nominatim a Perrenoto Atrebatenſi E„piſcopo mihi ſignificatum eſt, quod An„delotus palam indigna de ſolemni „Sacrificio blateret: ea de re jam fa„ctum, ut Philippus, quamvis ad pro„ſequendos ſucceſſus arridentis fortu„næ blanditiis, & ætatis calore incite„tur, de Religione tamen ſollicitus, pa„cis conſilia foveat, dummodo illa tuen„dæ Religioni ſint utilia, atque ad illam „contra hæreticorum inſultus defenden„dam opportuna. „ Hic ſermo Regis animum perculit, mentione inde pacis, qua res ſuas egere ſentiebat, injecta: aliunde vero pertimeſcebat petulantiam ſectariorum jam paſſim graſſantium. Itaque id, quod de Andeloto dictum fuerat, de quo jam aliquid inaudiverat, minime negligendum putabat, hinc eum utpote Virum de Religione ſuſpectum per Caſtellionæum Odetum Cardinalem fratrem illius, ac Franciſcum Momorantium ejus Sobrinum evocari jubet, præcipitque, ut illum Moncellum accerſant, ac præprimis moneant, ut ad Regis interrogata modeſte reſpondeat; cum hic ejus cauſſæ favere velit, atque ardenter cupiat, quod a crimine objecto innocens comperiatur.

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XI.

Andelotus Regem accedens, eique rationem reddens de sua Religione.

Thu. l. c. Belc. comm. l. 28. n. 10. Maimb. hist. Calvin. t. 1. l. 2. p. 162.

Igitur Andelotus evocatur, ac Moncelli coram Rege, is cum Mensæ assideret, sistitur. Ibi Rex cum multa de sua erga ipsum benevolentia, ac vicissim de ipsius meritis præfatus esset, tandem dixit: „ viscera mea doloris vi obruebantur, cum ad me ex compluribus locis „deferretur, quod tu male de Religione „sentias, ac proinde quid de Missæ Sacrificio, quod Calviniani tantopere exagitant, & abhorrent, credas, ut mihi „respondeas, præcipio.„ Andelotus summa fiducia, ut erat vir elato animo, audacter respondit, „ mihi gaudium affert, quod Rex, quem munificentissimum erga me, ac omnem familiam „meam expertus sum, & cui me vicissim in omnibus rebus hactenus obsequentissimum præbui, fidem meam, & „industriam approbet: ceterum in causa Religionis fucum Deo facere non „possum: corpus, opes, & dignitas in „Regis potestate sunt, de quibus ad arbitrium suum statuere poterit: anima „vero soli Deo, qui dedit illam, subjacet; „cui proinde in hac causa ut potiori „Domino parere necesse habeo.„

Insu-

Insuper Andelotum hæc subjunxisse referunt: „ Calvini sectam profiteor, ac „propterea Missam, tanquam hominum „commentum summopere abominan„dum, detestor.„ Hoc responso cum nimium audax foret, Rex adeo excanduit, ut præ ira e mensa consurgens, lanceque arrepta, quam in terram dejicere volebat, incautius Delfinum Filium suum, qui infra eum sedebat, graviter percusserit, mensisque mox remotis Andelotum a Joanne Babro Bordeserio secretioris cubiculi Magistro duci jusserit in Meldorum civitatem, ubi in Episcopi ædibus aliquantisper sub custodia fuit detentus, donec Regis jussu Melodunum transferretur, ibidem inclusus. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XII.

Montlucius in supremum Gallici peditatus Præfectum electus.

Cum Andelotus Gallici peditatus Præfecturam amoto Colinio ejus Fratre, ac Francicæ classis Architalasso, obtinuisset, mox hæc dignitas Blasio Montlucio deferebatur, quam is quidem primo acceptare recusabat, veritus, ne sibi inde malevolorum invidiam accerseret, seque Montmorentiis, quorum favorem sedulo conservandum reputabat, infensum redderet: iteratis tamen Henrici Regis mandatis progressu tempo- *Comm. de Montluc. l. 4.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

ris paruit. Ea re Lotharingius Cardinalis summo afficiebatur gaudio, eoquod hanc dignitatem adeo conspicuam demum collatam cerneret Viro suæ familiæ addictissimo, qui aliunde in Lotharingii Ducis aula enutritus præclara admodum obsequia patriæ suæ præstiterat. Sub idem tempus Montmorentius Conneſtabilis de Guisiorum molimine per suos amicos certior factus, Guisii Principis absentia utendum existimabat, quapropter, licet captivus esset, annuente Hispaniæ Rege in Gallias venit, eo usus obtentu, quod Henricum II. Franciæ Regem ad pacem inclinare niteretur, cum idipsum Philippus Rex summis in votis haberet, ut tandem in Hispaniam reverti posset. Itaque Conneſtabilis Regem Bellovaci adiens illi colloquebatur, Regisque gratiam, ac favorem rursus sibi plene concilians in Flandriam rediit, seque denuo tanquam captivum, uti promiserat, Hispano Regi tradidit. Vix Conneſtabilis discesserat, cum illico Guisius Dux Regis animum explorare, eumque eo inclinare studuit, ut, quandocunque Conneſtabilem mori contingeret, Regii Palatii Magister nominaretur, eoquod hanc dignitatem jam jam in Delphini nuptiis obiisset. Verum ad hæc Rex morosius sic respondit: „Ea sunt Conneſtabilis merita, ut nihil „ eorum

„eorum, quæ ille, vel ſibi, vel ſuis petet, „honeſte recuſare valeam. „ Hoc reſponſo deluſus Guiſius haud ultra inſtitit, eo potiſſimum nomine, quod reſciviſſet, Valentinam Duciſſam, quæ quantumvis ſenio gravis, magna tamen adhuc gratia apud Henricum valebat, de inſolentiori Cardinalis arrogantia apud Regem conqueſtam eſſe. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XIII.

Actum de pace inter Hiſpaniam, Angliam, & Franciam.

Jam a longo tempore de pace Hiſpanos inter, & Anglos, ac Gallos concilianda agebatur, & præprimis Valentina Duciſſa Guiſiis infenſa, cum libertatem Conneſtabili Montmorentio procurare percuperet, Regi exponebat, quod præter Montmorentium, quem Philippus Rex captum detineret, nemo alius ad pacis negotium cum Hiſpanis maturandum magis idoneus eſſet. Annuit Rex, unde Conneſtabilis hanc provinciam non ſine magna animi ſui lætitia in ſe ſuſcepit, ac præprimis amicitiam Sabaudi Ducis ſibi conciliare ſatagebat, qui haud obſcure intelligebat, quod ditionis ſuæ recuperandæ nulla ſibi ſupereſſet ſpes, niſi prius conciliato utroque Rege. Ergo ambo rem apud Philippum tanto fervore urgent, ut is pa- *Belcar. Thuan. l. c. Popelinier. l. 5.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

cis colloquium haberi tandem consentiret, moxque ipsummet Connestabilem ad Henricum II. decerneret, eo fine, ut hunc regem pariter ad hoc colloquium incitaret. Henricus, qui tum in suis castris ad Sommam agebat, Montmorentium maximis honorum signis excepit, quin imo eidem obviam procedens in ejus amplexus ruit, atque ipsum etiam suo lecto insidere fecit, quæ benevolentia certe Guisiis Principibus permolesta acciderat. Ceterum nonnisi de seligendo colloquii loco agebatur, ac præ ceteris ad inchoandas consultationes magis opportuna censebatur Abbatia Cercampensis, quæ in Artheſiæ comitatu sita haud procul ab Hedena urbe distabat. Eo igitur Mense Octobri ad medium vergente Legati utrinque magno numero convenere.

§. XIV.

Cercampensis congressus pro pace restauranda.

Itaque Cercampum veniunt Regis nomine Cardinalis Lotharingius, Connestabilis Annas Montmorentius, Jacobus Albo Santandreanus. Marcellus, Joannes Morvillerius Episcopus Aurelianensis, & Claudius Albaspinæus a secretioribus epistolis: Nomine autem Philippi

lippi Hiſpaniæ Regis interfuere Ferdi- Sæc. XVI.
nandus, Alvares Toletanus Albæ Dux, A.C.1558.
magnus Palatii Magiſter, Guilielmus Naſſovius Arauſienſis Princeps, ambo velleris aurei equites præterRigomeſium Silvam Melitæ comitem, Antonium Perrenotum Atrebatenſem Epiſcopum, & Ulricum Viglium de Ayta Zwichemii in Friſia Toparcham; Mariæ autem Angliæ Reginæ partes in hoc negotio tuebantur Thomas Thirlebyus Elienſis Epiſcopus, & Thomas Havardus cubiculariorumPrinceps, & Nicolaus Wottonus Eboracenſis Decanus; demum pro Sabaudiæ Duce aderant Thomas Languſcus Stropianæ Comes, & Aſtenſis Curiæ Præſes. Intererat etiam Chriſtiana Vidua Lotharingiæ Duciſſa unacum Carolo ejus Filio, qui tamen amicorum, pacisque conciliatorum partes ſuſtinere volebant. In primo congreſſu placuit, quod armorum induciæ usque ad Menſis Octobris exitum decernerentur, quapropter copiæ utrinque dimittebantur, & quidem hiſpanorum exercitus ſecundo Authiæ Flumine Abbatis villam verſus cum iter habuiſſet, inde ad Sancti Audomari oppidum contendit. Rex viciſſim peditatu in Regni finibus per præſidia diſtributo, equites domum remiſit. Poſtea inter delegatos quoad primum

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

articulum magnam controversiam excitaverat de Caleto contentio, cum istud Galli, ut antiquum regni patrimonium bello nuper recuperatum, retinere vellent, atque Angli, nisi restitueretur, pactis subscripturi non viderentur: Cum igitur Philippus Rex utriusque partis pertinaciam cerneret, jam tum de pace ineunda desperabat, moxque in Angliam Feriæ comitem misit, ut Mariam Reginam uxorem jam ægram inviseret, præcipue vero, si nulla ratione Galli adduci possent, ut Caletum nuper Anglis ademptum restituerent, de tradenda Sabaudo Elisabetha sorore conditiones proponeret.

§. XV.

Elisabethæ connubium a Sabaudo Duce expetitum.

Thuan. l. c.

Enimvero Philibertus Emanuel Sabaudiæ Dux, qui inter ævi sui Belliduces longe celeberrimus, atque a Gallis sua ditione spoliatus tum exul oberrabat, Philippum Regem eo induxerat, ut inter ipsum, & Elisabetham Regiam Principem nuptias conciliaret. Verum referunt Historicorum nonnulli, quod ipsemet Philippus eam sibi in uxorem destinaverit, si forte Maria Regina absque prole decederet: eapropter Elisabethæ

Sæc. XVI. A.C. 1558.

ſabethæ matrimonium cum Sabaudiæ Duce ferme penitus concluſum eſſe ſtudioſe ſparſiſſe dicitur, eo fine, ut nemo alius illam ſibi in uxorem depoſceret. Quinimo ipſa & Eliſabetha illius nuptias exoptare videbatur; cum enim eidem futuri hujus connubii propoſitio fieret, reſpondit: „Sabaudiæ „Ducem tanquam Principem, qui in„ter ceteros ſuo ævo Belliduces maxi„mam nominis ſui famam conciliave„rat, veneror: aſt eidem nubere ſola „hac ex cauſſa præpedior, quod ex An„glicæ hiſtoriæ faſtis comperiſſem, meam „nationem potius prudenti, ac politico „Rege, quam inſigni Belliduce indi„gere, quoniam bellicoſi Principes ple„rumque ſubditorum odium ſibi acer„ſunt, ſuosque vicinos continuo di„vexant: nec Anglis opus eſt, quod „novis victoriis regnum ſuum latius „protendant, ſed unice parta tueantur „neque unquam Angli niſi ſub pacifici „Principis regimine felices eſſe pote„runt: Rex vero belli ſtudiis incitatus „nunquam tranquillitatem fovere va„lebit quamvis Anglicæ Nationis feli„citas exigat, ut illa nunquam niſi „coacta bellum adoriatur, quod tamen „non ſine maximis ſumptibus inferri „poteſt: Rex autem ad bella pronus, „mox ex leviſſima etiam cauſſa, ac præ-

Sæc. XVI. A.C. 1558. „textu ad arma conclamare, incipe-ret. „

§. XVI.

Eliſabetha Sueciæ Regis nuptias reſpuens.

Burnet. t. 3. l. 2. p. 539. Paulopoſt Henricus V. Suecorum Rex ad Eliſabetham quemdam ablegabat Nobilem, qui eandem certiorem redderet, quod ejusdem Rex illam in uxorem ducere peroptaret: inſuper idem illam rogare jubebatur, ut illius votis conſenſu ſuo ſatisfacere vellet. Eapropter hic Legatus cum illa ſeorſim loquendi veniam petebat, poſtquam vero illa hujus itineris cauſſam edocta erat, huic Nobili ſignificari juſſit, quod nemo alius præter ipſam Reginam eidem hac de re quicquam proponere poſſet, quinimo huic Legato haud obſcure declarari fecit, ipſi gratiſſimum fore, ſi Sueciæ Rex eam ducendi conſilium abjiceret. Verum hac declaratione inſuperhabita Legatus ipſi Reginæ Principis ſui voluntatem manifeſtam faciebat: attamen hæc de Eliſabethæ reſponſo certior facta Legato repoſuit: ratum omnino habitura ſum, quicquid ipſamet „Eliſabetha tibi reſpondebit: decetero Sueciæ Rex per ſuos Legatos illius Nuptias expetere poterit, priusquam vero eisdem deſuper reſponden-

dum

„dum est, ipsamet de Elisabethæ vo- Sæc. XVI.
„luntate plene edoceri peropto.„ Ve- A.C. 1558.
rum hæc in responsis dabat, quod sua conditione esset contenta, sique Regina illam suo arbitrio relinquere vellet, palam declararet, quod Virginalem statum conjugali longe præferret, etiamsi potentissimus hujus Orbis Princeps illius nuptias ambiret. Accepto hoc responso res haud ulterius urgebatur.

§. XVII.

Subsidium per Mariam Reginam a suo Senatu petitum.

Ceterum cum altercationes de red- *Burnet*
dendo Caleto Cercampi continuo *p.* 547.
ferverent, die quinta Novembris Angliæ Senatus conventum habuit, in quo Regina ad ferendos belli sumptus suppetias postulabat, si forte, ut sat vero simile erat, pax non concluderetur. Attamen *Communis*, ut vocant, Curiæ Patres huic petitioni deferre parum propensi videbantur, quapropter Regina ad illos Cancellarium unacum decem aliis Proceribus decernere cogebatur, qui deplorandum rerum suarum statum eisdem exponerent, illosque rogarent, ut subsidiis succurrere festinarent. Hæc Reginæ sollicitatio suo haud caruit successu; quippe hujus Curiæ

Sæc. XVI. A.C. 1558.

riæ Patres in conquirendis ſuppetiis ſolidum biduum impendebant, attamen brevi per Mariæ Reginæ obitum, qui paulo poſt acciderat, non modo hi Patres, ſed etiam Oratores Cercampum miſſi a ſua ſollicitudine eximebantur; unde hi quantocius colloquium diſſolverunt, polliciti tamen, ſe ad proſequendum pacis negotium proximo Menſe Januario rurſus conventuros.

§. XVIII.

Mariæ Angliæ Reginæ obitus.

Thu. l. 20. p. 623. Burnet p. 550. Sand. de ſchism. Angl. l. 2.

Ceterum hujus Reginæ vires indies magis, magisque deficere videbantur: cum enim ſe prægnantem eſſe exiſtimaret, ac remedia minus apta adhiberet, ſuique corporis curam quibusdam committeret mulieribus, quæ ob tumentem uterum Reginam ſuam nonniſi vana ſpe lactare intentæ erant, hinc Medicorum conſilium exquirere negligebat, quorum tamen ope fors a malo, quo laborabat, liberari potuiſſet. Ab eo igitur tempore ſemper infirma utebatur valetudine; primævo enim naturæ vitio atra bili abundabat, crebrisque vexationibus, quibus regnante utroque Rege Prædeceſſore expoſita erat, animi tædium augebatur, quinimo, cum progreſſu temporis a Rege Marito ſuo priſtino affectu ſeſe non coli haud obſcure cognoſce-

gnoſceret, exinde animi ſui ægritudo indies magis, magisque creſcebat. Tandem Caletenſis Urbis jactura illam ad eum redigebat ſtatum, ut non niſi paucorum conſortium ſuſtineret, ejusque corpus ipſamet animi mœſtitia confectum indies viribus exhauriretur: unde ſtomacho ultra modum tumeſcente tandem hydropis morbo laborare declarabatur, qui cum etiam jam ineunte Menſe Novembri ſemper magis augeretur, die decima ſeptima ejusdem Menſis conſumpta obiit, poſtquam annos quadraginta tres ætatis ſuæ, Regni vero quinque, ac quatuor Menſes, diesque undecim expleverat. Sæcul. XVI. A.C.1558.

§. XIX.

Cardinalis Poli mors.

Inter hujus Reginæ, ac Cardinalis Poli obitum nonniſi ſexdecim horarum ſpatium intercedebat; hic enim illa nocte, quæ decimam ſeptimam a decima octava ejusdem Menſis Novembris die ſeparat, mortalitatem exuit: poſtquam Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo Menſe Martio, vel Majo natus non niſi annos quinquaginta novem vixerat. Referunt Scriptorum nonnulli, quod accepto nuntio de Mariæ Reginæ obitu tanto dolore fuerit affectus, ut crucem ſuam ſibi tradi poſtulaverit, & Cruci-

Ciacon. in vit. Pont. t. 3. p. 627. & ſeq. Thuan. l. c. Godwin de Præſul. Angl. in Arch. Cantuar.

Sæcul. XVI. A.C.1558. Crucifixi imaginem ſacro oſculo complectens exclamaverit: *Domine ſalva nos, perimus, Salvator Mundi, ſalva Eccleſiam tuam.* Vix hæc verba proferebat, cum ad ſupremas mortis anguſtias redactus humanis rebus valediceret. Paſſim deprædicatur Polus tanquam illuſtriſſimus omnium Præſulum, quos ullo unquam tempore Anglia produxit: inſuper omnes Scriptores, imo ipſi etiam Proteſtantes eximii, quo excelluit ingenii aciem, eruditionem, prudentiam, moderationem, charitatem, animumque a proprio quæſtu alieniſſimum inſignibus elogiis commendant; quippe generis ſui nobilitate, præclarisque animi dotibus uberrime præditus non niſi cum vilipenſione negligebat abjecta illa media, quibus profani homines ad augendam rerum ſuarum fortunam utuntur; nam ſua morum lenitate, animique moderatione impulſus unice deſiderabat, ut Angli ad avitam Religionem honeſtis, ac legitimis viis reducerentur, ægre ferens, ſi gladii, rogique ſupplicia adhibere neceſſe fuerit, quinimo ſi ceteri uſitatam Poli manſuetudinem, ejusque conſilia fuiſſent ſecuti, forte Angliæ Regnum cum Sede Apoſtolica penitus reconciliatum vidiſſemus. Ceterum Corpus ejus in funebri pegmate per quadraginta dies expoſitum,

ac

ac Cantuariam delatum tandem in Sacello D. Thomæ ab ipso constructo terræ mandatum fuit, addita humili hac inscriptione latina: *Depositum Cardinalis Poli.* Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XX.

Hujus Cardinalis opera.

Hic idem Cardinalis quædam ingenii sui monumenta posteris reliquit, in quibus profunda ejus eruditio, ac singularis eloquentia luculentius elucet, quamvis ceteroquin Pembum, Sadoletum, & Longolium latini sermonis puritate non adæquet. Scripsit Polus præprimis *pro Ecclesiasticæ unitatis, ac unionis Ecclesiæ defensione* tractatum, in quatuor libros divisum, atque Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto Argentinensibus literis excusum, in quo contra Henrici VIII. schisma vehementer declamat, nec minus edidit ad Dialogi normam inter ipsum, & Cardinalem Urbinatensem, duos libros de summo Pontifice Christi in terris Vicario, ejusque officio, & potestate, in quo opere præcipue demonstrat, quod Christus Dominus in terris suum reliquerit Vicarium, primusque fuerit D. Petrus, ac postea ejusdem Successores, ut proin hoc ipsum Vicarii officium sit perpetuum: Porro cum de ejusdem digni-

Pitseus de Script. Angl. Becatel. vit. Poli Dupin. Bibl. des Auth. Eccl. t. 16. p. 41. & seq.

Sæcul. XVI A.C. 1558.

dignitate, aliisque prærogativis eidem annexis sermonem ingerit, tunc affirmat, quod hic idem Christi Domini Vicarius sit Pastor Ecclesiæ *per excellentiam*, illique ceteros Pastores confirmandi jus competat, cum primus sit supremi Ecclesiæ Capitis Minister, necnon Administer misericordiæ Divinæ, veluti Reges sunt divinæ justitiæ Ministri: his addit, quod hic Christi Vicarius pro grege ad vitam æternam conducendo claves receperit. Postea in capite de officio Pastorum differens, illis mansuetudinem, & clementiam tanquam virtutes, quæ semper justitiam moderari debent, speciatim commendat.

Altera ejusdem tractatus pars concernit quæstiones de Papæ, Concilii, & Regum potestate, ubi docet, quod Papæ auctoritas nunquam major existat, quam in Generali Concilio, quod Ecclesiam Universalem repræsentat; ibi enim Papa, qui illius Caput est, jus confirmandi fratres suos a Christo Domino recepit, nam idipsum D. Petrum in Concilio Jerosolymitano egisse, ejusque Successores, summos Pontifices in Conciliis Generalibus agere affirmat, simulque tradit, quod ibidem primus Minister ea, quæ pertinent ad doctrinam Orthodoxam, declaret, cunctisque ceteris assentientibus ejusmodi definitio-

finitiones, quæ vim, omnemque auctoritatem obtinent, in Conciliis generalibus fiant: reliqui autem conventus, a quibus Christi Vicarius abest, prout accidit in Ariminensi cætu, quantumvis Præsulum numero celebres sint, nunquam tamen pro Oecumenicis, & legitimis Conciliis fuerint habiti. Postea ostendit, quod summo Pontifici per Generalia Concilia nulla auctoritas accedat, sed potius Synodi suam ab ipso virtutem recipiant, atque ipsimet Episcopi ibidem doctrinam a summo Pontifice, sicut olim Apostoli a Christo Domino hauriant, in quo tamen Polus satis clare ostendit, quod circa hoc argumentum exiguam habuerit scientiam. (*) Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Fate-

(*) Ingens sane temeritas Continuatoris nostri, qui Præsulem profundissima eruditione clarum insciticæ arguere audet. Num credere potuit, quod hic, tantusque Vir ignoraverit avitam Ecclesiæ doctrinam, nec ipsum latuit, quod nonnisi a privatis quibusdam Doctoribus in Basileensi cœtu summi Pontificis auctoritas fuerit perperam invasa: num propterea de hoc argumento haud recte sensisse redargui potest, quod novam unius solius nationis, cujus Præsules adhucdum circa idem hoc argumentum nondum plene consentiunt,

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Fatetur tamen Polus, quod tunc, ſi Pontifices ſua auctoritate non ſine populi offenſione, ac Eccleſiæ, & Conciliorum detrimento abuterentur, atque ex Paſtoribus in Lupos degenerarent

---

ſecutus non fuerit, illam autem ſententiam, quæ per plusquam tredecim ſæcula tanquam veritatis minime dubiæ articulus ab omnibus Conciliis, S. Patribus, & Doctoribus fuit recepta, immota fide tenuerit. Fors doctiſſimum Cardinalem Polum fugiebat, quod ex hac ipſa ſententia recens a Baſileenſibus, ejusque aſſeclis in odium Pontificis adinventa non pauci anſam arripuerint, ut vilipenſo Paſtore viſibili Chriſti gregem in Anglia, & alibi per ſuos Sectatores miſere diſpergerent, ac mactarent? Si vero recens hæc doctrina Orthodoxæ fidei veritatibus magis conſona fuiſſet, certe Polus eandem Henrico VIII. Regi in ſuo tractatu expoſuiſſet, cum illum per eandem facilius a ſuo ſchismate revocare potuiſſet, eidem proponens, quod Pontificis poteſtas non ſit ſuprema, ſed Concilia Pontificia ſuperiorem habeant auctoritatem, imo & Epiſcopi ſuam poteſtatem *immediate* a Chriſto Domino recipiant. Hac doctrina per tantum Virum ſtabilita forte haud ægre Regem, qui ſupremam Pontificis, non vero Concilii auctoritatem ſibi arrogabat, ſeque ſupremum Eccle-

rent, illorumque noxæ in totius gregis præjudicium cederent, Fidelibus primo recurrendum esset ad ipsum Christum Dominum, & postea ad Episcopos, & Concilia, quorum erit ejusmodi Pontifices de eorum vitiis admonere, nullatenus tamen Polus admittit, quod concilia Papam judicare, vel eum sua auctoritate exuere valeant, nihilominus expedire asserit, quod in iis, quæ legi Divinæ, ac Ecclesiæ utilitati adversantur, eidem morem non gerant: Denique addit, quod tunc, si Pontifex in hæresin prolabatur, aut mente captus sit, in ejus locum alius subrogari valeat, nisi ejus insaniam cessare vero similis ratio suadeat. Porro hunc tractatum Polus durantibus comitiis, in quibus Julius III. Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo fuit electus, elucubravit. Sæcul. XV. A.C. 1558.

Ecclesiæ Caput tam quoad honoris, & dignitatis Primatum, quam quoad Jurisdictionis prærogativam appellabat, ad agnoscendam Papæ auctoritatem adeo limitatam induxisset: consultius igitur egisset Continuator, si intra modestiæ limites se continens fassus fuisset, quod Reginaldus Polus, etsi Gallicanæ Ecclesiæ sententias sibi sat compertas habuisset, ab avita tamen Universalis Ecclesiæ doctrina circa hoc argumentum recedere non voluerit.

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Exstat adhuc alius ejusdem Scriptoris tractatus de Conciliis, quem circa idem argumentum, ac juxta eadem principia eo tempore composuerat, quo Legatus ad Synodum Tridentinam decernebatur; hac enim occasione usus hunc librum ad ambos suos Socios transmittebat, ut illos hac super re sana instrueret doctrina; cumque hoc idem Concilium esset Oecumenicum, hinc de hoc argumento prolixius agebat, iisdem innixus principiis, quæ circa Vicariam D. Petri potestatem, ejus Successores, istorumque auctoritatem in Conciliis mox retulimus. Insuper affirmat, quod cuncta, quæ Prophetæ de Jerusalem enuntiarunt, in Romana Ecclesia fuerint adimpleta, & sicut omnes Judæi ad orandum & sacrificia offerenda in Jerusalem venire jubebantur, ita etiam omnes Ecclesiæ quoad doctrinæ Capita sese Romanæ Ecclesiæ subjicere teneantur. Postea argumenta in Tridentino Concilio agitanda proponit, inter quæ hæresum extirpationem, disciplinæ Ecclesiasticæ restaurationem, ac firmæ pacis inter Christianos Principes revocationem enumerat: Ut vero hæc tria ad optatum exitum perducantur, summopere petit, ut summus Pontifex, Episcopi, atque Imperator ad Christi Domini exemplum peccata hominum

suis

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

ſuis humeris imponant, & pro iis preces fundant, dum humili corde ſua peccata tam coram Deo, quam hominibus confitentur, eaque per ſinceram, omnibusque notam pœnitentiam expiant. Poſtmodum Legatis ſociis ſuis auctor eſt, ut præcipuam ſpem, ac fiduciam in oratione reponant, hacque in re Danielem imitentur. Ceterum Polus in hoc tractatu tanquam verum ſupponit Conſtantini Baptismum, & donationem per eundem Imperatorem Pontifici factam, hinc ex hiſce pietatis Chriſtianæ teſtimoniis, quæ antiquiſſima exiſtimat, a Modernis vero tanquam falſa habentur, ſuam ſententiam corroborat. (*)

(*) Exſtat hic Poli tractatus de Concilio, necnon alius de Conſtantini Baptismo in Collectione Conciliorum P. Labbæi tom. 14. pag. 1665. & ſeq. & p. 1727. An vero ex Modernorum criſi utriusque hujus facti falſitas ſit aperte demonſtrata, aliorum judicio relinquimus: interim id omnino certum eſt, quod potiſſima illorum argumenta ſoli negationi innitantur, adverſæ autem rationes ab illis haud ſolide confutentur: verum hodie jam uſus obtinuit, quod ea, quæ novitatem ſapiunt, tanquam veriſſima deprædicentur, vetera autem tanquam obſoleta a ſciolis reſpuantur.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Jam ad annum Domini milleſimum quingenteſimum quinquageſimum quintum mentionem fecimus de quadam collectione ſtatutorum, quæ Cardinalis Polus tanquam Legatus a Latere in Anglia conſcripſerat, ac Menſe Februario Anno reparatæ Salutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto publici juris fecerat, in quo Zelum ſuorum Prædeceſſorum Ottonis, & Othoboni itidem Sedis Apoſtolicæ Legatorum imitatus, eorum Conſtitutiones innovabat. Pariter Polus epiſtolam ad Cranmerum, dum Oxoniæ in carcere detinebatur, circa Præſentiam realem verbis oppido gravibus ſcripſit: alium inſuper ſermonem contra falſos Evangelii Miniſtros edidit, quem Anno Salvatoris noſtri quingenteſimo quinquageſimo quarto ſupra milleſimum typis impreſſum Carolo V. Imperatori nuncupabat. Concinnabat etiam, ut ſupra meminimus, Apologiam contra Paulum IV. dum hic Pontifex eundem Apoſtolici in Anglia Legati munere exuebat, ejusque in locum Petyum nominabat: verum hoc ipſum ſcriptum Polus ob rationes nuper allegatas in ignem projecit: quædam tamen illius exempla adhucdum exſtare referunt nonnulli. Denique poſteritati reliquit quasdam epiſtolas, quibus illos, qui pertinacius ſuis erroribus inhæ-

Lab. Coll. Conc. t. 14. p. 1733.

Vid. Hiſt. de divort. Henr. VIII. Le Grand t. 1. p. 289.

inhærebant, ad reſipiſcendum admonebat, eos vero, qui ſeſe ab Eccleſia, vel ex inconſulta temeritate, aut ex iniquis humanæ prudentiæ rationibus, vel etiam ex ignavo privatæ utilitatis ſtudio ſegregarunt, ad Eccleſiæ ſinum revocare nitebatur. Ceterum ejus vitam idiomate Italico conſcripſit Ludovicus Beccatellus Epiſcopus Raguſinus, eamque latine reddidit Andreas Duditius Sbardellatus, Epiſcopus Tininenſis in Hungaria. Sæcul. XVI A.C. 1558

§. XXI,

Aloyſius Priulus a Polo hæres nominatus.

Porro idem Cardinalis paulo ante ſuum obitum, ſeu die quarta Octobris teſtamento condito Aloyſium Priulum Patritium Venetum omnium bonorum ſuorum hæredem ſcripſit, nam hunc veteri, arctaque amicitia per viginti ſex annos ſibi junctum in familiaritatem adſciverat, a quo tempore ille a Poli latere nunquam diſceſſit, nec inde ullis conditionibus avelli potuit, ne tum quidem, cum a Julio III., ut in ſacrum Collegium adlegi vellet, urgeretur; ipſe enim hac dignitate admodum conſpicua potius privari, quam a Poli conſortio avelli voluit. Hic idem Nobilis Venetus, qui jam antea Polo Cardinali *Thu. l. 20.*

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

ex Anglia discedere coacto cuncta necessaria liberaliter suppeditabat, in eodem regno cum Amico suo vivere, ac mori decreverat; quod autem Polo nullatenus ex proprii quæstus studio adhæserit, sat elucet ex eo, quod generoso animo post Amici sui obitum, hæreditatem sibi delatam recusaverit, ejus tamen testamentum præcipua diligentia atque integritate executus est, solidosque viginti menses, quibus Polo superstes fuit, in colligendis ejus rebus huc illuc dispersis, & summa fide distribuendis consumpsit: insuper cuncta pia legata in Testamenti tabulis conscripta exacte persolvit, atque ex residuis bonis eleemosynas in pauperes erogavit, quin sibi quicquam præter defuncti Cardinalis Breviarium, atque ejusdem diurnale reservasset. Ceterum Polus haud adeo dives obierat; vixerat enim semper a temporalium bonorum cura, & humanarum dignitatum cupiditate admodum alienus.

§. XXII.

Pontifex circa Anglici Sceptri successorem Romæ sollicitus.

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 14. c. 8. n. 1. & 2.

Interea nuntius de Reginæ Angliæ, ac Cardinalis Poli obitu die vigesima secunda Decembris Romam deferebatur, cum autem in Angliæ Regno Religio non-

Sæc. XVI. A. C. 1558.

hondum tam altas egiſſet radices, ut longæva illius conſervatio ſperari poſſet, hinc ſummus Pontifex de hujus ſceptri ſucceſſore anxiis omnino curis agitabatur: nam duæ fœminæ ad regni ſucceſſionem adſpirabant earumque prima erat Eliſabetha, quæ nonniſi poſt Mariam ab Henrico VIII. & Anna Bolena, die octava Septembris Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto primam lucem aſpexerat. Porro Eliſabetha in diuturno carcere prius detinebatur, & decedente Maria, in Harfordiæ Comitis arce duorum dierum itinere Londino diſſita, quam ipſamet ſibi tanquam aſyli locum ſelegerat, veluti exilio mulctata morabatur, quantumvis vero ſeſe Catholicæ Religioni addictam nefarie ſimularet, haud tamen ignotum erat, quod Proteſtantium hæreſes in animo ſuo foveret, quinimo erroneas ſuas opiniones adeo dextere occultare haud poterat, quin non perſæpe animum ſuum ad novam doctrinam ſat propenſum exterius proderet: eapropter Miniſtrorum nonnulli Mariæ Reginæ ſæpius ſuggerebant, quod illam e medio tollere, conſultum foret. Altera, quæ Anglicæ coronæ hæreditatem ſibi pollicebatur, erat Maria Scotiæ Regina, Margarithæ Filia, ac Henrici VIII. So-

Sæcul. XVI. A.C. 1558

ror natu major, quæ nuperrime Franciæ Delphino nupserat. His duabus forte etiam tertia accenseri posset Franciſca Suffolciæ Duciſſa, quæ, cum Mariæ filia, ac ſecundo genita Henrici VIII. Soror eſſet, regni diadema ſibi deberi contendebat.

§. XXIII.

Anglorum rationes præferendi Eliſabetham.

Burnet hiſt. de la ref. t. 3. l. 3.

Senatus adhucdum erat congregatus & comperto Mariæ obitu confeſtim illorum jura, qui defunctæ ſuccedere poſſent, diſcutere aggrediebatur: cum autem Henricus VIII. crebris ſuis divortiis, necnon Regii Senatus decretis, quorum unum alteri adverſabatur, hanc rem omnino intricatam reddidiſſet, hinc plurima emergebant obſtacula: nihilominus Senatores ſoli illi inſiſtebant decreto, vi cujus Henrico Succeſſorum ordinem pro ſuo arbitrio decernendi facultas relinquebatur: cum ergo hic Eliſabetham Mariæ ejus Sorori prætuliſſet, quamvis utraque ex adulterino complexu procreata declararetur, ea tamen Henrici diſpoſitio jam ſufficiens credebatur, ut Eliſabethæ jus, quod ipſemet Senatus haud amplius revocare poſſet, attribueretur: aliunde vero Scotiæ Regina, quamvis ex Henrici VIII. teſtamento

mento itidem inter Regni Succeſſores fuiſſet numerata, quia tamen Delphino, proximo Francici Regni hæredi nupſerat, hinc timebatur, ne inſuper Anglico diademate aucta hoc Regnum Franciæ imperio ſubjiceret, atque obnoxium redderet. Hac ex ratione Maria a Regni ſucceſſione excludebatur, adeo, ut Curiæ ſuperioris Senatores Eliſabetham nominare a cunctis hiſce cauſſis permoverentur. (*)

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XXIV.

(*) Hanc in rem Sanderus libro ſecundo de ſchismate Anglico parte 2. fol. mihi 265. hæc habet: *Licet Henricus anno trigeſimo quinto Regni ſui, impetrata poteſtate ab Ordinibus nominandi ſucceſſores ſuos, voluerit etiam Eliſabetham habere in ordine regnandi locum, quod & illorum comitiorum decreto approbari fecit (ex quo ſolo parlamentario edicto, & nullo nativitatis jure iſta & poſtea adepta imperium, & ita in hunc diem tenet) nec tamen ab Henrico Patre, nec a ſe ipſa ullo ſtatuum decreto, aut Matris cum Patre conjunctio, aut natales ipſius fuerunt unquam poſtea approbati, aut facti legitimi, quin & Ordines primo anno Reginæ Mariæ, lege perpetua approbarunt conjugium Henrici cum Catharina, & prolem ex eo genitam, omni divino, & humano jure legitimam fuiſſe declara-*

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

§. XXIV.

Eliſabetha in Angliæ Reginam ſalutata.

Sanderus de ſchism. l. 2. in finem. Raynald. hoc ann. n. 12. & 12.

Poſtea convocata Communium Curia Cancellarius omnibus Senatoribus una congregatis hæc expoſuit: „Abs „dubio Angliæ regnum ſummam habe„ret Mariæ Reginæ ſuæ jacturam de„plorandi cauſſam, niſi pro illius regi„mine Princeps ſuperſtes eſſet omnino „ad rotandum ſceptrum idonea, eaque haud

clararunt, omnia contraria acta, proceſſus, & ſententias abrogantes, ut proinde alteræ cum Anna, Catharina adhuc ſuperſtite, veræ nuptiæ eſſe non potuerint, nec ex illis ſuſcepta ſoboles legitima, aut Anglicani ſceptri, ſecundum leges municipales, quæ ſpurios non admittunt, vel natura, vel ulla prærogativa capax eſſe, quod tamen Senatusconſultum nec ab ipſa Eliſabetha reſciſſum eſt hactenus, quæ licet jus regnandi vendicet, Regnumque ſibi deberi, ab omnibus in primis Regni ſui Comitiis agnoſci voluerit, nusquam tamen jus ſuum naturæ, ſed parlamento prædicto adſcribit: hoc præterea variis poſtea decretis cavens, ne quispiam ſub pœna capitis affirmet; non eſſe in poteſtate Principis, & Statuum poſitum, ut, quem velint, Regem deſignent. De Natalibus autem ſuis probandis, aut Reformandis nullus ſermo, ſed altiſſimum ubique Silentium.

„haud alia est, quam Elisabetha legi- Sæcul. XVI.
„tima Regni hæres, cujus jura nequa- A. C. 1558.
„quam in dubium vocare licet. Porro cum inferioris Curiæ Patres haud ignorarent, quod Optimates, aliique nobiles illam tanquam Reginam proclamari vellent, hinc & ipsi ceteris annuebant, unde unanimis totius consessus vox resonabat, omnium uno ore exclamantium: *Vivat Regina Elisabetha, cui Deus det multos annos, ac faustum, felixque Regimen?* Elisabetha de hoc Senatus decreto certior facta die nona Novembris Hatfeldia discessit, eamque comitabantur Arundelius Comes, ceteriqueex Regni Proceribus nobiliores, qui eam salutatum accurrentes Londinum unacum Regina venerunt. Eo tempore illa vigesimum quintum ætatis annum agebat, proin juxta Regni leges ad rerum administrationem idonea erat. Illa cum propius adventaret, populus omni ex parte ad urbes, quas pertransibat, turmatim confluebat, illamque festivis acclamationibus excipiebat, adeo, ut illa potius triumphantis, quam itinerantis more ingressum celebrare videretur: Vespere autem ejusdem diei in Comitis Arundelii arce, ubi quondam Carthusianorum cœnobium erat, pernoctavit, atque altera die ad Londinensem turrim pervenit, eamque Clerus, qui

Sæcul. XVI. A.C.1558. qui instructo ordine unacum Cruce præcedebat, usque ad Aulæ Sacellum comitabatur, ubi decantato Ambrosiano hymno non sine magno pietatis sensu interfuit; jam enim tum simulato exteriori Religionis cultu Catholicos decipere incipiebat.

§. XXV.

Witthalam delata, ac Mariæ exequiis assistens.

Burnet ref. tom. 2. l. 5. p. 554. Postquam decem omnino dies in Londinensi turri pro more transegerat, ultima die Novembris ad Witthalense Palatium equo vecta, ac magnifice ornata sub nobilissimo Procerum comitatu contendebat. Porro equo incedere desiderabat, non modo ut splendidas suas vestes totius populi conspectui exponeret, sed etiam ut eo commodius cunctos catervatim confluentes aspicere, eosque salutare valeret. Insuper magis adhuc populi affectum sibi quadam innata sermonis affabilitate conciliabat, qua etiam cunctorum, quos suo alloquio dignabatur, venerationem, amoremque sibi devinciebat; cum enim ingenii acie, ac judicii maturitate plurimum polleret, probe prospexerat, quod populi sui favor oppido sibi esset necessarius, ac firmissimum solii fulcrum in eo consisteret. Demum Witthalam delata

Sæcul. XVI. A C. 1558.

delata equum, quo vehebatur, Arundelio Comiti tradidit, qui descendente Regina stapedem tenebat. Altera die, quæ erat tertia decembris, pullam vestem induta exequiis pro Regina Sorore sua Westmonasterii celebratis interfuit, cum autem ille, qui defunctæ oratione funebri parentabat, vehementer in Protestantes inveheretur, nec etiam recens nominatæ Reginæ parceret, hinc domi se continere jubebatur, donec Senatus haberetur, qui etiam die vigesima quinta Januarii anno sequenti convocatus fuit.

§. XXVI.
Legati ad varias Aulas a Regina decreti.

Peractis hisce solemnibus Regina officiosas de obtento regimine gratulationes excipiebat, mox vero primas eo curas intendit, ut ad præcipuos Europæ Principes suos decerneret Legatos, necnon Regiminis mutationem in Anglia nuper factam eisdem nuntiaret. Præprimis ergo Nobilem Cobhamum ad Philippum II. destinabat; hunc enim Regem amicitia sibi devinctum censebat, quinimo pace nondum firmata sibi pro bello adversus Gallos armorum societate conjunctum habebat: Chalonerum autem misit ad Cæsaris Aulam, & Hovar-

Pallav. l. 14. c. 83. n. 2. & 3. Cambdem in ann. 1. p. Regni Elis. Spond. ann. 1559. n. 5.

Sæcul. XVI A.C. 1558.

Hovardum Effinghamum adjunxit Thirlebio Helienſi Epiſcopo, necnon Wortono Doctori, qui pro concilianda pace plenam habebant agendi facultatem. In Germaniam denique ablegabatur Killegrevus, qui Proteſtantes de Reginæ benevolentia certos redderet: Karneus vero, qui poſt Eduardi VI. obitum Angliæ negotia Romæ continuo ſubſiſtens procurabat, Mariæ mortem, atque Eliſabethæ electionem ſummo Pontifici ſignificare juſſus erat, facta pollicitatione, quod nova Regina propter Religionem nulli unquam moleſtiam illatura eſſet. Ad hæc Pontifex reſpondiſſe fertur: „Eliſabetha, cum illegitimo „ex thoro ſit nata, in Angliæ Regno „ſuccedere haud poteſt, nec ego ea, „quæ Clemens VII. & Paulus III. Præ„deceſſores mei definierunt, impugna„re valeo. Ceterum audaciam haud tole„randam ſapit, quod Eliſabetha Reginæ „nomen, ac regni adminiſtrationem, „cum necdum ſacra Sedes id approba„ret, aſſumpſerit, eoquod tamen cum „meis paternum in modum agere cu„piam, ſic etiam, dummodo illa juri „ſuo, quod in Angliæ regnum obtendit, „renuntiare non renuet, & arbitrio meo „libere ſe permittet, id facturus ſum, „quod Sedis Apoſtolicæ dignitati con„ſonum videbitur, haud tamen tolerare valeo

„valeat, quod ullo pacto labefactetur „auctoritas Christi Vicarii, ad quem „de illorum, qui ad coronas adspirant, „juribus disponere pertinet. (*)

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XXVII.

(*) Animus Continuatoris in Pontifices semper infensus luculenter ex hoc ipso loco patescit; affert enim hoc Pontificis responsum, atque illius testes allegat Pallavicinum, & Spondanum, quorum tamen neuter tam arrogans recenset responsum: horum enim prior hæc duntaxat habet: *negavit Pontifex, posse sibi probari assumptionem Elisabethæ, quippe nothæ, & quod ipsa fuisset assumpta absque Apostolicæ Sedis auctoritate: verumtamen ubi causam sibi commisissent, se illi indulturum, quidquid sibi per jus liceret.*

Spondanus vero rem ita narrat: *Pontifex respondit, regnum Angliæ feudum esse Apostolicæ Sedis, nec potuisse ipsam, obstante maxime natalium impedimento, administrationem Regni inconsulta eadem Sede assumere; hortatus est illam, quo cuncta rite fierent, arbitratui suo se permittere, facta spe paterni erga ipsam animi.*

Jam observandum venit primo, quod Continuator hoc responsum ex maledico suo Sarpio ad verbum descripserit, illum tamen, ne Lectori de illius falsitate suspicio esset, allegare non

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

§. XXVII.

Eliſabethæ Orator Roma excedere juſſus.

Burnet l. 3. p. 555.

Poſtmodum Regina comperto ſummi Pontificis reſponſo quantocius quemdam Nuntium ad Karneum ablegat, dato negotio, ut protinus Roma excederet. Verum Pontifex illius diſceſſum prohibens, ſi Romæ permanere vellet, cujusdam Xenodochii adminiſtrationem eidem offerebat: Cum ergo Karneus magis Catholicæ Religionis ſtudioſus, quam carnis prudentia imbutus eſſet, atque aliunde haud ignoraret, quod Religio in Anglia multis mutationibus ſubjicienda foret, hinc liberalem Pontificis pollicitationem acceptans haud amplius in Angliam revertebatur. Ceterum hæc agendi ratio in ſummo Pontifice valde ſugillatur, & forte, ſi minus arroganter reſpondiſſet, grande Reli-

eſt auſus, quinimo, ut ſuum Magiſtrum malignitate ſuperaret, ac Lectoribus ſuis odium in Pontifices inſpiraret, perinde acſi ipſi per nefas coronas pro arbitrio diſtribuendi jus ſibi arrogarent, hinc ſubdole hæc Pontificis verba: *Regnum Angliæ feudum eſt Sedis Apoſtolicæ*, omiſit: illa vero, quæ nequidem in Sarpio habentur, *haud tamen tolerare* &c. ex ſuo cerebro adjecit.

Religioni obsequium præstitissет, quin imo potissimæ parti malorum, quæ sub novo regimine fides orthodoxa subire cogebatur, præcavisset; quippe Elisabetha in postremis curis habebat, cui Religioni nomen adjiceret, dummodo sceptrum secure possideret: cum autem intelligeret, quod Romana Curia elatius loqueretur, illamque etiam ex illegitimo complexu natam declararet, atque peteret, ut jurium suorum decisionem Sedis Apostolicæ judicio committeret, hinc sibi nil ultra a Pontifice sperandum putabat, atque maxime ad tuendam coronam sibi nuper impositam conducere censebat, si palam se Protestantium sectæ adhærere profiteretur, necnon Romanæ Curiæ, & Pontificis hostem sese declararet. Id etiam exequebatur, quamprimum ea, quæ Paulus IV. responderat, per Karnei literas edocta fuerat, mox enim exclamabat: „Pontifex omnia perdere vult, „certo certius eo fine, ut omnia sibi ven„dicare valeat.„ (*)

Sæc. XVI. A.C. 1558.

Interea

(*) Excusat Spondanus ad annum 1559. n. 5. summum Pontificem, & Pallavicinus quoque Paulum arguit Sarpium, qui ex responso Pontificis hæresin profitendi ansam ab Elisabetha fuisse captatam falso asserit, Continuator tamen,

Sæcul. XVI. A.C.1558.

Interea Hiſpaniæ Rex novam Reginam ſibi deſponſandi conſilium nondum abjecerat, quapropter, ut quemcunque alium æmulum ſibimet forte permo-

quamvis utriusque hujus Scriptoris rationes ignorare haud potuerit, maluit ſuum Sarpium ſequi; quapropter haud abs re erit, Pallavicini verba huc adducere: *Huic Pauli IV.* inquit, *duritiei imputant multi ſcriptores, quos ſequitur Suavis, quod Eliſabetha diſſimulationem ſuam profitendæ hæreſis abjiceret, adeoque illius Regni jacturam: ex adverſo ſapienter conſiderat Spondanus, dubitari quidem poſſe, rigidum, imperioſumque Pauli modum auctoritate nimia, verborumque magnificentia peccaſſe; ſed in re ſtatuenda, unde opus ipſum pendebat, Pontifici aliter ſe gerere haud licuiſſe. Imprimis id ab eo jus poſtulabat: Etenim Henricus Rex Paulum jam antea pro jure Mariæ adminiſtrando compellaverat, quæ revera hæres legitima fuerat, poſita Clementis VII. ſententia adverſus Bolenæ nuptias, quas etiam irritas Anglorum Ordines Maria regnante declaraverant. Præterea ſatis patebat, eam officiorum ſuavitatem ab Eliſabetha fuiſſe adhibitam quaſi ſoporiferam potionem, ad Pontificem tantiſper hebetandum, dum ipſa ſuam ſibi potentiam confirmaſſet, poſtea vero fidentius ea ſe ſarva ſpoliatum iri, qua ipſam convelaverat*

metus

permoleſtum præveniret, ſuique regni fines latius extenderet, ad Feriam Comitem tum Londini agentem literas dedit, eidemque injunxit, ut haſce nuptias

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

metus imperantis Sororis, quamquam in præſentia deponi vetabat ambitio inter incerta novi Principatus primordia; cum cæteroqui conſtaret, in Eliſabetha fuiſſe deprehenſum ſub Eduardo Rege animum faventem hæreſi; in quam etiam & ſuus, & Matris honor ipſam trahebat, cum ex Doctrina Catholica probrum exiſteret, alteri ceu nothæ, alteri ceu meretrici: quapropter tum æquitas, tum dignitas, tum prudentia commonebant, ut feſtinanter obſiſteretur Eliſabethæ, nec foveretur anguis adhuc frigeſcens, ſuppeditatis illi viribus ad mordendum, pari poſtea manaturo ex ignavia damno, atque dedecore: jam vero de ſingulari novæ Reginæ prudentia, quam Suavis concelebrat, collaudato conſilio, modoque hæreſeos reſtituendæ, ſi hoc intelligit de tyrannica quadam prudentia, quæ in privatam tantummodo dominantis utilitatem intendit, nolo equidem diſputare, quamquam fortaſſe in eo etiam fortunæ magis ope, quam ſolertia uſa fuerit; ſin autem de prudentia politica loquitur, quæ populorum quietem, felicitatemque hujusce vitæ reſpiciat, in comperto nunc eſt, cujusmodi ea fuerit prudentia, ex præſenti illius Regni ſtatu.

Sæcul. XVI A.C 1558.

ptias Elisabethæ proponeret. Equidem Regina Comitem de Principis sui voluntate differentem perbenigne excipiebat, eidemque ingentem, qua erga Hispaniæ Regem ferretur, venerationem testabatur, subjunxit tamen, quod affinitatis vinculum se inter, & illum hujus consilii successui tantopere obstaret, ut illud facile dissolvi posse haud crederet. Attamen Legatus, cum hæc sibi objici prævideret, respondit: „ Re„gis mei erit, hujus nodi dissolutionem „petere, nec ei difficile erit, legis gra„tiam ad perficiendum hoc negotium „necessariam a summo Pontifice obti„nere.„ Ad hæc verba obmutuit Regina, nec etiam arcana mentis suæ consilia aperiens multis benevolentiæ signis Feriam Comitem cumulabat, eumque valere jubebat. Verum tribus ex caussis Elisabetha a connubio sibi proposito absterrebatur, earumque prima erat, quod hoc matrimonium legi Divinæ adversari crederet, unde ex Patris sui facto, quid sibi in pari eventu agendum, didicerat. II. Ejusmodi connubium omnino oppositum sciebat suo consilio, quo palam Protestantium hæresin profiteri, eamque rursus in Angliam invehere statuerat. III. Denique, si hac Pontificis dispensatione uti, ejusque beneficio freta Sororio suo nubere vellet,

vellet, hac agendi ratione Patris sui divortium a Catharina Arragonia omnino nullum fuisse agnosceret, proin se ex adulterio susceptam fateretur; si enim Paulo IV. ejusmodi gratiam concedendi jus suffragaretur, ipsemet etiam Julius II. Henrico VIII. ad ducendam Catharinam hanc dispensationem impertiri potuit, ex quo inferre omnino necesse erit, quod secundæ nuptiæ Henrici Regis cum Anna Bolena penitus nullæ fuerint. (*). Porro altera ex parte Elisabetha validissimis urgebatur rationibus, ut Hispaniæ Regis amicitiam conservaret; eidem enim vitæ suæ dies in

(*) Hanc in rem Spondanus l. c. hæc subjungit: *Præter hæc obstitisse dicitur utrarumque nuptiarum votis deliberatissimum Elisabethæ propositum, seu etiam jusjurandum, quo se in Regni inauguratione obligavit, Principi externo non nupturam: quinimo nec unquam nubere voluisse dicitur, vel ut ejus Regni viros principes nuptiarum spe semper sibi obnoxios retineret; vel ne, si nuberet, mariti æmulis de jure Regni disceptandi occasionem daret. Nisi insuper ea forte potissima intercesserit caussa, quam nos sæpius ea vivente a diversis audivimus, quod arcta esset, & viri non capax, nec huic naturali impedimento remedium adhiberi posset absque evidenti vitæ periculo.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

in acceptis referre tenebatur, insuper sibi sat compertum habebat, quod Galliarum Rex illam Romæ tanquam spuriam declarari, totis viribus niteretur, eo fine, ut Angliæ Regnum ad Scotiæ Reginam devolveretur. Denique cum Gallis, Scotisque bello implicita nullum alium Principem præter Philippum Regem armorum societate sibi junctum habebat: quapropter hujus Principis benevolentiam sibi certam reddere, e re sua erat, ut tamen haud ulterius ab eo ad ineundum matrimonium sollicitaretur, novam in Anglia reformationem inducere festinabat, probe enim prospexerat, quod Philippus illam, si regnum suum hæresis veneno infectura esset, importunis precibus fatigare desisteret.

§. XXVIII.

Comitia pro Ferdinando in Cæsarem agnoscendo Francofordiæ celebrata.

Thuan. hist. l. 21. Heiss. hist. de l'Emp. l. 3. p. 410.

Interea die vigesima quarta Februarii Sancto Matthiæ sacra hoc anno Francofordiæ in Germania celebrabantur S. R. Imperii comitia, ut in iis Ferdinandus Romanorum Rex tanquam Imperator salutaretur; ab eo enim tempore, quo Carolus V. ejusdem frater in illius

illius favorem sese Imperio abdicaverat, nondum ut Cæsar agnoscebatur. Itaque Arausiæ Princeps, Seldus, & Hallerus Caroli V. Oratores præstituta die secum deferentes cessionis diploma ad hæc comitia venerunt, atque unaomnes circa illud per plures dies deliberarunt, tandemque communi omnium consensu hanc abdicationem ratam habuerunt: Itaque ex omnium sententia die decima quarta Martii Ferdinandum in Cæsarem inaugurari curarunt. Erigebatur ergo in medio fori majoris tentorium, ad quod per gradus ascendebatur, eratque illud stragulis, ac tapetibus aureis, & holosericis instructum, quo Ferdinandus die condicta imperialibus ornamentis amictus comparuit, solioque præparato consedit. Postea omnes S.R.I. Electores, cum magna equitum turba stipati, & prælatis de more vexillis ter circum Imperatoriam sellam equitassent, inter magnos tubicinum clangores interea concinentes, unaomnes equis desiliunt, ordineque suo sedentem Cæsarem adeunt, & in genua provoluti jurejurando fidem, obsequiumque addicunt. Sæc. XVI. A.C 1558.

§. XXIX.

Legatus a Ferdinando in Cæsarem electo ad Papam decretus.

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Peractis omnibus hiſce ſolemnibus recens electus Cæſar ad Carolum V. fratrem ſuum perſcripſit, gratiisque actis Philippum ſibi, & Imperii Ordinibus percarum fore, ac eum commendatum æque, ut proprios filios, habiturum pollicetur. Mox etiam ad Cameræ Spirenſis judices dedit literas, & quid actum ſit, denuntiavit, atque, ut in judiciali munere vice, & auctoritate ſua fungantur, mandavit, poteſtate facta, ut Caroli V. ſigillo, quod habebant, utantur, donec novum tranſmittatur. Conventu poſtea dimiſſo Cæſar ſecundo Danubio Viennam venit, ubi maxima ſuorum Ordinum gratulatione, ac jubilo exceptus eſt. *Thuan. l. c.*

Eo tempore Ferdinandus quinquageſimum quintum ætatis ſuæ annum agebat: Ut vero erga Sedem Romanam officio conſueto filialem obſervantiam ſuam teſtaretur, Martinum Guſmanum ſupremum Camerarium ad Pontificem Romam mittit, qui eundem de Caroli V. fratris abdicatione, & ſua in Cæſarem inauguratione plenius edoceret, ipſumque jam Romanorum Regem creatum eſſe ſignificaret, ſimulque Papam certiorem faceret, novum Cæſarem erga Pontificem, & Sacram Sedem eo animo affectum, quo ipſius Majores Eccleſiæ Romanæ, & omnium aliarum præcipui

pui patroni, tutores, ac defensores duriſſimis etiam temporibus extitiſſent. His Legatus addere jubebatur, non prætermiſſurum Cæſarem, ut primo quoque tempore pro veteri, ac recepto more de coronatione ſua honorificam legationem ad Pontificem, ac Sanctam Sedem adornaturus eſſet. Sæcul. XVI. A. C. 1558.

§. XXX.

Papa Cæſaris Legatum excipere tergiverſatus.

Quamvis ſummus Pontifex hanc novi Cæſaris obſervantiam, necnon filialis obſequii teſtificationem ſummopere gratam habere crederetur, ille tamen ob recentes cum Auſtriaca Domo ſimultates nondum poſtremis concordiæ pactis plene compoſitas Cæſaris legatum adeo non benigne excepit, ut etiam illum ad alloquium admittere renueret: contendebat enim Pontifex, quod Imperii abdicatio in Ferdinandi favorem facta haud ſubſiſteret, cum inſcia, ac prius haud conſulta Sede Apoſtolica fuiſſet firmata, ac proin Imperium non niſi a die, qua Carolus V. obiiſſet, vacare cenſeretur; quamvis enim Ferdinandus in Romanorum Regem fuiſſet electus, ejusque electio a Clemente VII. confirmata, ſuo tamen fratri nonniſi eodem fatis functo ſuccedere potuiſſe inquie- *Thuan. l. c. Spond. n. 3. Pallav. l. 14. c. 6. n. 5.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

quiebat Pontifex, cum reliqui duo succedendi modi, qui vel per ceſſionem, vel exauctorationem fiunt, unice a Sacra Sede dependeant, atque in utroque eventu Cæſarem nominandi jus ad ſolum Pontificem devolvatur. Hoc quoque Papa in publico Senatu ad id celebrato propoſuit Cardinalibus, qui Pontifici penitus addicti, ac non minus ampliandæ auctoritatis ſtudioſi ſic reſpondebant: „neceſſitas ſuadet, ut pu„blicis documentis demonſtretur, quo„modo per abdicationem, ſive ceſſio„nem Caroli Imperatoria dignitas va„caverit, & quonam jure Ferdinandus „in eam ſucceſſerit: interea non debet „admitti ipſius Orator, antequam con„ſtet, an Carolus V. legitime dignita„te ſolutus ſit, ut Frater ejus, qui ſuc„ceſſit, legitime ſucceſſiſſe dici poſſit.„

§. XXXI.

Cæſaris abdicatio Romæ in controſiam vocata.

Pallav. l. 6. n. 6. Thuan. l. 21. Raynald. n. 8.

His inſuper addebant Cardinales: „ea, „quæ Francofordiæ geſta fuere, „nullius ſunt momenti, cum non inter„venerit in iis auctoritas Sanctæ Se„dis, & Chriſti Vicarii, cui claves cœle„ſtis, ac terreni Imperii creditæ ſunt, „ſine quibus nec Carolus legitime Im„perio

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

„perio ſolutus, nec Ferdinandus recte „in illo ſucceſſiſſe dici poteſt; nam „quamvis Ferdinandus olim Rex Ro„manorum Coloniæ creatus fuerit, „hancque electionem Clemens VII. ra„tam habuerit, ut tamen ſuccedat, ne„ceſſe eſt, quod vacet Imperium, quod „nonniſi morte, abdicatione, aut privatio„ne fieri poteſt: quæ duo poſtrema „ad ſolum Pontificem, Sanctamque Se„dem, nec ad quemcunque alium per„tinent. „

Verum hac in re nonniſi ea, quæ jam antea Pontifex edixerat, repetebant; poſtea vero ita proſequebantur: „adhuc alia ſubeſt ratio, cur omnia Fran„cofordiæ acta reſcindi debeant, eoquod „ab hominibus pravitate hæretica in„fectis geſta ſint, qui omnem auctorita„tem, & poteſtatem amiſerunt, quam ha„bebant, dum nondum a Romana Ec„cleſia defecerant. Hanc ob cauſ„ſam, ad purgandum ſe judicio ſi„ſtat Ferdinandus, pœnitentiam agat, „nec dubitet, quin veniam a Patre o„mnium mitiſſimo, ac bonitatis pleno „facile conſecuturus ſit. Itaque Romam „mittat procuratorem ampla, ac plena „agendi facultate inſtructum, ut decla„retur, ea omnia, quæ Francofordiæ „acta ſunt, nullius momenti eſſe, rem„que omnem Pontificis arbitrio permit„tendam

Sæcul. XVI A.C. 1558.

„tendam, ut is inaugurationem, quam„vis non rite factam plena potestate „confirmet: insuper mandatum Caroli, „quo Imperium abdicavit, coram Pontifi„ce produci oportet. „

§. XXXII.

Commendoni libellus pro vindicandis Papæ juribus.

Spond. hoc ann. n. 8. Pallav. l. 14. c. 6. n. 8.

Posthæc Commendonus, qui postea purpura donabatur, edito libello demonstrare nitebatur, quod S. R. I. Electores emergente mortis eventu Cæsarem eligendi potestatem haberent, minime vero in ultroneæ abdicationis casu eadem gauderent, ut proin Caroli cessio, atque Ferdinandi electio in illius locum facta omnino non valeret, eoquod absque ulla Sacræ Sedis auctoritate a solis Electoribus, potissima ex parte hæreticis, qui tamen hac ipsa ex ratione omni potestate, & auctoritate exciderunt, attentata fuisset. Cetera Commendoni verba iisdem, quas Cardinales producebant, rationibus innitebantur; quapropter Paulus IV. in quodam privato, atque secreto colloquio ipsi Gusmano hæc respondit: cum Carolus apud nullum alium, quam Christi Vicarium Cæsareæ dignitati cedere, nec Ferdinandus eam citra Sedis Apostoli-

cæ

cæ consensum acceptare potuerit, hinc intra tres Menses iis, quæ a Cardinalibus proposita sint, satisfaciat. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Equidem Gusmanus reposuit: „Carolus per suam Imperii abdicationem „unice subditis suis debitæ obedientiæ „fidem ultronee remisit, ut proin illa „eos respiciat, qui antea hujus obsequii „vinculo adstricti erant: cum autem „Cæsares eligendi jus per Imperii Or„dines devolutum, ac translatum sit ad „S. R. I. Electores, Carolus Cæsar hoc „idem Imperium cedere haud potuit, „nisi consentientibus iisdem Electoribus, „cum hi legitimo, ac perpetuo jure to„tius Imperii corpus repræsentent. „ Verum insuperhabitis omnibus, quas Legatus proposuerat, rationibus, Pontifex adeo flecti non poterat, ut suæ etiam opinioni immoreretur (*).

§. XXXIII.

(*) Hanc rationem a Legato fuisse propositam, nec Spondanus, nec Pallavicinus, quos Continuator allegat, referunt, quapropter hic idem pro more suo historiam, atque illius ævi gesta ad sui temporis genium accommodans, fingit, ea tum ab aliis fuisse dicta, quæ in odium Pontificum suo, ac hodierno tempore libere proferuntur, & quidem non sine malitiæ compendio; quippe ex ejusmodi narratis semper Pseudo-Politicis integrum est, jactata

Fleurii

Sæcul XVI. A.C. 1558.

§. XXXIII.

Legatus a Cæsare Roma evocatus.

Thuan. l. 21. Heiss. p. 410. Pallav. n. 10.

Eodem tempore Philippus II. comperta Pontificis repulsa Francisco Vargæ suo apud Venetos Oratori negotium dabat, ut Romam contenderet, remque suo nomine Paulo IV., & Cardinalibus plurimum commendaret. Verum nec benignius Pontifex hujus Oratoris, quam antea Gusmani preces exceperat, quinimo Joannem quoque Figuerram Mediolani Gubernatorem Hispaniæ Regis jussu hac ex caussa Romam missum Pontifex, cum illius adventum intelligeret, indignum in modum aditu in urbem prohibebat, asserens, eum conjecto in carceres Nuntio Pontificio, anathemate irretitum esse. Attamen Ferdinandus, cum summi Pontificis rationes vanas, ac frivolas censeret, suo Legato injunxit, ut nisi post triduum a Papa ad alloquium admitteretur, rebus compositis Roma discederet, declaratione tamen prius facta, se, ut Pontifici Cæsa-

---

Fleurii tanquam Historici omnibus numeris absoluti auctoritate velut ex retroactæ ætatis monumentis testatam facere Pontificum arrogantiam, ambitionem, atque alienorum jurium usurpationem. Verum prudens Lector! vide, cui fidas!

Cæsaris nomine juxta suorum Majorum morem filiale obsequium exhiberet, tanquam illius Legatum Romam fuisse decretum, inde vero, cum ibi nec admissus, nec auditus fuerit, discedere esse coactum, ut de iis, quæ hoc in negotio gesta fuissent, certiorem redderet Cæsarem, qui re cum S. R. I. Electoribus perpensa id omnino facturus esset, quod Cæsareæ dignitati convenire videretur. Itaque Gusmanus postquam ea, quæ circa hanc declarationem exequi jussus erat, summo Pontifici significaverat, amicis suis valedicens Roma discessit. Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Hæc ipsa Pauli IV. severitas Ferdinandum eo induxit, ut de Cæsarei solii sui firmitate sat certus pro accipienda a Pontifice corona, in Italiam proficisci haud ultra sollicitus esset. Equidem Carolus V. a Papa coronatus fuerat, ipse vero erat postremus inter illos Cæsares, qui sese huic solemnitati subjiciebant: nam Ferdinandus sibi persuasum habebat, quod S. R. I. Electoribus in Cæsaris electionem consentientibus prisca hæc confirmationem emendicandi consuetudo, ac Romæ Imperialem coronam accipiendi mos nonnisi inutilis, ac supervacanea esset solemnitas, quod Ferdinandi judicium, inquit quidam Historicus, postea ad omnes illius Succesio-

Sæcul. XVI. A.C. 1558. res transiisse, eorumque animis altius insedisse videtur (*).

§. XXXIV.

Caroli V. Imperatoris obitus.

Thuan. l. 21. n. 6. Ant. de Vera hist. de Charles V.

Ferventibus hisce tumultibus, quibus magis adhuc Pontifex, quam Ferdinandus agitabatur, Carolus V. hoc anno die vigesima prima Septembris Divo Matthæo sacra, in suo ad sanctum Justum recessu obiit, postquam quinquagesimum octavum ætatis suæ annum, septemque Menses demptis tribus diebus expleverat; natus enim erat Anno Christi millesimo quingentesimo in die festo S. Matthiæ: Ceterum die ultima Mensis Augusti febri correptus, altera post die conscientiæ suæ maculas pœnitentiæ lavacro eluit, ac cum singulari pietatis affectu Sacra Synaxi refici voluit: cum autem malum magis, magisque ingravesceret, rursus superioris vitæ pecca-

(*) Quisnam, num Catholicus, vel hæreticus, num suspectæ, vel probatæ fidei Historicus fuerit, reticet Continuator, ne hujus reflexionis æquitas, vel iniquitas dignosci valeat: qua autem ratione adeo asseveranter de Ferdinando I. piissimo Cæsare asserere audeat, quod Romanam coronationem nonnisi inanem, & superfluam solemnitatem reputaverit, haud perspicere possumus.

peccata in ſacro tribunali detexit, atque altera jam vice cœleſti pane animam ſuam communivit: cumque vitæ ſuæ finem inſtare cognoſceret, omne temporis momentum ſedulo impendit, ut ſeſe ad poſtremam hanc luctam diſponeret; nam frequenter intimi doloris, ac pœnitentiæ affectus exerens quamdam Crucifixi imaginem, quam per plures annos aſſervaverat, tenero amplexu venerabatur: tandem vero in ſupremo vitæ articulo verſatus circa horam ſecundam matutino tempore animam Deo reddidit. Hic fuit exitus Caroli Imperatoris, qui anno regni ſui quadrageſimo quarto, imperii vero trigeſimo octavo rebus humanis valedicere coactus eſt. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XXXV.

Indoles hujus Imperatoris.

Enimvero nullus huic Cæſari juſtum denegare poteſt elogium, quod ſibi præclaris animi ſui dotibus merito vendicavit; licet nævo ſuo haud caruerit, nam Princeps ecquidem erat humanæ prudentiæ eminentia clariſſimus, ad grandia, & ardua molienda intrepidus, ſed facile in adverſis fluctuans, qualem ſeſe cum Mauritio Duce, necnon in *Vera l. c.*

Sæcul. XVI A.C. 1558.

sua Imperii abdicatione exhibebat. (*) Ceterum Carolus immodice erat ambitio-

(*) Ægre quempiam alium Historicum præter Continuatorem reperire est, qui glorioſissimum Cæsarem Carolum V. cui tamen a nemine ob præclaras ejusdem dotes promeritum elogium denegari posse ipsus fatetur, minori laude honoravit, imo pudendis convitiis lacessivit: qua enim ratione ostendere posset, quod in heroica Imperii sui abdicatione sese in adversis fluctuantem exhibuerit: si Continuator pro more suo Protestantes etiam Scriptores consuluisset, ac secutus fuisset, facile ex Godelevæo, Landorpio, Hoffmano, aliisque legere potuisset elogia, quæ Augustissimus hic Cæsar ob glorioſam hanc abdicationem promeritus est; insuper ex Sandovalio in Historia vitæ Caroli V. p. 303. percipere valuisset, quod Carolus V. Imperium abdicandi propositum nequaquam ob animum in adversis fractum arripuerit, sed jam dudum animo conceperit, dum ob captum Franciscum I. Galliarum Regem, debellatos Principes Protestantes, ac creberrimas victorias prospera ubique utebatur fortuna: *Effectus*, inquit Sandoval l. c. *hic fuit rei pridem ante conceptæ; confessus quippe est Priori Guadalupensi, & dicto Martino de Angulo, adstante Joanne Regla, qui ipsi a Confessione, pactum inter se, & conjugem Imperatricem, ut*

ambo

bitioni deditus, adeo, ut dominandi libidinem ipsi etiam Religioni, datæque fidei prætulerit. (*) Erat etiam corde

Sæcul. XVI. A C. 1558.

ambo Monasterium ingrederentur: ipse quidem, ubi virorum populus: illa, ubi nonnisi mulieres devotæ; sed hac vivis erepta fidem implere non licuit, bellis quippe inevitabilibus, & in excidium Christianæ Religionis tendentibus propensionem sinceram moratis. Sic etiam idem pag. 321. Colloquium cum Francisco Borgia, qui relicto Gandiæ Ducatu, Jesuiticum Ordinem ingressus fuerat, referens, addit: scisciatus post hæc Imperator, an idem recordetur, se ipsi anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo Monzoni confessum, sibi consilium Monasterium abdicatis Regnis ingrediendi: quod cum Franciscus affirmasset, asseveravit Cæsar, certo credi posse, se nemini illud unquam revelasse, quam ipsi, & adhuc alicui sæcularium.

(*) Qua ratione Carolum adeo ambitiosum, ac dominandi libidine inflatum depingere audet Continuator, quem tamen ipsum Imperii, ac Regnorum suorum dominatum ultro abjecisse ignorare haud potuit; Hi quidem Principes ultra modum ambitiosi, ac dominandi libidine accensi dicantur, qui per fas, nefasque ditionum suarum fines protendendi studio animati aliorum Principum Regna iniquis bellis invadunt, atque aliena rapiunt, non autem illi,

Sæc. XVI. A C. 1558.

corde durus, flecti nescius, fastu, ac sui ipsius existimatione plenus: noverat tamen vitia sua dexterrime velare, ita, ut ad ea occultanda nonnunquam virtutes, quæ ejusmodi criminibus omnino erant oppositæ, exterius exercere simularet. Nihilominus non desunt Scriptores, qui Carolum omnibus Europæ Prin-

illi, qui etiam propria sponte sua abdicant, atque ejusmodi abdicationis propositum jam dudum foverunt, & exequi intenderunt: quo autem argumento probare posset Continuator, quod piissimus juxta, ac fidelissimus hic Imperator, vel unquam datam fidem ob dominandi libidinem violaverit, huicque vitio Religionem suam postposuerit. Quis unquam majori Religionis studio sese nascenti hæresi opposuit? quis ardentiori Zelo pertinaces gloriosis armis, immensisque belli sumptibus procurato etiam Generali Concilio Novatores ad veritatis semitam reducere satagebat, & certo certius etiam penitus coercuisset, nisi a Principibus etiam Catholicis, qui cum Protestantibus, imo & Turcis fœdera contra ipsum sanxerunt, fuisset præpeditus? cessat igitur Continuator dolorem suum ob iteratas gentis suæ clades, & captivitates alienæ gloriæ invidia, ac calumniis lenire: sciat *invidiam sui ipsius esse tormentum* Curt. & *invidum rebus alterius opimis marcescere* Horat.

Principibus, quos Orbis a Romanorum ætate celebrat, immodicis elogiis præferunt. (*) Sæcul. XVI. A. C. 1558.

(*) An ejusmodi Scriptores in suis elogiis excedant, hujus Cæsaris gesta minime dubia pervolventium judicio relinquimus, id tamen certum est, quod nullus hucusque piissimum, Christianissimum, ac glorioſissimum Imperatorem tam indignis calumniis proscindere ausus fuerit, ac Continuator noster: sufficit allegare ipsius Thuani elogium, qui utpote natione Gallus certe partium studio hac in re abreptus dici nequit, cum aliunde contra Augustissimam Domum Austriacam non raro sat livido calamo utatur. Hic in sua Historia ad hunc annum lib. 14. fol. mihi 565. ita differit: *In eo Principe cum virtute certavit fortuna, ut illius meritis supremum felicitatis fastigium imponeret: neque vero ullum perfecti magis, & ad omnem virtutem expressi Principis exemplar in nostra, & retro seculorum memoria reperiri posse arbitror, quod iis, qui ad imperium virtutis via gradiuntur, ad imitandum proponi queat, nam quid ei ad summam utriusque laudem defuit, sive ingenium, & prudentiam in consiliis spectes, sive constantiam in adversis, in prosperis moderationem, præsentiam animi in periculis, temperantiam, & quæ omnium in Principe virtutum culmen, ac cumulus est, justitiam? vita ejus fere jam a primis pueritiæ initiis seria fuit, maxi-*

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Reprehenditur tamen in Cæsare istius *per Gallias transitus, cum ad Gandensium motus componendos properaret, in quo Annæ Momorantio Conestabili imposuit,*

maximis negotiis, & variis expeditionibus exercitata, atque in ipso præcipuum pietatis studium fuisse, postquam ad Imperium evectus est, citra adulationem dicere possumus, eoque omnia ferme, quæ ille pace, & bello fecit, referri debere: nimirum, ut Concilium legitimum celebraretur, & per illud concordia in Ecclesia sarciretur; quod sive Pontificum in eo negotio non bona fide versantium ambitione, sive ob bella nostra toties infeliciter renovata impeditum fuit, semper ab eo postea repetitum est, ut mirari nemo debeat, illius consilia, dicta, ac facta præsenti Numinis auxilio usque illustrata fuisse, qui tam sanctum propositum habuerit, & vere, qui ita se tota vita gesserit, ad pietatem, & justitiam semper collimaverit, & his virtutibus suo exemplo innutritis consiliariis subnixum Imperium filio reliquerit, mirum, nisi eandem felicitatem, quam in vita expertus est, in familia tam egregiis virtutum documentis instructa propagaverit. Cum vero prosequitur idem Thuanus fol. 567. *nulla ejus vitæ pars non summe laudabilis sit, nulla re magis animi magnitudinem ostendit, quam vitæ clausula, qua vir alios vincere assuetus seipsum vicit, vitæque tot casibus obnoxiæ, jam potiorem mente agitans, antequam moreretur, renun-*

fuit, qui porro a Cæſare deceptus Franciſcum I. ludificatus eſt, ob idque poſtea domum relegatus, quamquam hoc etiam ſuas excuſationes legitimas habeat: objicitur tamen eidem præcipue Philippi Haſſorum Principis captivitas, qui totum quinquennium contra datam fidem cavillatoriæ ſcripturæ obtentu in arctiſſima cuſtodia Hiſpanorum ludibrio expoſitus fuit, quod non ſolum Cæ-

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

renuntiavit, & qui reipublicæ vixerat, ſibi, ac Deo cæpit vivere: itaque toto biennio, quod mortem præceſſit, in Hieronymianorum fratrum ſodalitio, monitore uſus Conſtantino quodam, qui ei a ſacris Confeſſionibus erat, præcipue B. *Bernardi noſtratis lectione ſe ſolabatur, & toto pectore in Deum revolutus ſic ratiocinabatur, ſe quidem indignum eſſe, qui propriis meritis regnum cœlorum obtineret, ſed Dominum Deum ſuum, qui illud duplici jure obtineat, & Patris hæreditate & paſſionis merito, altero contentum eſſe, alterum ſibi donare, ex cujus dono illud ſibi merito vindicet, hacque fiducia fretus minime confundatur. Ita cum ſenſim ad lentam tabem febris acuta acceſſiſſet, imaginem Chriſti Cruci affixi identidem in oculis, ulnis, ore, & tota mente complexus, in eo ſolo ſe omnem ſalutis ſuæ ſpem collocare declaravit, ſumptoque viatico, in me mane, inquiebat, dulciſſime Servator, ut ego in te maneam; in quæ verba deficiens animam glorioſiſſima hac vita defunctam Deo, qui dederat illam, reddidit.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

sari pudendum, qui ea in re alieno potius, hoc est, Albani & Granvellani consilio usus est, quam suo, sed etiam postremo damnosum: Mauritius enim, quem præcipuum in constituenda per Germaniam auctoritate adjutorem habuerat, ab ipso ob id defecerat, & ei tot annorum, ac victoriarum fructum eripuit; quem casum mox infelix obsidio Metensis, & anno sequenti AMBIGUA ad Rantiacum pugna subsecuta est. (*)

§. XXXVI.

Testamenti, ac Codicilli tabulæ a Carolo V. Scriptæ.

Thuan. l. 21. hoc ann. Spond. n. 10. Belcar. comm. l. 28. n. 20.

Ceterum defuncti Caroli Corpus in Fratrum D. Hieronymi cœnobio deponebatur, usquedum Philippus II. in Hispaniam adventaret, ubi aliquo post tempore magnificis prorsus exequiis Imperatori parentatum est. Justa quoque mortuo Cæsari persolvebantur Bruxellis

(*) Hæc Continuator ad verbum ex Thuano descripsit, quia Caroli V. nævos concernunt, studiose autem eundem Scriptorem allegare neglexit, dum de ejusdem Imperatoris laudibus differit, atque ad hos ipsos nævos sequentia addit. *Verum hi veluti mortalitatis infirmæ nævi in pulchra, & immortali laude digna fortuna haud adeo deformes sunt.* Vid. l. CLII. §. 58. fol. 97.

xellis in Ecclesia Sanctæ Gudulæ, quæ majori adhuc pompa celebrata, atque in inscriptionibus, quibus Templum ornabatur, omnia glorioſa illius gesta adducta fuere, nec unquam, quam ea occasione ulli totius Orbis Principi tot tituli, quam Carolo attribuebantur. (*) Equidem laudis argumentum erat amplum: verum ingens quoque erat Hispanorum eloquentia, ac nimia de suo Principe persuasio, ut illi, qui hujus Cæsaris vitam descripserunt, magis illius memoriam decorassent, si sua, quibus eum honorabant, encomia certioribus limitibus circumscripsissent. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Porro jam Anno Christi milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quarto, prius-

(*) Hasce inscriptiones nec Thuanus, nec Spondanus tam insulse carpunt: Thuanus hæc duntaxat habet: Parenti non solum de se, sed de Republica Christiana optime merito Philippus magna pompa Bruxellis justa fecit, nave miro artificio fabricata, quæ a Spe in prora stante, a fide, quæ folio ad malum cum Cruce assidebat, & a Charitate clavum tenente regebatur, hac figura id, quod jam dixi, significans, non aliud optimo Principi in hoc humanæ vitæ crebris tempestatibus jactatæ salo propositum fuisse, aut alio labores ejus pertinuisse, quam ut Gloriam Dei quibus posset, rationibus promoveret, & amplificaret.

Sæcul XVI. A. C. 1558. priusquam Imperium abdicabat, testamenti sui tabulas scripsit, in quibus magna pietatis monumenta, ac plurima legata cunctis Austriacæ Domus Principibus etiam spuriis facta leguntur, quorum executionem potissima ex parte Philippo Regi Filio suo commendabat, eundem rogans, ut omnia pro filiali suo affectu exacte exequeretur: quod ipse etiam pollicitus est (*) Insuper paucis ante obitum diebus nona Septembris Codi-

(*) Lubet ex ipso Thuano hujus testamenti summam adducere: *Jam tum*, inquit ille, *mortalitatis memor testamentum condiderat, quo filium absentem hortabatur ad capessendum imperium, pietatis ante omnia studium ei commendans, & cum ad dissidia Religionis componenda nullum aliud remedium idoneum post cuncta alia tentata reperire potuerit, quam Concilii celebrationem, præcipiebat, ut, si quid ipsi humanitus contingeret, daret operam cum Ferdinando Cæsare, aliisque Christianis Principibus, ut tam laudabile a se inchoatum opus ad Dei Gloriam feliciter perageretur: pacem esse colendam a Deo tantopere hominibus commendatam, neve in bellum nisi ægre, & justissimas ob causas, ac coactus consentiret, filium monebat, & tum studiose præcepta tradebat, quomodo se gerere deberet cum Romanorum Rege, ac filiis ejus, cum Imperii cæteris Principibus, cum Germanis* deni-

Codicillum confecit, in quo ajebat: *puto ecquidem, quod nonnisi justas ob causas Navarra a Ferdinando Arragonio avo meo in potestatem redacta fuerit, nihilominus ut iis, quibus adempta erat, de ea satisfiat, Philippum rogatum volo:* Verum eas apposuit conditiones, quæ sive jam tunc eo consilio adscriptæ, sive postea subtiliori, quam bona fides patiebatur, interpretatione detortæ fuerint, id tamen

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

denique, & Helvetiorum pagis, cum Serenissima Venetorum Republica, cum Florentiæ, Ferrariæ, ac Mantuæ Ducibus, cum Genuensium, & Senensium Republica, cum Franciæ Rege, ac denique cum Pontificibus ob Castellæ pragmaticam, & controversa Regni Neapolitani jura infestis, aut suspectis; quorum ad mores non respiciendum, sed ad Sacræ Sedis reverentiam obsequium flectendum ajebat, multa de Paulo III. questus, cujus bonam fidem in Concilii celebratione procuranda requirebat; tum præcipiebat, quid in caussa Ducis Sabaudiæ, ejusque filii facere eum deceat, ut in antiquam ditionum suarum possessionem uterque restituatur; cum Anglis fœdus servandum, & cum Scotis colendam amicitiam, cum Daniæ Rege nihil propter veteres cum Decessore injurias expostulandum. Indias per Pro-Reges viros probos, & ab omni avaritia, & rapacitate alienos, quo a Principe suo remotiores, eo majore sollicitudine regendas, & administrandas.

Sæcul XVI A.C.1558.

men effecere, ut juſtam de illius regni recuperatione ſpem non ſolum a Regibus Gallis, ſed iis, quorum magis intererat, conceptam Hiſpani hactenus fruſtrati ſint. (*)

§. XXXVII.

Hujus Cæſaris Proles.

Thuan. & Belcar. l.c.

Porro Caroli V. uxor erat Eliſabetha Regis Luſitaniæ Filia, cui Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono fuerat deſponſatus, atque ex ea ſuſceperat tres liberos I. Philippum II. Hiſpaniæ Regem, omniumque regnorum hæredem II. Mariam Auguſtam Maximiliani II. uxorem, quæ Anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo tertio obiit. III. Joannam, quæ Joanni Luſitano Principi nupta Sebaſtianum poſthumum, qui Avo ſuo in regno ſucceſſit, procreabat: Anno autem Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo ante matrimonium ſuum ex contubernio Margarithæ Wangeſtæ, quam deperibat, Margaritham Auſtriacam ſuſcepit, quæ Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingente-

(*) Hæc rurſus Continuator ex Thuano ad verbum deſcripſit, jamjam aſſuetus ex Scriptoribus ea tantum deflorare, quæ in invidiam illorum, quibus ipſe pro privato ſuo ſtudio infenſus eſt, cedere poſſunt.

genteſimo trigeſimo quinto primum Alexandro Medicæo nupſerat, cum autem is circa Annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum ſeptimum fatis fungeretur, ipſa Anno ſequenti Octavium Farneſium Parmenſium Ducem ſecundis nuptiis ſibi copulabat, atque Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſexto mortalitatem exuit. Idem quoque Imperator dum uxorem ſuam jam diu amiſerat, ex quadam femina Ratisbonenſi ſuſcepit filium, qui Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo tertio natus Anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſeptuageſimo octavo mortuus duas filias Nothas reliquit, earumque prima nomine Joanna Franciſco Petræ, Pretiæ, ſeu Botero Siciliæ Principi nupta erat: altera vero Abbatiſſa Cœnobii de las Huevelas de Burgos creabatur: aſt ambæ circa annum milleſimum ſexcenteſimum trigeſimum obierunt. Ceterum Carolus ſuos amores cum tanta verecundia occultabat, tamque caute de iis ſermonem habebat, ut nonniſi a ſuis domeſticis fidelioribus Margarithæ Matris nomen cognitum eſſet: quinimo de Joanne Auſtriaco nunquam niſi paucis ante mortem diebus loquebatur, cum eum Philippo Filio ſuo per amicos commenda-

Sæcul XVI. A. C. 1558.

ret

Sæcul XVI. A.C.1558.

ret. Ceterum præfati Joannis Mater erat Barbara Blumbergia. (*)

§. XXXVIII.

Maria Vidua Hungariæ Regina fatis functa.

Thuan. l. 21. Hilarion de Coſſe elog. des femmes illuſtr. Belcar. comm.

Porro Caroli V. obitum mox Mariæ Sororis, ac Hungariæ Reginæ, eidem in paucis caræ mors ſequebatur. Nata hæc erat Bruxellis Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo tertio die decima tertia Septembris, ac Ludovico Jagelloni Hungariæ Regi, qui in Mohacenſi prælio Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto occiſus fuit, Anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo nupſerat. Hujus obitu Maria ejus conjux tam intimo afficiebatur dolore, ut licet a pluribus Principibus in conjugem peteretur, conſtanter tamen ſecundas nuptias recuſaret. Præficiebatur ergo a Carolo V. Fratre ſuo Belgii adminiſtrationi, quod munus Anno Chriſti milleſimo

(*) Burcardus Gotthelfius Struvius in ſuo Corpore Hiſtoriæ Germanicæ tom. 2. ſect. 4. period. 10. inquit: *Non deſunt, qui Joannem Auſtriacum non ex Barbara, ſed ex longe illuſtriori, ac plane Principe fœmina procreatum fuiſſe dicant*, ita Strada, & Bayle.

lesimo quingentesimo trigesimo primo in se susceperat; Princeps enim erat tam ad animos sibi durante pace conciliandos, quam tempore belli ad ducendos exercitus peridonea. Eadem quoque, cum Francia Imperium bello invaderet, Folembratum, regium Palatium a Francisco I. erectum incendi jusserat: quapropter temporis progressu Henricus II. vicissim Mariaburgum incendit, quod ipsa ob venationum commoditates celebratum construi curabat, atque summis in delitiis habebat. Ceterum eadem ob suam prudentiam maximum totius populi amorem sibi conciliabat, rerumque summæ per viginti quatuor annos præerat usque ad vigesimam quintam Octobris diem Anni supra millesimum quingentesimi quinquagesimi quinti, quo, seu ineunte Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto in Hispaniam contendit, ubi etiam die decima octava Octobris hoc Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo extremum diem clausit, postquam nequidem integrum Mensem Cæsari Fratri suo vita superstes fuerat. Tum iter parabat in Flandriam, ubi redux reliquos vitæ suæ dies transigere decreverat. Deprædicatur plurimum hujus Reginæ pudi-

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Sæcul. XVI A. C. 1558.

citia, quamvis Galli, (*) qui eidem infensi erant, calumniosis dicteriis, compositisque cantilenis ipsius honorem proscindere non erubuerint.

§. XXXIX.

Herbipolensis Episcopus a Sicariis occisus.

Thuan. l. 21. num. 3. Spond. ad hunc an. num. 13.

Septima post Caroli V. obitum die decima sexta Februarii, ut censent nonnulli, vel juxta alios decima quinta Aprilis die Melchior Zobelius, qui Herbipoli

(*) Forte Continuator hæc adeo ingenue fatebatur, ut etiam sibi sua dicteria, quæ in Carolum V. effuderat, facilius ignoscenda arbitraretur: haud tamen ingratum erit ipsius etiam Thuani testimonium hac super re percipere: Hæc Regina, inquit, *cum pudicitiæ accerrima vindex tota vita fuerit, a Gallis tamen dicteriis, & militari lascivia compositis cantilenis falso insimulata fuit, quasi cum Barbansono formoso admodum viro, sed in quo virtus, ac fides plus forma pollebant, consueseret, tam ab hoc crimine abhorrens, ut nunquam a Cæsare exorari potuerit, ut cuidam ex primaria nobilitate juveni, fratri percaro, qui unam ex domesticis ipsius Virginibus corruperat, culpam condonaret, palam interminata, sicubi illum nanciseretur, vel in fratris comitatu, fore, ut extremo supplicio eum affici juberet.*

Sæcul. XVI. A.C.1558.

bipoli apud Germanos celeberrima Franconiæ urbe Episcopus, ac virtutum meritis, nominisque sui fama clarus fuit, in sua civitate a sicariis confossus est; cum enim ex arce sua, quæ trans Mœnum sita erat, in Urbem pro more suo ad audiendas causas pergeret, indeque rediens publicum quoddam diversorium præterveheretur, a pluribus, qui conscensis jam equis abitum parare simulabant, invaditur, unaque cum eo duo equites, qui ipsum comitabantur, interficiuntur: alii vero vulnerantur. Equidem Episcopus non illico ex vulneribus suis obierat, nec tamen arcem suam attingere poterat, opportune autem quidam Sacerdos accurrebat, qui eundem a criminum suorum vinculis exsolvebat. Porro tumultu excitato Sicarii, ut eo tutius fuga sibi consulerent, incendium fuisse exortum subinde inclamabant, unde cum populus ad illud restinguendum turmatim accurreret, ipsi hoc tumultu in rem suam verso elabuntur, ac per abstrusas convalles anfractis itineribus celeri pede auffugiunt. Ignorabatur dudum hujus cædis auctor, nec ullo pacto detegi poterat: tandem vero inquisitione diligentius facta Christophorus Kretzenus Guilielmi Grombachii famulus cædis insimulatus est, atque ob id anno sequenti

Sæcul. XVI. A C. 1558.

Augustæ in comitiis publice proscriptus.

Equidem, cum aliquamdiu latitaret, haud ultra in eum inquirebatur, postea vero cujusdam nomine Kugelsbachii exploratoris solertia detectus ad arcem Schaumburgicam in Alsatiæ finibus sitam captus abducitur, ubi proditis sociorum nominibus crimen suum fatebatur, cum vero Herbipolim transferretur, elusa custodum suorum vigilantia sibimetipsi facto gutture supplicii jam parati ignominiam prævertit. Id Grombachii equitis jussu factum constitit, postquam Episcopo graviter succensuisse manifestabatur, eoquod hic hæreditariam portionem a Conrado Bibraco Episcopo Herbipolensi uxori ejus factam solvere noluisset, caussatus, quod illa summam a legibus concessam excederet: tum vero Grombachius, una cum Alberto Marchione ferro, & flammis passim grassabatur, atque ipsam Civitatem Herbipolensem occupabat, ipsosque etiam Canonicos ad pacta cum ipso ineunda compellebat: Episcopum vero tanquam a Camera Imperiali proscriptum bonis suis spoliabat. Hæc erat origo odii, quo Grombachius Zobelum insectari cœperat, qui tamen postea comprehensus, ac Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo sexto in bello, quod

quod Imperator tum Joanni Friderico Saxoniæ Duci intulerat, captus inſtructis judicii actis in quatuor partes diſſectus periit. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XL.

Petri Bertani Cardinalis obitus.

Hoc item anno ſex Cardinales e vivis erepti fuere, quos inter primus erat Petrus Bertanus Mutinæ in patria ſua Epiſcopus. Hic anno Domini milleſimo quingenteſimo primo natus, juvenis adhuc S. Dominici inſtitutum profitebatur, ubi inter ſuos cum ſummo applauſu Theologiam tradidit, ſacrique Prædicatorum munus cum ingenti nominis ſui fama obiit, donec Anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo trigeſimo octavo ad Fanenſem Epiſcopatum die decima octava Novembris nominaretur, qua dignitate auctus poſtea a Paulo III. ad Tridentinam Synodum, necnon a Julio III. tanquam Sedis Apoſtolicæ Legatus ad Carolum V. Cæſarem decernebatur, atque ab eodem ſummo Pontifice Anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto Menſe Decembri Cardinalis tit. SS. Petri, & Marcellini creatus fuerat. Intererat quoque Sacris comitiis, in quibus de eligendo Julii III. Succeſſore agebatur, parumque abfuit, quin ob ejus merita

Ciacon. in vit. Pont. tom. 3. p. 775. & Andr. Vill. in addit. ad ciac. Ughel in Ital. ſacra.

Sæcul. XVI A C 1558

Aulæ Romanæ sat perspecta post Marcelli II. obitum a Cardinalibus ad D. Petri Cathedram eveheretur. Præterea in Concilio Tridentino pro sententia, quæ ConceptionemB. Virginis fuisse immaculatam negat, acerrime disputabat, nec minus ferventer pro Episcoporum residentia perorabat: ut vero Concilium alio transferretur, nullum non movebat lapidem: tandem Romæ ultimum diem clausit, hoc anno die octava Martii circiter annos quinquaginta septem natus, ac sepultus fuit in Ecclesia S. Sabinæ in Monte Aventino apud sui Ordinis Religiosos, ubi sat prolixa legitur inscriptio funebris, quam ejus frater apponi curavit.

§. XLI.

Joannis Gropperi ad Cardinalatum nominati mors.

Ciacon. p. 851. Aubery vie des Card. Dupin. Bibl. t. 16. p. 19. Pallav. l. 15. n. 16. n. 2. & l. 14. c. 6. n. 11.

Alter erat Joannes Gropperus, qui Cardinalium albo inscriptus legitur, quamvis hanc dignitatem sibi a Paulo IV. Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto oblatam ob summam modestiam recusasset. Erat Gropperus natione Germanus in Susatensi Westphaliæ oppido natus, juris, ac Theologiæ Doctor, necnon Bonnensis Ecclesiæ Præpositus, & Colonienſis Archidiaconus, qui suæ eruditionis excellen-

cellentia, ac defendendæ fidei Catholicæ ſtudio, necnon veritatis amore ingens ſibi nomen comparabat, ac inter ceteros præcipue ſeligebatur, ut Catholicorum partes contra Proteſtantium dogmata Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo in colloquio Ratisbonenſi tueretur: inde vero in patriam reverſus Eccleſiæ ſuæ, Clerique Colonienſis jura adverſus Hermanum Electorem, qui adulterinam reformationem invehere moliebatur, acriter defendebat. Poſtea unacum novo ejusdem Urbis Archiepiſcopo Tridentinum Concilium acceſſit, cum prius eſſet honoratus Bonnenſis Præpoſituræ dignitate, qua Fridericus Monaſterienſis Epiſcopus, ac præfati Hermani Frater merito exutus fuerat. Porro Gropperus pro aris, & focis propugnabat in eadem Synodo appellandi jus ad ſummum Pontificem: Tandem vero Paulus IV. in laboris præmium Cardinalitia purpura illum honorare meditabatur, quam tamen dignitatem non acceptavit, ſed gratias agens literas ad Pontificem ſcripſit, ubi facti ſui rationem reddidit, prout Petramellarius, Panvinius, Poſſevinus, aliique referunt. At Franciſcus Sacchinus in hiſtoria Societatis Jeſu nullum de nuntio purpuræ miſſo verbum facit; neque ex ejus epitaphio id colligitur,

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Sæc. XVI. A.C. 1558.

quinimo in Annalibus Archiepiſcoporum Colonienſium, & in fronte libri de Euchariſtia dicitur Cardinalis deſignatus. Floruit idem continentia admirabili, de quo facinus illud æterna ſæculorum memoria digniſſimum narrat Ciaconius: cum enim aliquando domum reverſus vidiſſet mulierculam lectum ſuum ſternentem, non modo illam e cubiculo durioribus verbis, ac minis abegit, ſed lectum ipſum tactu mulieris ob magnam continentiæ reverentiam quaſi pollutum ratus, ipſemet illum e feneſtra, videntibus, atque admirantibus omnibus præcipitavit.

Denique a Papa Romam vocatus ibidem ineunte Menſe Martio Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo obiit, expleto circiter quinquageſimo octavo ætatis ſuæ anno, ſepultusque eſt in Germanorum Templo prope Adriani VI. monumentum, quamvis Scriptorum nonnulli illum Coloniæ fatis functum referant.

§. XLII.

Hujus Auctoris opera.

Ciacon p. 851 Dupin. l. c.

Reliquit poſteris Gropperus plurima opera, ex quibus præcipuum eſt *enchiridion inſtitutionis Chriſtianæ*, unacum *inſtitutione ad planiorem Chriſtianæ Religionis cognitionem*, quæ opera inter dogmatica

tica præ ceteris omnibus, quæ exſtant, nobiliſſima cenſentur. Scripſit quoque tractatum de Euchariſtia, quem in lingua Teuthonica edidit, eum tamen Surius latine reddidit, in quo de controverſia, quæ Euchariſtiam tangit, ita agit, ut in nullo libro hoc argumentum ſolidius, ac fuſius fuerit pertractatum, quam in hoc tractatu, isque dividitur in quatuor libros, quorum primo ex propriis verbis, quibus hoc Sacramentum fuit inſtitutum, præſentia realis comprobatur, atque ex Græcis, latinisque Patribus hanc veritatem ſtabilientibus oſtenditur, quod hæc verba nullatenus in ſenſu figurato intelligi queant. Altero libro demonſtratur, quod Corpus Chriſti Domini non modo, dum recipitur, præſens ſit, ſed etiam permaneat, meritoque in Tabernaculis aſſervetur. In tertio libro Auctor agit de Adoratione Chriſto Domino in hoc Sacramento debita, necnon de ſolemnibus ſupplicationibus, Hoſtiæ elevatione, ac Corporis Chriſti feſtivitate. Denique quartus liber complectitur communionem ſub una ſpecie, cujus uſus a pluribus veteris Eccleſiæ exemplis comprobatur, ac a Synodis firmatus, atque Inſtitutioni, & præcepto Chriſti Domini conſonus dicitur, adeo, ut ex validis omnino ratio-

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

nibus hic usus retinendus sit, donec Ecclesia aliter decreverit.

§. XLIII.

Auriæ Cardinalis extrema.

Ciac. p. 501. Aubery l. c. Laur. Capel. in vit. Andr. Aur. Inst. in annal. Genuens.

Tertio loco recensetur Hieronymus de Auria Genuensis Augustini Auriæ Filius. Hic adhuc juvenis in Uxorem duxit Aloysiam Spinulam filiam, & hæredem Baptistæ Spinulæ Reipublicæ Genuensis Ducis, atque ab initio Hieronymus Cremolini Comes nuncupari voluit, hocque sub nomine notus præclara admodum obsequia patriæ suæ præstitit. Defuncta Conjuge sua, relictisque ex ea quinque prolibus uno nimirum Filio, & quatuor Filiabus aliquamdiu operam suam in Reipublicæ obsequium impendebat, præcipue cum Oratoris munere pro eadem ad Julium II. Pontificem fungeretur: Anno quoque millesimo quingentesimo duodecimo gravissimis nogotiis præfectus ex duodecim illis, qui Genuense regimen ad pristinam normam reducerent, unus seligebatur: denique cuncta hæc satis molesta munia pertæsus sacræ militiæ nomen dabat, atque ad preces Andreæ Auriæ, qui Genuensi classi præerat, a Clemente VII. die tertia Octobris Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo vigesimo nono ad amplissimam Cardinalatus

nalatus dignitatem evehebatur, nec minus variis temporibus plures Episcopatus Nebiensem in Corsica, Naulensem in Liguria, Jacensem, Oscensem, & Tarrassonensem, seu ut alii legunt, Tarraconensem in Hispania gubernavit. Ceterum Hieronymus singularis sui erga Papam studii sæpius luculenta edebat specimina, præcipue autem Anno a Nativitate Dominica millesimo quingentesimo quadragesimo septimo id egit in Fliscorum conjuratione, ubi hic Cardinalis pro Cognati sui defensione manifesto periculo vitam suam exposuerat: porro cum ad grave senium dies suos perduceret, pluribus interfuit comitiis, in quibus Paulus III. Julius III. Marcellus II. & Paulus IV. fuere electi: tandem vero Hieronymus die vigesima quinta Martii circa annum Domini millesimum quingentesimum quinquagesimum octavum mortuus, & sepultus est in Ecclesia Sanctæ Mariæ de Cella, cui Fratres Eremitæ D. Augustini præsunt, illisque multa legasse dicitur. Scriptorum nonnulli ejus obitum ad Mensem Majum rejiciunt. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. XLIV.

Cardinalis Peyti fatum.

Inter Cardinales hoc anno mortuos quartus numeratur Guilielmus, seu Petrus *Ciac. p. 865. Goduin. de Episc. Angl.*

Sæcul. XVI. A C. 1558. Petrus Peytous, vel Peytus, cujus jam ſupra meminimus. Is natione Anglus, ab ineunte ætate Franciſci Ordinem de ſtrictiori Obſervantia ingreſſus celebris Verbi Divini Præco audiebat: aſt regno exulare ab Henrico VIII. Angliæ Rege compulſus Romam venit, ibidemque Cardinalis Caraffæ, qui poſtea Paulus IV. nominatus in Papam eligebatur, benevolentiam adeo dextere ſibi conciliabat, ut ab eodem ſub Mariæ regimine in Angliam decerneretur, vices ſuppleturus Reginaldi Poli Cardinalis, qnem Pontifex a ſua Legatione amoverat: priusquam vero Peytus Roma diſcedebat, ab eodem Papa Sarisberienſis Epiſcopus, ac poſtea Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo, ut Purpura decoratus cum majori honore datam Legati dignitatem ſuſtineret, Cardinalis creatus eſt: attamen Regina, cum Polum revocari haud pateretur, datis ad Peytum literis eidem prohibuit, ne in ejus Aula compareret, quapropter Cantuariæ ſubſiſtere coactus hoc Anno Menſe Aprili extremum vitæ diem clauſit, ibidemque ſepultus eſt, quin Epiſcopatus Sarisberienſis poſſeſſionem acciperet, eoquod eidem quamplurimi vehementer obluctarentur.

§. LXV.

Sæc XVI.
A C 1558.

§. XLV.

Cardinalis Tagliavia fatis functus.

Quintus erat Petrus Tagliavia de Aragonia Panormi in Sicilia ex nobiliſſimo, ac clariſſimo genere ortus. Hic Præſul erat ad maxima negotia feliciter expedienda natus, fide ſincerus, labore conſtans, juſtitia incorruptus, ac moribus modeſtiſſimus, quibus præclaris animi dotibus facile omnium amorem in ſe rapiebat, atque Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſeptimo Eccleſiæ Agrigentinæ Epiſcopus, evolutisque duodecim annis, ſeu Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono Panormi in Patria ſua Archipræſul nominabatur, in cujus muneris adminiſtratione præſtans ingenium cum ſumma animi moderatione, ac humilitate raro nexu conjungere noverat. Interfuit quoque ſub Paulo III. quintæ, ſextæ, atque octavæ Tridentini Concilii Seſſionibus, atque in tertia, inquit Paulus Sarpius, *rem divinam peregit Petrus Tagliavia: concionem vero habuit Ambroſius Catharinus Senenſis.* Idem quoque Petrus ſub Julio III. eidem Synodo præſens fuit, & rationem, quæ habenda eſſet erga Legatos, quos Proteſtantes ſubmiſſuri forent, prudens indicavit, necnon in conſeſſu quodam Cardinalium

Ciac. p. 783. Pallav. Hiſt. Conc. Trid. l. 2. p. 135. & l. 4. p. 348.

Sarpius hiſt. Conc. Trid. l. 2. p. 135. l. 4 p. 348.

Sæcul. XVI A.C.1558

dinalium de Monte, & Madrutii rixas genuflexus, lachrymasque profundens, ſedavit: demum vero unus ex illis erat, quos Carolus V. Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo ad purpuram nominari, a Papa poſtulabat: attamen Pontifex Cæſaris precibus deferre, atque Tagliaviam eligere haud conſultum cenſebat, eoquod tum Synodo præſens facile ceterorum, qui ad eandem dignitatem adſpirabant, æmulationem excitare potuiſſet: nihilominus Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio Menſe Decembri Cardinalium Collegio fuit adſcriptus, obtento S. Calliſti titulo. Obiit Panormi feria ſexta die quinta Aprilis Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo, Corpusque ejus in marmoreo monumento conditum fuit ſine inſcriptione ſepulcrali in Metropolitana Eccleſia ad Deiparæ aram. Erat idem in pauperes adeo liberalis, ut ceteris omnibus in eos erogatis ſibi nonniſi neceſſaria reſervaret, quapropter cum juſſiſſet aliquando pauperi decem aſſes dare, & domi pecuniam illam eſſe Oeconomus negaſſet, ut ſic pauperis ſpes, ac Domini imperium eluderetur: poſtridie autem cum accumbenti Cardinali rarus, & magnitudinis eximiæ piſcis

scis inferretur, mox Oeconomum interrogabat, quanti eum emisset? illo respondente, assibus ducentis: Cardinalis adducto eum increpans supercilio inquiebat: itane vero? heri domi non erant oboli pauculi in pauperum usum, & erit pro gula hodie argentum? aufferte hunc piscem, statimque eum ad pauperum Nosocomium deducite. Sic expiabat egregie Oeconomi duritiem pia Domini liberalitas, ac pietas. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Denique sextus, & postremus inter Cardinales hoc anno fatis functos erat Reginaldus Polus natione Anglus, qui die decima octava Mensis Novembris mortalitatem exuit, de cujus vita jam abunde alibi mentionem fecimus.

§. XLVI.

Joannes Bunderius mortuus.

Ex Scriptoribus Ecclesiasticis primus venit Joannes Bunder, seu Bunderius, ex Ordine Fratrum Prædicatorum Gandavensis Cœnobii Prior, atque in Belgio hæreticæ pravitatis Inquisitor. Hic exactum Religiosæ disciplinæ studium cum profunda eruditione consocians plura elucubrabat opuscula, quibus ingens sibi nomen comparabat: ceteris vero ejus libris palmam præripit I. Compendium omnium quæstionum Theologicarum, quæ hodie inter Catholi- *Valer. Andr. Bibl. Belg. Miræus de Script. Sæc. XVI.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

tholicos, & Proteſtantes agitantur: quod opus primo circa Annum Domini milleſimum quingenteſimum quinquageſimum ſextum literis Pariſienſibus, decimo octavo autem poſt anno in eadem urbe iterato prælo excuſum prodiit. II. Conſcripſit Collationes, ſeu colloquia Sanctorum quatuor latinæ Eccleſiæ Doctorum, SS. Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, & Gregorii Magni ſuper triginta articulos ab hæreticis tum agitatos, isque liber itidem Lutetiæ Pariſiorum Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo quarto typis editus fuit. III. Bunderius fidei orthodoxæ ſcutum adverſus Anaſtaſium Valvanum Antwerpiæ Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono vulgavit, & in eodem, in quo fides Orthodoxa conſiſtat, demonſtravit. IV. Tractatus de Baptiſmo contra Memnonem Anabaptiſtam Lovanii Anno ſupra milleſimum quingenteſimo quinquageſimo tertio ab eo fuit editus. V. Alius tractatus ſub hoc titulo: *Detectio nugarum Lutheri* unacum *confutatione dogmatum Lutheranorum* pariter Lovanii Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo typis ab eodem fuit vulgatus. Referunt nonnulli, quod Joannes Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo

ctavo Menſe Junio Gandavii fatis exceſſerit, quamvis alii illius obitum ad priorem annum revocent. Sæcul. XVI. A. C. 1558.

§. XLVII.

Alphonſi de Caſtro obitus.

Alter erat Alphonſus de Caſtro Hiſpanus ex Ordine FF. Minorum patria Zamorenſis ob ſacræ eloquentiæ præſtantiam inter ævi ſui Prædicatores in Hiſpania celeberrimus. Hic ob meritorum famam Carolo V., & Philippo II. percarus, eundem Philippum, cum Mariam Reginam ducturus in Angliam contenderet, in itinere comitabatur: inde vero poſtea in Belgium reverſus eſt, ubi antea jam diu morabatur, quapropter ibidem adhuc egiſſe cenſetur, cum ad Compoſtellanum Archiepiſcopatum, qui Toletani Cardinalis obitu vacabat, nominaretur, quamvis, priusquam electionis ſuæ diploma reciperet, jamjam Bruxellis die decima tertia Februarii Anno Incarnationis Dominicæ 1558. vivis ereptus fuiſſet, poſtquam ſexageſimum tertium ætatis ſuæ annum expleverat. Ceterum opera, quæ iterato prælo excuſa poſteris reliquit, ipſam illius eruditionem longe ampliori elogio celebrant, quam cujuscunque lingua aſſequi poſſet: ſcripſit enim ſtylo admodum eleganti, atque in lectione aſſiduus

Andr. Scot. Nicol. Ant. in Bibl. hiſt. Dupin. Bibl. t. 16. p. 20.

Sæc. XVI A.C.1558.

majori soliditate quæstiones dogmaticas, quam historicas pertractabat, necnon calamo magis diffuso in refutandis novis hæresibus, quam conscribenda veterum historia utebatur. Porro cunctos hujus Scriptoris tractatus Pater Feuardentius ejusdem Ordinis Alumnus Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo septuagesimo octavo Parisiis excudi curavit, ubi jam antea anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quinto in quatuor voluminibus impressi prodibant.

Ceterum hæc ipsa volumina continent I. tractatum contra omnes hæreses, hocque opus in quatuordecim libros divisum partim dogmaticam, partim historicam continet doctrinam, nec tamen ordinem chronologicum sequitur, sed potius hæreses ordine alphabetico annotatis errorum titulis recenset, exponitque hæreses, circa quodlibet dogma enatas, enarratque earum Auctores, ac præcipuos discipulos, necnon Conciliorum definitiones, quibus fuerunt damnati, præter Scriptores, qui eos confutarunt. Ibidem etiam comprobatum reddit, quod verum Sacræ Scripturæ sensum in doctrinæ dubio determinare ad Ecclesiam pertineat, resque dentur, quas credere oportet, quin sint scriptotenus expressæ, cum traditio-

traditioni, ac Ecclesiæ definitionibus innitantur. Ostendit quoque, quod Concilia generalia universam repræsentent Ecclesiam, nec fallere queant, videtur tamen dubitare, an Pontifex sit infallibilis. Insudabat Alphonsus huic operi ab anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quarto usque ad annum millesimum quingentesimum quinquagesimum sextum: illius vero editionem magis auctam Philippo II. nuncupabat, in qua etiam continentur tres libri de promerita hæreticorum castigatione, necnon tractatus de vi legis pœnalis præter viginti quinque in Psalmum quinquagesimum, & in trigesimum primum viginti quatuor homilias. Exstat quoque hujus Scriptoris commentarius in duodecim Prophetas minores. Sæcul XVI. A. C. 1558.

§. XLVIII.

Mors alterius Alphonsi a Castro Jesuitæ.

Nec etiam silentio prætereundus est alius quidam Alphonsus a Castro Jesuita patria Lusitanus, qui in Indiis Orientalibus per undecim annos Christi Evangelium prædicabat, ac Moluccensis Conventus Rector Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo ab Idololatris captus, omnibusque vestibus spoliatus per quinque soli- *Alegambe Bibl. Patr Soc. Jesu in append. p. 659.*

Sæcul. XVI A.C. 1558

dos dies funibus ligatus raptabatur: postea vero ad collum arboris trunco alligatus ibidem animam Deo reddebat. Demum Corpus ejus in fluminis ripa splendido lumine circumfusum reperiebatur, atque ex ejus vulneribus sanguis adeo purus manare cernebatur, perinde acsi recens inflicta fuissent. Is ipse Apostolicos suos labores descripserat, quæ relatio postmodum Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto Romæ typis vulgata fuit.

§. XLIX.

Quædam Parisiensis Theologicæ Facultatis censuræ.

Argentre in Coll. de novis error. t. 1. in append. p. 20. & t. 2. p. 187. & seq.

Die decima octava Februarii Theologicæ Facultatis Parisinæ Doctores numero plusquam quinquaginta Sorbonnæ conventum habebant, ut exciperent Magistrum Claudium Despence, quem Facultas adesse, suæque doctrinæ rationem reddere jusserat, eoquod, quamvis falso, novis erroribus favere insimulatus fuisset. Claudius ergo in Doctorum consessu comparet, atque interrogatus a Facultatis Decano, an obedire, seque Doctorum judicio submittere vellet? ipse respondit, scisscitatus, quanam potestate a Facultate vocaretur: quibus dictis hac super re certum sibi dari responsum postulavit. Postmodum Doctores

ctores re maturius discussa concludebant, quod Facultas ea uteretur auctoritate, quæ ipsi competeret vi juramenti, quo sua membra a debito obsequio deviantia reprimere obstringitur, cum quivis privatus se Facultati tanquam Matri suæ obtemperaturum pollicitus est; scriptotenus tamen hoc Facultatis decretum nequaquam Claudio esse tradendum decernebatur, nisi ipsemet prius suam petitionem scriptam consignaret, suoque chirographo firmaret. Sæc. XVI. A.C.1558.

Eodem anno die decima quinta Aprilis Feria sexta in octava Paschatis die eadem Facultas in Collegii Sorbonnici aula convenerat, ut ibi Parisiensis Senatus decretum prælegeretur, quo proscribebatur quidam artis medicæ liber, cui titulus: *Archangeli Piccollomini Ferrariensis in librum Galeni de humoribus commentarii ad Michaelem Turrianum comitem, ac Genevensem Episcopum.*

In hoc libro plures errores fidei Orthodoxæ adversantes continebantur: itaque Facultas, ut huic Senatus decreto morem gereret, pro lustrando hoc volumine selegit duos Collegii Sorbonici Doctores Palletium, & Fabrum, quibus duos adhuc Navarrici Collegii Doctores Oudinum, & Dampinertinum junxerat, qui unaomnes traditum sibi li-

Sæc. XVI. A.C. 1558.

brum examinarunt. Postea die trigesima ejusdem Mensis Aprilis Facultate rursus congregata hi Doctores judicium suum proferentes demonstrabant, quod liber iste multa contineret, quæ sapientiam Gentilium redolent, & fidei christianæ, ac veritati orthodoxæ adversantur, quapropter hunc librum omnino supprimendum esse pronuntiabant.

In eodem Facultatis conventu prælegebantur quædam propositiones, quas a Fremino D' Eux ad populum dictas Cabillonensis Episcopus ad facultatem deferebat, earumque censuras, quibus singulæ erant perstrictæ, Doctores approbabant eoquod præfatus Concionator explicans Canticum B. V. Mariæ, seu *Magnificat* ad hæc secundi Versus verba, *quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, addidisset, *quod humilitas illic non dicat actum virtutis, sed inopiæ, & paupertatis.* Porro cum idem exponeret illa verba: *Beati, qui audiunt Verbum Dei*, dixerat, Christum docuisse, quod quivis, si legem Dei observat, eundem in cœlo cum Beatissima Virgine honoris gradum sit adepturus. Verum ex his duabus propositionibus prima tanquam falsa, temeraria, ac communi Sanctorum Doctorum expositioni contraria, altera autem tanquam hæretica fuit damnata.

§. L.

Sæcul. XVI.
A.C. 1558.

§. L.

Liber, cui titulus: Inſtructio familiaris puerorum: *cenſura notatur.*

Undecima Menſis Maji die Facultas habito conventu quemdam librum Gallico idiomate conſcriptum, & Pariſiis impreſſum, cui titulus: *Inſtructio familiaris, ac Chriſtiana puerorum*, cenſura perſtringebat; cum enim Joannes Loquejus Doctor plures errores in hoc libro contentos recitaret, re in deliberationem vocata ſequens pronuntiabatur cenſura: *Hic liber eſt juventuti inſtituendæ valde perniciosus, ut qui a recepta, & antiqua Eccleſiæ inſtructione, & Patrum conſuetudine recedit, & in quo præter varios errores, & falſas ſacræ Scripturæ expoſitiones, hæreſes de imaginibus tollendis, & maxime contra Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum continentur: Ad hæc in eo multa juventuti, & Chriſtianiſmo neceſſaria perperam omittuntur, quibus conſuevit juventus erudiri pie: ideo ſupprimendus, & catalogo reprobatorum librorum inſcribendus eſt.* *Argentré ib. p. 187. 188.*

Pronuntiata hac cenſura duo alii proferebantur libri, quorum primus hunc titulum præſeferebat: *Alphabetum, ſeu inſtructio Chriſtiana pro pueris recognita,*

Sæcul. XVI A.C.1558.

correcta, & rursus aucta: alter vero liber inscribebatur: *Institutio Christiana unacum Calendario Romano, cui plures historiæ tam veteres, quam novæ adjiciuntur, apud Guilielmum Thibout typis impressa.* Uterque hic liber a Facultate fuit damnatus, præcipue vero postremus hac censura notabatur: *Hoc Calendarium adnumerat inter Sanctos Tertullianum, & Origenem, qui ab Ecclesia pro Sanctis non sunt recepti, econtrario eos, qui Sancti ab Ecclesia habentur, uti Eleuterius, & Zepherinus, & alii, qui summi fuerunt Pontifices, & Sancti Martyres, sine nomine sanctitatis refert; præterea in dicto Calendario, & Sanctorum Catalogo præter hactenus receptum laudabilem usum multa admiscentur profana, quibus potius corrumpitur, quam pie instituitur juventus, hinc omnino supprimendum est.*

Die quarta Julii eadem Facultas in unum cœtum congregata hortabatur sui Ordinis Concionatores, ut populum in pace, & obedientia Episcopis, Magistratibus, & Regibus debita contineant: sequenti vero Mense die decima septima Augusti Sacra facultas interdixit, ne Baccalaurei, sive Magistri in Disputationibus vel in Concionibus, auctoritate Joannis fabri Stapulensis, & Erasmi, Cajetani, aut profanorum Scriptorum uterentur, vel hosce auctores allegarent: insuper etiam

etiam Facultas prohibuit, ne Doctores verbis uterentur parum honestis, vel modestiæ, ac decentiæ adversis: Id quoque die septima Decembris rursus innovatum fuit. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. LI.

Propositiones Ægidii Bigotii censuris perstrictæ.

Prima die Septembris eadem Facultas congregationem pro more in Sorbonensi Collegio post rem divinam de Spiritu Sancto peractam habebat, ubi quidam Abbas a Bajocensi Episcopo ablegatus in pleno Facultatis consessu nomine sui Episcopi Decanum, ac Doctores rogabat, quatenus nonnullas propositiones, quas Ægidius Bigotius Cadomensis Universitatis Doctor enuntiaverat, sedulo examini subjicerent, easque, si ita videbitur, censuris notarent: Itaque ad illius preces Facultas præprimis declarabat, mentis suæ esse, quod nec deputati, nec Facultas omnes propositiones, quas quævis Personæ afferrent, vel mitterent, censura notandas acciperent, sed tantum eas, quas vel Episcopi, vel judices, aut gravitatis, ac auctoritatis magnæ Viri afferrent, vel mitterent. *Argentre p.* 189.

Postea decrevit Facultas, ut propositiones a Bajocensi Episcopo denuntiatæ

Sæcul XVI. A. C. 1558.

prælegerentur, atque a Doctoribus hanc in rem nominatis discuterentur, iique postea suum desuper judicium proferrent. Itaque die sexta ejusdem Mensis habito conventu, lectisque, ac examinatis Ægidii Bigotii propositionibus, unaomnos debitis suis censuris perstringebantur. Hæ propositiones numero erant triginta, & quidem prima his concepta verbis. *Ecclesia non est ædificata supra Petrum, sed duntaxat super Jesum Christum.* Hujus propositionis censura erat sequens: *Etsi Christus sit primarium Ecclesiæ fundamentum, hæc tamen propositio conspirat hæreticis nostri temporis, tollentibus primatum Beati Petri.*

II. *Claves non soli Petro, sed etiam aliis Apostolis fuerunt promissæ:* hæc propositio eadem censura fuit notata: altera vero ejus pars tanquam hæretica proscribebatur.

III. *Clavium Ministerium, earumque usus non est alius, quam annuntiatio Evangelii, & gratuita peccatorum remissio per Christum Dominum facta:* hæc propositio est hæretica, & evertens potestatem clavium absolvendi a peccatis.

IV. Auctor non loquitur de jurisdictione Ecclesiæ, sed de clavi scientiæ, in qua peccatorum remissionem consistere affirmat. Hæc propositio pro ultima parte est hæretica.

V. *Cu-*

V. *Cujusdam Sacerdotis concubinarii Missæ interesse non licet:* Hæc propositio sic indistincte prolata est falsa, & scandalosa. Sæcul. XVI. A.C.1558.

VI. *Peccata detinentur, quando quis nec credere, nec Evangelium recipere vult, remittuntur vero peccata illis, qui audiunt Evangelium.* Hæ propositiones, sexta, nona, decima quinta, decima septima, vigesima septima, & vigesima octava ad eundem finem tendentes sunt hæreticæ, evertentes potestatem clavium, & absolvendi a peccatis.

VII. *Manducare, & bibere carnem, & sanguinem Christi nil aliud est, nisi credere, quod Christus humanam naturam assumpserit, solus sit Mediator noster, & pro nobis mortuus fuerit.* Facultas hanc subjecit censuram: Hæc propositio est hæretica, & Sacramentaria.

VIII. *Abraham per solam fidem, & non modo ipse, sed nos quoque absque operibus justificamur.* Hæc propositio, inquit Facultas, est hæretica.

IX. *Illi, qui audiunt Verbum Dei, a suis peccatis absolvuntur.* Hæc propositio æque, ac sexta iisdem notatur censuris.

X. *Sancto Petro haud amplior, quam ceteris Apostolis jurisdictio competit.* Hæc propositio est schismatica, & hæretica.

XI. *Mi-*

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

XI. *Minister, seu Episcopus, si nil aliud, quam quod in se est, facit, nullam habet jurisdictionem.* Hæc propositio est schismatica, & hæretica, olim condemnata in Concilio constantiensi.

XII. *Purus homo nec potestatem habere, nec fundamentum Ecclesiæ esse potest.* Hæc propositio, juxta Facultatis judicium, cum prima conspirat.

XIII. *Quando Auctor de clavibus loquitur, affirmat, quod detur clavis scientiæ, & alia jurisdictionis, sed de hac Prædicator silet, cum duntaxat de clavi scientiæ ad ædificationem populi differere intendat.* Hujus propositionis censura a Facultate non refertur.

XIV. *Ministrorum quivis plene plus potestatis, & auctoritatis habet, quam Christus, ejusque Apostoli.* Hæc propositio est temeraria.

XV. *Ligare, & solvere nihil aliud est, quam nolle Evangelium audire, vel illud abnegare.* Hæc propositio eidem, ac sexta censuræ subjicitur.

XVI. *Nos omnes sumus Sacerdotes.* Hæc propositio sic indistincte prolata est hæretica.

XVII. *Hi, qui amant Verbum Dei, & habent fidem, & confitentur Christum, sunt absoluti.* Hæc propositio itidem pari censura, ac sexta perstringitur.

XVIII.

XVIII. *Episcopus, vel Minister, quantumcunque pius, & justus sit, nisi sit etiam doctus, clavium potestatem non habet:* Hæc propositio est schismatica, & hæretica. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

XIX. *Nemo magis Evangelio, quam Sacerdotes adversantur.* Hæc propositio est falsa, schismatica, & injuria Ordini Sacerdotali.

XX. Claris verbis Auctor enuntiabat, *quod loqui non velit de Corpore Christi contento sub speciebus panis, & vini, sed de corpore mystico, & unitate, qua membra adinvicem conglutinata esse debent.* His addidit: *Manducare, & bibere Corpus, & Sanguinem Christi nihil aliud est, quam credere.*

XXI. *Audistin heri illum Concionatorem, qui dixit: duas dari manducationes, si ille rem probe inspexisset, nonnisi unicam dari deprehendisset.* Hæc propositio est hæretica, & Sacramentaria, conspirans duabus aliis.

XXII. *Nos omnes sumus justificati per fidem, & confessionem Christi Domini, & non per opera, nec per ritus:* Secunda pars hujus propositionis est hæretica.

XXIII. *Sanctus Petrus non est Ecclesiæ fundamentum; ea enim super purum hominem non potest esse fundata, quia homines sunt immundi, & Peccatores.* Prima pars hujus propositionis conspirat primæ, & secunda

Sæcul. XVI. A.C 1558

secunda est hæretica, conspirans errori Wiclefistarum.

XXIV. *Claves Regni cælorum non modo sunt promissæ Divo Petro, sed pariter omnibus aliis Apostolis.* Id Author comprobare nititur ex Christi Domini verbis in Evangelio relatis, ubi inquit: *quæcunque peccata remiseritis:* nempe in numero plurali. Postrema pars hujus propositionis eadem censura notanda est cum tertia propositione.

XXV. *Si Sacerdos aliter prædicat, dicens, quod per opera remissio peccatorum fiat, vel per cæremonias, & traditiones humanas, non aperiet serram, aliam tenet clavim, omnia destruit, & confundit.* Hæc propositio est captiosa, & de hæresi suspecta.

XXVI. *Sacerdos non remittit peccatum, sed duntaxat declarat, quod peccata nobis sint remissa.* Hæc propositio, inquit Facultas, est hæretica.

XXVII. *Verum mysterium, quo remittuntur peccata, est credere.* Hujus propositionis censura eadem est cum sexta.

XXVIII. *Tunc detinentur tibi peccata, quando hanc doctrinam recipere renuis.* Hæc propositio eandem censuram, ac sexta promeretur.

XXIX. *Ministerium æque bonis, ac perversis datur: ast potestas duntaxat bonis*

nis conceditur. Secunda pars hujus propositionis est hæretica. Sæcul. XVI A.C 1558.

XXX. *Sacerdotis ministerium est duntaxat, peccatum declarare remissum: illud autem non remittit, nisi forte ministerialiter, quia omnia hæc a Deo proveniunt.* Hujus propositionis censura non indicatur.

§. LII.

Guilielmus Manourius Mathurinus Monachus a Facultate damnatus.

Denique die vigesima quinta Octobris hoc item anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo Guilielmus Manouerius Theologiæ Doctor, Ordinis SS. Trinitatis, seu Mathurinorum Sacerdos coram Episcopi Parisiensis Officiali comparere jubebatur, cum accusatus esset, quod in suis sermonibus perversam, erroribusque plenam doctrinam sparsisset, quam retractare lata in eum sententia jussus fuit. Ceterum hujus Religiosi errores speciatim non significantur, ex ejus tamen palinodia colligitur, quod has, quæ sequuntur, propositiones propugnaverit. I. Omnes in Missa Sacram Synaxin recipiant. II. Sancti nonnisi generaliter pro fidelibus orant. III. Non datur Purgatorium. IV. Missa in idiomate gallico

Argentre ut supra in app. p. 25. & tom. 2. p. 190.

Sæcul. XIV. A.C. 1558.

lico est dicenda. Ceterum in alio Sorbonico confessu die tertia Decembris idem Manourius declarabat, quod plene satisfecerit sententiæ adversum se ab Officiali, & fidei Inquisitoribus latæ, postea vero suam revocationem Facultati tradens rogabat, ut ipsi consuetæ distributiones concederentur. Verum Facultas ita censuit: dictus Guilielmus Manourius deputatis cunctas, de quibus est delatus, propositiones, dictamque sententiam exhibeat, ut præfati deputati, postquam omnia examinaverint, & consideraverint, an dictus Manourius latæ sententiæ satisfecerit, referant Facultati: hæc vero postea decernet, quæ jure decernenda censebit. Cum vero Manourrius objiceret, quod propositiones, ob quas fuisset damnatus, ab Officiali recipere haud amplius posset, hinc Facultas suæ sententiæ insistens, illum a Collegio excluſit, usque dum plenius satisfaceret: Videtur tamen, quod in sequentibus Facultatis congressibus morem gesserit, seque omnibus ejusdem Facultatis decretis subjecerit.

§. LIII.

Audacia hæreticorum Maroti Psalmos publice decantantium.

Thuan. hist. l. 20. n. 10.

Quamvis hi Doctores ad fidem Catholicam in Franciæ Regno, præcipue vero

vero Parisiis Galliarum Metropoli conservandam omne studium provida sollicitudine adhiberent, minime tamen præpedire poterant, quin hæreses ibidem indies latius serperent; cum enim totum Galliarum Regnum ob infaustum Sanguintinum prælium, clademque perpessam ingenti hostium terrore involveretur, hæretici ex Gallorum metu rebus suis prosperum exitum sibi pollicebantur: hinc, cum antea nonnisi cum summa taciturnitate, ac duntaxat faventibus noctis tenebris suos congressus celebrassent, nunc audaciores facti magno numero Parisiis animi recreandi caussa ad scholasticum, ita vulgo dictum campum, extra Sangermanum suburbium convenerant, ac ibi publice deambulantes Davidis psalmos Gallicis versibus olim a Maroto, & Beza compositos canere præsumpserunt. Postea complures rei novitate pellecti ad hosce concentus accurrebant, ac sequentibus quoque diebus major adhuc multitudo eo confluxerat, quinimo huic canentium turbæ immixtus quoque cernebatur Antonius Navarræ Rex, ac Henrici IV. Parens, ejusque conjux nomine Joanna: unde horum præsentia hæreticorum numerum plurimum augebat, illosque ad quævis audenda incitabat. Sæcul XVI. A C. 1558.

Sæc. XVI. A.C.1558.

§. LIV.

Severum Regis edictum adversus hosce hæreticos.

Spond. l. cit. Duplex hist. Eccl. des Eglises.

Postquam Henricus II. Galliarum Rex de hæreticis ejusmodi conventiculis certior fuerat factus, quæstionem de illorum Auctoribus fieri præcepit, novumque edictum promulgari jussit, vi cujus omnes Judices prohibebantur, ne inposterum in mitiora supplicia converterent mortis pœnam, vel bonorum proscriptionem, quæ olim decreta fuerat in omnes, hæresis crimini obnoxios, nec non etiam in eos, qui duntaxat libros in Germania, vel Genevæ impressos, ac Catholicæ Ecclesiæ doctrinis adversos in regnum invexisse convincebantur. Pariter indicta capitis pœna inhibitum, ne ejusmodi conventus inposterum celebrarentur, aut corrupti hi Psalmi publice decantarentur: Itaque cum severius, quam contra hujus primi edicti transgressores olim fiebat, in hæreticos animadverteretur, hinc isti aliquamdiu tam ab ejusmodi cantilenis, quam suis congressibus abstinebant; verum hisce Sectatoribus tam numero, quam potentia, & præsidio, quod ipsis Navarræ Rex, ejusque conjux impenderant, plurimum auctis paulo post fervor, quo in eos inquirebatur, de-

deferveſcebat, moxque rei lenius habebantur: cum autem Calvinus ſibi perſuaſum haberet, quod Proteſtantium auſus nec minis, nec pœnis cohibendi eſſent, atque aliunde haud ignoraret, quod hi a Pſalmorum, quos Marotus, & Beza Gallice reddiderant, cantu ob pœnarum metum abſtinuiſſent, hinc ex Genevenſi urbe, in qua tuto latebat, ad ſuos Sectatores Pariſiis agentes epiſtolam dabat, eis exprobrans, quod propudioſa ignavia a divina laude, & Pſalmorum cantu unice ideo ceſſarent, quod minæ illis fuiſſent intentatæ: quapropter nil intentatum reliquit, ut illos eo induceret, quatenus nec per edicta, nec per pœnarum ſeveritatem, cui ea transgredientes ſeſe exponerent, ſe deterreri paterentur. (*)

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

(*) Qua ergo ratione Proteſtantes jactitare audent, quod ſectæ ſuæ dogmata Principibus ſupremam regiminis auctoritatem a nemine dependentem efficacius, quam Religio Catholica aſſerat? cum tamen cuilibet nebuloni, qualis erat Calvinus, eique ſimiles, integrum ſit, illorum edicta proterve transgredi, ceterosque ad illa vilipendenda, necnon ad communem ſeditionem concitare, prout in omni Regno, ubi nova hæc ſecta fuit invecta, ejusmodi petulantiæ exempla exſtant.

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

Cum igitur Calvinus Parisienses Sectatores suos hac ratione ad seditionem concitasset, insuper in Helvetia nullum non movebat lapidem, ut Bernenses ad perpetuum fœdus cum Genevensibus ineundum permoveret. Nec suo labori optatus deerat exitus; quapropter secundo hoc successu inflatus cuncta sibi, suisque assectis prospera pollicebatur: Interim id omnino extra dubium est, quod indies præcipue in hisce Provinciis ipsius auctoritas magis, magisque invaluerit. Ast sicut unus erroris monstrum semper fœcunda alterius pejoris Mater existit, ita tum plures alii varii generis hæretici exsurgebant, qui mutuæ invidiæ, ac æmulationis studio incitati, ceteris prædominari, suam vero sectam præ cunctis aliis celebrare gestiebant: quapropter Calvinus propter mutuas hasce dissensiones haud immerito, ne sua factio solido fulcro firmari posset, pertimescere cœperat, vel saltem probe cognoverat, quod sua secta ceteris sola haud prævalitura sit: unde inter omnes reliquos hæreticos nullius alterius, quam Valentini Gentilis progressus sistere nitebatur.

§. LV.

Valentini Gentilis Historia, ejusque errores.

Hic

Sæcul XVI. A.C.1558.

Hic idem Gentilis Arii hæresin resuscitans Divinam Christi naturam inficiabatur, jamque plurimos a veræ fidei semita abduxerat, cujus jam vitæ historiam ab alto repetere, haud inconsultum erit. Valentinus Gentilis Cosentiæ in Neapolis Regno natus dein in sæculo decimo sexto duntaxat dogmatum suorum perversitate, ac calamitatibus, quas sibi accersiverat, inclarescebat. Hic idem erat ex illis, qui Vicentiani conventiculi Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo sexto Authores exstitere, postquam vero isti nocturni congressus fuerant prohibiti, Valentinus relicta Italia Genevam pervenit, ubi novæ aggregabatur Ecclesiæ, quam plures ex Italia familiæ spuriam Calvini reformationem amplexuræ constituebant, atque ex iis præcipui erant Blandratus, Joannes Paulus Alciatus, Matthæus Gribaldus, & nonnulli alii turbidæ indolis juvenes, qui circa SS. Triadis mysterium, nec non illa verba: *essentia*, *Persona*, *consubstantialis*: sublimia dubia movere affectabant, quin tamen adhuc sua venena publice effunderent, nam duntaxat clam, ac per privata scripta id faciebant. His igitur disputationibus Gentilis quoque intererat, ac tam suorum dogmatum novitate, quam insolitis vo-

Beza & Melchior Adam in vita Calvini hoc ann. Bened. Aretius hist. condemn. Valent. Gent. n. 1. p. 46.

Sæcul. XVI. A. C. 1558

cibus, quibus ſuos errores exponebat, non parum ad hoc contulit, ut novi hi Ariani audacia, & temeritate creſcerent, quorum errores præcipue ad hæc capita redigebantur. I. „Tria dantur „in Trinitate, eſſentia, quæ eſt pro„prie Pater, dein Filius, & Spiritus „ſanctus. II. Pater erat unicus Deus „Iſraelis, legis, & Prophetarum, ſo„lusque Deus verus, & *eſſentiator*; Fi„lius enim non niſi eſſentiatus, ac pre„cario Deus eſt. III. Sophiſtarum com„mentum eſt, dicere, quod Pater ſit „Perſona diſtincta ab eſſentia Deitatis. „IV. Qui dicunt, quod Pater ſit perſo„na, quaternitatem conſtituunt, non „vero Trinitatem; aſſignant enim Eſſen„tiam Divinam, Patrem, Filium, & „Spiritum ſanctum, cum hæc ſola eſſen„tia, præciſis Perſonis, per ſeipſam ſit „verus, & unicus Deus; ut proin ſeque„retur, quod quatuor ibi Dii forent, „ſeu quaternitas, non autem Trinitas. „V. Myſterium Trinitatis novum eſt „idolum, Turris Babylonica, Deus „Sophiſticus, & tres Perſonæ fictitiæ „in uno ſolo Deo, qui eſt quartus Deus „hucusque incognitus. VI. Tres dan„tur Dii, ſicut ſunt tres Spiritus. VII. „Filius, & Spiritus ſanctus ſunt mino„res Patre; hic enim cuilibet divinita„tem a ſua diverſam contulit. VIII.

Sym-

„Symbolum D. Athanasio adscriptum „omnino Sophisticum est, quia ibi quar- „tus Deus introducitur; hic ipse vero „Sanctus nil nisi Magus, & sacrilegus „est, qui Christum dilacerat. IX. Sub- „stantia Patris, & Filii duæ sunt sub- „stantiæ. X. Denique Valentinus Ma- „hometis Alcoranum in tanta habebat „veneratione, ut illum cum veteri, & „novo Testamento conferre non ab- „horreret.„ Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. LVI.

Gentilis ad revocandos errores inductus.

Ceterum ob insulsa hæc dogmata Gentilis passim Tritheitarum Parens nuncupari promeruit: postquam vero Seniores Italicæ hujus Ecclesiæ, quam Genevæ conflatam memoravimus, hosce errores latius diffundi compererant, toti in eo desudabant, ut obicem ponerent calamitatibus, quas per ejusmodi novitates suis Ecclesiis impendere verebantur; hinc primo quidem modo admodum moderato incedentes fidei articulos, qui Ecclesiæ doctrinis circa Mysterium Trinitatis consoni erant, conscribebant, eosque die decima octava Maij Anno Salutis reparatæ millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo exhibebant, ut vero, quid de illis Va-

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

lentinus sentiret, luculentius pateret, cuilibet suam desuper opinionem proferendi libertas dabatur: mox vero hic non minus, ac Alciatus contra hosce articulos declamare cœperunt, eorumque potissimum tres, vel quatuor vehementius impugnabant. Verum omnibus Congregatis huic doctrinæ subscribentibus, ipsi recesserunt, ceterorum exempla minime sequi, firmo statuentes animo: unde nonnisi ad summas quorumdam Amicorum suorum preces aliorum sententiæ cedebant, expositisque articulis sua quoque apponebant nomina, quamvis vero sat simile sit, quod id a Valentino fide haud integra factum fuerit; hic enim, prout cœperat, sacrilegam suam doctrinam spargere pergebat.

§. LVII.

Valentinus carceris pœna ad ejurandam suam hæresin compulsus.

Interea Calvinus, cum sedulo cuncta Valentini consilia exploraret, e re sua fore arbitrabatur, ut illum vel criminis reum convinceret, vel saltem ad perpetuum silentium cogeret, quapropter ea de re Judices certiores reddens, eos sollicitabat, ut Valentinum carceri darent: Itaque cum Magistratus Calvini monitis aquiesceret, Gentilis

tilis tanquam perjurii reus, necnon de innovatis Serveti erroribus convictus comprehenditur. Is quidem se tueri sollicitus cuncta hæc probra pernegabat: verum testes, qui eum hosce errores tradentem audiisse affirmabant, tanto numero adversus eum proferebantur, ut haud amplius inficiari auderet, quod juramenti religionem violasset: nihilominus, ut plene convinceretur, Calvini potestati relinquebatur, qui adversus eum tanta declamabat vehementia, ut eum fateri cogeret, quod earum rerum, de quibus cum tanta audacia disputare attentaverat, penitus ignarus esset. Sæcul. XVI A.C. 1558.

§. LVIII.

Gentilis palinodia denuo cantata mortis supplicio ereptus.

Gentilis ad hasce angustias redactus suæ saluti haud melius se consulturum existimabat, nisi suis Judicibus libellum supplicem porrigeret, in eoque suos errores confessus rationes, ac testimonia proferret, quibus ad novam hanc sectam tuendam inductus fuisset. Hunc ergo libellum Judices transmittunt ad Calvinum, qui illum altera die refellebat, hancque confutationem mox Judices Gentili tradebant, dato negotio, ut errores suos retractaret, si vero

Sæc. XVI. A.C. 1558.

id renueret, se mortis supplicio tollendum sciret. Perceptis hisce minis Valentinus Gentilis suos Judices eo inducere nitebatur, ut ipsum tanquam virum, qui pro tuenda veritate mortem oppeteret, paratum crederent: Verum amicorum monitis certior factus, quod adversus eum judicii acta toto studio instruerentur, brevique mortis sententia in eum pronuntiaretur, simulato errores suos detestandi animo, ad Senatum literas dabat, in quibus Blasphemias suas abominans sincero corde hæreticas suas opiniones, quas hucusque tenuit, palamque tradidit, ejurabat, simulque Judicum suorum clementiam implorans fidei confessionem formulæ nuper a se subscriptæ haud absimilem emittebat. Data est illius epistola die vigesima quarta Augusti.

Hac submissione Judices utcunque contenti eidem vitæ gratiam impertiebantur, impositā tamen pœna, vi cujus flexis genibus, capite detecto, soloque vestitus indusio, ac facem accensam in dextera tenens veniam a Deo, suisque Judicibus peteret, necnon palam, altaque voce profiteretur, quod sola perversitate sua, ac horrenda impietate concitatus falsam, & hæreticam doctrinam disseminasset, nunc vero omnes libros, quos ad tuendos suos errores

rores vulgaſſet, deteſtaretur, ac ipſe- Sæcul. XVI.
met in ignem illos projiceret, utpote A.C.1558.
mendaciis fidei puritati ſumme nocivis repletos. Poſtea inſuper eſt decretum, ut ignominioſo hoc apparatu inſtructus per omnia urbis compita circumduceretur. Lata quidem eſt hæc ſententia die octava Septembris: quæ tamen prævalente Amicorum ejus potentia effectui data non fuit; mox enim ſine ulla mulcta, imo nequidem præſtita cautione, cum fidejuſſores obtinere non poſſet, libertati reſtituebatur, duntaxat jurejurando pollicitus, quod absque Magiſtratus conſenſu nunquam urbe excedere vellet.

§. LIX.

Geneva auffugiens, ac Lugdunum delatus.

Verum eorum, quæ promiſerat, nihil omnino exequebatur; quippe paulo poſt furtive Geneva excedens, ad Gribaldum Amicum ſuum in Geſianam Provinciam auffugit: inde vero Lugdunum contendens, univerſum Delphinatum, Sabaudiam, vicinasque Provincias peragratus eſt, ac tandem ad eundem Gribaldum rediit, ubi tamen Geſiani Prætoris juſſu in carcerem deductus eſt: verum Amicorum ſuorum ope, ac pecuniis, quas Alciatus erogabat,

Sæcul. XVI. A.C 1558. gabat, adjutus denuo vitæ periculum evaſit: poſtea vero Lugdunum reverti coactus eſt.

§. LX.

Tumultus ob Religionem in Scotia ſuſcitati.

Thuan. hiſt. l. 21. ſub fin. Buchanan hiſt. Regn. Scot. Mem. de Memvil.

Interea Religio Catholica in Scotiæ regno magnis exponebatur tumultibus; cum enim Vidua Scotiæ Regina, quæ junioris Reginæ Mariæ Stuartæ Mater erat, haud obſcure intelligeret, quod Regni adminiſtrationem, quam nonniſi Guiſii, & Lotharingii Ducum opera obtinuerat, haud ultra conſervare poſſet, niſi Proteſtantibus patrocinium ſuum impenderet, hinc clandeſtinos eorum congreſſus indulgenter tolerabat, eorumque factionem plurimum invaleſcere, atque augeri patiebatur. Equidem Santandreanus Archiepiſcopus, ut hiſce hæreſum progreſſibus remoram poneret, nullum non movebat lapidem, irrito tamen conatu hoſce Sectatores compeſcere ſatagebat, eoquod hi tam numero, quam potentia indies novis incrementis inclareſcerent, donec Hiſpani bellum Gallis nuntiarent: cum vero tum Angli pariter Philippo II. armorum ſocietate jungerentur, & aliunde Regni Adminiſtratrix Scotos ad bellum Mariæ Reginæ nuntiandum inducere

ducere haud posset, hinc matrimonium inter juvenem Reginam, & Delphinum conciliabatur, quo inito rerum facies in Scotia plurimum mutata fuerat. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. LXI.

Protestantium rebellio in hoc Regno inchoata.

Cum regni illius Clerici haud ignorarent, quod Franciæ Rex novæ sectæ fautoribus parum faveret, hinc sese a Gallis suffultum iri sperabant, si Scotos ad veræ Ecclesiæ sinum revocare aggrederentur: quinimo ipsamet Regina, cum Protestantium ope haud ultra indigeret, remissiori studio illis adstipulari cœperat, ac longe alium erga eos animum induisse videbatur; quippe in omnibus suis actionibus singularem mansuetudinem, morumque comitatem, qua ceterorum animos sibi conciliatos studiis suis arctius obstrinxerat, præseferebat; mox tamen hæc ipsa lenitas in imperiosam degenerabat arrogantiam, qua omnibus exosa reddebatur. Ex altera quoque parte Santandreanus Archipræsul de sua extrema, qua Protestantes plectebat, severitate nihil remittere volens, quemdam senio gravem, sed inveteratæ hæresis Presbyterum jussit comburi, nec minus ceteri *Thu. & Buchan. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1558. ceteri quoque Episcopi juncta hujus Archiepiscopi opera quemdam hæreticum Pastorem nomine Paulum Meffanum in judicium vocabant, eodem supplicio afficiendum: cum vero hæreticorum turma seditionem concitare inciperet, sententiam ad tempus magis opportunum differebant. Verum hæc ipsa immodica severitas populum exacerbabat, palamque contra Ecclesiasticos querebatur, unde die prima Septembris Edini seditio erupit, eo tempore, quo illa die solemnis habebatur supplicatio: itaque hæretici, eorumque fautores in eos, qui Sancti Ægidii venationem repræsentabant, furibundi irruunt, hujus Sancti effigiem eripiunt, atque in cloacam projiciunt.

§. LXII.

Seditiosa Scotorum Societas pro tuenda spuria reformatione.

Ex hac ipsa hæreticorum petulantia facile cognoscebatur, quod sensim Cleri authoritas imminueretur, quocirca ad eam rursus firmandam die octava Novembris Edini Cleri comitia celebrabantur, eo fine, ut animi fortitudinem, viriumque fiduciam exhibentes Ecclesiastici dispicerent, utrum calamitatibus undique ingruentibus remedium opponere possent: Attamen re

in

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

in deliberatiooem vocata, interim Proteſtantium fautores, necnon quidam Æſtuariæ, & Anguſinæ Provinciæ Nobiles per univerſum regnum diſperſi cunctos hortabantur, ut novæ Sectæ nomen darent, nec ſe, ſuosque amicos ejusdem Religionis ſocietate conjunctos ab exiguo hominum numero ferme inermi opprimi paterentur, cum hoſtes ſuos utpote numero longe inferiores nullo negotio ſuperare valerent, dummodo ex legum præſcripto agere vellent, certo perſuaſi, quod facile, ſi ipſis libertas vi adimeretur, prævalere poſſent. Hac ſpe erecti Sectatores armorum ſocietatem conflabant, quam ex variis urbibus homines quamplurimi ſuo chirographo firmare, a præfatis Nobilibus jubebantur. Hæc prima fuit conjuratio, quæ in Scotia ad tuendam novæ Sectæ defenſionem inita fuit, eaque facta Proteſtantes, cum ſe numero ſuperiores cernerent, arrogantius quædam a Regni Adminiſtratrice poſtulare aggrediebantur, hancque in rem Jacobum Sandlandium Equitem de Caldero veneranda ſenectute conſpicuum ſeligunt, eumque ad Reginam ablegant, quam ille adiens, ſe ad acceptandam hanc legationem neceſſitate compulſum ajebat, ſimulque Reginæ exponebat, quod quædam quoad Religionem

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

nem mutari oppido neceſſarium foret: ſi vero hac in re repulſam ferret, inſtare periculum inquiebat, ne univerſum Scotiæ regnum in apertas furoris flammas erumperet, ac populi ad communem ſeditionem concitarentur. Inſuper idem præter alia poſtulabat, ut Eccleſiarum Miniſtri in publicis precibus, & Sacramentorum adminiſtratione patria linqua uterentur, ut quilibet ea, quæ dicerentur, intelligere poſſet, dummodo id absque tumultu fieri valeret: petiit etiam, ut juxta antiquum morem Miniſtrorum electio ad populi ſuffragium devolveretur.

§. LXIII.

Officium Divinum in linqua vernacula celebrandi facultas Proteſtantibus indulta.

Thuan. l. 21.

Equidem Epiſcopi ſeſe horum poſtulatorum temeritati opponebant, unde ingens utrinque diſceptatio efferveſcere cœperat; quamvis autem Regni Adminiſtratrix Catholicorum partes pro viribus tueretur, eisque clam, quotiescunque ſeſe occaſio offerret, auxilium ſuum impendere polliceretur, cum tamen tempori cedendum exiſtimaret, publicosque tumultus pertimeſceret, hinc Proteſtantibus indulgebat, ut ſuas

preces

preces perſolvere, Sacramenta adminiſtrare, ac denique omnes ritus in patria lingua peragere poſſent. Poſtea eorum poſtulata per Nobiles ad Theologos Edini agentes transmittebantur: hi vero reſpondebant, circa Miniſtrorum electionem Synodi Tridentini, jurisque Canonici, decretis ſtandum eſſe: cum igitur Clerici Adminiſtratricis circumſpectionem carnis prudentiæ innixam minime ratam haberent, ideo hac ſuper re rurſus comitia celebrabant, in quibus decretum, omni ſeveritate in hæreticos eſſe animadvertendum. Re comperta Proteſtantes Joannem Areskinum Dunenſem Nobilem poſtea Marræ Comitem ad eos ablegabant, ſupplices, ut deinceps Officium Divinum in idiomate vernaculo celebrare ipſis licitum foret: verum Clerici id recuſantes nihil de primo ſuo rigore remittendum cenſebant. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. LXIV.

Comitia pro ſupremi Præpoſiti electione a Jeſuitis celebrata.

Cum hæc interea gererentur, ſummus Pontifex Societatis Præpoſitum eligendi facultatem tandem Jeſuitis concedebat: hi igitur omni ex parte Socios ſuos convocabant, quibus adventantibus die decima nona Junii ſua comitia *Ribadin. in vita Jacob. Laynez c. 13. Sacchini in hiſt. Soc. l. 1. num. 91. & l. 2. n. 2. & ſeq.*

Sæcul. XVI A.C.1558.

mitia inchoabant, in prima seſſione unice decernentes, ut pro impetranda benedictione nonnulli ad ſummum Pontificem ablegarentur; hanc ergo in rem Pater Layneſius, & Salmeron ſeliguntur, qui altera die ad Vaticanum Palatium contendentes ſummum Pontificem adibant, qui eos etiam perbenigne excipiens non ſine animi ſui lætitia illis bene precabatur, cum vero ſermonem ad D. Mariam Magdalenam converteret, atque in amplas hujus Sanctæ laudes excurreret, occaſione inde arrepta Jeſuitis hæc inſinuabat: „ſummopere „deceret, ut & vos ad decantandas „Dei laudes chorum inſtitueretis: Di„vinum enim Officium ad corda no„ſtra illo charitatis igne, quo Magda„lenæ cor ardebat, inflammanda aptis„ſimum eſt. His addidit Pontifex: „ratum omnino habeo, quod veſtra ce„lebretis comitia, inſuper plenam vo„bis libertatem relinquo, vi cujus ſta„tuta, quæ ad Societatis incrementum „neceſſaria cenſebitis, in illis condere „poſſitis: vehementer tamen exopto, „ut ea die, qua pro eligendo Præpoſito „ſuffragia laturi eſtis, meo nomine Pa„cecus Cardinalis electioni interſit: „de cetero, quotiescunque mea indi„gueritis ope, ſemper liberum habebi„tis acceſſum.„ His dictis Cardinali

Caraffæ

Caraffæ negotium dabat, ut ad congruam fuſtentationem durantibus hiſce comitiis omnia neceſſaria ſuppeditari curaret, quod ad amuſſim fuit effectui datum: Igitur altera die omnibus una congregatis Pater Layneſius cuncta, quæ a Divi Ignatii obitu geſta fuerant, paucis verbis expoſuit: poſtea vero præprimis ſancitum, ne ullum ſtatutum, aut decretum fieret, priusquam ſupremus Societatis Præpoſitus fuiſſet electus: cum autem Papa haud obſcure ſignificaſſet, quod futuræ electionis modum noſſe percuperet, hinc Patres libellum ſupplicem ad Papam per Patrem Layneſium transmittebant, quem Paulus IV. benigne recipiens pro illius diſcuſſione quatuor Cardinales deſignabat: ſeptima autem poſt die, ſeu ſecunda Julii denuo conventus habebatur. Sæcul XVI. A.C. 1558.

§. LXV.

Pater Layneſius in ſecundum Societatis Præpoſitum poſt D. Ignatium electus.

Poſtea Pacecus Cardinalis, qui Pontificis juſſu hiſce ſacris comitiis intererat, congregatos Patres ſecuro animo eſſe jubebat, ipſisque injungebat, ut eum, quemcunque adminiſtrandæ Societati, vacantique dignitati maxime idoneum *Ribad. l. c. Sacchini n. 30.*

Sæcul. XVI. A.C. 1558. judicarent, non modo ad proprium Societatis, verum etiam Ecclesiæ Dei commodum in Præpositum Generalem nihil verentes eligerent: his quoque addidit Cardinalis eos sic alloquens: „visum „est Pontifici justis de causis utilius So„cietati fore, si perpetuum illud Præ„positi Generalis, non annuum, ac tem„pore circumscriptum munus esset: Pon„tificem autem non solum parentis, ut „omnes pii solent, sed & Parentis singu„laris loco habeatis, ob magna vestræ „Sodalitatis in Ecclesiam merita, & in „tuenda Religione Majorum officia.„ Hac Cardinalis petitione Patres haud parum læti publicis acclamationibus suum gaudium, animique gratitudinem eidem testabantur, mox vero pro futura electione ad suffragiorum collationem procedebant, cunctisque summa tranquillitate compositis unanimi omnium suffragio Pater Laynesius cunctis applaudentibus in Præpositum eligitur. Peracta illius nominatione Patres Ecclesiam accedentes ibidem Hymnum Ambrosianum decantabant: Cardinalis vero Pacecus ad Pontificem reversus demandati sibi negotii seriem exposuit, ac de Laynesii electione eundem certiorem reddidit.

§. LXVI.

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

§. LXVI.

Oratio Pontificis ad Patres congregatos.

Die ſexta Julii, quæ octava erat Feſti SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli dies, cuncti Patres ad Summi Pontificis pedes deoſculandos, atque ad obtinendam illius benedictionem Palatium acceſſerunt, quos Papa ſumma benignitate excepit, ac eorum Societatem plurimi a ſe haberi teſtatus eſt, poſteaque illos ad ſuum cubile accerſivit, ubi omnes in orbem ejus genibus advolutos per quartam ferme horæ partem illos latina hac oratione alloquebatur. *Summa animi voluptate, dilecti filii, Deo, a quo omne donum perfectum manat, gratias agimus, quod in veſtro Præpoſiti Generalis delectu præſens adeſſe voluerit, conventumque, ut conſtat, legitimum, & ratum habuerit: ea enim in tanta nationum varietate conſenſio, amorisque mutui ardor extitit, ut nonniſi a divino Spiritu, qui rite congregatis adeſſe ſolet, profecta eſſe videatur: planum enim factum eſt omnibus, ſocietatem veſtram non arenæ inædificatam, ſed firmæ petræ, & angulari lapidi Chriſto Jeſu inniti. Et vero permagni intererat primum hunc ab Ignatii Loyolæ morte conventum, delectumque ſociorum bene, feliciterque evenire, ut norma poſteris,*

Ribad. & Sacchini l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

& Regula eſſet, & tanquam ſax præluceret, in quam & alii, Præpoſitis morte amiſſis, ſocii reſpectarent. Hæc nos ſperare Deus jubet, qui hunc Societati ſpiritum indidit, conſenſumque animorum ſummum attribuit. Augebit item in immenſum cœtum veſtrum, dabitque & perficere, qui dedit & velle ad nominis ſui gloriam, utilitatemque communem.

Poſtea ad Layneſium Præpoſitum Generalem converſus Pontifex, eundem (ſi tamen Societatis Hiſtoriæ, ac Jeſuitis hunc ſermonem referentibus fides habenda,) his verbis allocutus eſt. *Super te vero dilecte fili ſors cecidit, ut Societatis familiam duceres, quæ a parvis primum ducta principiis, ut & Eccleſia Dei, magnopere crevit: non ſolum tantis laboribus non deficias, ſed illuſtrior, majorque indies exiſtens. Sedes hæc Pontificia & fovit adhuc ſocios, & fovebit deinceps amantius, non ignara, quanto id Eccleſiæ Catholicæ commodo fiat, cui vos, vitamque, & labores omnes conſecraſtis nullum capitis periculum refugientes, dum Dei cauſſa ſalva ſit, atque Religio: ſpes itaque bona nos tenet, fore, ut poſthac opera, diligentiaque veſtra corrupti mores ad priſtinam diſciplinam revocentur, creſcatque indies magis, magisque Dei cultus: quare non otio, ſed labori indulgendum, non deliciis, ſed cruci ſervendæ, danda eſt opera:*

opera: non est enim, ut Christus ait, ser- Sæcul. XVI.
vus major Domino suo, si me persecuti A.C. 1558.
sunt, & vos persequentur. Hunc vobis ad imitandum proponite, currentes ad propositum certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui, ut Paulus ait, proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta: proponite & Apostolorum Principem Petrum, qui, ut Christum unice amavit, sic & crucis infame supplicium libenter sustinuit, & inverso capite deorsum, ne Magistro æquaretur, mori voluit. Proponite denique veteris, novique testamenti sanctos viros, quorum una omnium vox fuit: propter te mortificamur tota die, & facti sumus velut oves occisionis. Quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri, objecit Stephanus Judæis. Christus quoque: & vos implete mensuram Patrum vestrorum. Videtis dilecti filii, Ecclesiæ Catholicæ laborantis statum, ab iis undique hostibus circumventæ, qui Christi sponsam extinctam maxime vellent. Si bellum duntaxat indixissent gentes, Judæi, Barbari, & novi orbis incolæ a christiana fide alieni, ferendum forsitan esset, iniciticæque tribuendum: sed eos, proh dolor! infestissimos hostes nacti sumus, qui ex nobis exierunt, & Christi se nomine jactitant, lavacro etiam Baptismatis tincti. Quæ cum ita sint; vigilare vos, ut fortes milites, & in statio-

Sæcul. XVI A.C. 1558.

ne excubare decet: erit enim tempus, quantum provideo, cum & nomen veſtrum improbis inviſum, & ſanam doctrinam adverſarii non ſuſtinebunt: ſed pergite, ut cœpiſtis, ad bravium æternæ gloriæ currentes, ut aliquando comprehendatis. Non vos labor, periculaque deterreant, non debilitent minæ, non mortis metus frangat; ſed ipſi vos holocauſta offerte Deo in odorem ſuavitatis, ac contra omnes haſce vexationes roborate pectora veſtra, ad quod agendum vos animet eximius erga Magiſtri veſtri honorem amor, ejusque gloriæ, ac animarum ſalutis ſtudium, nec non ſolliciti ſitis, ne vos ſeducat Principum favor, nec eorum minæ vos deterreant, aut ſæculi honores obcæcent, ac ruinæ occaſionem præbeant (*).

§. LXVII.

Electio Superiorum Majorum.

Sacchin. n. 44 & 45. Bouhours in vita S. Ignat. l. 3. p. 251.

Poſtea Patres continuatis hiſce comitiis eligebant Generalis Miniſtros, Aſſiſtentes, & Monitorem, ſeu quemdam Virum prudentia, ac virtutibus conſpicuum, qui Præpoſito Generali in variis occaſionibus prudens conſilium ſuggerere poſſet, id enim a Divo Ignatio ita fuit conſtitutum, hoc que munus Polanco

(*) Hæc in oratione a Ribadeneira recitata non leguntur.

lanco est demandatum. Porro in Assistentes seligebantur quatuor, ac quidem Madrutius pro Italia, & Sicilia: Natalis, seu Nadalius pro inferiori, & superiori Germania, & Gallia: Gonsalvus pro Lusitania, Brasilia, Æthiopia, & Indiis: denique Polancus pro Castella, Arragonia, & Bœtica. Hi nonnisi a duobus illis, qui Generalem elegerant, fuere nominati: ad cetera vero negotia quinque Provinciarum Procuratores in consilium vocabantur: prima autem omnium sollicitudo eo tendebat, ut Constitutiones a Patre Ignatio conscriptæ reciperentur, eæque typis vulgarentur. Sub idem quoque tempus circa studia, ac selectum Autorum, quos in Theologicis, ac Philosophicis materiis sequi oporteret, decretum fuit editum, quamvis id ipsum jam antea Sanctus Ignatius præscripsisset. Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. LXVIII.

Decreta pro studiis, & Auctoribus Theologicis in Societate adoptandis.

Hic idem Sanctus præcipuam in eo curam impendebat, ut ejus Societas scientiarum laude emineret, atque ab ea procul abessent privatæ opiniones, quæ a sententiis passim in schola receptis, *In Decl. ad cap. 14. p. 4. Const. litt. B. Bouhours vie de S. Ignace l. 4. p. 374.*

Sæcul. XVI A C. 1558.

ceptis, ac ſacræ Scripturæ, necnon Sanctorum Patrum doctrinæ conſonis recederent: ſemper enim Ignatius novitatibus in Theologiam, Philoſophiam, & Grammaticam invectis ſeſe opponebat; quapropter, cum D. Thomæ doctrinam, ac ſana dogmata, quæ ex hoc fonte ubertim hauriri poſſe noverat, plurimi haberet, ſuis diſcipulis hujus Doctoris ſententias vel maxime commendabat, atque ipſemet Pater Layneſius hanc D. Ignatii Conſtitutionem innovare ſatagebat, habito conventu Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo: primis tamen hiſce verbis a Societatis Fundatore adductis: *Prælegatur Vetus, & Novum Teſtamentum & doctrina Scholaſtica Divi Thomæ*, Layneſius addidit: „prælegatur etiam, ſeu explicetur Magiſter ſententiarum: ſi vero „progreſſu temporis alius Auctor ſtudioſis magis utilis ederetur, ſique a quopiam Summa, ſeu Theologiæ Scholaſticæ tractatus noſtro ævo magis commodus elucubraretur, hic præmiſſo maturo examine prælegi poterit, dummodo prius Societatis Patres ad ferendum ejusmodi judicium magis idonei, „deſuper deliberarint, ac Præpoſiti Generalis approbatio acceſſerit.„

§. LXIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

§. LXIX.

Patris Laynesii sollicitudo in administranda publica re Societatis.

Dimisso Conventu nil antiquius habuit Pater Laynesius, nisi ut ad administrandam Societatem omnem curam converteret, quapropter præprimis decreta, ac nuperæ Congregationis statuta in usum deduci præcepit, atque Italicam Provinciam, ut commodius lustrari posset, in duas divisit, quarum una fuit Provincia Longobardica, eamque ipsam hodie in duas divisam Mediolanensem, & Venetam videmus: illam vero administrare cæpit Benedictus Palmius: Porro altera Provincia erat Etrusca, quæ a Ligurum ora ad Anconam usque sese extendit, suoque ambitu ditionem, quæ proprio nomine Etruria vocatur, necnon Genuam, ejusque oram, Umbriam, & Marcam Anconitanam complectitur, eique Provincialem dedit Laynesius Petrum Ribadeneiram. Insuper ad Patres, qui in Indiis Orientalibus Evangelium annuntiabant, ut eos ad tolerandos pro Christi nomine labores, atque ærumnas excitaret, literas dedit admodum pias, atque Religionis fervore plenas. Scripta erat hæc Epistola Romæ die duodecima Septembris Anno Domini millesimo

Ribad. Sacchini l. c.

Sæcul. XVI. A.C 1559. simo quingenteſimo quinquageſimo octavo.

§. LXX.

Pontificis conſilium de Generalatu duntaxat ad triennium extendendo.

Sacchin. n. 58 & 59. Interea ſummus Pontifex a quopiam ſollicitabatur, ut Jeſuitarum Generalatum eſſe perpetuum minime toleraret, ſed duntaxat ad triennium reſtringeret: hinc Papa hoc conſilium ſequi conſtituit, atque in primo, quod Pater Layneſius unacum Salmerone habuit, colloquio eidem ſignificavit, quod Societati longe magis proficuum fore cenſeret, ſi Præpoſiti Generalis munus duntaxat ad triennium extenderetur; cum id quoque apud Benedictinos, Sanctæ Juſtinæ Religioſos, aliosque uſuveniat, non ſine magno illorum commodo: proin poſtularet, ut Societatis etiam Generalis evolutis tribus annis ſuo officio abiret, atque expleto hoc triennio Sedis Apoſtolicæ arbitrio relinqueretur, aut priorem Præpoſitum confirmare, vel alium nominare.

§. LXXI.

Eliſabethæ animus a vera Religione alienus.

Interea

Interea turbidus Religionis ſtatus in Anglia adeo intentum diſtinebat Pontificis animum, ut quodcunque aliud negotium poſtponere videretur; Eliſabetha enim Regina aſſiduo ſtudio elaborare nitebatur Religionis, ſeu illius potius everſionis normam, quæ abs dubio veræ fidei ſummopere noxia, ſuoque Regno exitioſa a recte ſentientibus credebatur. Denique pluribus ejusmodi formulis ſæpius confectis, quæ nec penitus rejectæ, nec omnino approbatæ fuerant, tandem totum negotium ad regium devolvebatur Senatum, quem Eliſabetha ad diem vigeſimam quintam Januarii Anni noſtræ Salutis milleſimi quingenteſimi quinquageſimi noni indicebat: Interea vero in mandatis dabat, ut Evangelia, Epiſtolæ, oratio Dominica, Symbolum, & Decalogus in linqua Anglica recitarentur, necnon in eodem idiomate lytaniæ cantarentur: Sacerdotes vero haud amplius S. Hoſtiam elevarent, ſed inpoſterum rem divinam juxta ritum in Regio Sacello uſitatum peragerent.

Sæcul. XVI. A. C. 1558.

Camden in hiſt. Regni Eliſab. Burnet hiſt. ref. l. 2. p. 558. & ſeq.

§. LXXII.

Regina Weſtmonaſterii coronata; initium Regii Senatus.

Ineunte anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono Eliſabetha

Burnet p. 564. Camden l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1558.

fabetha Regina nonnullis quasdam conferebat dignitates, Heatho autem Eboracenſi Archiepiſcopo regii Sigilli cuſtodiam ademit, illamque Baconi commiſit. Demum die decima tertia Januarii ab Oglethorpio Carleolenſi Epiſcopo Weſtmonaſterii coronata fuit, cum ceteri Epiſcopi ad hunc ritum ſuam operam locare nollent, eoquod Regina jamiam ſe Romanæ Eccleſiæ hoſtem ſat aperte declaraſſet. Finita hac inauguratione more conſueto præteritorum delictorum oblivio promulgabatur, ac denique prima Reginæ cura eo abibat, ut Senatus celebraretur, cui etiam die vigeſima quinta Januarii initium dabatur perorante Nicolao Bacone ſupremo regii Sigilli Cuſtode, qui præprimis deplorandam Angliæ omni ex parte devaſtatæ conditionem, necnon populi calamitates utrique Curiæ exponebat: poſtea vero, quicquid in novæ Reginæ laudem excogitari poterat, jactantius afferebat, palamque veterem Senatum ob amiſſam Caletenſem urbem redarguebat. Denique declarabat, quod Regina mox Religionis negotio adlaborari percuperet, eoquod diſſidia circa fidem præ ceteris urgentiſſimum forent, malum cui remedium eo promptius afferre oporteret. His ita expoſitis hortabatur populum, ut media incederet via, quæ duo

Leti vie d'Eliſabeth t. 1. l. 3. p. 329.

duo extrema superstitionem, atque idololatriam ex una, ex altera vero parte rerum Sanctarum vilipensionem, ac religionis neglectum ex æquo declinaret, cum hac ratione medium excogitari posset, cujus beneficio tam hujus, quam alterius Religionis Sectatores in uno, eodemque cultu adunari valeant.

§. LXXIII.

Regina ad ineundas nuptias a Senatus Deputatis rogata.

Interea continuabantur Senatus Regii Sessiones, in quarum una die trigesimo Januarii celebrata propositum fuit, decimas, Annatas, nec non decimam reddituum partem ex clientelaribus prædiis regio ærario reddendas. Annuit utraque Curia, ringentibus licet Eboracensi Archiepiscopo, ac sex aliis Præsulibus. Postmodum die quarta Februarii utriusque Curiæ Patres quemdam Oratorem unacum quadraginta Deputatis ad Reginam ablegabant, ut eidem exponerent, quod omnium subditorum affectum in se quidem rapuisset, cum tamen eam haud a mortis imperio exemptam crederent, ideo perdemisse rogarent, ut sibi Maritum seligeret, ex cujus consortio ipsamet sibi vitæ felicitatem, animique jucunditatem, communemque Nationi prospe-

Sæcul. XVI A.C. 1559.

prosperitatem conciliare, ac post illius obitum superstite prole copiosa Regno dignum Successorem relinquere valeat. Elisabetha officiosam hanc salutationem perbenigno responso excipiens dextram suam cunctis Deputatis deosculandam præbebat, hæc subjungens verba: „Per„grata mihi fuit vestra circumspectio, „qua mihi nec tempus, nec Personam „præscribere voluistis: fateor equidem, „quod libertatis, qua hactenus fruor, „conditio mihi admodum grata, & ac„cepta sit: si tamen vel unquam con„nubii caussa me eadem hac libertate „privabo, talem seligam Maritum, qui „populo meo non minus sit acceptus, „quam utilis: de cetero autem accepto „Regni diademate omnibus meis subditis „desponsata sum, ac cunctos filiorum in„star habebo, & quandocunque fatis „cedere cogar, summo mihi erit gau„dio, si meo tumulo hæc verba in„scripta legantur: *Hic jacet Elisabetha Regina, quæ tot annis Regina, & tota ætate sua virgo existitit.*

§. LXXIV.

Jura successionis Elisabethæ solemni ritu in Senatu asserta.

Cambd. in annal. vit. Elis. Bournet p. 569.

Die nona Februarii Proceres ratum habebant edictum, vi cujus Elisabethæ jus ad regnum tanquam validum agno-

agnoscebatur, simulque illa suæ dignitati, ac natalium juribus restituta fuerat, etiamsi ex Anna Bolena progenita esset. Equidem non pauci vehementer admirabantur, quod sententia divortii inter Henricum VIII. & eandem Annam Bolenam non fuerit declarata tanquam irrita, nec etiam revocatum sit edictum juxta hanc sententiam antea promulgatum, vi cujus Elisabetha ex adulterino complexu nata ostendebatur: eapropter hoc negotium quantocius ad maturiorem revocatum est deliberationem: verum regii Sigilli Custos superioris Curiæ Patribus hæc respondit: „diadematis splendor cujuscunque ge„neris vitia, & maculas contegit; „aliunde si Regina ob præteritos nævos „redargueretur, etiam Regis Patris sui „honor læderetur, atque Reginæ jura „per exactam nimis disquisitionem mi„nus firma redderentur, cum tamen „nunc id agatur, ut eadem omnibus „comprobata fiant: quapropter, quin „de revocandis prioribus decretis aga„tur, sufficit, quod per solemne edi„ctum generalibus conceptum verbis „promulgetur, Reginam ad Angliæ „sceptrum per legitimas vias esse vocatam.„ Hoc consilium secuta utraque Curia declarabat, quod Elisabetha legitima sit Angliæ Regina, illaque recto

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

ordine, modoque legitimo ab Angliæ Regibus descendat, sceptrumque illi soli absque controversia debeatur, ut proin etiam Successionis jura ad ejusdem liberos, si quos susceptura esset, legitime devolverentur, eaque ex ratione utriusque Curiæ Patres, qui triplicem Regni statum repræsentant, Reginæ jus tanquam validum agnoscerent, ac pro illius defensione sanguinem profundere parati existerent.

§. LXXV.

Parkerus aliique Theologi Eduardi Lithurgiam recognoscere jussi.

Postquam edictum circa Reginæ jura communi suffragio fuisset approbatum, Senatus Regii cura sese ad Religionis negotia extendebat, circa quæ pariter plura condebantur statuta, ac præprimis Matthæus Parckerus olim Annæ Bolenæ Eleemosynarius, cui ab eadem morti proxima olim Elisabetham Filiam suam educandi, eamque in Religione instituendi sollicitudo fuerat demandata, nunc a Reginæ Proceribus unacum quibusdam ejusdem furfuris Theologis nominabatur, ut *librum communium precum* (prout vocabatur) recognoscerent, ac corrigerent, hinc huic labori una omnes a Mense Decembri usque ad Februarium insudabant. Ceterum

terum hic liber reipsa non alius erat, quam Eduardi VI. Liturgia Ordinationum formam continens: in ea tamen quatuor erant articuli, quos Regina tolerare haud poterat, eorumque primus concernebat ritus: alter vero S. Imaginum cultum, & tertius tangebat Præsentiam realem Corporis Christi in Eucharistia, quartus denique agebat de Primatu, seu supremo Ecclesiæ Capite: Cum autem Regina res cum pompa, ac solemnitate peragi gauderet, hinc circa primum articulum Eduardi Ministros carpebat, quod exteriorem Ecclesiæ ornatum ultra modum restrinxissent, nimiumque Religionem externo cultu spoliassent. Sacras quoque Imagines in Ecclesiis conservandi animum valde propensum exhibebat; has enim ad excitandam pietatem plurimum conferre optime noverat: prævalebat tamen adversantium pars, adeo, ut Regina Sacrarum imaginum hostibus sese opponendo impar esset: hi quippe hujus rei abusus tantopere exaggerabant, ut illa non modo Imagines ex Ecclesiis eliminari præciperet, sed etiam subditis suis eas in suis domibus conservare prohiberet: unde in illis nonnisi Crucifixi imago conspiciebatur; quinimo hæc duntaxat in regio Sacello fuit retenta; nam ab eo

Sæcul. XVI. A. C. 1559

Sæcul. XVI. A. C. 1559. loco Regina, ut illam amoveret, persuaderi haud poterat.

§. LXXVI.

Liturgia circa realem præsentiam mutata.

Burnet l. 3. p. 579. & seq. Ceterum Elisabetha majorem animi firmitatem circa articulum de Eucharistia præseferebat; existimabat enim, quod Eduardi tempore quædam dogmata arctis nimium limitibus, vocibusque plus æquo restrictis fuerint circumscripta, resque verbis longe ampliori-bus, quorum effugiis utrique adversantium parti satisfieret, explicanda foret: eapropter voluit, ut modus, quo Christus Dominus in Eucharistia præsens est, verbis minus limitatis exponeretur, simulque ritus pro communione verbis adeo caute positis præscriberentur, ut præsentia corporalis non damnaretur, atque eo ipso omnes Angli in una sola, eademque Ecclesia uniti persisterent: hinc Regina Theologis injunxerat, ut nihil omnino inferant, quo hoc dogma de reali præsentia censura perstringi videretur, sed potius rem tanquam opinionem scholasticam, quam amplecti, vel rejicere unicuique liberum foret, haud decisam relinquerent: quapropter ex Eduardi Liturgia delebatur rubrica, qua rationes exponebantur,

tur, propter quas Ecclesia Anglicana Communionem flexis genibus recipi præcipit; dicebatur enim ibi, quod hac submissione Ecclesia corporali præsentiæ Carnis, & Sanguinis Christi nullam adorationem exhibere intendat, cum hæc ipsa caro & Sanguis nullibi nisi in cœlo sit. Alia quædam eodem ferme modo corrigebantur; cum enim juxta priorem Eduardi liturgiam Sacerdos panem, & vinum Communicantibus porrigens, hæc verba pronuntiaret: *Corpus, & Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam, & corpus tuum in vitam æternam:* in altera autem ejusdem Eduardi liturgia hæc verba expungerentur, eoquod nimium reali Præsentiæ favere censerentur, eorumque loco sequentia apponerentur: *Accipe, & manduca hoc in memoriam, quod Christus Dominus pro te sit mortuus: Pasce te illo in corde tuo per fidem, & cum gratiarum actione*, vel *bibe hoc in memoriam, quod Sanguis Christi sit effusus pro te, & redde illi gratias:* nunc ergo utramque hanc formam Reginæ Ministri, cum eorum opinionibus satis accederet, simul esse jungendam decernebant. Sæcul XVI. A.C. 1559.

Sæcul. XVI. A. C. 1559

§. LXXVII.

Anxius Eliſabethæ animus circa articulum de ſupremo Eccleſiæ Capite.

Burnet p. 558. & 571.

Porro caput de Primatu Eccleſiæ in reformatione Anglicana tam immodice extendebatur, ut Eliſabetha hunc articulum comprobare, ſibi Religioni duceret, ac ſummopere abhorreret, quod mulier ſupremum Eccleſiæ caput, primaque poteſtatis Paſtoralis origo cenſeatur, cum tamen ob ſexus ſui conditionem ejusmodi muneris omnino incapax ſit: quapropter hujus rei abominatio tandem manifeſtum reddebat, ad quam inſulſa dogmata ſpurii hiReformatores prolapſi fuerint: quinimo ipſamet Regina ſeſe immodicæ huic novitati opponebat, remque prorſus riſu dignam animadvertebat, cum vero, netanta prærogativa ſemetipſam ſpoliaret, e re ſua fore, aut ſaltem hunc titulum ſemper conſervari, humanæ prudentiæ jura depoſcere exiſtimaret, hinc prævalentibus hiſce rationibus aurem occludebat omnibus aliis argumentis, propter quæ hanc uſurpationem abominari, aliunde permovebatur. Itaque non modo titulum ſupremi Eccleſiæ Capitis acceptabat, ſed etiam illius munia, quantum poterat, exercebat, ſub alio licet nomine

mine, quod idem ac *Caput Ecclesiæ* significabat. Præterea promulgato Senatus edicto ecclesiastici Primatus dignitas Regiæ auctoritati fuit attributa, simulque declaratum, quod Ecclesiasticos visitandi, Ecclesiæ abusus corrigendi, ac reformandi jus perpetua lege Regiæ potestati sit annexum, nullusque unquam publicum munus, sive sit civile, sive militare, vel Ecclesiasticum, exercere valeat, nisi prius addita juramenti Religione profiteatur, quod Regina in omnibus caussis tam sæcularibus, quam Ecclesiasticis per universum Angliæ regnum suprema sit Ecclesiæ Administratrix. Ecce tandem! ad quam risu dignum nomen Elisabethæ anxietas redigebatur; in nullo enim puncto Henrici VIII. leges moderabatur, nisi quod subditi contentam in *Primatus*, uti vocant, *juramento* supremi capitis prærogativam haud amplius profiteri adstringerentur, cum tamen regnante Henrico VIII. capitis pœna imposita fuisset illis, qui hoc juramentum præstare recusarent, nunc vero sub Elisabetha duntaxat bonis spoliarentur. Hanc insulsam immutationem Reginæ a quodam celebri Protestantium Ministro nomine Levero fuisse suggestam, referunt Scriptores.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. LXXVIII.

Varia Anglici Senatus ſtatuta circa Religionem.

Cambd. in ann. vit. Eliſ.

His ita diſpoſitis unice adhuc requirebatur, ut de his omnibus immutationibus nuperrime factis ad auctoritatem illis conciliandam decreta conderentur: quapropter Senatus, quamprimum eidem hæc liturgia recens emendata exhibebatur, huic negotio inſudare cœperat, moxque ex Curiæ inferioris tribunali die decima quinta Februarii circa Divinum Officium in patrio idiomate celebrandum futuræ legis formula prodibat, quæ etiam poſtea vim ſtatuti obtinebat: Die autem vigeſima prima ejusdem Menſis alia ejusmodi forma concipiebatur, vi cujus ſupremi Capitis auctoritas per univerſam Angliæ Eccleſiam Reginæ reddebatur; a curiæ tamen Proceribus illa nonniſi die decima octava Martii ſuſcipiebatur, incaſſum reclamantibus Eboracenſi Archiepiſcopo, Saresberienſi Comite, & Vicecomite Montacuto, necnon Londinenſi, Viacomienſi, Vigornienſi, Taffienſi, Conventrienſi, Lichfeldiano, Exonienſi, Caſtrienſi, Carleolano Epiſcopis, præter Weſtmonaſterienſem Abbatem, qui unaomnes ementitum hunc Primatum omnibus viribus impugnabant.

bant. Verum hic titulus, quem Clerus in hoc Senatu Reginæ attribuere renuebat, in Londinenſi Synodo Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo ab eodem tam primi, quam ſecundi Ordinis Clero communi conſenſu acceptabatur: quapropter is hoc anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono duntaxat habita temporis ratione obſtitiſſe videtur; cum enim Clerici regnante Maria palam Pontificis obſequium profiterentur, decentiæ leges vetabant, ne prima occaſione adverſus Papam ſeſe rebelles declararent. Denique die decima ſeptima Martii cuncta confirmabantur edicta, quæ ab Eduardo vi jactatæ auctoritatis ſuæ circa Religionem fuere promulgata: quarto autem poſt die Reginæ eodem cum jure, quod olim uſurpabat Eduardus, Epiſcoporum nominatio relinquebatur. Inſuper conditis aliis decretis Officium Divinum eodem ubique ritu celebrandum eſſe decernebatur, ſimulque Reginæ permiſſum, ut vacantium Epiſcopatuum ditiones ſibi vendicet, dummodo feudi nomine juxta illorum valorem decimas redderet: inſuper eidem omnes Religioſorum Conventus cedebantur. Tandem etiam decretum, quo ſub Eduardi VI. Regimine omnes Catholici Epiſcopi damnabantur,

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

Sæc. XVI A. C. 1559

tanquam juſtum, & legitimum fuit declaratum. Cuncta hæc fuerunt ſtabilita, nullo ferme obſiſtente, exceptis tamen quibusdam Proceribus Laicis, qui veluti contra torrentem obſiſtere audebant, ſuamque oppoſitionem etiam ad acta referri curabant: verum horum numerus ceteris longe inferior erat.

§. LXXIX.

Primorum Delegatorum Curia in Angliæ Regno ſtabilita.

Burnet p. 572. & 573.

Poſtquam Regina poteſtatem, ſeu primum Eccleſiæ Primatum, necnon hoc munus per ſuos Deputatos exercendi facultatem obtinuerat, ex hoc monitro quantocius naſcebatur recens tribunal, quod *primorum Delegatorum Curia* appellabatur. Hæc ex certo Commiſſariorum, ut vocant, ſeu Judicum numero conflata communi ſuffragio illa fungebantur poteſtate, quam prius Henricus uni ſoli ſub Vicegerentis nomine commiſerat. Hanc in rem Regina Clericorum ſententiam expetebat, qui etiam eidem haud ægre conſentiebant, certo perſuaſi, quod unius ſolius Viri auctoritas hoc munere nimium potens evaderet, proin illam inter plures partiri magis expediret: Inſuper ſperabant Eccleſiaſtici, quod ipſi in ejusmodi offi-

cio

cio potiorem obtenturi sint partem, nec ultra subjiciendi forent pleno laicorum arbitrio; cum hi per tot sæcula ab Ecclesiasticis dependere soliti nullam prætermissuri forent occasionem, qua dominationis jacturam sarcire possent, si vel unquam Ecclesiasticis prævalendi ansam aucuparentur. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. LXXX.

Sacerdotes Verbum Dei absque speciali licentia annuntiare a Regina prohibiti.

Priusquam omnes hæ novitates fuerant stabilitæ, quidam Ecclesiastici adversus eos, qui ejusmodi immutationes invehere cœperant, acriter declamabant; quapropter Regina prohibuit, ne quisquam sine licentia regio sigillo munita ad populum diceret: cum autem ipsa quoque vereretur, ne in suis ausibus per Clericorum comitia impediretur, hinc Ecclesiasticis una congregatis inhibuit, ne ullos Canones, seu decreta conderent. Hoc Reginæ edicto, cujus injustitia omnibus erat manifesta, haud parum exacerbabantur inferioris Curiæ Patres: unde Orator, seu Præses nomine Harpsfeldius libellum supplicem a Deputatis Reginæ exhibitum concinnabat. In eo quinque Religionis Catholicæ articuli fuerunt stabiliti, quo-

Sæcul. XVI. A.C.1559.

quorum primus erat: Christus Dominus est corporaliter præsens in Eucharistia. II. In hoc Sacramento nulla alia adest substantia, nisi Corpus, & Sanguis Salvatoris nostri. III. In Missa datur Sacrificium propitiatorium pro vivis, & defunctis. IV. Sanctus Petrus, ejusque legitimi Successores Ecclesiam regendi, gregemque pascendi potestatem habent. V. Solis Ecclesiæ Pastoribus doctrinam definiendi, Sacramentorum administrationem præscribendi, ac divini officii Ordinem stabiliendi jus competit. Hic idem libellus ansam præbebat, ut ex quavis contendentium parte novem seligerentur Doctores, qui colloquio in Abbatiali Westmonasterienſi Ecclesia instituto utriusque partis rationes discuterent.

§. LXXXI.

Colloquium inter Doctores Catholicos, & Protestantes.

Porro ex Catholicis convenerant Episcopi Viacomienſis, Lichtfeldienſis, Cestrienſis, Carieolanus, Lincolnienſis præter Colum, Harpsfeldium, Langdalum, & Chedseium Doctores: Protestantium vero nomine aderant Scorius antehac Cestrienſis Episcopus, Coxus, Witeheadus, Grindalus, Hornius, Sandses, Guestus, Almerus, & Jewelus.

Hoc

Sæc. XVI. A.C. 1559.

Hoc itaque colloquium die trigesima prima Martii inchoandum decernebatur, simulque propositi fuere articuli ibidem agitandi, quorum tamen nonnisi tres erant, & quidem. I. An Verbo Dei, & veteri Ecclesiæ non adversetur, si in linqua populo haud cognita Officium Divinum celebretur, & Sacramenta administrentur. II. Utrum cuilibet Ecclesiæ Officii Divini ritus præscribendi, emendandi, vel abolendi jus omni tempore fuerit concessum, si id fidelium pietati haud repugnet. III. An ex Dei Verbo comprobari valeat, quod in Missa detur Sacrificium propitiatorium pro vivis, & defunctis. Insuper sancitum, ut scriptotenus disputatio fieret, atque Episcopi præ ceteris primi huic certamini initium facerent, & præprimis suas rationes circa primum articulum prælegerent: his vero auditis postea Protestantes scripta sua proponerent, moxque utriusque partis Doctores descriptas suas rationes viciſſim traderent, quin nova desuper instituerentur colloquia, sed omnis altercatio, verborumque vehementia declinaretur. Denique præcipiebatur, ut disputatio præsente Senatu haberetur, quam ob rem supremo Sigillorum Custodi dabatur negotium, ut hæc statuta ad exitum deduci curaret.

§. LXXXII.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. LXXXII.

Colloquium per Catholicos dissolutum.

Burnet l. 3. p. 578.

Sparsa hujus colloquii fama pene innumera hominum multitudo confluebat, ut de rebus ibidem gerendis testes agerent: cum igitur dies huic disputationi præfixa appropinquaret, Viacomiensis Episcopus Catholicorum nomine exponebat, quod eorum rationes nondum plene essent instructæ, proin interea Colus Doctor verba facere posset, si eum excipere luberet. Annuentibus cunctis hic perorans rationes proferebat, ob quas Ecclesia Officium Divinum latino sermone peragi voluit, expositque hujus usus antiquitatem, necessitatemque, ob quam hunc morem dimittere haud expediret. Hasce rationes Protestantium nomine Hornius refellere nitebatur; cum vero post hæc disputationis auspicia Catholici serio perpendere cœperant, quod adhibito omni conatu, ne vera Religio ex Anglia eliminaretur, præpedire haud possent, cum Regius Senatus, qui pro summo imperio rem moderabatur, ac spuriam hanc reformationem invehere decreverat, semper prævaliturus esset, hinc inter eos conventum, ut suarum rationum apographa hæreticis minime trade-

traderent, eo potiſſimum nomine, quod Regina, cum ejusmodi colloquium præciperet, jamjam principalem prætenſi ſui Primatus functionem, quam tamen impugnaturi convenerant, exerceret, ac merito omnibus timendum eſſet, ne eadem Regina, ejusque Senatus pariter fidei controverſias definiendi auctoritatem ſibi arrogaret. Denique Viacomienſis, & Lincolnienſis Epiſcopi contendebant, quod de Doctrina Catholica, cum jamjam plane eſſet definita, nonniſi in Synodo ex Judicibus Eccleſiaſticis congregata agere liceat. Itaque perpenſis hiſce rationibus Catholici hoc colloquium diſſolvebant: Senatus vero ex hac diſſenſione occaſionem aucupatus edictum condidit, vi cujus æqualis ritus in Eccleſiæ Officio decernebatur. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. LXXXIII.

Altercationes de reſtauranda Eduardi Liturgia.

Attamen, cum Eduardi Liturgiam reſtaurandi modus communis Curiæ Patribus minime probaretur, hi aliam conceperunt formam, quam Curiæ SuperiorisSenatoribus exhibere voluerunt: aſt illam quoque prolixo admodum ſermone Heathus Eboracenſis Archiepiſcopus confutabat, præcipue illas condem- *Burnet l. 3. p. 580.*

Sæc. XVI. A.C. 1559.

demnans immutationes, quibus vera Religio Eduardi ætate obnoxia fuerat: poſtea Cranmerum, & Ridleium de inconſtantia poſtulabat, eoquod circa Chriſti Domini in Euchariſtia præſentiam toties ſententiam ſuam mutaſſent. Pariter Ceſtrienſis Epiſcopus ſeſe huic edicto opponebat, contendens, eo non minus fidem, quam charitatem lædi, atque articulos jamjam deciſos nullatenus novo examini eſſe ſubjiciendos: merito autem redarguendum, quod in hac liturgia de ſacrificio, quo peccata expiantur, mentio fiat, quin ibidem Chriſti Domini adoratio in Sacroſancta Hoſtia decernatur. Eandem quoque cauſſam Fechmanus Weſtmonaſterienſis Abbas propugnabat, hæc præcipue exponens: „Religio Catholica jam a Lucii „Regis tempore in Angliæ regno flo„ruit, ex adverſo autem Liturgia hæc „recens inventa nonniſi poſtremis duo„bus Eduardi annis ex incunabulis ſuis „prodiit: inſuper Religio Catholica nullo „unquam tempore immutata fuit, nova „autem hæc reformatio ſingulis ferme „diebus aliam induit faciem, prout ex „ſolo dogmate de Præſentia reali ſatis „manifeſte elucet. Denique ipſorum „quoque Procerum plurimum intereſſe „videtur, ut firmiter Religioni Catho„licæ addicti permaneant, cum nondum etiam

„etiam illius nomen ad firmandam eo- Sæcul. XVI.
„rum auctoritatem potiſſimum confe- A.C. 1559.
„rat: nulla autem Hæreticorum ſecta
„hucusque Eccleſiæ Catholicæ titulum
„ſibi arrogare auſa fuerit.„ Verum inſuperhabitis hiſce rationibus Senatus edictum ſuum promulgabat.

§. LXXXIV.

Aliæ decretorum formulæ poſtmodum rejectæ.

Alia quoque decreta circa officiorum, ac rituum mutationem, necnon circa omnes Religioſas ædes Regio ærario adjudicandas proponebantur: verum hæ ipſæ innovationes iisdem ſubjiciebantur oppoſitionibus, tandemque idem cum prioribus decretis fatum ſubibant: nihilominus Senatus, priusquam diſſolvebatur, Reginæ ampliſſima indulgebat ſubſidia, inter quæ haud immerito numerari poteſt jus, vi cujus ipſa ex omnibus mercibus pro qualibet libra unum ſolidum, necnon pro quovis dolio conſuetum vectigal petere poterat, ita, ut primum hoc ſubſidium Eliſabethæ ad totum regiminis tempus perpetuo jure aſſereretur. Inſuper tres adhuc novarum legum formulæ proponebantur, quæ tamen omnes a communis Curiæ Patribus fuerunt rejectæ. Harum prima Senatus Epiſcopos a Maria Regina ex-

Burnet l. 3. p. 585.

Rapin Thoir. Hiſt. d' Angl. t. 6. l. 17. p. 158. Burnet 594.

Sæc. XVI A.C. 1559.

pulsos suis Sedibus restitui petebat, atque altera Ecclesiasticos sacrilegis connubiis irretitos suis beneficiis rursus esse reddendos proponebat. Tertia denique tres nominandi dicebantur, qui Ecclesiasticas Constitutiones discuterent, easque in unum volumen redigerent. Attamen horum Novatorum consilia effectui minime dabantur: igitur die decima Mensis Maij dissoluto Senatu adulterina reformatio hoc pacto per regii Consilii auctoritatem fuit restaurata, moxque Episcopis, ceterisque Clericis injunctum, ut unaomnes convenirent, & jurarent, quod Ecclesiasticum Reginæ Primatum agnoscerent, omnem vero potestatem summo Pontifici abnegarent. Id quidem illi exequi omnino recusabant, spe freti, quod tunc si communi consensu sese ejusmodi impietati opponerent, Regina a suo prætenso jure desistere cogeretur, aut saltem omnes Episcopos a Regno suo ejicere minime auderet. Fertur, quod ex novem millibus & quadringentis Ecclesiasticis, qui beneficiis provisi tum in Anglia morabantur, duntaxat quatuordecim Episcopi, duodecim Archidiaconi, quindecim Collegiorum Rectores, quinquaginta Canonici, ac circiter octoginta Parochi fuerint reperti, qui potius suis beneficiis, quam Religioni nuntium mittere

tere parati erant, unde iis regno expulsis Proteſtantes fuerunt ſubrogati: plures quoque Monachi ad profanum ſtatum redibant: nonnullæ vero Religioſæ Virgines ad exteras Regiones confugiebant. Sæc. XVI. A.C. 1559.

§. LXXXV.

Colloquium pro ſtabilienda pace in caſtello Cameracenſi habitum.

Interea colloquium pro ineunda pace inter Hiſpaniæ, & Franciæ Reges Henricum II. & Philippum II. in Abbatia Cercampenſi, ſeu Sercana, quæ in Sanpauliano Comitatu Picardiam, inter & Artheſiam ſita eſt, quidem inchoatum, dein vero ad caſtellum Cameracenſe fuit translatum, ita tamen, ut iidem Deputati, qui Sercanis Seſſionibus intererant, huic quoque colloquio usque ad Januarii exitum Anni ſupra milleſimum quingenteſimi quinquageſimi noni aſſiſterent, eidem negotio inſudantes. Denique re hinc inde aliquamdiu agitata die decima ſexta Februarii in ſequentes conventum erat conditiones. I. Armorum induciæ toto, quo de pace agetur, tempore durabunt, quinimo diſſoluto etiam colloquio ad ſex adhuc dies protrahentur. II. Ad idem colloquium ſuos pariter Deputatos decernere, Reginæ ſit conceſſum. *Cobrera hiſt. l. 4. cap. 28. Recueil des traites des paix t. 2.*

Sæcul. XVI. A C 1559.

His ita ſancitis pacis negotium in hoc conſeſſu plurimum promovebatur, atque unicus adhuc articulus de Calatenſi Urbe magnis difficultatibus erat obnoxius; quippe Galli hanc civitatem reddere recuſabant, Philippus vero illam eorum poteſtati relinquere haud poterat, cum ſe nunquam pacem, niſi adimpleta hac conditione, Gallis conceſſurum fidem dediſſet, nec non e re ſua vel maxime eſſet, ut tanti momenti civitas Anglis redderetur, cum hujus loci opportunitate freti facile in Hiſpanorum favorem Gallorum arma aliorſum non ſine proſpero ſucceſſu convertere poſſent. Cum ergo utraque pars ſuis commodis intenta decertaret, interea Philippo per Feriam Ducem, ſuum in Anglia Legatum, nuntiabatur, quod Regina hujus Principis nuptias recuſaret, ac nonniſi vana ſpe illum diſtinere quæreret, quin unquam illum votis damnare intenderet. Hoc nuntio Philippus vehementer commotus pacem cum Gallis inire ſtatuit.

§. LXXXVI.

Eliſabethæ querelæ contra Delphinum, ejusque conjugem ob uſurpatum Regis Angliæ titulum.

Camden ann. Reg. Eliſ. Memoir. de Melvil.

Cum altera ex parte Eliſabetha cerneret, quod Hiſpani nonniſi ignava manu

manu Anglorum res urgerent, atque inde haud obscure colligeret, quam parum ipsius commodis intenti essent, hinc cujusvis rei dispendio pacem inire decrevit; cum bellum prosequi nullatenus rerum suarum vicissitudini conveniret, ac magis suis adversaretur consiliis, quibus Religionem in suo regno immutare jamjam statuerat: priusquam vero de pacis conditionibus ageret, per Trochmortonum suum in Francia Oratorem querebatur, quod Maria Scotiæ Regina, necnon Delphinus ejusdem Maritus titulum Regis, & Angliæ Reginæ sibi vendicarent, atque suis sigillis, vasis argenteis, ac reliquæ suppellectili regni insignia imprimi curarent: hoc vero iniquam esse usurpationem Orator ajebat. Verum eidem in responsis datum, se in hoc ceterorum Germaniæ Principum exemplum sequi, ubi omnes fratres iisdem titulis, ac insignibus utuntur, quæ ejusdem familiæ caput deferre solet. His quoque additum, quod Regina in ejusmodi negotio minus anxia esset, ac nequaquam pro Hispanorum more tricis immoraretur, cum ipsamet se Franciæ Reginam nominari vellet, hujusque regni insignia sibi vendicaret, quamvis nullum ei jus ad hanc coronam suffragaretur. Ast ad hæc reponebat Trochmortonus: „Regum

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

Sæcul. XVI. A. C. 1559

„Franciæ titulus jam duodecim Angliæ „Regibus assertus permanebat, quin „illum dimittere ullo unquam pacto „fuissent compulsi.„ Nihilominus ejus rationes flocci habebantur, atque spretis illius querelis Delphinus, ac Scotiæ Regina assumptum titulum retinebant.

§. LXXXVII.

Pax Elisabethæ cum Galliarum Rege.

Act. publ. de Rymer t. 15. p. 505.

Cum Elisabetha pacem inire decrevisset, suum Senatum convocabat, ubi tamen circa Caletense negotium vehemens oriebatur contentio, & tandem in hæc pacta erat conventum: I. Franciæ Regi Caletensis urbs, ceteræque Picardiæ civitates, Anglis ereptæ per octo duntaxat annos relinquantur, evoluto autem hujus temporis spatio Galli easdem Anglis restituant, persolutis decies centenis, ac quingenties mille libris. II. Galli idonee in reliquis urbibus, quæ neutri parti adhæserunt, caveant, ut utrinque hæc pacta integre adimpleantur: interea vero obsides tradant, usquedum ita satis cautum fuerit. III. Si autem evolutis hisce octo annis Angli Franciam, vel Scotiam infestis armis sint invasuri, tunc jus ad Caletensem urbem amittent. IV. Si Scoti, aut Galli intra hoc temporis spatium Anglis bellum

bellum intulerint, eo ipso momento urbs Anglis cedat, ac exinde ipsis jus ad illam integre redditum censeatur. Sæcul. XVI. A.C.1559.

§. LXXXVIII.

Cameracensis fœderis articuli.

Ceterum Hispani, cum de præcipuis concordiæ conditionibus jamjam cum Francia convenissent, adeo non Anglorum fœderi obsistebant, ut potius ipsimet quoque pacem cum Gallis inirent, atque sequentibus articulis die tertia Aprilis subscriberent. I. Pacta conventa inter Carolum V. ac Franciscum I. Henrici necnon ac Philippi Parentes Madriti, atque illa in primis, quæ Vallicellis facta sunt, serventur, nisi quid hac nova pactione mutetur, aut innovetur. II. Pax firma, ac concordia, qualem esse inter fratres decet, sincere, ac citra fraudem inter Reges coeat, quæ nihil habeat insidiarum sive externarum, sive domesticarum, III. huic paci nullatenus per quosdam conventus, occultas fœderationes, aut amicitiam cum Turcis, & Asiaticis Principibus derogetur, nec ullo modo præjudicetur. IV. Reges fidem suam interponant, serio se compositis civilium controversiarum motibus operam daturos, ut quamprimum Oecumenicum Concilium ad Dei gloriam, & conscien- *Thuan. l. 22. Duplex hist. de France t. 3. p. 587. Belcar. comm. l. 82. num. 25.*

Sæcul. XVI. A. C. 1559. tiarum tranquillitatem celebretur. V. ab utraque parte præteritorum oblivio ſanciatur, nec fraudi cuiquam in poſterum ſit, ab alterutrius Regis partibus ſtetiſſe, hinc bona ob id occupata, aut publice vendita antiquis, ac legitimis Dominis reſtituantur, a qua tamen gratia excepti cenſeantur Neapolitani, Siculi, & Inſubres Exules, ac proſcripti. VI. Oppida, ac civitates, & arces octennio abhinc a præfatis Regibus, vel a Cæſare tam ultra, quam citra montes ſitæ invicem reſtituantur, & quidem ab Henrico Rege Mariaburgum, Hedinum, Danuillarium, Juodium, Theodonis Villa, ac Mommedium unacum Caroleſienſi comitatu in Belgio, in Inſubribus autem Valentium cum omnibus arcibus, ac caſtellis ei ſubjectis integro, ac ſalvo omni jure Philippo reſtituantur; VII. Viciſſim Philippus Galliarum Regi oppidum S. Quintini, Caletum, Hamum, totamque Teruannenſem diœceſim cedat, ita tamen, ut Urbs ſemel diruta inſtaurari, aut ullo modo communiri a Galliarum Rege in poſterum non poſſit, quamvis poſtulare valeat, ut Ivodium, priusquam reſtituatur, ſuis mœnibus nudetur.

Pariter Philippus Rex has adhuc conditiones ratas habuit. I. Bullionia arx

arx, & Bovintiacum Leodienſi Antiſtiti reſtituatur, quin tamen prætenſis quorundam privatorum Procerum juribus, priusquam per arbitros res decidatur, præjudicium inferatur. II. Luſitana Infans bonis maternæ dotis nomine ei aſſignatis libere fruatur. III. Uterque Rex, quod in Montferratenſi agro tenet, Guilielmo Mantuæ Duci reſtituat. IV. S. Pauli oppidum Mariæ Borboniæ libere permittatur, ſalvo partium jure, & cunctis, quæ de ea motæ ſunt, ac moveri poſſunt, actionibus. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Circa jura autem, de quibus Sabaudiæ Dux contendebat, res in quarto articulo ſequentibus pactis fuit deciſa. I. Henricus Galliarum Rex Emmanueli Philiberto Sabaudiæ Duci ditionem omnem citra, transque Alpes tam a Franciſco I. Rege, quam ejus Filio occupatam, & non modo Duci, ſed etiam Carolo ejus Parenti ereptam reſtituat. II. Excipiatur tamen Auguſta Taurinorum, Pinatolum, Clerium, Clavaſſium, & Villa-nova in Aſtenſi agro, quæ oppida pignoris loco Rex Chriſtianiſſimus retineat, donec de jure, quod propter Ludovicæ Sabaudæ Aviæ ſuæ ſucceſſionem in illis ei competit, plene cognoſcatur, ita tamen, ut hæc lis ſaltem intra triennium decidatur, nec ulterius prorogetur, atque evoluto hoc

Sæcul. XVI. A.C. 1559

tempore Dux quinque urbibus libere, plene, ac tranquille uti, easque ſicut & reliquas ſuas ditiones poſſidere valeat, interea vero Rex Hiſpaniæ Verullas, & Aſtam retinere poterit. III. Sabaudiæ Dux alterutrius Regis partibus non adhæreat, ſed communi ſtudio utrumque complectatur. IV. Henricus viciſſim Duci Margaritam ſororem ſuam in uxorem tradat, attributis ei dotis nomine trecentis aureorum millibus præter Principatus Bituricenſis uſum.

Quinto Articulo ita conventum. Henricus II. de omnibus oppidis, & arcibus, quæ in Etruria tenet, excedat, & inde præſidia deducat, ea lege, ut Patritiis Senenſibus, & aliis, qui ad Ilcini montem ſe receperunt, præteritorum memoria condonetur, & obtemperantibus omnia bona reſtituantur.

Sexto articulo fuit decretum, ut loca in Corſica, & Liguribus occupata Rex Genuenſi Reipublicæ reſtituat, ea lege, vi cujus iis, qui Regi militaverunt, proſcriptionis pœna remittatur, omnesque priſtinis ſuis bonis, ac dignitatibus reſtituantur.

Septima conditio erat hæc; uterque Rex, quod in Montferratenſi agro tenet, Guilielmo Mantuæ Duci reſtituat, ita ut in utriusque arbitrio ſit, arces, & munimenta a ſe extructa integra relin-

linquere, aut si velit demoliri. Octavo articulo sancitum, ut Lusitaniæ Infans Maria Borbonia libere fruatur omnibus ditionibus, quæ eidem a Matre sua dotis nomine fuerunt assignatæ. Sæcul. XVI. A C 1559.

Nono articulo decernebatur, ut omnes proscripti suis honoribus, hæreditatibus, dignitatibus, ac beneficiis restituantur, nec iis fraudi esse possit, quod ab alterutrius Regis partibus stetissent, ita tamen, ut pro eo tempore, quo alii ista bona possederunt, propterea in eos litem movere haud liceat. Denique conventum, ut Henricus Galliarum Rex prior cuncta hæc pacta intra trimestre, Philippus autem nonnisi post unius elapsi Mensis spatium adimplere teneatur, ac demum arctioris amicitiæ firmandæ caussa Elisabetham undecennem grandiorem natu Regis Franciæ filiam uxorem ducat, cui pro dote quadringenta aureorum millia tradantur.

Hoc connubium per Procuratorem celebratum est die vigesima secunda, vel juxta alios, vigesima septima Junii. Insuper in hisce concordiæ articulis ab utraque parte comprehendebantur præprimis summus Pontifex, Cæsar, & Imperium, omnes Septemviri, cunctæ civitates, & Imperii Ordines, Poloniæ, Daniæ, Sueciæ, ac Scotiæ Reges unacum Elisabetha Angliæ Regina, Venetorum

Sæcul. XVI. A. C. 1559

torum Republica, Helvetiorum, ac Rætorum pagis, Sabaudiæ, Lotharingiæ, Ferrariæ, Mantuæ, Urbini, Parmæ, ac Placentiæ ducibus, ac Genuensi, & Lucensi Senatu.

Quarto post die hæc pax Parisiis fuit promulgata, ac summus Pontifex Romæ publicam gratiarum actionem decernens, ingentis gaudii signa edebat.

§. LXXXIX.

Pacis articuli Elisabetham inter, & Regem, ac Scotiæ Reginam.

Eadem die inter Angliæ Reginam, & Scotiæ Regem, ac Reginam aliud pacis fœdus promulgabatur, cujus præcipuos articulos hic subjicimus. I. Neutra pars nec per se, nec per alios infestis armis invadet alterius ditiones, quas eo tempore possidet. II. Nec Angli, nec Scoti ad invadenda alterutrius regna cujuscunque conditionis, aut dignitatis Principi, sive quibuscunque sanguinis, vel affinitatis vinculis conjuncto auxilia præstabunt. III. Nullo pacto rebelles, fugitivos, aut sceleratos &c. recipiant. IV. Intra trimestre Aymuthi propugnacula, ceteraque omnia in Scotiæ Regno ab Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo

nono

nono erecta solo æquabuntur. V. Cuncta jura, ac mutuæ prætensiones in pristino statu integræ permanebunt. VI. Infra bimestre arbitri utrinque nominabuntur, qui quosdam decidant articulos, circa quos Franciæ Oratores nondum satis edocti sunt. Hæc pacta die decima octava Aprilis a Maria Stuarta, & Delphino ejus Marito fuere firmata, die autem trigesima prima Maij utriusque Regni Judices Upsalintoniæ congregati ibidem aliud fœdus circa articulos in nuperis pactis nondum decisos suo chirographo muniebant. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XC.

Magni tumultus in Scotia propter religionem.

Interea haud minor erat Protestantium potentia in Scotiæ Regno; ibidem enim reperiebantur quamplurimi, qui Ordinum comitia pro summo imperio moderabantur; horum itaque auctoritatem, ac potentiam cum Scotiæ Administratrix regno summopere nocivam fore præsentiret, hinc illos inde expellere statuit: ut vero rem accedente decreto magis solemni exequi posset, Sterlini Conventum indixit, illucque cunctos spuriæ Reformationis Ministros adesse jussit. Hi ergo accedunt, innumera populi multitudine stipati; confluxe- *Thuan. l. 21. n. 7. hoc ann.*

Sæcul. XVI. A C 1559

fluxerant enim omnes, qui eorum cauſſæ patrocinabantur, erant tamen inermes, veriti, ne pro ſeditioſis habiti ſibi fatale negotium faceſſerent. Adminiſtratrix tantam hominum turmam admirata Joannem Areskinum, ut populum minime neceſſarium domum remitteret, rogabat, pollicita, nihil contra Miniſtros in hiſce comitiis decretum iri, Itaque cuncti ad Areskini preces ſeſe recipiebant, verum vix inde receſſerant, cum illico in eos, qui comparere recuſabant, tanquam contumaces judicii acta inſtruerentur, atque exilio mulctarentur. Hæc agendi ratio Areskinum tantopere exacerbabat, ut ad Proceres, qui adhuc Perthi erant, contenderet, & ibi quid de fide, & animo Regentis haud expiando odio adverſus Proteſtantes flagrantis, ſperare debeant, demonſtraret, cum illa nullam æqui, recti, ac honeſti rationem habeat, & promiſſorum fidem præſenti tantum commodo metiatur.

Hi ejusmodi verbis animati, ac non minus, quam ipſe Areskinus Adminiſtratricis facinus indignati, quantocius vim adverſus vim eſſe parandam decernunt, accenſisque populi animis majorem adhuc facem Joannes Knoxius Proteſtantium Miniſter ſubjecit, luculenta, ſed ſeditioſa oratione apud eos habita,

habita, qua incitati Perthenſes velut furibundi canes quemdam Sacerdotem, qui tum rem Divinam peragebat, trucidant, Eccleſias invadunt, Sanctorum imagines diffringunt, & Carthuſianorum cœnobium penitus deprædantur, eodemque tempore Cuprenſes ad ſeditionem concitati ferme eadem ſacrilegia, ac fævitias committunt. Hoc facto Regni Adminiſtratrix ſe ad ejusmodi tumultus ex violata fide anſam præbuiſſe nondum agnoſcebat, ſed tantum ſcelus debita ultione plectere intenta iræ ſuæ haud temperare poterat, quocirca coactis per Argatheliæ atque Atholiæ Comites copiis ſtatim Perthum contendere ſtatuit: cum vero huic urbi propius accederet, eidem nuntiabatur, quod Glencarnius Comes cum ſeptem millibus ſelectioris militiæ viris prope urbem caſtra metaretur. Accepto hoc nuntio Adminiſtratrix Jacobum Stuartum, & Tilepſiacum Cambellum ad Proteſtantes ablegare ſtatuit, ut hi cum Areskino Comite, ejusque ſociis agerent, ac demum in has conditiones convenirent. I. Dimiſſis utrinque Copiis oppidum Regenti pateat, donec laſſitudinem ex itinere contractam paucorum dierum quiete ipſa, comitesque refeciſſent: II. Oppidanorum nemo damno, vel injuria afficiatur; III. Gallorum nullus

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

nullus oppidum ingrediatur, neque propius ac ad tria millia paſſuum accedat, ceteris controverſiis circa Religionem in proxima comitia dilatis. Ita citra ſanguinem compoſito tumultu, Regens oppidum ingreditur honorifice ab omnibus excepta.

Verum illa nulla fœderis habita ratione ſecum in urbem Scotos milites, qui Gallorum ſumptibus alebantur, introducebat, ac Perthi Miſſæ Sacrificium rurſus celebrari jubebat, necnon præcipuis urbis civibus exilio mulctatis, & Magiſtratibus pro arbitrio ſuo commutatis, præſidiarios urbi imponens ibidem conſcriptas copias colligere ſtatuebat: poſtea vero Sterlinum verſus iter aggrediebatur. Attamen hæc ipſa datam fidem ſervandi injuria caro conſtitit pretio; ab eo enim tempore Adminiſtratrix a fidelioribus Amicis ſuis derelicta fuit; quippe ipſemet Argatheliæ Comes, & Jacobus Stuartus Santandreanus Prior Jacobi V. filius Nothus, qui hucusque illius partes ſtrenue tuebantur, ab eadem receſſerunt, atque adverſæ parti nomen dederunt.

§. XCI.

§. XCI.

Sæcul. XVI. A C. 1559.

Santandreani adverſus Adminiſtratricem eos reprimere intentam ſæve tumultuantes.

Paulo poſt Santandreani cives, necnon Cuprenſes, aliarumque urbium incolæ, cum ſeſe Proteſtantium ſectæ adjicerent, impotentibus furiis debacchari cœperant; quippe ſpoliatis Catholicorum Eccleſiis etiam Franciſcanorum, & Dominicanorum Cœnobia demoliuntur in ipſius Archiepiſcopi conſpectu, qui licet aliquo equitum numero ſuccinctus eſſet, cum vero vulgi ſtudium, ac concurſum cerneret, minime mutire auſus, ad ſuos in Falcolandiam ſe contulit. *Leſleus l. 10. Buchan. hiſt. Scot. l. 16.*

Ut ergo Adminiſtratrix hiſce tumultibus obicem poneret, duo Gallorum millia, ac mille Scotos contraxit, hujusque agminis imperium Jacobo Hamiltonio tum Caſtri Heraldi Duci paſſim dicto tradidit, qui tamen Proteſtantes, cum eorum copias numero longe ſuperiores, quam reipſa erant, exiſtimaret, aggredi minime auſus eſt: quapropter Adminiſtratrix, quæ tum Falcolandiæ agebat, ſeditioſos novis conditionibus diſtinere tamdiu ſatagebat, donec recenti militia firmaretur. Equidem media via a Jacobo Stuarto inventa eſt,

Sæcul. XVI. A.C.1559.

vi cujus Perthum urbem deducto inde præsidio liberam relinqueret Administratrix: cum vero hæc propositio Administratrici neutiquam probaretur, Protestantes Perthum recta contendunt, atque oppidum interjectis paucis diebus occupant: inde vero Sconam, Sterlinum, Limnuchum, seu Lithquum copias suas ducunt, ibidemque Mendicantium cœnobiis solo æquatis, cultuque divino mox immutato passim novæ Reformationis Ministros constituunt; quapropter Administratrix unacum Osellio, qui Gallorum copiis præerat, Dumbarum recedere cogebatur.

§. XCII.

Administratrix armorum suppetias a Galliarum Rege postulans.

Rebus ita constitutis Administratrix Galliarum Regem convenerat, eidem clandestina Jacobi Stuarti consilia detegens; hic enim, quamvis nonnisi spurius Jacobi V. Filius esset, regni tamen coronam Delphino, ac Reginæ ejus Conjugi eripere, eamque sibi vendicare unice intentus erat. Hujus Principis audaciam Guisii coram Rege pluribus exaggerabant, eidem exponentes, quod Stuartus nonnisi Religionis obtentu fretus hoc ipso suam usurpationem honestare, ac interea ad tuenda ambitiosæ indo-

Sæc. XVI. A.C. 1559.

indolis ſuæ conſilia validam factionem ſibi conciliare quæreret. Verum Henricus II. priusquam hac in re quicquam ſtatueret, conſentiente Montmorentio Conneſtabili Jacobum Melvilum Nobilem Scotum, ac Conneſtabilis familiarem in Scotiam ablegabat, ut de Jacobi Stuarti conſiliis certam hauriret notitiam: ad id vero Rex incitabatur potiſſimum eo nomine, quod is, ſi de ſola ageretur Religione, non autem ſimul de uſurpando regno conſilia cuderentur, ſeſe ejusmodi tumultibus involvere nollet, cum aliunde ad hæreticos in regno ſuo reprimendos vires ſuas impendere cogeretur. Melvilus interim in Scotia appulſus primo cum Adminiſtratrice, quæ adhuc Falcolandiæ ſubſtiterat, ac poſtea cum ipſo Jacobo Stuarto conferebat, qui coram Oratore profitebatur, quod a Regni invadendi conſiliis adeo alienus eſſet, ut potius ad primum Regiæ ſuæ Majeſtatis nutum e Scotia excedere paratus foret. Attamen priusquam Melvilus Pariſios reverteretur, Henricus interea fatis functus eſt, unde Proteſtantes in tam inſanam prorumpebant lætitiam, ut eorum potiſſimi ſeſe ad ſua reciperent, perinde acſi nil ultra eis timendum eſſet.

Sæcul XVI. A C 1559.

§. XCIII.

Induciæ inter Administratricem, & Protestantes fœderatos initæ.

Thuan. l. c.

Itaque Administratrix hanc rerum opportunitatem in rem suam vertere intenta haud obscure perspiciebat, quod hostium suorum vigilantia per nimiam securitatis fiduciam oppido imminueretur, hinc cum suis copiis, quibus Osellius præerat, Edimburgum recta contendit, cumque res ad certamen deducta videretur, ad Hamiltonii Ducis & Jacobi Duglassii Mortonii interventum impetratum, ne eo die manus conserrentur.

Quinimo ambo hi Proceres tam vehementer Administratricem sollicitabant, ut ipsa tandem inducias inire decerneret, quæ etiam paulo post initæ a die vigesima quarta Julii usque ad primam Januarii sequentis diem obtinerent sub his conditionibus. I. Nemo cogatur Religione, ac cultu, quem nollet, uti. II. Nullum præsidium militare Edimburgo imponatur; III. Sacerdotibus nullum fiat impedimentum, quo minus vectigalibus suis libere uti, & frui possent. IV. Nullatenus templa demoliri aut in profanum usum convertere cuiquam liceat; V. Postridie illius diei typi, seu signa pro cudenda moneta, necnon

necnon palatium Regium cum omni suppellectili Administratrici restituerentur. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Hæc pacta utrique parti oppido erant necessaria; quippe fœderati ad reparandas vires suas opportunum quærebant temporis spatium: Administratrix vero hujus intervalli beneficio armorum suppetias ex Galliis sese interea recepturam sperabat; quapropter pacta in induciis stabilita haud diu servare curabat, moxque Leithæ propugnacula reparare jusserat, ac Protestantibus hanc urbem incassum obsidentibus ipsa hostiles copias, quas Edimburgum se recepisse noverat, cum toto suo exercitu ineunte Mense Novembri insequebatur, illasque inopino aggressa tam prospero successu obruebat, ut fœderati relicto Edimburgo Sterlinum auffugere compellerentur: hæc itaque prima fuit Scotorum tumultuum origo.

§. XCIV.

Diœceses Elisabethæ Reginæ jussu lustratæ.

Interim Elisabetha Regina pro summo imperio Religionis negotia in Angliæ Regno assidue moderabatur, ac præprimis sacras imagines in Templis asservari præcipiebat, cum illas plurimum ad excitandam pietatem conferre *Burnet hist. de la ref. l. 3.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

censeret, atque exinde Ecclesias majori confluentium numero conspicuas reddi sperasset. Verum reclamantibus Episcopis, ac Protestantibus ipsa, si fidem non mutavit, saltem aliam induit agendi rationem; quippe imagines, picturas, & statuas ex Ecclesiis aufferri præcepit, quinimo haud contenta, quod decreta Ecclesiastica regnante Eduardo VI. fratre suo sub primo regiminis anno promulgata rursus innovasset, insuper alia nova condidit, quorum præcipua hic referimus.

§. XCV.

Præter decreta Ecclesiastica ab Eduardo condita, adhuc alia per Elisabetham stabilita.

Itaque præprimis Sacerdotibus, & Diaconis matrimonia inire inhibuit, nisi prius Episcopus Diœcesanus id permiserit, atque accedente utriusque Urbani Rectoris consensu etiam cognati, vel mulieris amici consenserint. II. Præcepit, ut Ecclesiastici juxta utriusque Universitatis consuetudinem vestiantur. III. Omnes Officio Divino in quavis Parochia assistant. IV. Durante re Divina non aperiantur cauponæ. V. Prædicatores a loci Ordinariis Verbum Dei annuntiandi licentiam postulent. VI. Episcopi in quavis Parochia tres, vel

vel quatuor prudentes, ac circumspectos Viros nominent, qui Parochianos adstringant, ut diebus festis, ac Dominicis Ecclesias frequentent. VII. Preces in solito Officio præscriptæ, necnon litaniæ singulis feriis quartis, & sextis recitentur. VIII. Quicunque exosa hæc proferret nomina: *Papista*, *hæreticus*, *Schismaticus*, *Sacramentarius* &c. severe puniatur. IX. Nullus liber imprimatur absque privilegio, seu licentia cujusdam Archiepiscopi, Episcopi, vel Cancellarii in quadam Universitate. X. Preces flexis genibus dicantur. XI. Quando Sanctissimum nomen Jesu profertur, fiat debita capitis inclinatio. XII. Nullum altare ex Ecclesiis auferatur, inscio Parocho, vel illius Parochiæ ædituo. XIII. In qualibet Ecclesia mensa ad Communionem apta erigatur. XIV. Panis, qui pro Synaxi adhibetur, sit purus, rotundæ figuræ, ac nullam referens imaginem. Denique Elisabetha præscribebat normam illarum precum, quæ ante concionem reciandæ erant, atque hæ paulisper ab Eduardi orationibus differebant. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XCVI.

Facultatis literæ Deputatis ad visitandum datæ.

Sæcul. XVI. A C. 1559

Postquam hæc statuta plene fuerant stabilita, Regina Judicibus, quos ad lustrandas regni sui Ecclesias deputabat, concessæ facultatis literas, ac mandata expediri jussit, dataque sunt hæc diplomata vigesima quarta Junii die Sancto Joanni Baptistæ sacra, in quibus Regina ita pronuntiabat: „Cum „Deus ditionum regimen mihi commi„sit, nunquam æquam administrationis „meæ rationem reddere possem, nisi „purioris doctrinæ progressus magis, „magisque procurandi, verumque Dei „cultum restaurandi sollicitudinem in „me susciperem. Hanc ob rationem „pro lustrandis Ecclesiis quosdam Ju„dices nominare statui atque omnibus „simul, aut saltem eorum duobus ne„gotium dedi, ut in verum Ecclesia„rum, quæ in Septentrionalibus Angliæ „Provinciis sitæ sunt, statum inquirant, Ecclesiasticos, qui suo muneri desunt, aut ab Ordinum executione aliquamdiu suspendant, vel omnino officio suo exuant, eorumque beneficia aliis conferant, & contumaces carceris pœna, censuris, aliisque mediis a jure præscriptis coerceant. Insuper mandabat, ut hi Deputati illis, qui ultro sua beneficia cesserunt, pensiones ex iisdem assignent, necnon de illorum, qui ob Religionem in carceribus detinentur, statu

ſtatu notitiam hauriant, eosque in libertatem aſſerant, ac denique Eccleſiaſticos ſuis reſtituant beneficiis, quibus regnante Maria injuſte fuerunt ſpoliati. Sæcul. XVI A.C. 1559.

§. XCVII.

Matthæus Parkerus per Reginam in Cantuarienſem Archiepiſcopum nominatus.

Hæc exequendi provincia præprimis Eboracenſi Epiſcopo committebatur: ut vero ejusdem facultatis diploma pariter Parkero concedi poſſet, res dilata fuit, donec in Cantuarienſem Archiepiſcopum inauguratus eſſet; hanc quippe dignitatem Regina eidem jamjam ineunte hoc anno deſtinaverat; cum enim illum ſuis conſiliis feliciter exequendis apprime idoneum fore cenſeret, illum tam amplo munere decorare totius viribus ſatagebat, eo fine, ut illius opera ad propoſiti ſui executionem facile uti poſſet: dum igitur omnia, quæ in primis cujusdam regiminis auſpiciis ſtabilire oportet, prævia diſpoſuiſſet, die decima octava Januarii hoc anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono diploma expediri juſſit, vi cujus Cantuarienſi Capitulo Archiepiſcopum eligendi facultatem impertiebatur: cum vero

Burnet hiſt. de la ref. l. 3. t. 2. p. 561. & 597. Rimer in act. publ. Angl. t. 15. p. 541.

Sæcul. XVI. A.C. 1559

vero iidem hi Canonici circa Religionis negotia in diversa abirent studia, ac insuper illi, qui Religioni Catholicæ erant addicti, tum absentes essent, hinc ceteri, quamvis numero pauciſſimi, die prima Augusti in Matthæum Parkerum compromittebant, eum in suum Archiepiscopum nominantes; moxque Reginam de illius electione certiorem reddebant, ut illam regio suo diplomate ratam haberet, quod ipsa etiam haud cunctanter præstitit, ac die nona Septembris demandatæ facultatis literas expediri jussit, vi quarum Cutbertus Dunhelmensis, Gilbertus Bathonanus, David Petroburgensis, Antonius Taffensis, Guilielmus Barlavius designatus Ciceſtrienſis Episcopus, necnon Scorus nominatus Herefordiensis Antistes novum hunc Præsulem sacrare jubebantur. Verum hoc ipsum Reginæ mandatum suo caruit effectu, quamvis illius causſa ignoretur: propterea tamen Parckeri inauguratio fuit dilata, ac nonnisi Mense Decembri celebrata.

§. XCVIII.

Episcopi pro inaugurando Parckero nominati.

Dissert. sur la validité des Ordin. Anglic. &

Interim conjecturæ locus est, quod ex præfatis Episcopis nonnulli, cum Religione Catholici essent, huic inaugu-

ratio-

Sæc. XVI. A.C. 1559.

rationi intereſſe noluerint, atque toto illo temporis intervallo, quod inter primum hoc, & ſecundum mandatum fluxerat, alii Epiſcopi, qui prioribus ſubrogari poſſent, fuerint ſollicitati. Verum ut ut res ſe habuerit, id omnino exploratum eſt, quod Regina die ſexta Decembris novum mandatum, facultatisque diploma dederit Antonio Taffenſi, Guilielmo Barlavio olim Barthonano, tum vero electo Ciceſtrienſi Epiſcopo, necnon Joanni Scorio antea Ciceſtriæ, poſtea Hereſordiæ Antiſtiti, ac denique Miloni Coverdaleo olim Exonienſi Epiſcopo, & (Joanne abſente) Richardo Bedfordienſis Epiſcopi, ac Joanni Thelfordienſis ſuffraganeis præter Joannem Baſilæum Offeriæ in Hibernia Epiſcopum. Hi ergo unaomnes, aut ſaltem eorum quatuor Parckerum ſacrare jubebantur, ubi tamen notandum venit, quod in novo hoc diplomate clauſula fuerit adjecta, quæ tamen in aliis ejusmodi literis non reperiebatur, ac propterea hanc ipſam inaugurationem velut minus validam impugnandi occaſionem poſtea præbebat; ibidem enim Regina „aſſerebat, quod ipſamet per ſuam au„ctoritatem ſuppleat ea omnia, quæ in „hac occaſione Regni conſuetudinibus, „atque legibus Eccleſiaſticis adverſa fuis„ſent attentata.„ Hæc propter verba Anto-

la Succeſſ. des Eveques t. 1. p. 15. Nullite des Ordin. Angl. P. Quien. c. 6. p. 179.

Sæcul. XVI A.C. 1559.

Antonius Taffenſis, quamvis ſupremum Reginæ Primatum etiam jurejurando profeſſus eſſet, ad hanc inaugurationem ſuam operam navare detrectabat, cum adverſa valetudine preſſus eſſet, necnon Eccleſiæ Catholicæ adhuc addictus foret, vel forte alias obtenderet cauſſas. Ergo Baslovius præcipuus erat hujus ſolemnitatis Auctor, aſſiſtentibus eidem Scorio, Cadervalio, & Joanne Hoogskinſo Bedfordienſi Suffraganeo. Hic quidem Barkeri electionem confirmabat, illius tamen conſecratio per aliquot dies differebatur, ac die decima ſeptima Decembris Lambethi per eosdem Epiſcopos, qui electionem ratam habebant, tandem peracta fuit.

§. XCIX.

Parkerus inauguratus, ac Lambethi conſecratus.

Burnet t. 2. app. p. 361. Bramhal p. 1651.

Ex hujus inaugurationis ritibus manifeſte deprehenditur, quod juxta Eduardi VI. Rituale, ut vocant, hæc ſolemnitas ad amuſſim fuerit celebrata; quippe præprimis matutinæ preces recitabantur, quibus abſolutis Hereſordienſis Epiſcopus habito ante ipſam conſecrationem ſermone populum hortabatur. Erat tum Palatii Sacellum ad Orientis latus aulæis ornatum, pavimen-

mentum vero rubro tapete ſtratum, necnon poſita ſtabat Orientem verſus menſa Communicantium itidem pulvino, & tapete contecta: ad meridiem vero prope menſam quatuor collocatæ erant Sedes pro quatuor Epiſcopis, qui novum Archipræſulem inauguraturi venerant: e regione autem viſebatur grande ſcabellum ad fundendas preces pro Archiepiſcopo recens electo præparatum, ac tapete, & pulvino ornatum. His ita diſpoſitis circa quintam, vel ſextam matutinam diei horam Parkerus per portam, quæ Solis Occaſum reſpiciebat, Sacellum ingrediebatur, eumque toga coccinea, ac pallio per humeros defluente indutum quatuor famuli præcedebant, qui accenſas faces deferebant. Hos ſequebantur quatuor Epiſcopi, ut Parkerum conſecrarent, quibus ſuas Sedes pro dignitatum ſuarum ordine occupantibus preces matutinæ in communium precum libello præſcriptæ lentius per Andream Pierſonum Archiepiſcopi Sacellanum recitabantur: illis vero finitis Joannes Scorius conſcenſo ſuggeſtu orationem habuit in hæc Divi Petri verba: *Seniores ergo, qui in vobis ſunt, obſecro, conſenior, & teſtis Chriſti paſſionum.* 1. *Petri* c. 5. v. 1.

Sæcul. XVI. A.C. 1559

Abſoluto hoc ſermone Archiepiſcopus æque, ac Epiſcopi Sacrarium adibant,

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

bant, ut ibidem veſtes ad inaugurationem, & communionem neceſſarias induerent, poſtmodum ad Sacellum revertebantur ſequenti ordine: ceteris prior incedebat Archiepiſcopus ſuperpelliceo veſtitus, quem Guilielmus Barlovius, qui eum conſecraret, ſequebatur, ſerico amictu indutus, eumque comitabantur Nicolaus Viz-Bullinghamus Lincolnienſis Archidiaconus, ac Edmundus Geſtius itidem Archidiaconus Cantuarienſis, qui ambo pariter cappas geſtabant: Joannes vero Scorius, & Bedfordienſis Suffraganeus nonniſi ſuperpelliceum deferebant. Tandem agmen claudebat Coverdalus longa toga linea veſtitus: Itaque quatuor his Præſulibus communicantium menſam accedentibus Archiepiſcopus flexis genibus orans, in poſtremo Sacelli gradu ſubſiſtebat: perlecto autem Evangelio Joannes Scorius, Bedfordienſis Suffraganeus, & Coverdalius Archiepiſcopum Barlovio, qui in magnifica Sella prope menſam conſidebat, exhibebant, dicentes. *Reverendiſſime Pater, hunc pium, & doctum hominem tibi ſiſtimus, ut illum conſecres Archiepiſcopum.* His dictis Archiepiſcopum inaugurandi facultas, ſeu Reginæ diploma prælegebatur: Parkerus vero contacto Evangelii libro juramentum de agnoſcendo Reginæ Primatu

nuper

nuper per Senatores innovatum præstitit, moxque Episcopus Ciceſtrienſis litanias recitare incœpit, quibus chorus reſpondebat: poſtmodum idem Archiepiſcopo illas proponebat quæſtiones, quæ in novo, ut vocant, rituali præſcribuntur, ac denique perſolutis de more precibus Ciceſtrienſis Epiſcopus unacum tribus reliquis eidem manus imponebat, hæc verba Anglico ſermone pronuntians: *Accipe Spiritum ſanctum, & memor eſto, ut reſuſcites in te gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum* &c. Prolatis hiſce verbis Archiepiſcopo ſacrum Codicem tradebant, ubi Ciceſtrienſis Epiſcopus hæc adhuc verba ſubjunxit: *applica te attentæ lectioni* &c. hiſce peractis, quin Pedum Archiepiſcopo traderet, Communionis ritum incipiebat, eidem hoſtiam porrigens: poſtea vero omnes ſimul Synaxin receperunt, hocque modo huic ſolemnitati finem impoſuerunt. Sæc. XVI. A.C. 1559.

§. C.

Deputati a Franciæ, & Hiſpaniæ Regibus Auguſtam ablegati.

Poſtquam Henricus II. Galliarum Rex cum Hiſpanis pacem ſanxerat, Italiæ rebus haud amplius ſeſe ingerere ſtatuit: ſupererat tamen adhuc aliud negotium, quod trium urbium, Meten- *Thuan. hiſt. l. 22. n. 4. Spond. hoc ann. n. 13. Belcar. l. 28. num. 26.*

ſis,

Sæcul. XVI A C. 1559.

sis, Tullensis, & Virodunensis restitutionem concernebat, præcipue cum ea res Cameraci jamjam, irrito licet successu fuisset agitata. Enimvero Galli hasce civitates retinere omnino decreverant: quinimo Philippus Rex, cui aliunde honorificis, atque opimis factæ pacis conditionibus consultum erat, huic negotio segnius insistere videbatur, quapropter utrinque conventum, ut hujus rei decisio ad Augustana Imperii comitia devolveretur: ea enim Ferdinandus Cæsar ad vigesimam quintam Februarii diem hujus anni indixerat: Igitur ambo Principes præfixo tempore suos eo decernunt Legatos, Henricus quoque suos Oratores ablegabat, hoc usus prætextu, quod Imperii Principum amicitiam sibi conciliare satageret, ac propterea eisdem fidem facere quæreret, quod nunquam fœdus cum Turcis sincero animo pepigisset, nunc vero horum amicitiæ penitus nuntium mittere decrevisset, cum hæc armorum societas Christianæ Reipublicæ admodum funesta esset. Philippus pariter, ne caussam suam, ac Imperii commoda neglexisse videretur, suos mittebat Oratores. Porro Gallorum Legati erant Imbertus Plateria Bordillonius, & Carolus Marillacus Viennensis Archiepiscopus: a Philippo autem mittebatur unicus quidam Hispa-

Hiſpanus, nomine Barbanſonus Arembergius Comes, qui hiſce comitiis ſpecietenus intererat. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. CI.

Ferdinandus Cæſar Metim, Tullum, & Virodunum reſtitui poſtulans.

Die vigeſima octava Martii cuncti hi Oratores in comitiis excipiebantur, eorumque adventus nonnihil Cæſarem turbabat; verebatur enim, ne illum peſſumdandi animo adveniſſent: Verum mox animum reſumere cœpit, poſtquam Viennenſis Archiepiſcopus in oratione ſua admodum facunda declarabat, quod Galliarum Rex erga illum, atque Imperii Ordines propenſum foveret animum: inſuper etiam idem Archiepiſcopus Regis ſui nomine obtentæ dignitatis Cæſareæ felicitatem Ferdinando gratulabatur, ſimulque petebat, ut priſtina amicitia arctioribus adhuc vinculis firmaretur. Equidem Ferdinandus hiſce Legatis perbenigne gratias rependens profitebatur, quod Galliarum Rex de ſua, atque Imperii Principum amicitia certus eſſe poſſet, eam tamen apposuit conditionem, dummodo Urbes a Gallis Imperio ereptæ ſcilicet Metenſis, Tullenſis, & Virodunenſis reſtituerentur, qua conditione acceptata, nil ultra ſinceram, plenamque amicitiam *Spond. & Belcar. l. c.*

Sæcul. XVI A.C. 1559.

remoraturum inquiebat Cæsar. Ad hæc Legati in responsis dabant, quod Regi suo Domino cuncta, cum nullum eis hac super re mandatum dedisset, relaturi essent: interea vero peterent, ut alia congrua ratione Regis benevolentia compensetur. Id cum promitteretur, Legati abiere cum magno honore dimissi. Postea plures Principes Cæsari validis rationibus proponebant, quod magis conduceret, hasce tres urbes Franciæ Regi cedere, quam novo bello sese implicare, insuper hi iidem Principes speciatim Legatis significari volebant, quod Ferdinandus in suo responso eis dato, ut suum affectum testatum redderet, de restituendis tribus hisce urbibus mentionem facere voluerit, quinimo etiamsi hæc restitutio non fieret, nihilominus nec Imperator, nec Imperium propterea Regis amicitiam missam facerent, sed potius eandem conservare satagerent, hinc inter eos conventum, ut quantocius ad Cæsarem solemnis decerneretur legatio, cujus Principes erant Cardinalis Augustanus, & Wirtembergensis Dux.

§. CII.

Exequiæ pro Carolo V. Augustæ Vindelicorum celebratæ.

In

In hiſce comitiis prima Principum cura eo abibat, ut exequiæ Carolo V. Cæſari perſolverentur, quæ etiam ingenti pompa fuerunt celebratæ, nam funeri intererant præter Imperii Principes, & Ordines ex tota fere Europa Principum, ac Procerum legati cum innumeris pene Optimatibus, ibique habebat orationem funebrem Ludovicus Madrutius, qui poſtea Cardinalis, cedente Chriſtophoro Madrutio ſuo Patruo, Tridentinum Epiſcopatum obtinuerat: peractis vero hiſce ſolemniis Principes convenerant de Religionis negotio acturi, ac præprimis quidem Wormatienſis colloquii acta coram Imperii Ordinibus publice recitata ſunt, ex quibus cum nulla ſpes reconciliationis cum Proteſtantibus affulgeret, Ferdinandus Cæſar ſe Oecumenicæ Synodi celebrationem procuraturum pollicitus eſt, atque clementi admodum, & moderata oratione ab eis poſtulavit, ut ſeſe huic Concilio ſubmitterent, eoquod hoc unicum eſſet populos conciliandi medium: Inſuper eisdem promiſit, in hac Synodo res ita eſſe diſponendas, ut benignius exciperentur in hoc Concilio, quam in illo, quod ſub Paulo III. Tridenti inchoatum ac regnante Julio III. interruptum fuit. Ad hæc Saxoniæ Electoris, ac Principum eidem conjunctorum Oratores reſpondebant,

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Thuan. l. c.

Sæcul. XVI. A C. 1559

bant, quod per Synodum a Papa convocandam nulla concordiæ ſpes eſſet, ſed ipſimet Concilio in Germania celebrando nequaquam obluctarentur, dummodo legitimum, ac liberum, nec a Romano Pontifice, ſed a Cæſare, indicatur, nec eidem Pontifex tanquam Præſes, vel Judex interſit, ſed partis judicandæ locum teneat, ſeque Concilio ſubmittat, atque Prælatis, & Theologis jusjurandum, quo eidem obſtricti ſunt, remittat, eo fine, ut libere, & citra metum ſuas ſententias edicere valeant.

§. CIII.

Proteſtantium reſponſa ad propoſitionem de Synodo celebranda.

Thuan. hiſt. l. 27. n. 4.

His addiderunt Proteſtantes: volumus etiam, I. ut pro norma judicii ſit ſacra Scriptura, ac ſolum verbum Dei, rejectis traditionibus humanis, conſuetudinibus cum Dei Verbo pugnantibus, & Romanæ Eccleſiæ conſenſu: II. Theologi, qui confeſſionem Auguſtanam amplectuntur, non ſolum audiantur, ſed in controverſiis decidendis ſententias dicant, eisque idonee caveatur, ut non tantum ſecure ad Synodum accedere poſſint, ſed etiam libertas illis ex decreto Auguſtano conceſſa citra fraudem ſalva maneat. III. Capita controverſa non

non secundum suffragiorum numerum, ut in civilibus causſis fieri consuevit, decidantur, sed juxta divini Verbi regulam, ac præscriptum sanciantur. IV. Præprimis Tridentinæ Synodi, utpote non legitime coactæ acta cuncta, ac decreta rescindantur, & denuo de iis agatur: hæ conditiones si concederentur, se in Synodum consensuros dicebant Protestantes: si vero id a Pontifice obtineri nequeat, ut Religionis pax, & Passavienſis Conventus decreta serventur, se id a Cæsare petere inquiebant. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. CIV.

Ob Protestantium pertinaciam suam sectam profitendi libertas eisdem a Cæsare permissa.

Cum Cæsar de concordia omnibus hisce iniquis legibus restauranda desperaret, nec unquam Protestantes ad saniora consilia reducendos præsentiret, eisdem sectam suam profitendi libertatem indulgere necessarium fore existimabat, ne publica Imperii pax denuo turbaretur: nihilominus Cæsar nullum non movebat lapidem, ut suis precibus Pontificem ad novæ Synodi convocationem induceret, quamvis Paulus IV. ab ejusmodi consiliis longe alienus esset. *Heiss. hist. de l'Empir. l. 3. hoc ann. p. 41. Val. And. Bib. Angl.*

Ceterum hoc anno Rogerius, seu Roverus Pontanus ex Ordine Fratrum

Sæc. XVI. A.C. 1559.

Beatissimæ Virginis de Monte Carmelo suum tractatum, quem alii versionem Caspari Genepei Colonienſis esse autumant, absolvit, eumque inscripsit *veram narrationem rerum ab Anno Christi millesimo quingentesimo usque ad annum millesimum quingentesimum quinquagesimum nonum in Republica Christiana memorabilium.* In hoc tractatu percelebris hic Scriptor nonnulla mendacia, quibus Sleidanus, aliique Authores hæretici suas historias repleverunt, detexit.

§. CV.

Livonienſes auxilia a Poloniæ Rege petentes.

Thuan. hist. l. 22. n. 4.

In iisdem Comitiis pariter auditus est Guilielmi Fürstenbergii supremi Ordinis Livonici Magistri Legatus, qui auxilia, opemque contra Moscovitas ab Imperii Ordinibus petebat: cum igitur æqua ejus petitio videretur, centum aureorum millia eidem eroganda decernebantur; verum Livonienſes hanc summam, cum illam nimium tenuem, ac potius in conditionis suæ contemptum, quam in necessitatis levamen datam existimarent, acceptare renuebant: Itaque Sigismundum Augustum Poloniæ Regem adeunt, atque ut Livoniæ defensionem suscipiat, salvo Imperii jure rogant, ita tamen, ut pro belli sumptibus

ptibus novem arces, ac præfecturas pignoris loco ei offerrent, quas poſtea ſexcenties aureorum millibus Provinciæ Ordinibus redimere jus eſſet: igitur ea de re publica inſtrumenta confecta, & jurisjurandi utrinque interpoſiti religione firmata ſunt, poſtquam cuncta hæc pacta fuerunt acceptata. Sæcul. XVI A.C.1559.

Demum Fürſtenbergius ob decrepitæ ſuæ ætatis moleſtias ſupremi Magiſtri dignitatem dimiſit, eamque Gothardo Ketlero conceſſit, qui etiam bellum adverſus Moſcovitas ſuſceperat.

§. CVI.

Clam de extirpandis hæreticis actum.

Poſtquam inter Franciam, Hiſpaniam, Angliam, atque Imperium communis pax fuerat ſtabilita, Henricus II. unice eo curas intendit, ut hæreſum, quæ latius per Franciæ Regnum ſerpebant, progreſſibus obicem poneret: quippe Duciſſa Valentina, quæ ex proſcriptionibus, ac damnatorum bonis lucrum hauriebat, & Guiſiani, qui ex ſectariorum pœnis gratiam apud populum aucupabantur, regis aures hac opinione occupant, quod paſſim per Galliam hæreticorum virus ſpargatur, nec Rex quiete in iis Provinciis regnare poſſit, in quibus malum illud dominatur, præcipue cum illorum, qui hoc *Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI A.C. 1559

veneno imbuti sunt, tanta sit impudentia, ut non jam in privatis conventibus, sed palam, ac publice in toto Regno hæresin divulgent, qua re & Dei nomen contumelioſe proscindi, & Majestatem regiam haud dubie convelli inquiebant, cum ibi, ubi divina jura sunt confusa, haud dubium sit, quin simul & humana omnia subvertantur: Id autem, ut eo magis Regi persuaderent, Ægidium Magistrum Senatus Principem, Joannem Santandreanum, Antonium Minarium Curiæ Præsides, & Ægidium Burdinum cognitorem Regium adhibent, & his administris, ac præcipue Ægidio Magistro magni, & acris ingenii homine usi, parum pace foris parta prospectum esse Regi ostendunt, si externis armis crudelius multo bellum domi exoriatur, ac indies in Regno magis, magisque invalescat.

§. CVII.

Quorumdam Præsidum querelæ ad Regem contra hæreticos.

Hisce rationibus propositis insuper Regi hæc significabant: „jam malum eo „pervenit, ut, si diutius dissimuletur, „non jam Magistratus gladio, ac Regni „legibus coerceri, sed justis exercitibus „ac Regiis auspiciis, ut olim Albigen„sium temporibus accidit, illud debel-

lari

„lari neceſſe ſit; res enim hactenus in- Sæcul. XIV.
„feliciter ſucceſſit, cum judiciorum ſe- A.C. 1559.
„veritas duntaxat in plebem, ac pro-
„miſcuam multitudinem graſſaretur,
„unde Judicum odium ad omnes, atque
„exemplum ad paucos pervenit: hinc ab
„iis ipſis initium ducendum nunc eſt,
„qui judiciis præſunt, quorum alii oc-
„culto in ſectarios favore, alii gratia,
„& amicorum commendatione, omnes
„vero conniventia malum alunt, & im-
„punitum ſinunt, pœnas pro arbitrio, ac
„voluntate ſtatuentes: hæc autem mali
„radix eſt, fruſtraque laborant illi, qui
„tam pernicioſæ rei obviam ire decer-
„nunt, niſi eam ſtirpitus evellant: pro-
„inde opus factu videtur, ut Rex in Se-
„natum, quem per Conventus, ut vo-
„cant, Mercurialis occaſionem, coactum
„nacturus eſt, inopinato veniat.„

Porro hic Conventus ea ex ratione *Mercurialis* nuncupabatur, eoquod Carolus VIII. primus illius Auctor anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo nonageſimo tertio eundem Senatum quolibet Mercurii die celebrari juſſiſſet, quamvis Ludovicus XII. eundem bis duntaxat per Menſem, imo Franciſcus I. nonniſi una vice quolibet Menſe haberi voluerint, porro in eodem præcipiebatur Regio Procuratori, & Advocato, ut in illos Conſiliarios, qui in adminiſtranda

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

justitia suo muneri deerant, juxta legum præscripta inquirerent: insuper novo mandato eisdem injungebatur, ut præprimis in hoc conventu de rebus fidem concernentibus agerent, ac Religionem nullo pacto labefactari permitterent: Consiliarios vero de hæresi suspectos severe castigarent.

§. CVIII.

In hæreticos per Regii Senatus Patres inquisitum.

Thuan. l. c. Belcar. l. 28. Spond. hoc ann. n. 17.

Cum edictum Castro-Briantii editum, vi cujus hæretici pertinaces mortis supplicio affici jubebantur, effectui datum non fuisset, eoquod Parisiensis Senatus circa Religionem in diversa abiret, hinc Rex primo suo Præsidi, necnon ceteris supra nominatis negotium dabat, ut exponerent, quod ex hac ipsa opinionum diversitate hæresum progressus oriantur, quapropter satagerent, ut Regis edicta executioni darentur. His ita ad Mercurialem Conventum feria quarta Mensis Aprilis relatis, Burdinus Procurator Generalis hæreticos juxta Castro-Briantii edictum plecti petiit: Itaque hanc in rem ceterorum suffragia colligebantur, eorumque plures de hæresi suspecti, dum suas sententias desuper promebant, suas sectas detegere cogebantur; opinabantur enim illi,

illi, Regi ſupplicandum eſſe, ut juxta Sæcul. XVI.
Conſtantienſis, & Baſileenſis Synodi A.C.1559.
decreta ſubinde Oecumenica celebrarentur Concilia, in quibus omnes fidei controverſiæ definirentur, interea vero ſupplicia eorum, qui novis opinionibus inhærent, differenda, illisque conſcientiæ libertatem relinquendam eſſe ajebant, eoquod prævideri haud valeant difficultates, quæ congregandæ Generali Synodo obſtare poſſent, ut in ea omnes diverſis ſectis adhærentes ad officium redigi valerent. Ceterum illi, qui ita perorabant, erant Arnoldus Ferrerius in Inquiſitionum Curia Præſes, Antonius Fumeus, Paulus Foxius, Nicolaus de Valla, Euſtachius de Porta, & quidam alii.

§. CIX.
Rex ipſemet in Religionis cauſſa Senatum accedens.

Horum pertinacia Regem vehementer exacerbabat, quapropter potiorem Senatorum partem ejusdem eſſe ſententiæ ſuſpicatus nullum edictum, quo novi tumultus oriri, aut Religioni Catholicæ grave damnum inferri poſſet, promulgari voluit, ſed potius ipſe die quarta, necnon decima tertia Junii ſtatuit venire in Senatum, qui habebatur in Fratrum Auguſtinianorum cœnobio, eo-

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

eoquod in majori Urbis Palatio pro nuptiis inter Eliſabetham de Francia, & Philippum II. magnifici apparatus fierent. Itaque Rex Senatum ingreditur comitantibus eum Lotharingio, & Guiſio Cardinalibus, Senenſi Archiepiſcopo, Monpenſerio, Principe de Rupibus ad Yonem, Borboniis, aliisque Principibus: Poſtea Rex habito ſermone dixit, quod pacem filiæ, ac ſororis nuptiis ſancitam Chriſtiano orbi pepererit, ac confidat, ut ea populo utilis, & in æternum permanſura ſit. Ceterum ajebat: angor non mediocriter, quod Religionis cauſſa, cujus præcipua cura apud „pios Principes eſſe debet, ob bello„rum turbines a quibusdam turbide, „ac ſeditioſe agitata fuerit: proinde opto, „ut Reipublicæ chriſtianæ in poſterum „conſulatur, propterea vos hortor, ut „rem integris animis dijudicetis, cum „Dei cauſſa agatur, cui perinde, ac „cunctis cogitationibus, & conſiliis hu„manis præſentem ipſum intereſſe pro„culdubio eſt.„ Finito hoc ſermone mox per Cardinalem Bertrandum Regii Sigilli Cuſtodem Seſſiones jam inchoatas continuari præcepit.

§. CX.

Sæcul. XVI. A.C 1559.

§. CX.

Quorumdam Senatorum obſtinatio nec per ipſam Regis præſentiam fracta.

Verum propudioſa ſuffragantium libertas nequidem per ipſammet Regis præſentiam temperari poterat; non enim ex Senatoribus deerant, qui omnis periculi, cui ſeſe exponebant, contemptu in Curiæ Romanæ mores, pravosque uſus, qui ſenſim in perniciosos errores degenerabant, crebris calumniis inveherentur, atque exinde ſectas paſſim pullulantes fuiſſe exortas enuntiarent: quin imo illi, qui adeo petulanter perorabant, hæc inſuper addebant: cenſemus mitigandas pœnas, „& inhibendam judiciorum ſeveritatem, „donec ex Concilii Oecumenici auctoritate Religionis diſſidia poſt emendatam Eccleſiæ diſciplinam componerentur: Porro hujus ſententiæ auctor fuerat Arnoldus Ferrerius claſſium inquiſitoriarum Præſes, eumque ſecutus fuerat Antonius Fumeus, Paulus Foxius, aliique paulo ante nominati. His quoque acceſſit Claudius Viola, & poſt eum Ludovicus Faber vir acri, & generoſo ingenio præditus, qui poſtremo addidit, omnibus quidem conſtare, quod Religionis diſſidium turbis cauſſam præberet:

Thuan. hiſt. l. 22. n. 7.

Sæcul. XVI A.C. 1559.

beret, sed videndum ajebat, quis vere turbarum auctor sit, ne etiam, quod Achabo olim turbas objectanti exprobravit Elias, in re simili nunc respondeatur: *tu quis es, qui conturbas Israel?* Ad hæc Annas Burgus multa de æterna Dei providentia, cui cuncta parere necesse habent, præfatus, ubi ad rem, „de qua agebatur sermonem suum convertebat, hæc subjecit: plurima sunt, „hominum flagitia, ac delicta legibus „damnata, quibus expiandis neque la„queus, neque serviles cruciatus suffi„cerent: nam audiuntur blasphemiæ, „committuntur adulteria, prosusæque „libidines regnant, necnon crebra per„juria dicuntur, quæ tamen non modo „dissimulantur, sed propudiosa licentia „foventur, cum interim nova quotidie „adversus eos supplicia parentur, quos „nullius mali criminis reos adhuc hæc „ætas vidit, nam læsæ Majestatis ac„cusantur illi, quibus nulla Principis „mentio fuit nisi inter vota, ac preces, „necnon iidem leges violasse, civita„tum, ac Provinciarum fidem ad sedi„tionem concitasse, populorum animos „ad scelus corrupisse accusantur, cum „tamen de his vel unquam eos cogitasse „ab exquisitis testibus hucusque extor„queri haud potuerit: an potius, quod „pudenda, & adulta ruentis Romanæ poten-

„potentiæ vitia, ſacræ Scripturæ admota face, revelaverint, & nunc demum emendari expoſtulent, ſeditioſius egiſſe arguuntur.

Poſtea ſuo ordine Præſides ſententiam dixere, & Chriſtophorus quidem Harlæus, necnon Petrus Seguierius graviter, ſed modeſte & in nulla re ſubmiſſionem Regi tum ſemper præſenti debitam violantes hæc exponebant: „Equidem in judiciis hujusmodi capitalibus „rite, ac recte hactenus defuncta eſt „Curia, ſperandumque, quod ſemper „illa, prout antea fecerat, munere ſuo „optime defungatur ad maximam Dei „Gloriam, quin Regem, populumve „ejus pœnitere poſſit:„ Chriſtophorus autem Thuanus, Parens illius, qui rerum ſuo ævo geſtarum hiſtoriam nobis reliquit, liberius ajebat, quod Cognitor, & advocati regii nota digni eſſent, cum Curiæ decreta ſuggillare, & eorum auctoritatem in diſcrimen vocare auſi fuiſſent. „Poſtea Renatus Balietus cenſuit, decreta, de quibus querela inſtituta eſſet, denuo retractanda, & plenius de iis dignoſcendum eſſe. Minarius Præſes paucis verbis, ut invidiam moliret, regis edicta ſervanda cenſuit. Poſtremo Ægidius Magiſter, primus Regii Senatus Præſes vehementer admodum contra Sectarios peroravit, exem-

Sæcul. XVI A.C.1559.

exemplo Albigenſium in medium prolato, ex quibus ſexcenti (*) uno die Philippi Auguſti juſſu exuſti fuere; poſtea Waldenſium protulit exemplum, qui partim in domibus ſuis, partim in ſpeluncis, ac lapicidinis, in quibus latebant, fumo ſuffocati ſunt. Hos omnes ita perorantes Rex, quin illos interrumperet, perbenigne exceperat: poſtquam vero cuncti ſuas ſententias edixerant, Pro-Cancellarius ad Regem ſublimiori ſolio ſedentem adit, & ſevocatis, qui cum eo venerant, proceribus, Sangermanum Curiæ Notarium, qui Senatorum ſententias perſcripſerat, accerſit, & Cartam, in qua illæ perſcriptæ erant, ſibi tradi jubet, moxque Regi porrigit. Rex omnibus perlectis verba rurſus ad Senatum fecit, & Senatores, quod negotium, a quo Reipublicæ ſumma dependet, ſe ignaro incœpiſſent, graviter perſtringit, necnon ſibi, quod ante diverſis rumoribus acceperat, nunc liquido conſtare ait, quosdam inter ipſos eſſe, qui Pontificis, ac regiam auctoritatem deſpiciant: his addidit, quod ea paucorum ſit culpa, quæ tamen toti Ordini probro, auctoribus

(*) Thuanus, ex quo Continuator hæc ad verbum deſcripſit, ait, duntaxat *centum* fuiſſe combuſtos.

bus autem exitio futura foret: proinde inquiebat se hortari ceteros, ut in officio permaneant. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. CXI.

Duo Senatores Faber, & Burgus Regis jussu capti.

Demum Rex consurgens, ac Fabri, & Burgi Senatorum oratione vehementer commotus, Gabrieli Montgomerio Satellitum Præfecto, ut ambos comprehenderet, atque ad carceres deduceret, imperat: post meridiem vero pariter in suis quisque ædibus capti, atque Bastiliæ, ut vocant, inclusi fuere Paulus Foxius, Fumeus, & Porta: idem quoque fatum subiissent Ferrerius, Valla, & Viola, nisi suorum amicorum ope adjuti sese imminenti periculo subduxissent.

§. CXII.

Jacobi Spifamii causa a Senatu cognosci cœpta.

Altera die rursus convocatis Curiæ Patribus ex Regis mandato de Jacobi Spifamii Episcopi Nivernensis, qui tum forte ducta clam uxore aberat, & Genevam se contulerat, causa cognosci cœpit. Hic idem Spifamius Parisiis natus originem trahebat ex Itala, ac nobili Luccensium Familia, ex qua jam *Thuan. i. c. La Popeliniere l. 8. Bullinger l. 1. hist. sui temp.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559. Anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo Bartholomæus Spifamius prius Pariſiis ſedem ſuam figebat, atque ex ejusdem proſapia omnes hujus nominis poſteri, ac præcipue Biſſalii, Grangii, & Paſſii ortum trahunt. Jacobus Patrem habuit Joannem Spifamium de Paſſio, qui Regi a ſecretis, ac bellici ærarii Præfectus ſpeciatim nominatus erat: Matrem autem habebat Jacobinam Ruzeam. Hic inter quinque fratres ſuos poſtremus, & Regiæ Curiæ primo Senator, necnon Inquiſitionum Præſes renuntiabatur, poſtea vero libellorum ſupplicum Magiſter, ac tandem Regia ſanctioribus conſiliis erat: dum autem ſacræ militiæ nomen dederat, Pariſienſis Eccleſiæ Canonicus, Univerſitatis Cancellarius, ac Senonenſis Abbatiæ ad D. Paulum Præfectus, necnon Caroli Lotharingii Cardinalis Rhemenſis Archiepiſcopi Vicarius ſeligebatur: denique ab ipſomet Henrico II. ad Nivernenſem Epiſcopatum Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo nominatus fuit, interfuitque Ordinum comitiis, quæ Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo Pariſiis habebantur. Poſt hæc non tam novarum opinionum perſuaſione, quam nefando cujusdam fœminæ amore impulſus hoc anno reparatæ ſalutis milleſimo

lesimo quingentesimo quinquagesimo nono Genevam secessit. Itaque recitatis suæ caussæ testimoniis, ac deliberatione desuper habita Senatus in illum judicii acta instrui præcepit. Sæc. XVI. A.C.1559.

§. CXIII.

Primum conciliabulum Parisiis a Calvinistis celebratum.

Ceterum quamvis Rex ad exterminandam Calvinistarum factionem adeo severe in eos inquiri juberet, haud tamen præpedire poterat, quod non reformatarum, uti sese appellitabant, Ecclesiarum Ministri rursus Mense Majo in Parisiensis civitatis suburbio ad Sanctum Germanum dicto convenirent. Huic conventiculo præfuit Franciscus Morelus inter suos fama clarissimus, ubi cuncta summo premebantur silentio, quinimo priusquam huic Synagogæ initium dabatur, de rebus secreto tenendis juramentum exigebatur, ac per integros quatuor dies æstivo tempore longiores suum conventum protrahebant, ita tamen, ut non modo nullam obtinuissent licentiam, sed nequidem ullo pacto illam petiissent. Porro multa ibidem fuere decreta, ac præprimis quidem agebatur de Anabaptistarum secta, quam quidam Petrus Christianus Pictaviensis

Thuan. & Spond. l. c. Benoit hist. de l'edit de Nantes t. 1. p. 18.

Sæcul. XVI. A C. 1559.

Miniſter Cadomi in Normania inter Calviniſtas introducere ſatagebat: poſtmodum plurima circa diſciplinam conſtituta ſunt de Synodis, ac colloquiis, necnon de eorum Præſidibus: quædam etiam ſtatuta condebant de Miniſtrorum electione, eorumque munere, de Diaconis, cenſuris, ſicuti etiam de contrahendis, aut diſſolvendis matrimoniis: tollebant quoque Principatum ex Eccleſia, ita, ut deinceps omnia collegia eſſent æqualia, nec minus diſſerebant de excommunicatione, ac unitate doctrinæ, ſtatuentes, quod rejectis omnibus exteris opinionibus ſola Calvini ſecta propugnaretur, quæ tamen non unius, aut alterius arbitrio, ſed ex conſenſu, & conſilio univerſæ ſynodi duntaxat mutari valeret: cum autem hæc proponeretur quæſtio, an ad Epiſcopos, eorumque Officiales appellare liceat, petulanter reſpondebant, quod id duntaxat in cauſſis civilibus permiſſum ſit, eo modo, ſicut pro obtinenda crudelitatis remiſſione Latroni ſupplicare licet.

§. CXIV.

Origo confeſſionis fidei, ac Calviniſtarum diſciplinæ in Galliis.

Beza hiſt. Eccl. l. 2. verſus finem.

Communior quidem tenet opinio, quod Reſormati, ut ſe vocant, ſuam fidei

dei confeſſionem, ac diſciplinæ Eccle- Sæcul. XVI.
ſiaſticæ normam, quarum utraque qua- A. C. 1559.
draginta articulos complectitur, in hac Synodo conſarcinarint: attamen longe vero ſimilius eſt, quod utraque in Genevenſi Urbe ex damnata Calvini officina procuſa prodierit; quippe hi articuli jamjam die vigeſima octava Maji erant ſubſcripti, atque ab hac Synodo poſtea acceptati, cum tamen hæc nonniſi die vigeſima ſexta fuerit inchoata, unde ſequitur, quod tam hæc, quam illa jam antea fuiſſent fabricatæ; nullatenus enim credere fas eſt, quod hi Deputati, utpote Viri potiſſimam partem prorſus ſtupidi intra bidui anguſtias unanimi conſenſu octoginta omnino articulos conſuere potuerint: quinimo inter eos mota erat altercatio, an non ex Senioribus, qui nonniſi urgente neceſſitatis caſu fuerant ſelecti, ac prorſus omnis ſcientiæ expertes erant, ſuo munere exauctorandi forent: porro id omnino fieri oportere, affirmabant ceteri, præcipue, ſi illorum nonnulli craſſa nimis laborarent ignorantia, prout etiam comprobatum exſtabat, quod plurimi ex illis inſcitia ſua facile cunctos ſuperarent. Ceterum hæc fidei confeſſio, ac diſciplinæ norma nonniſi poſterioribus Regum Franciæ temporibus divulgabatur.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. CXV.

Principum Proteſtantium Oratores pro Calviniſtis apud Regem ſupplices.

Thuan. l. 22. num. 7.

Interea Calvinus ex Genevenſibus latebris factioni ſuæ, quæ indies in Galliis numero excreſcebat, conſervandæ ſedulo invigilabat, quapropter Germaniæ Proteſtantes ſollicitabat, ut datis ad Henricum II. Regem literis eundem rogarent, quatenus ſuæ ſectæ alumnos, quibus carceres erant repleti, paulo mitius haberet: quinimo eodem tempore Legati a Proteſtantibus Germaniæ Principibus ad Regem venerunt cum literis Friderici Comitis Palatini, Auguſti Saxoniæ Ducis, & Joachimi Brandeburgici ſeptemvirorum: afferebantur quoque literæ Chriſtophori Wirtembergici, & Wolfgangi Veldentii comitis manu ſubſcriptæ, quarum hæc ſumma erat: „intelleximus magno noſtro „cum dolore, plerosque viros pios, ac „pacis ſtudioſos, qui eandem, quam „nos, Religionem profitentur, in Gal„lia tanquam ſeditioſos, ac publicæ „quietis turbatores in carcerem trudi, „bonis exui, in exilium agi, atque etiam „ſupremo ſupplicio affici, qua de cauſſa „ad te Chriſtianiſſime Rex miſimus, ex „Chriſtiana charitate, & amicitia, quæ nobis

„nobis tecum, ac Regno Galliæ inter- Sæcul. XVI.
„cedit, impulsi, ac rogamus, ut Ma- A. C. 1559.
„jestas vestra de caussa hac, in qua Dei
„nomen, & salus tot animarum verti-
„tur, trutinatis maturo judicio ration-
„bus decernat, nec ullo præjudicio
„mentem præoccupari patiatur: Nos
„vero de Dei Gloria, ut pios Principes
„decet, & de nostra, ac nostrorum sa-
„lute solliciti non minus quam ipsemet
„Rex, exortis de Religione tumultibus
„rationem, qua res componi posset,
„diligenter inivimus, & dum serio in
„id incumbimus, compertum habui-
„mus, quod multa sensim per avari-
„tiam, & ambitionem in Ecclesiam ir-
„repserint, quæ ad Dei contumeliam
„vergunt, & offensionis caussam præ-
„bent.

„Ex his illi hæc inferebant: pravi
„ergo ejusmodi usus Sacræ Scripturæ
„testimoniis argui, & ex antiquorum
„Conciliorum decretis, ac prioris ævi
„Patrum auctoritate emendari debent,
„nam neque heri, aut nudius tertius
„de corruptis Curiæ Romanæ moribus,
„& depravata disciplina institutæ sunt
„querelæ, cum jam ante multos an-
„nos in Galliis audita, & nota fuerint
„ea, quæ Guilielmus Parisiensis, Joan-
„nes Gerson, Nicolaus Clemangius, &
„alii Theologi de iis scripserunt. Id

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

„quoque prævidit beatæ memoriæ „Franciscus Parens tuus, qui optime „consultus negotium de conciliandis „Religionis dissidiis, & Ecclesiastica „disciplina corrigenda aliquando susce„perat: hæc igitur cura est digna Re„gis a tanto Patre progeniti; hinc ora„mus, ut operam des, quatenus, dum ab „armis externis Gallia quiescit, dissensio„nes domi propter Religionem exortæ „tua auctoritate, & interventu amice, „ac pacate componantur. Hujus rei non „aliam rationem videmus, quam si vestra „Majestas confestim viros idoneos, & „tranquillitatis amantes deligat, qui de „hac caussa citra odium cognoscant, & „fidei confessionem, quam exhibemus, „ad Sacræ Scripturæ, ac veterum Pa„trum regulam exigant, & examinent: „interea vero judiciorum severitas in„termittatur, atque illi, qui in carceris „pœdore consenescunt, emittantur, exu„les revocentur, & bonis exuti resti„tuantur: nam ita faciet vestra Maje„stas rem Deo acceptam. sibi honorifi„cam, ac Regno utilem, nobis vero, „qui deprecatum pro miseris hominibus „tanquam pro communi caussa legatos „ad te misimus, gratissimam, ob quam „non parum tibi debituri sumus.

§. CXVI.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. CXVI.

Judices ad cognoſcendam Senatorum captivorum cauſſam a Rege nominati.

Equidem Rex hoſce Legatos benigne admodum excepit, lectisque Principum ſuorum literis miſſurum ſe quosdam propediem ad eos reſpondit ſubjungens, ſperare ſe, quod eorum votis abunde ſatisfiat. Dimiſſis ita legatis, cum hi vix ad Regni limites pervenisſent, ignis, qui ipſorum adventu quaſi reſtinctus putabatur, eorundem diſceſſu violentius inflammari cœpit, nam mox decima nona Junii Judices a Rege deliguntur, qui de Senatorum carceri mancipatorum cauſſa cognoſcerent, iique fuerunt Joannes Santandreanus Præſes, & Joannes Jacobus Memmius libellorum Supplicum Magiſter, Ludovicus Gigas, Robertus Boetius conſiliarii; Euſtachius Bellajus (*) Epiſcopus Pariſienſis, & Antonius Muchyus cognomento Democharis, fidei, ut vocant, Inquiſitor. Itaque Burgus eodem die a Santandreano interrogatus reſpondere detrectat, id enim juris eſſe Senatoribus

(*) Hic idem tertio genitus erat frater Cardinalis Bellaii, cui in Pariſienſi Epiſcopatu ſucceſſerat.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

inquiebat, quod iidem, nisi coram universa Curia, coactis in unum cunctis classibus, in capitis judicio caussam dicere permitterentur, ad id cogi non possint: Tum vero novum diploma Burdinus Pro-Cancellarius a Rege impetrat, vi cujus Burgus coram delegatis illis judicibus responderet, atque nisi id faceret, pro convicto haberetur, & perduellionis pœnæ obnoxius teneretur. Ita Burgus propter criminis atrocitatem, ut dictum fuerat, Senatorio privilegio indignus habebatur: verum ne Regis, cui se in omnibus obedientem profitebatur, imperium detrectare videretur, morem gessit, protestatione tamen prius facta, ne fraudi sibi esset, aut inde privilegio suo præjudicium inferretur.

§. CXVII.

Burgus de hæresi convictus, atque ab Episcopo Parisiensi damnatus.

Thuan. l. c.

Nihilominus Eustachius Bellajus Parisiensis Episcopus, ut Burgum in carcere detentum ad veritatis semitam reduceret, eundem erroris convincere unacum Doctoribus suis adlaborabat, quinimo ut eidem magis adhuc expedita suppeditaret media, quamdam catholicæ fidei expositionem ipsi tradebat, quam

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

quam etiam Burgus se acceptare simulabat, petens, ut eidem charta, & atramentum afferretur: verum his ille unice utebatur, ut juxta hæresis suæ principia adversam fidei expositionem conscriberet, in qua tamen suam in rebus Theologicis insciti am oppido manifestam reddebat. Hanc fidei professionem quantocius Felicianus Ningarda de Valle Telinæ Comensis Episcopus confutabat, edito libro admodum erudito, qui tertio post anno Venetis literis excusus prodiit. Postea Burgus coram judicibus de fidei suæ confessione interrogatur, cum vero ejus responsa omnino falsæ Lutheri, ac Zwinglii doctrinæ consona essent, a Parisiensi Episcopo, quem reus tanquam suum Præsulem, ac judicem agnoscebat, de hæresi convictus declaratur, statuiturque, ut sacerdotali Charactere tanquam indignus privaretur, eoque facto profanæ judicum potestati puniendus traderetur: ab hac tamen sententia tanquam a judice non legitimo Burgus appellabat ad Parisiensem Senatum, in quo publice præsentibus Lotharingio Cardinale, & Bertrando Archiepiscopo Senonensi, ac Cardinale hæc causa agitabatur, ac appellatio tanquam irrita declarabatur, reusque ad proprios suos judices remittebatur: nihilominus Burgus duplicis appellationis

Sæcul. XVI A C. 1559

tionis remedio ſeſe tueri nitebatur: provocabat enim ad Senonenſem Archiepiſcopum tanquam Metropolitam ſuum, necnon ad Archiepiſcopum Lugdunenſem, qui erat illius Primas: aſt in utroque hoc tribunali ſententia adverſus eum jamjam pronuntiata confirmabatur: tandem vero reus ad ſummum quoque Pontificem appellare voluit, id ei ſuadentibus ejus amicis: quinimo reipſa quoque provocaſſet, niſi ei exprobrari timuiſſet, quod beſtiam adoraverit, prout Proteſtantes pudendo ore calumniari, atque illos carpere ſolent, qui Chriſti Domini Vicarium, ejusque auctoritatem reverentur: Itaque hujus calumniæ metu abſterritus ad Pariſienſem Epiſcopum reducitur, a quo ſacerdotali dignitate exutus profani Judicis poteſtati fuit traditus.

§. CXVIII.

Haſtiludia in nuptiis Eliſabethæ de Francia cum Philippo II. inſtituta.

Spond. hoc ann. n. 21. Thuan. l. c. Belcar. comm. l. 28. num. 31.

Sub idem tempus in Franciæ aula cuncta parabantur ad celebrandas nuptias Eliſabethæ natu majoris Galliarum Regis filiæ, quam Albæ Dux Philippi Regis nomine deſponſaturus jamjam advenerat: ubi initum quoque erat tunc matri-

matrimonium inter Margaritam Henrici Regis sororem, & Sabaudiæ Ducem: ut igitur hæc solemnitas cum majori pompa haberetur, hastiludia, seu honorifica certamina, in quibus Nobiles in arenam descendentes suæ fortitudinis, ac dexteritatis specimina ederent, per integros tres dies institui decrevit: Itaque pugnantes equo vecti concurrunt, muniti lanceis, ac gladiis, quorum tamen cuspides, aciesque hebetatæ, atque obtusæ erant; quamvis ob immoderatam certaminis aviditatem, vel decertantium odia non raro funesti casus eveniissent; cum autem eo tempore Galliarum Reges in Palatio, quod a Turriculis nomen habet, in S. Antonii vico prope Bastiliam arcem habitarent, ideo Henricus II. ibidem ab utroque hujus plateæ latere pro equestri hoc certamine sedilia disponere jussit, atque ipsemet unacum Ferrariæ, & Guisii Ducibus die trigesima Junii pugnam inire voluit, Hispanisque spectantibus cum aulæ suæ Nobilibus dexteritate, ac virium robore magis conspicuis sæpius in arenam descendit, eorumque ictus feliciter elusit.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. CXIX.

Rex e ruptæ hastæ ictu vulneratus.

Ea-

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

Thu. l. c. Duplex hist. de France tom. 3. p. 590. Brantom. mem. t. 2.

Eadem adhuc die Rex, poſtquam plures Equites humi proſtravit, Gabrieli Lorgio Mongomerio Comiti, ac regii Satelitii Præfecto injunxit, ut cum ipſo ludicrum certamen iniret, ac haſtam frangere tentaret, eoquod pugnandi peritia, ac dexteritate ceteris celebrior crederetur. Hic modeſte pugnam recuſabat, cum priori die ſorte minus proſpera in hoc ludo ſeſe exercuiſſet, nec non debita erga Regem ſubmiſſione abſterreretur: quinimo ipſamet Regina, veluti futuri caſus præſaga Regem, ne amplius concurreret, efflictim rogabat, easdemque preces per Sabaudiæ Ducem ingeminari curabat. Verum Henricus cum Comite curſum tentare volens, lanceam afferri juſſit, dicens: „hac duntaxat adhuc vice con„curram, ſecunda mihi aderit fortuna„. Ergo ambo in certaminis loco comparent, equisque agitatis mutuo ſeſe invadunt, ac tanto impetu invicem impellunt, ut eorum haſtæ utrinque frangerentur, ac Montgomerianæ lanceæ feſtuca caſu, cum fors caſſis eſſet aperta, tam valido ictu Regis oculum penetraret, ut inde occiput læderetur, atque eo ex vulnere Rex ex equo ſuo in terram proſtratus, mentisque, ac linquæ uſu deſtitutus pene exanimis corrueret, donec undecima poſt acceptum vulnus die

die scilicet decima Julii in suo Turriculano Palatio decederet. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. CXX.

Henrici II. Galliarum Regis obitus, variumque de eo judicium.

Die, quo Rex obierat, numerabat ætatis suæ annos quadraginta, tres Menses, & undecim dies, postquam duodecim annis, quatuor Mensibus, & decem diebus regnasset. Cor ejus delatum est Lutetias Parisiorum ad Templum Patrum Cœlestinorum, corpus vero illius ad Ecclesiam S. Dionysiii ubi Regina Vidua eidem magnificum prorsus monumentum poni curavit. Porro Calvini Sectatores insulse observabant, quod Rex fuerit vulneratus, haud procul a Bastilia arce, in qua quidam Regii Senatus Patres captivi detinebantur, atque inter eos præcipue Annas Burgus, de quo asseverabat, quod utroque suo oculo spectator adesse velit, quando is rogi supplicio e medio tolletur. Referunt alii, quod Lucas Gauricus celebris Mathematicus, ac Paulo III. percarus jam dudum Regis mortem prædixerit, ac Reginæ illum hac de re consulenti responderit, quod Rex illius Maritus vulnere in oculo accepto in duello vitam amissurus esset.

Thuan. hist. l. 22.

Petrus Pascalius in elog. Henrici II.

§. CXXI.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. CXXI.

Hujus Regis virtutes, ac vitia.

Enimvero hic Princeps præclaris animi dotibus inclarescebat; erat enim magnanimus, & bellicosus, ac prospero ferme semper Marte Regni limites extendebat: Insuper æquitatis studiosus, subditis suis carus, liberalis, comes, ac benignus deprædicatur, ac vere sine nævo diceretur, si ejus mores externæ agendi rationi consoni fuissent: attamen elegans corporis sui habitudo, facies blanda, ac serena, animi sui comitas, necnon ipsius in omni exercitationum genere dexteritas, virium robur, atque agilitas minime conjunctæ erant cum animi constantia, laboris assiduitate, prudentia, atque in rebus discernendis judicio, quæ tamen dotes ad felix regimen oppido necessariæ sunt. Ceterum primævo naturæ beneficio benignus erat, atque ad æquitatem propensus, quamvis nunquam sui ipsius arbiter esse auderet, cumque alieno potius, quam suo ingenio regeretur, extitit omnium origo malorum, quæ illi perpetrabant, a quorum arbitrio pendebat: nec ulla etiam excusatione celari potest nefandum illius commercium cum Diana Pictavienſi, Valentina Ducissa, quæ cuncta pro summo imperio in

in regno moderabatur, adeo, ut ipsimet etiam Regis Ministri æque, ac clientes ab illius nutu dependerent, quinimo Annas etiam Monmorantius Connestabilis, quamvis Regi in paucis carus, atque aliunde severi supercilii vir esset, nihilominus ad hujus pellicis favores recurrere cogebatur: nihil tamen magis admiratu dignum est, quam summum illud imperium, quo hæc mulier Regis animo dominabatur; quamvis enim jamjam adeo provectæ essel ætatis, ut ceteræ ejusdem furfuris fœminæ tum amorum illecebris nuntium mittere soleant, illa adhuc tantopere Regem fascinabat, ut etiam nefandos vetulæ meretricis suæ amplexus, quibus ea passim aliis procis assueverat, indulgenter tolerare compelleretur. Sæc. XVI. A.C. 1559.

§ CXXII.

Henrici II. Conjuges, ac liberi.

Ceterum Henricus II. die vigesima septima Decembris Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quinto, cum adhuc Franciscus I. ejus Pater, ac Delphinus frater viverent, sibi desponsabat juxta fœderis initi leges Catharinam Medicæam, quæ unica erat Laurentii Medicæi Urbinatis Ducis, & Magdalenæ de Turre Alvernia filia. Hæc decimum conjugii sui annum agebat, *Hist. geneal. de la Maison de France par Sainte Marthe t. 1. p. 764. & suiv.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

bat, quin prolem ſuſciperet, poſtea vero die vigeſima Februarii Anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo tertio enixa eſt Franciſcum II. Regni Succeſſorem, quem ſequebatur Ludovicus Aurelianenſis, qui tertia Februarii die Anno ſupra milleſimum quingenteſimo quadrageſimo nono natus vigeſimo poſt Menſe deceſſit. Tertius erat Carolus Maximilianus, qui die vigeſima ſeptima Junii Anno a Chriſti nativitate milleſimo quingenteſimo quinquageſimo in lucem editus mortuo Franciſco II. regnum adeptus eſt, aſſumpto Caroli IX. nomine. Quartum Regina Filium ſuſceperat Eduardum Alexandrum, primo Alenſonii & poſtea Andegavi Ducem, qui die vigeſima prima Septembris Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo Fontis Bellaquei natus utrumque ſui Ducatus nomen depoſuit, juſſu Caroli IX. Fratris ſui, quo fatis functo ipſe ſceptrum rotabat, dictus Henricus III. idemque Poloniæ Rex nominabatur. Quintus denique ex Catharinæ Filiis erat Hercules Alenſonii Dux die decima octava Martii Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quarto progenitus, qui itidem Alenſonii Ducis titulum commutare, atque Franciſci nomen aſſumere

mere ab eodem Carolo IX. jubebatur. Porro Henricus II. quinque pariter Filias procreaverat, quarum prima erat Eliſabetha die decima tertia Aprilis anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto nata, quæ die vigeſima ſecunda Junii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono Philippo II. Hiſpaniarum Regi nupſerat. II. Claudia, quæ Menſe Novembri Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo primam lucem aſpexit, die quinta Februarii Anno ſalutis noſtræ quingenteſimo quinquageſimo octavo ſupra milleſimum Carolo hujus nominis ſecundo Lotharingiæ Duci deſponſata fuit. III. Margarita Valeſii Duciſſa Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo die decima quarta Maji nata &, cum Annus Domini milleſimus quingenteſimus ſeptuageſimus ſecundus ageretur, matrimonio juncta eſt die decima octava Auguſti Henrico Navarræ Regi, qui aſſumpto Henrici IV. nomine Galliarum Regnum adeptus Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono matrimonium ſuum diſſolvi curabat, cauſſatus, quod ejus Conjux ſterilis, ſibique ſanguine juncta eſſet, ac ipſe conſenſum ſuum ad haſce nuptias minime dediſſet. Quarta erat Victoria die

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Sæcul XVI A.C. 1559.

vigesima tertia Junii Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto nata, ac die decima septima sequentis Mensis Augusti mortua. Quinta denique Joanna de Francia gemella Victoriæ soror, quæ vix nata vivis erepta fuit. Porro istas, quæ sequuntur, proles Henricus Rex ex adulterino concubitu susceperat, ac primus quidem fuit Henricus Engolismensis supremus Franciæ Prior, Provinciæ Gubernator, atque Orientalis classis Præfectus, isque ex quadam Nobili Matrona Scota, quæ ex Leriſſonum genere ortum duxit, natus die secunda Junii Anno Servatoris nostri millesimo quingentesimo octogesimo sexto Aquis sextiis in Provincia trucidatus fuit. Altera erat Diana, quæ justis natalibus restituta fœdere inito Anno a Christi Nativitate millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo die decima tertia Februarii primum Horatio Farnesio Castrensi Duci, & postea novis pactis die tertia Maij Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo nupserat Francisco Montmorentio Duci, qui Annæ Montmorentii Conestabilis Filius in hac eadem dignitate Patri suo postmodum successerat.

§. CXXIII.

§. CXXIII.

Sæcul. XVI.
A. C. 1559.

Varia ab Henrico in Regno ſuo ſtabilita.

Ceterum Henricus Rex corpore, quod tamen juſtam ſtaturam non excedebat, erat procero, & vultu nonnihil oblongo, naſoque recto, & parum elato, fronte grandi, ac ſerena, atque aſpectu fixo blandus, admodum comis eſſe videbatur, ejus vero facies colorem ſubnigrum, parumque rubicundum præſeferebat. Hic idem apud Rhedones in Britannia Senatum inſtituit, quem nonniſi ſemeſtrem eſſe voluit, ad quam quoque normam, ut ſupra memoravimus, Pariſienſem Senatum revocabat, quamvis hæc lex nonniſi per triennium vigeret: Inſuper Monetalium Judicum curia eo regnante ad ſummam Senatus jurisdictionem evehebatur, nec minus Montferrandiæ in Alvernia ſupremum rei tributariæ tribunal inſtituit, quod tamen progreſſu temporis Claromontium Alverniæ Metropolim translatum fuit. Porro in præcipuis Regni ſui urbibus abolita Seneſcalorum, Præpoſitorum, ac Rectorum jurisdictione Præſidiales curias, ſeu tribunalia erexit, necnon eo Regnante ſecretioris Senatus Miniſtri, ac edictorum Scribæ nominari cœperant, qui ad urbes, & Provincias

Hiſt. geneal. l. c.

Sæcul. XVI A.C.1559.

ipsis assignatas diplomata expedirent. Denique Albretanam Toparchiam in Aquitannia adjecta Parium Franciæ dignitate in Henrici Navarræ Regis favorem ad ducatum evehebat, atque Albamarlensem Comitatum in Normannia pro Claudio Lotharingio primo Guisii Duce, necnon pro Anna Franciæ Conestabili Montmorentianorum Baronum Satrapiam Ducatus titulo, ac jurisdictione augebat; hunc enim Conestabilem rursus ad aulam suam, a qua sub Francisco I. exulare jubebatur, revocatum singulari affectu honorabat.

§. CXXIV.

Franciscus II. Henrici II. Patris sui Successor.

Spond. hoc ann. n. 23. Belcar. comm. l. 28. num. 32.

Succesferat Henrico defuncto Franciscus II. natu major illius Filius, qui jam antea Mariæ Stuartæ matrimonio junctus Scotiæ Rex appellabatur. Hic Princeps erat imbecilli, ac infirma corporis valetudine laborans, ac tum nonnisi decimum sextum ætatis suæ annum cum semestri expleverat; natus enim erat Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo tertio die vigesima Januarii, ac proin juxta Regni leges jamjam extra Tutorum potestatem positus Regni habenis per seipsum moderandis aptus erat: nihilominus cum juveni-

venilis adhucdum ætatis, atque adversæ valetudinis esset, & præsertim ingenii sui acies arctissimis sane limitibus circumscripta, & non minus corpore quam mente imbecillis existeret, hinc decretum fuit, ut eidem Senatus ex ejusmodi Viris, qui ejus nomine rerum summæ præesse possent, compositus adjungeretur: verum circa selectum Aula in duas factiones scindebatur; quippe tam Guisii, quam Montmorentii ferme eadem potentia, & auctoritate sub priori regimine valebant: quinimo vix mortuo Henrico Rege adhuc tertia prodibat factio, cujus caput erat Antonius Borbonius, qui Joannæ Albretæ desponsatus in Navarræ Regem salutabatur, eique accesserat Ludovicus Condeus ejusdem frater, qui tamen ambo post Borbonii Conneſtabilis rebellionem in Franciæ aula omni destituebantur auctoritate: quapropter præsenti rerum vicissitudine uti decernebant, ut ad dignitates suo generi congruas rursus ascendere valerent. Sæcul XVI. A. C. 1559.

§. CXXV.

Regni administratio a Regina Francisci II. Matre, & Guisiis vindicata.

Equidem clandestinas artes, quibus quælibet factio alteri prævalere sa-

Sæc. XVI. A.C 1559

tagebat, ſigillatim referre, ſupervacaneum cenſemus: ſufficit enim paucis exponere, quod Catharina Medicæa Regina, ac Franciſci Regis Mater in Regio Senatu primas habere partes contenderit, cum autem, qua ratione, id impetrare poſſet, admodum dubia hæreret, tandem ſeſe Guiſiis Principibus adjungebat, ut ipſorum opera ſibi Regni adminiſtrationem vendicaret, licet ea ad Navarræ Regem, & Condeum Principem ejus fratrem utpote proximos Regii Sanguinis hæredes jure devolvenda eſſet: ab illo igitur temporis articulo Regina ſeſe Conneſtabili inſenſam declarabat, non modo ea ex cauſſa, quod privati in eum odii rationes ſibi ſuppetere arbitraretur, ſed potiſſimum id faciebat, ut Guiſios æmulos ſuos a Regni adminiſtratione arcere, eamque ad Regiæ ſtirpis Principes devolvere hac ratione poſſet. Enimvero prudens ille ſeniculus, cum per Regis obitum ingentes in regno tumultus ſuſcitari prænoſſet, eadem, qua Henricus erat vulneratus, die Navarræ Regi perſcripſerat, ut quantocius ad Aulam properaret, ac Regiminis curam in ſe ſuſciperet, cum ipſum regimen obeunte Rege ad illum devolveretur. Attamen hic Princeps, cum ad magna molimina ei animus deeſſet, ex Bearnia quidem diſceſſit,

discessit, Vindocini tamen moram adeo longam traxit, ut Guisii absentiam illius in rem suam verterent, ac ipse aulam accedens indignum in modum reciperetur; quippe nec quidem pro dignitatis suæ ratione habitaculum ei assignabatur, atque vix Regis conspectum subiens mox ab eo percipere coactus erat, quod Regni sui administrationem jamjam Avunculis suis Guisiis Principibus commisisset, & quidem Guisio Duci totius exercitus sui Imperium, ac rei bellicæ curam tradidisset, Lotharingium autem Cardinalem ejus fratrem secretioris consilii Ministrum creasset. Insuper amoto Cardinale Bertrando Pro-Cancellarii dignitas Caliverio singularis meriti, raræque probitatis viro rursus conferebatur; nam olim hoc munus Valentina Ducissa eidem aufferri præceperat. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. CXXVI.

Montmorentius Conneſtabilis, & Valentina Duciſſa Reginæ exoſa.

Cum ergo Conneſtabilis Montmorentius Reginam Matrem cum Guisiis tam arcta amicitia conjunctam cerneret, inde plurimum territus suam ruinam fore proximam haud obscure præsagiebat; quippe omnes illi, qui ei quovis necessitudinis vinculo juncti erant, ab aula *La Popelin. l. 5. Mezerai abreg. chron. dans la vie de Francois II. t. 5. p. 8.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

removebantur, ac præmiis, quæ ipsis fuerant promissa, frustrati fuerant, quinimo eadem severitas in illos quoque exercebatur, qui se Conneſtabili obstrictos jactitabant, his vero artibus Guisii ad Ambasianam conjurationem, quin eam tum intenderent, præcipue viam sternebant, prout anno sequenti memorabimus: cum igitur Conneſtabilis supremum copiarum imperium Guisio Duci collatum cerneret, suam operam haud amplius utilem fore ratus, suum munus coram Rege dimisit: verum Rex ultronea hac cessione nondum contentus eidem, ut etiam aula abiret, Author exstitit, ac postea eundem compulit, ut Regii Palatii Magisterium Guisio Duci cederet, quin in amissi muneris compensationem Conneſtabili amplius concederetur, nisi quod Franciscus ejus filius in Franciæ Mareſcallum præter morem nominaretur; tum enim, cum Mareſcallorum nullus fatis esset functus, hæc dignitas non vacabat: ast hoc favore nequaquam Conneſtabilis indignatio sedabatur, quapropter Cantilliam ad ædes suas sese recipere statuit.

Sub idem tempus Regina iram suam adversus Valentinam Duciſſam exerere cæperat; quippe gemmas ex Regio thesauro depromptas, quas sibi a Rege donatas asserebat, eidem aufferri præcepit.

pit, illam vero Anetum ad prædium suum, quod non ita pridem plene construxerat, exulatum abire jussit: quinimo cum illam re ipsa tanquam æmulam suam, quæ Mariti sui cor abstulerat, sustinere haud posset, jamjam in eo erat, ut omnem odii sui rabiem in eam effunderet: cum autem rerum suarum rationi præteritæ æmulationis furorem ac præsentis indignationis testificationem obesse cerneret, iræ suæ temperans Ducissam duntaxat ex aula excedere voluit: ast illa hoc adversæ fortunæ casu adeo non terrebatur, ut etiam Reginæ prædium suum *Chenonco* dictum, quod inter urbes eidem ex defuncti Mariti sui bonis relictas medium tenebat, offerret, quod etiam munus Regina gratanter acceptans eidem vicissim Calvimontanam ditionem ad Ligerim donabat. Sæcul. XVI. A.C. 1559. *Chenonceaux*

§. CXXVII.

Navarræ Regis adventus ad aulam.

Adhucdum in aula morabantur Navarræ Rex, ac Condæus Princeps, quos Guisii pariter inde expellere totis viribus nitebantur, ut ipsi soli pro summo Imperio Regnum administrare possent: Navarræ tamen Rex in Gallias eo tempore advenerat, quo aula in oppido S. Germani in Laia habitabat, Rex

Sæcul. XVI. A. C. 1559. Rex vero venationi intentus erat: donec vero inde reverteretur, Navarrensis ambas Reginas salutatum ibat, & postea Cardinalem Lotharingium invisebat, quam rem Calvini Sectatores ægerrime ferebant, veriti, ne officiosa hac comitate horum hæreticorum hostes sibi devincire satageret: verum acrius adhuc in eum excandescebant, dum eis nuntiatum fuerat, quod Navarræ Rex, postquam Franciscum II. a venationibus reducem salutaverat, Guisium quoque Ducem visum iviſſet: ab eo igitur temporis articulo Navarrensem spernere cæperant tanquam virum, in quo nullum eis præsidium ultra repositum esset. Interea Franciscus Regem perbenigne excepit, eidem tamen perinde, acsi ejus postulata prævertere vellet, significabat, quod Regni administrationem haud sperare posset, cum ea jamjam Guisio Duci, & Cardinali Lotharingio ejus fratri, utpote Reginæ Avunculis commissa foret: eidem tamen Rex pollicitus est, quod ipsi semper favere velit, quantum ejus dignitas, virtus, ac sanguinis propinquitas deposceret: Attamen insuperhabitis speciosis hisce amicitiæ significationibus Aulici eo intenti erant, ut Navarræ Regem aula excluderent.

§. CXXVIII.

§. CXXVIII.
Franciſcus II. Rex Rhemis inauguratus.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

Interea Rex Rhemos proficiſcebatur, ut ibidem ſacro oleo unctus pro more inauguraretur, quæ ſolemnitas peracta eſt die octava ſeptembris per Cardinalem Lotharingium, qui tum præfatæ urbis Archiepiſcopus erat. Intererat etiam Navarræ Rex, cum ibi adeſſe rogaretur, qui idem paucis poſt diebus quoque invitabatur, ut Regio Senatui præſens eſſe velit, licet id minime factum ſit, ut ſingularis eidem honor exhiberetur, ſed potius ut quamdam Regis Hiſpaniæ Epiſtolam prælegi perciperet, in qua Philippus Rex Franciſco II. hæc ſignificabat: „Nuntiatum „mihi eſt, quod nonnulli Principes, ac „Proceres ex ſubditis tuis de ſelectu Mi„niſtrorum tuorum haud contenti ſint, „indeque ſeditiones concitandi, ac clan„deſtina conſilia contra regiminis nor„mam fovendi occaſionem arripiant: „quocirca tuam contra illos auctorita„tem tueri ſatage, ſique horum quis„quam ad illam prolaberetur temerita„tem, ut præſens Franciæ regimen car„pere præſumeret, ad ſubigendos ejus„modi ſeditioſos opem meam, arma, di„vitias, omniumque Regnorum, quæ per

La Popelin. hiſt. de Franc. II. l. 5. Thuan. l. 23. Belcar. com. l. 28. n. 35.

Sæc XVI. A.C 1559.

„per Dei providentiam adeptus sum, „potentiam in omnibus, atque integris „viribus tibi offero contra quoscunque, „qui, cujuscunque demum conditionis „sint, Regni tui tranquillitatem turbas„se convincentur.„ Data erat hæc Epistola die trigesima prima Octobris, qua Philippus Rex respondit ad literas a Catharina Medicæa sorore sua ad eum datas, in quibus hæc istius Regis auxilium adversus Regni perturbatores implorabat.

§. CXXIX.

Navarræ Rex injecto metu ex Gallis secedens.

Thuan. l. 23. n. 3.

Cum ergo Navarræ Rex se præprimis in hujusmodi literis perstringi, haud obscure intelligeret, nunquam suæ securitati magis consultum fore censebat, nisi e Galliis discederet, hacque ratione Hispaniarum Regi omnem tolleret suspicandi obtentum, quo is eo consilio in Franciam veniisse credi posset, ut exiguam illam, quæ ei ex conjugis suæ bonis supererat, portionem recuperare valeret: Insuper haud ignorabat, quod Hispani tertiam Navarrici Regni partem Joanni Albreto ereptam possiderent, haud alio jure suffulti, nisi Julii II. diplomate, vi cujus Ferdinando Catholico hoc Regnum vindicandi facultas dabatur, quapropter

propter haud temere verebatur, ne Philippus II. reſiduam Regni partem ſibi vendicare quæreret, innixus declarationi, quam Franciſci II. nomine Regina Mater, ac Principes Guiſii promulgabant, qui ipſimet, poſtquam a Navarræ Rege ſerio diſceſſum parari intellexerant, veriti, ne rurſus ſententiam mutaret, illum in ſuo propoſito firmare toto ſtudio nitebantur, Regi ſuggerentes, quod Hiſpaniæ Reginam ad Regem Maritum ſuum conducendi Provinciam Navarrenſi committere vellet. Sæc. XVI. A.C. 1559.

§. CXXX.

Navarræ Rex Hiſpaniæ Reginam ad Maritum ſuum deducere juſſus.

Itaque Navarræ Rex oblatam Reginam in Hiſpaniam deducendi occaſionem acceptans itineri ſeſe accingebat, eumque comitabantur Borbonius Cardinalis, ac Princeps de Rupibus ad Yonem. Vix Navarrenſis ad Abbatiam Roncevallenſem in Navarrenſi ditione ſitam pervenerat, cum Reginam Philippi Deputatis, qui erant Burgenſis Cardinalis, ac Infantadenſis Dux, illico traderet. Interea Regina Franciſci II. Mater Condæum Principem Navarrici Regis fratrem ab aula ſaltem ad tempus removendi obtentum jamjam excogitaverat; huic enim negotium dabat, ut ad Hiſpaniæ *Thuan. l. c. Belcar. com. l. 28. n. 33.*

Sæcul. XVI. A. C. 1559. ſpaniæ Regem in Flandriam contenderet, ibidem pacis fœdus firmaturus, quod tum Cameraci pro obtinenda pace, ac pro amicitia inter utrumque Regnum ſtabilienda initum fuit: inſuper eidem Regina injunxerat, ut Ordinis S. Michaelis inſigne ad Philippum deferret, cum hic idem Princeps viciſſim aurei velleris Torquem Galliarum Regi ſubmiſiſſet.

§. CXXXI.

Variæ in aula innovationes.

Thuan. l. c. Poſtquam Regina, ac Guiſii Principes omnes illos, qui eis in Regni adminiſtratione obſiſtere poſſent, hac ratione amoviſſent, primas eo curas intendebant, ut eorum loco alios Proceres ſibi plene addictos ſubrogarent: præprimis vero abſente Condæo Principe Roma evocabatur Cardinalis Turnonius, qui cum ampliori auctoritate, ac antea poſſederat, Conſiliariis aſſociabatur: Picardiæ autem adminiſtratio Colinio Architalaſſo adempta fuit, eo obtentu, quod jamjam Francicæ Pen-Inſulæ præfecturam obtinuiſſet: ea igitur dignitas Briſſaco Mareſcallo attribuebatur, licet Henricus II. eam Condæo Principi promiſiſſet: Inſuper Santandreanus Mareſcallus, cognomine Jacobus Albonus, qui ob nimiam, qua apud Henricum Regem

gem valebat, auctoritatem omnibus aulicis exosus effrænata sua libidine cunctorum invidiam in se concitabat, aula excedere jubebatur: verum is brevi cum factione, quæ tum prævalebat, pacem inire satagens in Guisiorum gratiam rediit, oblata Duci unica ipsius filia, cuicunque ex filiis suis vellet, desponsanda, ea lege, ut ex nuptiali pacto ampliſſima tam sua, quam conjugis suæ bona ei cederent, eorum usufructu duntaxat sibi, atque uxori suæ servato, nihilominus hæ nuptiæ suo caruere successu, quamvis pacta utrinque fuissent acceptata. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. CXXXII.

Diversa edicta ad publicæ pacis conservationem.

Sub idem tempus pro civilis administrationis utilitate varia promulgabantur edicta; quippe Cancellarius nomine Oliverius insignis legum, & æquitatis custos pluribus decretis publicæ singulorum securitati provide consuluerat: præprimis autem indictis etiam severissimis pœnis inhibuit, ne absque Regis licentia sclopeta breviora, vel arma ad nocendum parata deferantur, nec minus usum prohibuit longiorum palliorum, & largiorum caligarum, quibus ejusmodi arma occultari solebant; *Shuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

non deerant tamen, qui hæc fuiſſe interdicta ſpargerent ad preces Cardinalis Lotharingii, Viri alias timidi, qui cum ſibi multos infenſos eſſe ſciret, ſemper ſibi a ſuis hoſtibus periculum imminere pertimeſcebat. Paulo poſt inſuper fuerunt revocatæ omnes Patrimonii Regii alienationes perperam, & in fraudem factæ, licet penſionis, aut alterius cujusvis donationis nomine etiam ex meritorum proemio factæ fuiſſent, a qua tamen lege poſſeſſiones eæ excipiebantur, quæ regiis filiabus penſionis loco, aut in dotem datæ ſunt: inſuper ſub hoc decreto non fuerunt comprehenſæ aliæ donationes a Regibus conceſſæ, quæ tamen ſingulæ articulatim enumerabantur.

§. CXXXIII.

Equites Ordinis S. Michaelis creati.

Thuan. l. 23. Mezer. t. 5. d. 12.

Poſt hæc Guiſii, ut plures ſibi clientes devoverent, Regi Authores exſtitere, ut quosdam Ordinis S. Michaelis Equites crearet. Annuit Rex, moxque eorum octodecim cooptavit, qui numerus certe major erat, quam unquam ab Anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo nono, quo Ludovicus IX. hunc Ordinem inſtituerat, factum eſſe conſtat. Peractis hisce ſolemniis Rex Barrum venit, atque ibi, cum Catharina Medi-

Medicæa ejus Mater, ac Guiſii id ſuaderent, jam tum actum, ut Rex ſupremum jus, ac Imperium, quod in Barrenſi Principatu habebat, in Lotharingiæ Ducis ſororii ſui gratiam abdicaret: unde Franciſcus II., cum nimium facilis eſſet, atque ob ingenii ſui imbecillitatem hujus conſilii perverſitatem haud apprehenderet, Reginæ ſollicitationibus aquievit, editoque Regio diplomate omnibus in Barenſem Ducatum juribus ſeſe abdicavit, ſibi duntaxat reſervato fidelitatis juramento, homagio, ac jurisdictione. Poſtea Rex Barro Catalaunum ad Matronam, & inde fontem Bellaqueum proceſſit, ubi aliquo tempore ſubſtitit. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. CXXXIV.

Calviniſtæ Pariſiis ſevere caſtigati.

Interea ad reprimendam Calviniſtarum proterviam opportuna quærebantur media; nam hi indies audacia, & petulantia magis, magisque creſcentes ubique ſeditiones concitare, ac plena libertate in variis Provinciis ſuos conventus agere cœperant: ut ergo ejusmodi auſibus obviaretur, Franciſcus II. edictum promulgari juſſit, quod Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono die vigeſima tertia Novembris ad Pariſienſis Senatus tabulas *Belcar. com. l. 28. n. 37.*

Sæc. XVI. A.C. 1559. relatum fuit, eoque Rex severe caverat, ne cujuscunque generis conventicula, ac nocturni congressus fierent, in quibus sub Religionis obtentu (inquiebat Rex) scelera adeo abominanda perpetrantur, ut absque horrore ea memorare haud liceat. Insuper præceperat Rex, ut ædes, in quibus ejusmodi conventus fierent, solo æquarentur, nec ullo unquam tempore rursus exstrui permitterentur. Præter hæc sanxit, ut in quolibet Senatu Curia erigeretur, in qua nonnisi Religionis caussæ discuterentur quæ Curia vulgo ardens appellabatur, eo quod ibidem omnes hæresi suæ pertinaciter insistentes rogi supplicio punirentur: unde Santandreano Præsidi, atque Antonio Demochari hæreticæ pravitatis Inquisitori suum Religionis studium exerendi occasio præbebatur, ad quam rem administri erant Russangius, & Claudius David aurifices, necnon Georgius Renardus sartor, qui olim novam sectam professi, jam vero ad Ecclesiæ sinum reversi, plures Calvinistas accusabant, eorumque crimina omnino atrocia, & maxime infamia detegebant. „Nos, ajebant, cum forte in ædibus „cujusdam advocati in Mauberti platea, „quo magnus virorum, ac fœminarum „omnis conditionis numerus confluxe„rat, ejusmodi conventus haberetur, illi „inter-

Sæcul XVI. A.C. 1559.

„interfuimus, ubi & poſt appoſitum, at„que paſchalis agni inſtar a ſingulis de„guſtatum porcum lactentem, ſublato „lumine cuncti in vagam libidinem ef„fuſi ſunt.„ Itaque hi accuſatores ad Cardinalem Lotharingium deducuntur, qui illos coram Regina Matre ſiſti voluit, ubi mox quoque Advocatus, in cujus ædibus hæc conventicula fuere celebrata, unacum conjuge, & filia ſua comprehenditur, eorumque audiuntur teſtes, qui tamen mendacii, ac calumniæ convicti fuere: nec tamen propterea inultum remanebat eorum crimen, prævalente adverſus accuſatorum innocentiam publico odio, quapropter ex iis, qui hisce conventibus intererant, plurimi in vincula conjecti fuere.

§. CXXXV.

Famoſi Calviniſtarum libelli contra Franciæ regimen, eorumque confutatio.

Calvini Sectatores, quamvis iſta crimina ipſis perperam imputata potius juſta defenſione, atque intra debitæ moderationis limites diluere debuiſſent, proterve infames prorſus libellos contra Reginæ, & Guiſiorum Principum auctoritatem divulgabant, petulanter effutientes, quod nullum eis Re- *Thuan. l. 23.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

gnum administrandi jus suffragetur, sed hanc potestatem per vim, ac contra leges exclusis regii sanguinis Principibus usurpassent. Ergo Guisii ad sedandos seditiosos hosce rumores non jam verba, sed remedia magis efficacia adhibebant, & necessarium fore existimabant, quod potius ad suum ipsorum, quam Regis præsidium solitis excubiis etiam Italos adjungerent: cum vero hisce libellis etiam Reginæ Matris auctoritas suggillaretur, hinc Joannes Tillius Curiæ Protonotarius juris Gallici apprime gnarus edito libello, cui *de Regis Majoritate* nomen indidit, frivolas hæreticorum rationes confutabat, ac pleraque statutorum municipalium capita compilabat, quibus demonstratur, apud Gallos tutelam fere ingruentibus pubertatis annis finiri, neque ultra decimum quintum annum extendi, ut sic semper licitum fuerit, ac liceat Regibus Franciæ in ea ætate illos, quos vellent, summæ rerum præficere, & consiliarios penes se habere. Dein prolatis pluribus exemplis demonstratum ibat, Regni tutelam non semper ad proximum agnatum delatam fuisse.

Porro postremum argumentum ab edicto Caroli V. Franciæ Regis petebat, addebatque, durum alioquin videri, quod Rex ad id, quod Regni legibus, ac per se pos-

possit, externorum facere ac finitimorum arbitrio consilium sibi deligat: in eo haud obscure Protestantes fugillabat, qui Germaniæ Principes Confessionis Augustanæ socios sollicitaverant, ut se rebus Gallicis interponerent, eo fine, ut legitimum in Gallia consilium constitueretur. Postea infectabatur aperte Protestantes, atque inprimis illius scripti auctorem, quem Achitophelem alterum appellabat, necnon omnes horum tumultuum, ac rumorum Auctores, Ministrosque, ac tubicines seditionum nominabat, adversus quos tanquam Sectarios arma jure sumi posse dixit. Sæcul. XVI. A.C.1559.

§. CXXXVI.

Judicii acta contra Annam Burgum, ceterosque Senatores continuata.

Interea Guisii Principes nil magis efficax, ut Catholicos ad sua studia pertraherent, censebant, quam si ab ipsis Annæ Burgi, ac ceterorum, qui carcere detinebantur, Senatorum caussa urgeretur, cum se hoc facto vulgi gratiam captare, & invidiam de suo violento dominatu amoliri arbitrarentur. *Thuan. l. c.*

Porro Burgus, cum se suorum judicum arbitrio relictum cerneret, porrecto libello supplici superioris Curiæ Judices *Varillas hist. de F. an II. p. 357. & suiv.*

Sæcul. XVI. A C. 1559.

dices acceptare recusabat, caussatus, quod hi soli hanc caussam dijudicandi facultate carerent, & Ægidius Magister primus illius Præses ipsum de multis criminibus perperam accusaret. Ad hæc Cancellarius Olivarius accusatum omnino audiendum, & recusati judicii rationes esse discutiendas lata sententia pronuntiabat, quinimo huic reo celebrem quemdam Advocatum nomine Marillacum pro tuenda sua caussa concessit.

§. CXXXVII.

Burgus errorum suorum revocationem simulans.

Itaque Marillacus præprimis Burgum hortabatur, ut nonnihil ea, quæ interrogatus adversus fidem Catholicam durius responderat, moderaretur, simulque corrigeret illa omnia, quæ ejus Judices in ipsius fidei professione haud quaquam toleranda edixerunt; insuper eum monebat, ut promitteret, se Advocati sui pro ejus caussa perorantis sermones minime interrupturum. Hæc pollicebatur Burgus, quapropter Marillacus prosperi successus spe elatus omnes eloquentiæ suæ fontes exhaurire videbatur, ut clienti suo patrocinari posset: præcipue vero illum iniquo modo fuisse carceri mancipatum, ac sententias,

tias, & priora edicta in eum pronuntiata, esse nulla comprobare nitebatur, denique judicum animis ad miserationem inclinatis sermonem suum absolvit, sui clientis nomine petens, ut rursus in Ecclesiæ sinum reciperetur: cum ergo ipsemet quoque Burgus hanc sibi mentem esse assereret, duo Senatores ad Regem deputabantur, qui eundem de rei conversione, fictitia licet, certiorem redderent, ac totius societatis nomine illius clementiam implorarent. Sæcul. XVI. A C 1559.

§. CXXXVIII.

Idem a Calvinistis ad pristinos suos errores revocatus.

Verum Calvinistæ, cum hanc socii sui mutationem sibi funestam fore pertimescerent, subdole quemdam suæ sectæ Ministrum nomine Joannem Malonum olim Carmelitam ad carceres immittunt, atque per hunc Burgum, ut in sententia sua persisteret, nec turpi tergiversatione Dei caussam desereret, hortabantur, eumque simul monebant, ut in Deo, qui ipsum minime deserturus esset, nec in hominibus præsidium reponens perseveraret, neque vitam temporariam sempiternæ beatitudini præferret: insuper ei suggerunt, quod tunc, si constantiam, animique firmitatem retine- *Thuan. l. 23. n. 5.*

Sæc. XVI. A.C 1559.

ret, illum Judices, quantumvis infesti, minime damnare ausuri forent: si vero Deus aliter decrevisset, maneret ei æterna gloria, cum ipse coram Deo cum Angelis in Beatorum cœtu triumpharet, ac apud homines egregium virtutis omnibus etiam amplissimis promissis anteferendæ exemplum relinqueret: hinc sollicitationes amicorum missas faceret, qui corpori ejus, non autem animæ, & existimationi consulerent, quin potius se constanter ad certamen forti, & intrepida conscientia capessendum accingeret. Prævaluere adversus amicorum consilia hæ voces, & Burgus mutata animi sententia scriptis ad Parisiensem Curiam literis testabatur, se non vitæ conservandæ, ac producendæ caussa his juris remediis usum, sed id factum, ne quid prætermisisse videretur, quod ad jus suum tuendum pertineret, & ut, quo sæpius caussa discussa esset, eo magis veritas illustraretur: igitur porrecto Curiæ libello priorem confessionem ut ambiguam revocavit, & novam prorsus cum Genevensi consonam proposuit, in qua vehementer contra Pontificem debacchatus est.

§. CXXXIX.

Minarius Præses e Palatio domum redux sclopeto trajectus.

Sub

Sub idem ferme tempus Rex literas acceperat, quibus Fridericus Palatinus Elector pro Burgo vitæ gratiam summis precibus exorabat, rogans, ut hunc Senatorem ad Palatinatum mittere vellet. Huic Electoris petitioni fors Rex acquievisset, nisi inopinatus eventus extremum illius, pro quo deprecabatur, supplicium maturasset; nam non multo post Antonius Minarius Præses, dum e Palatio domum obscura jam nocte rediit, die decima octava Decembris insidiis exceptus sclopeti ictu trajicitur, atque idem quoque fatum Ægidio Magistro, & Santandreano itidem Præsidibus parabatur: cum vero Minarius alioqui solutioris vitæ homo a Burgo tanquam suspectus fuerat rejectus, atque is judicium prosequi vellet, hinc accusatus adversus eum concitatus ajebat: nisi rogatus sponte abstineret, fore, ut ex alia caussa coactus judicio non interesset. Hæc verba a præsaga potius, quam conscia mente profecta credebantur, ita tamen recepta, quasi Burgus de hoc homicidio aliquid cognovisset: de cetero, quamvis hujus cædis Auctores nunquam detegi potuerint, casus tamen iste maturando Burgi supplicio ansam dabat; verebatur enim Cardinalis Lotharingius, ne Rex Palatini Electoris precibus expugnari se pateretur, atque in ejus gratiam Burgum

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Thuan. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1559

gum liberaret: quapropter judicium urgebat.

§. CXL.

Burgus ad laqueum, & rogum damnatus.

Thuan. l. c. Spond. n. 27.

Itaque tertio post die Burgus lata in eum sententia ad laquei, rogique supplicium condemnabatur: cum autem hoc judicium coram illo recitaretur, nullum perturbati animi signum edebat, affirmans, quod sincera mente ignosceret judicibus suis, qui eum juxta conscientiam Dei judicassent: conversa tamen ad ipsos Judices oratione tandem commotior in hæc verba desiit; „Jam „tandem ignes vestros, & incendia re„stinquite, atque ad Deum emendata „priori vita mentes convertite, ut pec„cata vobis condonentur, ac delean„tur: iniquus derelinquat viam suam, „omissisque perversis consiliis ad Domi„num convertatur, & ipse ejus misere„bitur: vos vero vivite, & valete, o Se„natores, & in Deo, ac de Deo indesi„nenter cogitate: ego libens ad mortem „pergo.„ His dictis plaustro impositus, ac valida ducentorum Equitum, ac quadringentorum peditum armis instructorum turma stipatus ex Palatii carceribus ad S. Joannis plateam, ubi locus erat pro supplicio destinatus, deducebatur,

batur, atque eo delatus pauca ad populum, uti promiserat, prolocutus duntaxat edixit, quod Evangelii causa, non tanquam latro ad mortem duceretur. His dictis, ipse se veste exuit, & cum in altum attolleretur; aliquoties auditus est hæc verba pronuntiare. „Deus mi, ne me derelinquas, nec ego „te derelinquam:„ elisis mox laqueo faucibus corpus in ignem conjicitur die vigesima Decembris. Hunc exitum habuit Annas Burgus, cum triginta, & octo annos vixisset, Rigomagi præcipuo in Arvernis oppido natus ex honesta, ac locuplete familia, ex qua olim Antonius Burgus Franciæ Cancellarius sub Francisco I. prodiit. Ceterum hujus hæretici supplicium crebras extorquebat lacrimas ex eorum oculis, qui prævidebant, quod illius mors sanguinis in Francia ubertim effundendi dispendio progressu temporis ob hæreticorum seditiones constaret. Sæc. XVI. A.C. 1559.

§. CXLI.

Ceteri Senatores ad varia supplicia damnati.

Posthæc ceterorum Senatorum causa dijudicabatur, qui tamen eo facilius sese defendere poterant, quo longe cautius quam Burgus, in Mercuriali, ut vocant, judicio hæresis suæ venenum occul- *Thuan. l. 6.*

Sæc. XVI. A.C. 1559.

occultare ſatagebant. Hi numero erant quatuor, Euſtachius de Porta, Paulus Foxius, Ludovicus Faber, & Antonius Fumeus, quorum primus coram univerſo Senatu declarare jubebatur, quod ſuperioris Curiæ ſententiam contra hæreticos latam tanquam juri conſonam approbet, eamque omni reverentia acceptet. Alter, eoquod in pœnis diſcernendis diſcrimen adhibendum, atque eos, qui rem ipſam in Religionis myſteriis pernegant, gravius, quam illos, qui formam duntaxat, & modum inficiantur, eſſe puniendos cenſuiſſet, itidem omnibus Curiis convocatis declarare juſſus eſt, quod poſt Euchariſtiæ conſecrationem forma a materia ſeparari nequeat, hæcque conſecratio vera eſſe haud poſſit, niſi juxta Romanæ Eccleſiæ formam fiat. Huic ſententiæ inſuper additum, quod Foxius per integrum annum a Senatu arceretur. Tertius Ludovicus Faber proferebat quasdam corruptelas, quas in Religionem irrepſiſſe contendebat, atque ad illas penitus extirpandas Synodum, in qua plena eſſet agendi libertas, eſſe celebrandam ſuadebat: quamvis ecquidem hoc conſilio nihil magis ſanum videri poſſet, atque de primo articulo omnes etiam Catholici perſuaſi eſſent, circa alterum autem caput Hen-

ricus

ricus II. & Philippus II. in Cameracensi fœdere convenissent, ut ad dirimenda Religionis dissidia Oecumenici Concilii celebratio impetraretur, nihilominus Ludovicus Faber veniam a Deo, Rege, ac justitia implorare, & per quinquennium a Senatu abstinere jussus est, addita quingentarum librarum francicarum multa, quæ in pauperes erogandæ forent. Denique quartus nomine Antonius Fumeus a suo scelere absolutus nulla adjecta pœna dimittitur, eoquod Joannes Parthenæus Subsiæ Princeps, ac Reginæ Matri percarus tam impense pro eo apud eandem deprecaretur, ut illum etiam a judicii severitate eriperet. (*) Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. CXLII.

(*) Immerito Continuator Fabrum purgare nititur, falso exponens, quod omnes Catholici *abusus in Religionem* irrepsisse fassi fuerint, & Synodum talem, qualem Faber, atque omnes hæretici tum petebant, celebrari ambo Reges decrevissent: cum vero Continuator hæc ex Thuano descripserit, illius verba hanc in rem adducere haud inconsultum erit, ut Lector exin cognoscere queat, quam audacter Continuator Scriptorum testimonia depravare soleat: Itaque Thuanus, licet ipse hæreticis semper favere, ac summis Pontificibus infensus esse videatur, rem tamen majori cum integritate ita ennarrat:

Faber

Sæcul. XVI. A C 1559.

§. CXLII.

Omnes de hæresi suspecti severe puniti.

Thuan. l. c. Quamvis isti hæretici his pœnis fuerint mulctati, nec tamen propterea deerant nonnulli turbidæ indolis homines, qui Minarii Præsidis cæde irritati Guisianos Principes sollicitabant, ut de omnibus hujus sceleris auctoribus, aut consciis, vel de eo suspectis promeritas pœnas sumerent, ac præprimis Procurator Regius Franciscum II. certiorem reddebat, quod Calvini Sectatores de spargendis huc illuc per urbem ignibus consilia nefaria iniissent, ut occupata in restinquendis incendiis plebe, inde captata occasione custodiarum publicarum portas effringerent, & cunctos ob

Faber libello Curiæ porrecto sibi miraculose revelatum dicebat, nam his verbis rem expresserat, ne quemquam nominare cogeretur, & ex eo illi periculum crearet, Santandreanum, qui judicio præerat, non solum singulos judices prensare, sed etiam intentato metu, ac minis eos a libere dicenda sententia deterrere, ac proinde, ut rejiceretur, rogabat, sed cum testes minime nominaret, tandem damnatur, quod perperam, ac temerario ausu dixisset, ad extirpandas hæreses Synodi œcumenicæ celebrationem optimum & unicum remedium esse, interim capitalibus pœnis in Sectarios minime animadverti debere.

ob hæresin vinctos liberarent. Hæc accusatio quamvis fors levi inniteretur suspicioni, Rex tamen Campoburgi, ubi tum agebat, diploma expediri jussit, quo Curiæ mandatum est, ut severe in suspectos animadvertat, & omni diligentia causis eorum judicandis sine intermissione incumbat: eapropter quatuor ex universo Senatu constitutæ extra ordinem Curiæ, quæ id negotii expedirent, brevique earum festinatione effectum est, ut carceres evacuarentur, aliis ad mortem damnatis, aliis crimen fateri, & veniam petere jussis, aliis vero relegatis, aut alio pœnarum genere multatis, quos inter etiam Robertus Fluardus, qui in carcere detentus Minarium Præsidem sicaria manu trucidasse accusabatur, tormentis subjicitur, quibus tamen cum veritas extorqueri non posset, ac aliunde satis validæ adversus eum probationes non adducerentur, libertati restitutus est. Sub idem quoque tempus quidam Principum Guisiorum emissarius nomine Julianus Firmius, qui plures literas deferebat, prope Campoburgum occidebatur, cujus nece Guisiorum animi vehementius accendebantur: interim Regina Francisci Mater, & Guisii Principes vel maxime eo ex capite offendebantur, quod mentio a nonnullis fieret

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

de celebrandis Regni comitiis; verebantur enim ambo, ne Comitiorum auctoritate in usum revocata, ipsorum potentia imminueretur: quocirca eos, qui ordinum conventus urgebant, tanquam perduelles, ac seditiosos insimulabant.

§. CXLIII.

Hæreticos detegendi modus in Francia excogitatus.

Thuan. l. c. Mezeray abrege chron. t. 5. p. 22.

Ut autem illi, qui opiniones Religioni Catholicæ adversas fovebant, certius dignoscerentur, hinc in omnibus urbibus præcipue autem Lutetiæ Parisiorum erigebantur per vicos, & compita Beatissimæ Virginis, ac Sanctorum imagines, ad quas omni cultu exornatas candelæ interdiu accendebantur, ac populus, puerique lytanias, aliasque preces decantabant: apponebantur etiam per viam gazophylacia, seu arculæ, ubi cum forte aliqui transirent, ibi pecuniam, ut cereri, ac candelæ in eum usum coemerentur, erogare importunis hominum ad id destinatorum petitionibus cogebantur, quod tributum si quis pendere recusaret, aut eas imagines, quin illas salutaret, quamvis inadvertenter pertransiisset, in eum tanquam suspectum confestim impetus a plebe fiebat, ac benigne is secum actum puta-

putabat, si duntaxat pugnis cæsus, aut pedibus in cœno conculcatus, de cetero salva vita, in carcerem truderetur. Sæcul XVI. A.C 1559

Verum Ecclesiastici, quibus sanior de ejusmodi rebus sensus erat, hosce abusus deplorabant, quapropter, ne similes corruptelæ augerentur, non deerant plures, qui hasce imagines, quotquot poterant, a plateis ablatas in Ecclesiis collocarent: nihilominus ad mala, quæ ex mutuo horum ardore utrinque oriebantur, penitus repellenda ejusmodi remedium nimis infirmum erat, atque insuper immodica severitas, qua de hæresi levi etiam ex caussa suspecti, aut sectatoribus faventes continuo vexabantur, ad id unice conducebat, ut Calviniste vehementius exacerbati magis, magisque in rabiem agerentur, ac vindictæ libidine accensi tantum curas eo intenderent, ut Franciam jamjam graviſſimis tumultibus immersam adhuc majoribus malis affligerent.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CLIV.

PAULUS IV. PONT. MAXIMUS, FERD. I. OCC. IMP.

§. I.

Summus Pontifex de prava ſuorum Nepotum adminiſtratione admonitus.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Thuan. hiſt. l. 23. Pallav. hiſt. Conc. Trid. l. 14. c. 7. num. 1. Rayn ald. hoc ann. num. 30. & ſeq.

Quamvis Paulus IV. ſummus Pontifex ob pacem cum Hiſpanis conciliatam a pluribus curis eximeretur, vehementer tamen obſtupeſcebat, dum de ſingulis corruptelis, quibus ejus Nepotes durante bello Romanam urbem infecerant, articulatim certior reddebatur, quapropter hiſce malis remedium opponere, ſuarum partium eſſe putabat, hinc primo querelis, quas ſubinde contra Caraffas effundebat, ſuam indignationem oſtendit; cum igitur Pontifex pronam haſce corruptelas tollendi voluntatem demonſtraret, non pauci eorum, qui hucusque aut Papam cœco

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

cœco in Nepotes affectu captum, aut siniſtris ſuſpicionibus præventum exiſtimantes animi ſui conſilia detegere non audebant, jam nunc libere mentem ſuam pandebant, atque inter ceteros præcipue Jeremias Regularium Theatinorum Alumnus propitia, quam ipſi pius Pontificis animus polliceri videbatur, occaſione uti feſtinabat, hinc Paulum IV. accedens tam gravi verborum pondere adverſus Caraffarum agendi rationem declamabat, ut Pontifex oculos, quos hucusque hac in cauſſa ferme clauſos tenebat, ſenſim magis, magisque adaperiret, & ſuorum Nepotum veſtigiis preſſius inſiſteret, unde factum, ut brevi abuſus, quos hucusque ignorabat, compertos haberet; cum vero Cosmas Florentiæ Dux præ ceteris majorem querendi anſam haberet, ſeſe illis, qui Caraffas accuſabant, adjunxit: quapropter cum plures, atque etiam non paucos Eccleſiaſticos in carcere detineret, & tandem ſeſe ab invidia, quam ſibi iniqua hac violentia accerſerat, liberare vellet, Papam, prout jam antea ſæpius fecerat, rurſus ſollicitabat, ut quosdam Viros morum probitate conſpicuos nominaret, qui accuſatorum cauſſam dijudicarent. Ad hæc Dux ægerrime ferebat inſolentiam Caraffarum, cum haud eſſent contenti,

Sæcul. XVI A C. 1559.

quod in Ecclesiæ ditionibus cuncta sus deque verterint, sed insuper etiam per universam Italiam, ac præcipue in Etruria Xenodochiis, Monasteriis, atque Ecclesiasticis gravia tributa ex propria auctoritate imposuerint: eapropter Cosmas Florentiæ Dux Boniano Bonfiliacio oratori suo negotium dederat, ut ea de re querelam apud Pontificem institueret: verum ne ille ad colloquium admitteretur, sedulo hucusque effecerant Caraffæ, quo factum est, ut Cosmas per literas id tentaret, quæ a Cardinale Vitellio Caraffarum fastum, & insolentiam exoso, Pontifici redderentur. Vitellius hac sibi injuncta provincia tam integra fide fungebatur, ut Papa vix perlectis hisce Ducis Florentini literis mox præterita, quæ eidem Guisius Dux, & Jeremias dederant, monita in memoriam revocaret, atque accersito Jeremiæ præciperet, ut ex Cardinale Vitellio Caraffensium consiliorum gnaro rei gestæ, atque accusationum veritatem plenius intelligeret, atque ad Papam sincere referret.

Thuan. l. 22. Pallav. n. 3.

§. II.

Pontifex plura sibi data monita in mentem revocans.

Pallav. l. 14. c. 7. n. 2.

Insuper Papa ad sedulam hanc in Nepotes suos inquisitionem potissimum alio ex ca-

capite ſtimulabatur; contigerat enim, quod die quinta Januarii, Paulus IV. apud Sacræ inquiſitionis Cardinales ad ſuum cubile convocatos quereretur, quod ipſorum nemo ad eum retuliſſet, neſcio, quale improbi exempli factum ante quatuor dies a Montano Cardinale commiſſum, cum tamen illud Purpuræ amiſſione caſtigari mereretur: at eam noxam Pacecus tum præſens excuſare ſatagebat, oſtendens, quod hæc culpa non tantum ſupplicium commerita fuerit: Attamen Pontifex Religionis æſtu ſuccenſus, has in voces exclamans prorupit: *Reformatio! reformatio!* Has voces Papa alias ſæpius ingeminare conſueverat, mox tamen Pacecus ſubjecit: „Sanctiſſime Pater, oportet reforma„tionem a nobis inchoare.„ Satis intellexit Pontifex, quid ſibi vellet ea vox *a nobis*, cum haud oblitus eſſet eorum, quæ alio tempore ipſi expoſuerant idem Pacecus, & Cardinalis S. Jacobi, dum actum fuit de promovendo ad Epiſcopatum Caraffa: porro ex eo etiam Pontifex plus fidei huic tacitæ admonitioni tribuit, quod eundem Caraffam Nepotem ſuum non ita pridem ægrotantem inviſens, homines quosdam apud illum repererit, quos omnis corruptelæ, laſciviæque inſtrumenta cenſebat. Ceterum magis adhuc irritabatur Pontifex, Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

eoquod Cardinalis Caraffa Pallianam ditionem Philippo Regi per ſuum fratrem ea lege, ut æqua compenſatione damnum repararetur, antea promiſiſſet, atque ob id jamjam Joannis Baptiſtæ Carbonis fidei, & cuſtodiæ eam committere, totumque negotium inſcio Papa cum Albæ Duce perficere auſus fuiſſet.

§. III.

Nepotes, eorumque Amici Roma exire a Papa juſſi.

Thuan l. c. Spond. hoc ann. Ciacon. t. 3. p. 812. num. 1. Pallav. l. 14. c. 7. n. 4.

Itaque Pontifex ſepoſito omni, quo hucusque erga Nepotes ſuos potiſſimum ferebatur, privati ſtudii affectu die vigeſima ſeptima Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono Purpuratorum Senatum numero ſat conſpicuum convocabat, ac præter Cardinales etiam adeſſe jubebat Salvatorem Pacinum, Epiſcopum Chiſinum Romæ Gubernatorem, Datarium, Boncompagnum Apoſtolicæ Cameræ vices gerentem, Petrum Joannem Aleotum Forolivienſem Antiſtitem, & Aloyſium Lippomanum ad Eccleſiam Bergomenſem antea translatum, una cum illis, qui ipſi a ſecretis erant: Accerſebat inſuper ærarii Pontificii Procuratorem, atque inter Proceres Romanos Camillum Urſinum a Nomento, qui Neptem ſuam uxorem duxerat.

Præ-

Præsentibus his omnibus Pontifex huic confessui initium dabat prolixo sermone, quem sæpius profusis lacrimis interrumpebat, ac male actam Nepotum suorum vitam detestatus multas eorum noxas detexit, & hujusmodi pronuntiavit decretum, quod a tribus, qui sibi erant a secretis, Lippomano, Floribello, & Berengo conscribi, & a Gubernatore, Cameræque vicem gerente promulgari jussit. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

Porro in hoc decreto sancitum, ut Papæ Nepotes infra duodecim dierum spatium unacum omnibus familiis, uxoribus, ac prolibus Roma excederent, Cardinalis vero Caraffa Bononiensi Legatione, omnibusque officiis, & dignitatibus amotus in Lavinianam ditionem, ejus autem frater Palliani Dux in Gallesium, oppidum prope romanam urbem a Julio Rovereo emptum relegaretur, atque insuper Pontificii exercitus, & Apostolicæ classis imperio spoliaretur, denique Montisbelli Marchio in suam ditionem, quam in Æmilia possidebat, secedere jubebatur, ac singuli etiam, ne ab exilii sui locis exirent, prohibebantur, indictis etiam pœnis adhuc severioribus, si Papæ mandatis morem gerere detrectaverint.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. IV.

Pontificis responsum ad Cardinales pro Nepotibus deprecantes.

Pallav. & Thuan. l. c.

Non deerant Cardinalium nonnulli, qui Pontificem placare, ejusque Nepotes excusare nitebantur: verum cunctis, ne unquam de indulgenda ipsis venia cum eo agerent, severe interdixit, & postea ad Ranutium Farnesium Cardinalem, qui tum præsens erat, conversus, vultu ad severitatem composito dixit: „consultius egisset Avus tuus „Paulus III. si meo exemplo Nepotum „suorum affectum pastorali muneri, & „officio postposuisset, ac severa in Pa„trem tuum animadversione instituta „ipsius scelera, & abominandas libidi„nes, quarum horrore orbis universus „fremebat, impunitas non sivisset„ Igitur Pontifex adulatorias Cardinalium pro Caraffis deprecantium voces aversatus, longe acerbiora, nisi quamprimum omnes urbe excederent, minabatur.

Postea omnes, quibus ejus Nepotes aliquos magistratus, & munia publica demandarunt, dignitate, ac loco amovit, quosdam etiam in carcerem conjecit, & novos in eorum locum suffecit: insuper nova vectigalia utpote se ignaro indicta abolevit, & urbis, ac Palatii custodiam Camillo Ursino Nomentano com-

commendavit, in cujus mox demortui locum Antonium Urſinum Gravinæ Ducis fratrem ſublegit, & triremium præfecturam Flaminio Urſino commiſit. Retinuit tamen Pontifex e ſuis Alphonſum Cardinalem Caraffam, qui Neapolitanus Cardinalis ab illius Urbis Eccleſia, quam adminiſtrabat, appellabatur, eratque Filius Marchionis Montisbelli, proin Papæ Nepos. Hic Alphonſus, decimum octavum ætatis annum haud prætergreſſus erat, nihil tamen habebat juvenile præter ætatem, de cetero ſenum prudentia eminebat, quapropter a Papa in Cardinalem creatus Cameræ Apoſtolicæ adminiſtrationem obtinuit, ita tamen, ut a viris doctrina, peritiaque præſtantibus res publicæ adminiſtrarentur, cujus rei gratia Pontifex tribunal conſtituit, a quo ortam dicunt Curiam, quæ nunc Romæ a Conſultatione nomen accepit, ubi commune regimen univerſæ ditionis Eccleſiaſticæ hodiedum exercetur. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. V.

Tribunal ad occurrentes controverſias rite dijudicandas inſtitutum.

Præterea ſummus Pontifex Collegium viginti Cardinalium, & inferiorum aliquot officialium Palatinorum conſtituit, qui in publico conſeſſu ſemel per ſingu-

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

singulas hebdomadas instituto una cum ipso omnes Pontificiæ ditionis controversias cognoscerent, ut hac agendi ratione se æquum, justumque exhiberet, & omnium præteritorum criminum, quæ ejus Nepotes perpetrarunt, culpam ex eorum malitia fuisse commissam ostenderet: cum vero jam octogesimum quartum ætatis annum explesset, atque adversa premeretur valetudine, ac proin ejusmodi conventibus interesse haud posset, hinc Tranensem, Spoletinum, ac Consiliarium Cardinales delegit, qui ejus vices obirent, & causas summa potestate cognoscerent: insuper edictum proposuit, vi cujus pollicebatur, quod iis, qui Magistratuum, ac præfectorum injuria damni aliquid, fraudisve passi fuissent, ex æquo jus redditurus esset.

Denique tanta assiduitate, & vigilantia Ecclesiæ regimini incumbebat, ut nonnullis solemne esset dicere, quod primus Pontificatus sui annus ab ea die numerandus esset, qua Nepotes suos Roma expulsos omni rerum administratione privaverat.

§. VI.

Pontificis studium in restaurando Inquisitionis tribunali.

Onuphrius in Paul. IV.

Præterea non sine intimo animi sui dolore percipiebat Pontifex, quod nova

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

nova hæresis in Francia, & Belgio altiores ageret radices; cum vero ambos Reges Henricum II. & Philippum errorum progressibus sese opponere, non sine jubilo intelligeret, hinc illos per Sedis Apostolicæ Nuntios identidem ad immotum fidei conservandæ studium sollicitabat, eorumque Oratores stimulari curabat: cum vero Inquisitionis tribunal ad hoc negotium remedium maxime opportunum, imo unicum contra hæreses antidotum censeret, ac Synodi celebrationem in ea rerum vicissitudine, prout in prioribus annis evenisse demonstrabat, nonnisi ad augendum malum conducere crederet, hinc unice hujus Tribunalis severitatem adhiberi voluit, totumque se huic sacræ Inquisitionis muneri sacravit, quem in finem eam in omnes hæreticos severe exerceri præcepit, ac præprimis hujus Curiæ Præsidem constituit Michaelem Gislerium Alexandrinum nuper a se in Cardinalium Collegium cooptatum, qui postea assumpto Pii V. nomine Pontifex renuntiatus est. Postea Paulus Pontifex præcepit, ut in hoc tribunali non modo hæresum crimina, sed aliqua etiam scelera, quæ Inquisitorum jurisdictionem excedere videbantur, agitarentur: denique severa Constitutione die decimo quinto Februarii edita omnes censuras, & pœ-

Thuan. l. c. Spond. hoc ann. u. 2. Bullav. t. 2. in Paul. IV. Const. 19.

Sæcul. XVI. A.C. 1559

& pœnas a ſuis Prædeceſſoribus contra hæreticos latas, necnon cuncta Canonum, ac Conciliorum decreta innovabat, declarans, *quod omnes Prælati, Principes, etiam Reges, & Imperatores, qui in hæreſin incidiſſe convicti fuerint, vel in hæreſin incident, ſint eo ipſo absque alio juris, aut facti miniſterio ſuis beneficiis, Principatibus, Regnis, & Imperio penitus, ac perpetuo privati, ita ut nullo unquam tempore ad eorum priſtinum ſtatum reſtitui poſſint, niſi apparentibus veræ pœnitentiæ indiciis, efficianturque eorum bona juris, & proprietatis eorum Chriſtianorum, qui illa primo occupaverint, ac denique etiam S.R.E. Cardinales in hac conſtitutione comprehendantur, & iisdem pœnis ſubjaceant.*

§. VII.

Ejusdem Pontificis Conſtitutiones contra Hæreticorum libros, Religioſos, aliosque.

Paulus IV. lib. Brev. ſign. n. 2895. p. 474. Spond. n. 3. Onuphr. l. c.

Cum hæreſis ſeſe pariter per Hiſpaniam diffundere inciperet, idem ſummus Pontifex eodem Menſe aliud edidit diploma, in quo indultam quibusvis Theologis, etiam Epiſcopis, vel Cardinalibus, libros hæreticorum legendi poteſtatem revocavit, librosque hujusmodi a quoquam retineri, aut aſſervari vetuit. Aliam inſuper promulgavit Conſtitutionem, in qua Talmudi libros

libros legi prohibuit, cum in illis nomen Jesu cum Blasphemia & ignominia nominaretur. Pariter idem Pontifex Episcopos, ut ad suas Ecclesias regendas proficiscerentur, compulit, licet ea res tum plerisque durior videretur: præterea formulam Confessionis fidei, quam Episcopi recens creati profiterentur, prorsus eximiam edidit, quæ hodiedum est in usu. Insuper eos, qui Monasticam, seu Religiosam vitam semel professi erant, in cœnobia, unde quacunque de caussa exierant, nulla excusatione admissa, regredi præcepit: ita, ut illi, qui parere recusarent, excommunicationis vinculo adstringerentur, & Sacerdotia, quæ obtinerent, Sedi Apostolicæ cederent: obtemperare vero detrectantes, ut ab aliis internoscerentur, pileo, aut galero nigro, duas lineas albas ex tela confectas imponerent. In eo edicto exequendo severe adeo, atque acerbe egerat, ut complures in Pontificiis ditionibus satellitum manu in vincula truderentur, alii vero ad triremes deducerentur. Porro illi, qui huic edicto morem gerere renuebant, tutissimum perfugium sibi Venetiis selegerunt, ad quam civitatem plusquam triginta illorum millia confugisse dicuntur. Denique Pontifex, cum audiisset quod nonnulli Episcopi, & Archiepisco-

Sæcul. XVI. A. C. 1559

Sæc. XVI. A. C. 1559.

episcopi ex diversis Ordinibus assumpti dignitates, & officia suorum Ordinum aucuparentur, ut sub hoc prætextu sese a residendi onere eximerent, hinc sanxit, ut omnes, quicunque munus consecrationis semel adepti fuissent, & postea dimissis Ecclesiis ad ordines suos redire permitterentur, nequaquam ad ulla eorum officia, & dignitates admitterentur, sed Ordinis sui regulam sicut ceteri Religiosi servarent.

Edidit insuper aliud diploma ad Hispalensem Archiepiscopum die quarta Januarii datum, in quo præcepit, ut omnes hæretici, etiamsi relapsi non essent, capitali tamen supplicio afficerentur. Pariter die decima octava Februarii datis literis Granatensis Regni Inquisitores vehementer urgebat, ut severis pœnis animadverterent in Sacerdotes improbos, qui nonnullas mulieres, quæ veniam in sacro tribunali petituræ accedebant, ad impura flagitia sollicitarunt.

§. VIII.

Episcopatus in variis locis stabiliti.

Thuan. l. 22. Spond. n. 4.

Idem Pontifex etiam Romani populi penuriam magno pietatis exemplo levavit, tritici robro, quod mensuræ genus est, octo aureis empto, & egenæ plebi quinis divendito, qua liberalitate quin-

quinquaginta aureorum millia abſumpſit. Eodem tempore & id memoria dignum ab eo actum eſt, quod in aliquot Indiarum oppidis, quæ Luſitaniæ Regi parent, ſedes Epiſcopales conſtituerit, Malacæ & Cochini: Goenſem vero Epiſcopatum ab Archiepiſcopi Uliſiponenſis obedientia ob locorum longinquitatem exemerit, eamque Metropolitanam fecerit, erectis novis Epiſcopatibus, ex quibus Epiſcopum Malacenſem, & Cochinenſem illius ſuffraganeos eſſe voluit. Ceterum Goæ præter Cathedralem Eccleſiam ſeptem dantur Parochiæ, pluraque Monaſteria, ibidemque Jeſuitæ vulgo Pauliſtæ nuncupantur, eoquod ampliſſimum illorum Templum ſit divo Paulo ſacrum, nec ibi etiam præfati Patres pileis, aut oblongis, prout in Europa ſolent, vittis, ſed quibusdam utuntur capitiis, quæ vix non ſpeciem pilei absque ora, ſeu ſolum pilei cavum præſeferunt: Præterea iidem Patres quinque ibidem habent Collegia, eaque ſunt D. Pauli, ita dictum boni Jeſu Collegium, Seminarium, nec non Profeſſorum, & Novitiorum Domus. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. IX.

Philippi II. conſilium de novis Epiſcopatibus in Flandria erigendis.

Sæc. XVI. A.C. 1559.

Insuper Paulus IV. novos instituit Episcopatus in Belgio, quod Philippi Regis imperio obnoxium erat, atque eo tempore nonnisi duos Episcopatus scilicet Cameracensem, & Ultrajectinum numerabat, quorum primus Archiepiscopo Rhemensi, alter vero Colonienſi subjiciebatur: porro præter hos erant adhuc intra Franciæ Regnum duo alii Episcopatus, Atrebatensis, & Tornacensis. Equidem Episcopatuum numerum augere jam olim Philippus bonus Burgundiæ Dux tentaverat, ac postea Carolus V. ad opus deducere moliebatur, dum hujus ditionis regimen immutare, atque septendecim illius Provincias ad unicum regnum Hispanico sceptro obnoxium reducere statuebat, cum ad hoc ab ipsis incitaretur Hispanis, quorum plurimum intererat, ut eorum Rex omnes Belgii Provincias pro summo imperio sibi subditas teneret, cum antea tanti Principis auctoritas per particularia harum Provinciarum privilegia arctis nimium limitibus circumscripta videretur, attamen nec hoc, nec novos Episcopatus instituendi consilium ad exitum deducere poterat Carolus, assiduis, quibus involvebatur, bellis præpeditus, nihilominus hujus rei curam sedulo commendabat Philippo filio suo, postquam ei suarum ditionum regi-

regimen cesserat: ejusmodi enim conjunctionem Philippus oppido necessariam censebat, ut hac ratione Calvinianæ hæresis venenum latius per Belgium serpere prohiberet: præcipue cum aliunde satis probe intelligeret, quod Carolus V. ejus Pater nunquam in Belgio Inquisitionis tribunal erigere potuerit, quamvis in Flandria natus esset, Flandrique illum majori, quam quemcunque alium Principem, veneratione coluissent: cum ergo desperaret, quod id alius Princeps a Flandris obtinere posset, hinc aliud medium, quod præ ipsa Inquisitione magis expeditum esset, adinvenire oportebat. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

Eapropter inter cetera Granvellanus Cardinalis proponebat, quod nihil hanc in rem melius conduceret, quam auctus Episcopatuum numerus, eoquod hoc medium una ex parte ad præstitutum finem recta tenderet: altera vero ex parte Flandris pergratum foret, cum hac ratione ab exterorum, quibus antea in Sacris subjecti erant, jurisdictione eximerentur: quapropter approbata Granvellani propositione, Regis Catholici, suorumque Belgii subditorum nomine Sedi Apostolicæ supplex libellus porrigitur, in quo postulatum, ut Cameracensis, & Trajectensis Sedes ad Archiepiscopatus eveherentur,

Sæc. XVI. A. C. 1559

tur, necnon instituto Mechlinienſi Archiepiſcopatu per varias urbes novi Epiſcopatus erigerentur.

§. X.

Tredecim Epiſcopatus in Belgio erecti.

Onuphr. l. c. Flor. Vander Hardt de initio tumult. Belg.

Cum ergo Philippi Regis petitio Romæ æqua non minus, ac pia haberetur, Pontifex hanc in rem die vigeſima octava Aprilis Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono diploma edidit, vi cujus huic Principi conceſſit, ut tredecim novi Epiſcopatus erigerentur Mechlinienſi Metropolitano ſubjecti, iique erant ſequentes, Antwerpienſis, Sylvæ-Ducis, Gandavenſis, Brugenſis, Iprenſis, Audomarenſis, Namurcenſis, Harlemenſis in Hollandia, Middelburgenſis in Zeelandia, Leowardienſis, & Grüninganus in Friſia, Ruremundanus, & Deventinanus in Geldria.

Poſtea Pontifex Cameracenſem, Ultrajectenſem, & Melchlinienſem Epiſcopatus ad Archiepiſcopales Eccleſias evehens, in reliquis tredecim urbibus Sedes Cathedrales inſtituit, quas hac ratione trium Metropolitanarum ſuffraganeas eſſe voluit, & Cameracenſi quidem Metropolitanæ, Atrebatum, Tornacum anti-

antiquas Episcopales Ecclesias, ex novis vero Audomarum, & Namurcum subjecit: Trajectensi vero Archiepiscopali novas sedes Episcopales Harlemensem, Deuentriensem, Leovardiensem, Gruningensem, Middelburgensem attribuit, & novam Mechlinienſem Metropolitanam novis Episcopatibus Antwerpiensi, Gandavensi, Brugensi, Iprensi, Buscoducensi, Ruremundensi præesse voluit: insuper Pontifex ex tribus duas partes redituum de Teruano Episcopatu, quem Carolus V. Cæsar devastaverat, Audomarensi, & Iprensi Ecclesiis in Belgio tum attribuit, & reliquam tertiam partem Bononiensi Ecclesiæ in Galliis adscripsit, ibidemque Episcopalem Sedem pariter instituens, eandem velut Suffraganeam Rhemensi Archiepiscopo subjecit. Ceterum hujus mutationis a Papa obtinendæ ratio obtendebatur, quod raræ in ea regione Episcoporum Sedes ab initio essent, eo quod tunc ea non adeo frequentaretur, cum vero nunc oppidorum, & hominum numero florentissima esset, hinc ad tantam messem colligendam operariis pluribus opus foret. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XI.

Flandri hanc immutationem siniſtre interpretantes.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Flandri novorum Episcoporum creationem in sinistram partem acceperunt: quippe non tam propter Dei gloriam, ac regionis utilitatem a Pontifice eam novorum Episcoporum creationem factam interpretabantur, sed id factum dicebant, ut durum servitutis, atque adeo inquisitionis jugum per illos veluti inspectores liberis cervicibus imponeretur, in qua etiam suspicione illos magis adhuc confirmabat Pontificis Bulla, in qua Paulus IV. hujus innovationis causam allegabat sequentem, quod in Belgio, cum illud omni fere parte cinctum, & quasi obsessum sit a schismaticis populis, propter assiduas sectariorum insidias, dolos, fraudes, & pravas doctrinas catholica fides, & animarum salus summopere periclitaretur, nisi saltem novi, ac vigiles animarum Pastores constituerentur. Præterea extra omne dubium est positum, quod Philippus potissima ex caussa tantopere propensum ad pacem animum exhibuerit, cum persuasum illi esset a suis, quod tunc, si diutius bellum inibi traheretur, contingeret, ut paulatim per licentiam, quæ semper major in bello esse solet, negligeretur civilis administratio, atque ex Germanorum, quorum auxilia erant necessaria, frequenti, ac assidua conjunctione sectarum contagio inter Belgas serperet.

Onuphr. l. c. Thuan. hist. l. 22.

Hoc

Hoc timore permoti Flandriæ Proceres huic malo, priusquam altiores radices ageret, obviaturi arcto fœdere ſeſe conjungebant, præprimis decernentes, quod niſi Hiſpani milites e Belgio excederent, haud ultra tributum pendere velint: poſtea novæ ſectæ erroribus favere cœperant, unde omnes, iique graviſſimi, quibus Belgium exagitabatur, tumultus oriebantur, prout in Hiſtoriæ noſtræ progreſſu recenſebimus. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. XII.

Paulus IV. morbo correptus ac hydropiſi laborans.

Attamen tot anxiæ curæ, faſtidia, ac tumultus ſummum Pontificem, aliunde octoginta quatuor ferme annorum ſenem adeo deprimebant, ut citato greſſu ad ſepulcrum contendere videretur: nam præprimis hydropiſi laborare cæperat, quo morbo paulo poſt magis, magisque invaleſcente, cum de ſalute ejus penitus conclamatum eſſet, extremum vitæ ſuæ diem propius inſtare cognoverat: quapropter die decima quarta Auguſti Cardinales ad ſuum cubile accerſiri jubens, morituris licet, ac hiulcis vocibus, admirabili tamen eloquentia, & ſana adhuc mente illos ita alloquebatur: „Diutius vixi, quam ſpe- *Thuan. l. 23. Onuphr. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559

„rare potuiſſem : a vobis autem peto, „ut, ſi fors negligentior in Senatu co„gendo fui, quam ratio officii poſtulare „videbatur, id ætati, & adverſæ vale„tudini condonare velitis: deinde vos „hortor, ut in optimo Succeſſore, qui „Eccleſiæ incrementa procurare ſtu„det, vota veſtra conjungatis: poſtremo „ut ſanctiſſimum inquiſitionis tribunal, „quo uno ſacræ Sedis auctoritas, fides„que firmatur, commendatum habea„tis, enixe rogo. „

Ita dimiſſis Cardinalibus, cum Bartholomæus Cueva Cardinalis natione Hiſpanus, qui ſolus remanſerat, jacturam Reipublicæ Chriſtianæ, ſi tali Paſtore hoc tempore orbaretur, ſe dolere diceret, Pontifex Hiſpanica lingua reſpondit: „Ego ita vitæ curſum inſtitui, „ut quoties ex hac mortali vita abeun„dum eſſet, Deum vocantem æquo, ac „propenſo animo ſequi paratus ſorem; „inſuper fiducia me ſolatur, quod fir„mum catholicæ fidei defenſorem (in„nuebat Philippum) a Deo optimo da„tum relinquam; de cujus conſiliis in „Religionis negotio ante cognovi, eoque „vindice rempublicam chriſtianam quan„tumvis afflictam recreari, & in priſtinum „ſtatum reſtitui poſſe minime dubito. „

§. XIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XIII.

Pauli IV. Pontificis obitus, Romanique populi jubilus.

Tandem paucis post diebus Papa Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo nono die decima octava Augusti animam Deo reddidit, hæc Psalmi centesimi vigesimi primi verba pronuntians: *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Ætatis suæ annum explevit octogesimum tertium, unum mensem, ac viginti duos dies: Pontificatum vero gerebat quatuor annis, duobus Mensibus, & viginti quatuor diebus. Eo vix fatis functo quantocius pro veteri more omnes urbis carceres fuerunt aperti, necnon furens populus, qui per urbem quasi lymphata mente discursabat, novum Inquisitionis carcerem incendit, iis, qui in eo detinebantur, emissis, vixque cohiberi plebs potuit, quin incendium in Dominicanorum ædes ad Minervam intentaret, odio inquisitionis, cui exercendæ illi a Pontifice præpositi fuerant, etiam in hos Religiosos extenso: nec satiatus ea re populi furor; nam statim quorumdam impulsu in Capitolium ab eo fiebat impetus, necnon caput una cum dextera manu Pontificis statuæ, quæ in Palatio e marmore pario nobi-

Thuan. l. c. Joan. Bapt. Castaldi in vita Pauli IV. Foglieta in vita ejusd. Victorel. in addit. Ciac.

Sæcul. XVI A C 1559.

lis artificis manu elaborata, atque a Romano Senatu magno sumptu posita ei fuerat, præscindebatur, ac toto triduo per urbis vias summo ludibrio provolvebatur, donec tandem, ubi publica rabies elanguit, bonorum quorumdam misericordia, ne diutius spectaculo tam fœdo hominum oculi assuescerent, in Tiberim projectum fuisset.

Pariter in hoc tumultu Inquisitionis Commissarius fuerat vulneratus, ejusque ædes incensæ, ac Caraffarum insignia ab omnibus locis amota, ubi prius conspiciebantur: insuper biduo post edicto cautum, ut omnia hæc insignia ubique tolerentur, adjecta in eos, qui non obtemperassent, perduellionis pœna, ubi nusquam major in summa licentia parendi alacritas, nullumque fere eo die Caraffarum insigne in urbe reliquum fuit.

Porro ejusmodi furentis populi tumultus usque ad primam Septembris diem fervebant, quin ullus plebem continere vel auderet, vel vellet: interea defuncti Pontificis cadaver, Canonicis beati Petri succollantibus, in Basilicam Vaticanam tenui pompa illatum est, & præter morem militari manu ob metum populi aliquamdiu servatum, ac lateritio tandem tumulo ad tempus conditum fuit: verebantur enim Cardinales,

ne

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

ne populus suam denuo rabiem in ipsum defuncti cadaver effundere præsumeret.

Ceterum fateri cogimur, quod hic Pontifex præclaris admodum animi dotibus fuerit præditus, vitamque suam ad Christianæ perfectionis normam apprime composuerit, ingentique fidem catholicam in sua puritate conservandi studio flagrarit. Scripsit etiam quosdam tractatus, atque inter alios Symbolum, necnon alium de reformatione Ecclesiæ libellum, quem Paulo III. summo Pontifici nuncupaverat, nec minus edidit constitutiones Theatinorum, quorum veluti Author, primusque Superior exstitit.

§. XIV.

Mors Cardinalis Roberti de Nobilibus.

Hoc eodem anno ante Pauli IV. obitum tres Cardinales: quatuor vero sede vacante vivis erepti sunt: ex his primus erat Cardinalis Robertus de Nobilibus in urbe Montispolitiana in Etruria natus, atque de illustrissima urbevetana familia ortus, nam filius erat Equitis Vincentii de Nobilibus, ac Ludovicæ de Monte, quæ Julii III. Papæ soror fuerat. Is ab ipsismet incunabulis cum lacte materno pietatem sugebat, nec minorem in literis humanioribus pro-

Ciacon in vit. Pontif. f. 3. p. 784. Turrigio in vita Roberti de Nobil.

Sæcul. XVI. A.C.1559.

progreſſum faciebat, magiſterio uſus doctiſſimorum Præceptorum, quorum ſedulitate ingenium ſuum, quo liberaliter a Deo exornatus erat, adeo feliciter excolebat, ut anno ætatis ſuæ decimo nondum expleto Græcæ, latinæque linguæ peritia imbutus utrumque idioma mira facilitate calleret. Seceſſit poſtea Anconam Robertus cum Vincentio genitore ſuo, quem ad hujus urbis regimen ſanctæ Sedis nomine Julius II. Pontifex deſtinaverat: hanc ergo occaſionem percommodam nactus, toto, quo ibidem morabatur, tempore ſedulo ſacris literis, ac Theologiæ Myſticæ incumbebat, donec in eadem urbe percurſo decimo tertio ætatis ſuæ anno Menſe Decembri Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio ſeſe Purpuratorum Collegio adſcriptum eſſe perciperet: nihilominus ultra integrum annum poſt obtentam purpuram Anconæ moratus nonniſi die ſexta Februarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto Romam venit, ubi accepto galero mox ſententiæ in publico Patrum Senatu ferendæ facultatem a Papa obtinuit, & quamvis adhuc ætate juvenis eſſet, ſua tamen modeſtia, morum lenitate, miraque omnes probi Eccleſiaſtici partes explendi ſedulitate cunctis Cardinalibus prælucebat: quapropter Paulus

IV.

Sæc. XVI. A.C.1559.

IV. Papa dicere solitus erat, quod Cardinalis de Nobilibus aut spiritus sine corpore, aut Angelus in carne esset: insuper apud eundem Pontificem tanta gratia, & auctoritate valebat, ut is, quamvis decimum quartum ætatis annum tunc nondum attigisset, Vaticanæ tamen Bibliothecæ Præfecturam obtineret, quæ alias doctioribus, & antiquioribus semper commendari solet: attamen hac dignitate haud diu potiebatur; quippe die undecima Januarii Anno salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, ætatis suæ decimo octavo, præmatura morte ereptus fuit. Porro Franciscus Merius Turrigius, qui præclari hujus Cardinalis vitam conscripserat, observat, quod is sola Spinettensi Abbatia contentus nunquam alio beneficio augeri petierit. Hic idem Cardinalis, quamvis in tam juvenili ætate fatis cederet, plures tamen Sanctorum Panegyres conscripserat, quæ in unum volumen collectæ unacum brevi latino tractatu de gloria cœlesti typis editæ prodierunt.

§. XV.

Cardinalis Rosarii fata.

Alter erat Virgilius Rosarius Spoleti Anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadringentesimo nonagesimo nono natus, *Ciac. p. 056. Onuphr. in Paul. IV. Victorel. in add. ad Ciac.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559. natus, isque utriusque juris tam Canonici, quam civilis scientia clarus ingens sibi nomen comparabat, ac primo Canonicus S. Mariæ rotundæ nominabatur, & postea Iscalensis Insulæ Antistes a Julio III. ac tandem a Paulo IV. Presbyter Cardinalis titulo S. Simeonis mense Martio Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo renuntiabatur: progressu vero temporis Romanæ urbis Vicarius declaratus, unus erat ex quatuor illis Cardinalibus, qui Pauli IV. jussu causſam Joannis Moroni Cardinalis discutere debebant. Verum nonnisi per biennium Cardinalitia fruebatur dignitate; quippe rupta pectoris vena suo suffocatus sanguine die vigesima tertia Maji hoc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono animam efflavit: porro cum consiliorum, quæ Paulus IV. clam foverat, potissima ex parte conscius, ac aliunde severioris, duriorisque indolis esset, non raro sese populi odio exponebat; omnium enim, quæ sub Pauli Pontificatu gerebantur, Auctor exstitisse credebatur. Cum moreretur, annum ætatis suæ egit sexagesimum, sepultusque fuit in Ecclesia S. Mariæ supra Minervam, ubi in marmoreo illius sepulcro ejusdem effigies unacum sepulcrali inscriptio-

scriptione visitur. Ceterum vulgo Cardinalis Spoletanus appellabatur. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. XVI.

Trivultii Cardinalis extrema.

Ex Cardinalibus hoc anno defunctis tertius erat Antonius Trivultius patria Mediolanensis, atque ex nobilissima familia natus, quæ tunc temporis sub Leone X. & Clemente VII. duos Cardinales, præter ceteros viros armis, togaque clarissimos recensebat. Antonius matrem habuit Antoniam Barbianam, Patrem vero Hieronymum, qui Ordinis a Francisco I. erecti Eques quinquaginta regiis Franciæ satellitibus præerat, atque in prælio glorioſus occubuit. Porro Antonius, cum jurisprudentiæ studiis sedulam navasset operam, Romam contendit, ubi utriusque, ut vocant, signaturæ Referendarius, ac postea Tollonensis Præsul renuntiatus est, cum hunc Episcopatum ei cederet Augustinus Trivultius Scaramutia ejus Patruus, qui a Leone X. Anno Domini millesimo quingentesimo decimo septimo Cardinalium Collegio fuit adscriptus. Perusinam deinde urbem Antonius tanquam Legatus regebat, atque anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo quarto Prolegatus Avenionensis creatus,

Ciac. p. 855. Pallav l. 11. c. 8. n. 6. c 9. n. 1. & 2. c. 10. n. 1. l. 14. c. 1. n. 6.

Sæcul. XV. I. A.C. 1559.

atus, ibidem hujus populi affectum mire ſibi conciliabat, necnon ſeſe hæreticis hunc comitatum veneno ſuo inficientibus ſtrenue admodum oppoſuit, ac ex Merindolano, & Calabrierenſi oppidis, aliisque ex locis, ubi graſſari cæperant, eos expulit, magnoque exercitu comparato, adjuvantibus etiam Regis Chriſtianiſſimi Miniſtris, audaces illorum conatus fregit, quibus devictis, ac profligatis, & funditus deletis, Pontificis juſſu illa oppida igne primum exuſſit, ferroque poſtea eadem ſolo adæquavit. Miſſus poſtea fuit a Julio III. in Gallias Nuntius, deinde vero Sedis Apoſtolicæ Internuntius ad Rempublicam Venetorum anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo ablegatus eſt, ubi a Paulo IV. ſummo Pontifice Cardinalitia dignitate donatus, Presbyter Cardinalis SS. Joannis & Pauli creabatur, ac poſtmodum ab eodem Pontifice Romam revocatus juſtitiæ ſignaturæ præficiebatur: vix autem huic muneri fungi cœperat, cum rurſus relicta Romana urbe Legatus in Franciam decerneretur, pacem inter Henricum II. & Philippum II. Hiſpaniæ Regem conciliaturus, cujus etiam opera hoc negotium Cameraci ad proſperum deducebatur exitum: cum vero Antonius in Italiam reverti, ac promeri-

ta

ta laboris quiete frui vellet, in quodam loco, quem ſancti Maturini oppidum vocant, unius diei itinere a Pariſienſi urbe diſſito apoplexia tangebatur, atque anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono die vigeſima ſexta Maji vivis eripiebatur. Sæc. XVI. A. C. 1559.

§. XVII.

Joannes Baptiſta Ghislerius Cardinalis mortuus.

Ex Cardinalibus hoc anno decedentibus quartus, primus vero ex illis, qui ſede vacante obierunt, erat Joannes Baptiſta de Conſiliariis, ſeu Ghiſileriis, Patria Romanus, origine Bononienſis, ortumque duxit ex nobili Ghiſileriorum familia, quorum majores virtute, & nobilitate vigentes, cum anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo quinto inter cives ſeditio oriretur, e patria expulſi fuerunt, & nonnulli Boſchum agri Alexandrini oppidum ſe contulerunt, ubi Frater Michael Ghiſilerius ortus eſt, qui poſtea in Papam electus Pius V. nominabatur: altera autem hujus familiæ ſtirps Romam ſecedebat, ac Ghislerii, ſeu Conſiliarii nomen adoptabat, unde Joannes Baptiſta, de quo nunc agimus, pariter Ghislerius nuncupabatur. Hic ex Patre Bal-

Ciac. p. 864. Caraccioli in vita Pauli Conſigl.

Aubery hiſt. des Caudin.

Sæcul. XVI. A.C 1559.

thasare, & Maria Anna de Statis natus, cum juvenis adhuc esset, uxorem duxerat, qua tamen orbatus clericali militiæ nomen dabat, isque ipse fratrem habuit nomine Paulum, qui fuit ex illis tribus, qui insignem Clericorum Regularium Theatinorum Ordinem instituebant: porro cum Paulus IV. qui itidem hujus novæ Congregationis Author exstiterat, Joannis familiaritate uti, eumque sibi arctius obstringere desideraret, primo eundem intimo præfecit cubiculo, eumque Canonicum ad D. Petrum nominavit: paulo post vero cum idem Pontifex aliquando se purpuram Paulo concessurum significasset, hic utpote vir oppido humilis, atque a terreno fastu plurimum alienus reposuit: *Ne me beatissime Pater, quæso te etiam, atque etiam, ad onus supra vires, atque ad honorem longe supra meritum attollas, in hac præsertim jam devexa ætate, & quietis amante: scis me, quicquid sim hominis, tuum semper fuisse, & fore: si tibi est cordi, pro tua eximia liberalitate, atque humanitate e nostra stirpe aliquem exornare purpura, habes alterum me, quem exornes Joannem Baptistam videlicet fratrem meum, qui me probitate, & eruditione longo intervallo superat, inque rebus gerendis insigni solertia, & quod caput est, in te, atque in sacrosanctam Romanam Ecclesiam constanti fide nulli mortalium concedit.*

Itaque

Itaque ſummus Pontifex Pauli ratio- Sæcul. XVI.
nibus aquieſcens Joannem Baptiſtam A.C.1559.
menſe Martio Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo Cardinalem nominabat, quamvis ipſe hac dignitate haud pluribus, quam annis duobus frueretur, cum ſeptima poſt Pauli IV. obitum die ſcilicet vigeſima quinta menſis Auguſti mortalitatem exueret, poſtquam admodum præclara Eccleſiæ obſequia in variis negotiis præſtitiſſet. Sepultus eſt in ſua S. Nicolai in carcere Diaconia.

§. XVIII.

Obitus Cardinalis Hieronymi de Capiteferreo.

Vacante ſede Apoſtolica numero quin- *Ciac. p. 706.*
tus obiit Hieronymus de Capiteferreo Patria Romanus, qui die vigeſima ſecunda Junii Anno Incarnationis Dominicæ mil'eſimo quingenteſimo ſecundo vel quarto primam lucem aſpexit, atque ab ipſis ætatis ſuæ primordiis a Patre ſuo committebatur Alexandro Farneſio Cardinali: is vero, cum juvenem ingenii acie, ac rerum gerendarum dexteritate inſignem deprehenderet, ad varia Romanæ Curiæ negotia illius opera utebatur, eundemque Clementi VII. ſummo Pontifici commendabat, a

Sæcul. XVI
A. C. 1559

quo etiam diverſis legationibus honorabatur, poſtquam autem Alexander illius fautor aſſumpto Pauli III. nomine Pontifex creabatur, præprimis Hieronymus ad Luſitaniæ Regem, ut Synodum Tridenti indictam nuntiaret, legatus decernebatur, eodemque Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo in Gallias fuit ablegatus, ubi munere ſuo non ſine magna laude defunctus, inde redux ab eodem Pontifice Theſaurarius Apoſtolicus declaratus, atque unacum Cardinale Aſcanio Sfortia Pontificis Nepote ad ſuſtinendum bellum, quo Turcæ ad Hungariam, atque Italiam invadendam ſeſe accingebant, deputatus eſt: inſuper poſtea elegebatur Nicienſium Epiſcopus, & Pœnæ Datarius, ac demum Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto die decima nona Decembris in laborum ſuorum præmium a Paulo III. Cardinalitia dignitate augebatur, paulo poſt in Franciam miſſus, ut Franciſcum I. Gallorum Regem Pontificis nomine rogaret, ut is ſuæ ditionis Epiſcopos Bononiam ad Concilium eo e Tridentina urbe translatum mitteret, quo etiam mandante Julio III. iterum ſe contulit ad Henricum Regem, Franciſci Filium pro Senenſium rebus.

Pallav. l. 9. c. 18. n. 5. l. 10. c. 1. n. 3 l. 13. c. 6. n. 1. & c. 7. n. 8. l. 14. c. 10. n. 2.

Porro

Porro sub Paulo III. Julio itidem III. & Marcello II. in Æmilia legationem obibat, ibidemque saluberrimas Constitutiones pro bono ejusdem Provinciæ regimine edebat. Denique postremum vitæ suæ diem Romæ in conclavi feria sexta die primo Octobris clausit annos natus quinquaginta septem, quamvis non desint scriptores, qui illius obitum ad mensem Decembrem rejiciant. Sepultus est in Ecclesia S. Mariæ de Pace. Hic idem Hieronymus Romæ magnificum construi jussit Palatium de ejus nomine hodie dictum *Capo di Ferra*, seu *Caput Ferreum*, quod Spadana Familia hac ætate nostra valde ornatum possidet. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. XIX.

Cardinalis de Meudon extrema.

Sextus erat Antonius Sanguin, dictus Cardinalis de Meudon, natione Gallus, atque Antonii de Meudon supremi Aquarum, & Sylvarum in Franciæ Insula, Campania, & Bria Præfecti, necnon Mariæ de Simon Filius. Hic Stampensis Ducissæ Neptis suæ, postquam Franciscus I. Galliarum Rex eam perdite amare cœperat, auctoritate, & gratia ad obtinendas dignitates Ecclesiasticas utebatur, illiusque opera primo Floriacensem Abbatiam ad Ligerim, nec- *Ciac. p. 665. San Marth. in Gall. Chr. Aubery l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

necnon regii Sacellani dignitatem, & postea Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo tertio Aurelianensem Episcopatum impetravit, cujus tamen possessionem nonnisi die vigesima quarta Octobris Anno supra millesimum quingentesimo trigesimo quinto adiit, ibidemque ducentos septuaginta criminum reos absolvit, liberosque e carceribus dimisit. Tandem ad Francisci I. preces a Paulo III. Pontifice in numerum Cardinalium Presbyterorum adlectus, titulum S. Mariæ in porticu obtinuit, sed postea annuente Julio III. ad S. Chrysogoni titulum translatus est: porro rubrum Galerum Parisiis in festivo Pentecostes die in Ecclesia Beatæ Virginis a Cardinale Farnesio, qui tum in Francia Legatum agebat, recipiebat: anno autem millesimo quingentesimo quadragesimo tertio die decima septima Augusti Magnus *Franciæ* Eleemosynarius creabatur, eratque is primus, qui hoc titulo honorabatur; illi enim, qui eum præcedebant, nonnisi magni *Regis* Eleemosynarii, vel mere Eleemosynarii Franciæ appellari solebant. Demum aliquo post tempore Parisiorum Gubernator, cum Carolus V. Imperator hanc urbem cum exercitu suo invadere moliretur, constituebatur: ast pace brevi post cum hoc Cæsare inita, unacum aliis

aliis Proceribus obſes dabatur, donec pacis articuli fuiſſent ad executionem deducti: cum vero Stampenſis Duciſſæ amici per Regis obitum plurimum de ſua auctoritate deciderent, Cardinalis ſuam magni Eleemoſynarii dignitatem exuit, ſeque in Italiam recepit, ubi Julii III. electioni interfuit, paucisque poſt annis in Franciam redux Pariſiis in Noſocomio, quod ipſemet prope D. Catharinæ Vallis-Scholarium Eccleſiam ædificari fecit, die vigeſima quinta Novembris feria ſexta Anno a Chriſti Nativitate milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono deceſſit, ſepultusque fuit in templo eidem D. Catharinæ ſacro. Porro eo tempore, quo Romæ morabatur, a Papa nominabatur ad Toloſanum Archiepiſcopatum tum vacantem, eoquod Cardinalis de Caſtillione natione Gallus hæreſis nota infamis in Angliam auffugiſſet.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. XX.

Dandini Cardinalis fata.

Septimus fuit Hieronymus Dandinus Cæſenæ, celebri Æmiliæ urbe in Italia ex nobiliſſimo genere natus, nam Anſelmi Dandini, & Joannæ Muratinæ Forolivienſis filius extitit, quorum parentum cura liberaliter educatus in patria humanioribus literis operam dabat:

Ciac. p. 781. Ugel. in Ital. ſacra. Aubery l. c.

Sæc. XVI. A. C. 1559.

inde vero Bononiam missus, ibidem doctoratus laurea in jurisprudentiæ palestra decorabatur, qua accepta Cæsenam reversus, ibidemque sacro Presbyteratus Ordine initiatus, paulo post Romam venit, ubi primo Episcopatum Cassanensem, ac demum, cum Nicolaus Cardinalis Rodolphus illum abdicaret, Imolensem obtinuit, nec minus, eoquod acris, solertisque ingenii vir, atque omnium literarum genere excultus esset, a Paulo III. cui a secretis erat, bis in Franciam ad Franciscum I., & Henricum II. pro concilianda pace Legatus mittebatur, atque a Julio III. eadem dignitate auctus in Germaniam, ut Caroli V. opem ad sustinendum Parmense bellum imploraret, ablegabatur, quæ munia tam feliciter obibat, ut idem, quamvis absens esset, a Julio Cardinalis renuntiaretur, quo honore decoratus rursus legatione in Germaniam honorabatur, ut Cæsarem conveniens eundem ad pacem cum Henrico II. ineundam inclinaret: qua eadem occasione Commendonem, ut ei a secretis esset, secum in Gallias conducebat. Ceterum jam supra meminimus, quod idem Cardinalis omnem impenderit operam, ut Cardinalem Polum cum Cæsare reconciliaret, ab eodemque impetraret, quatenus præfato Cardinali in Angliam contendere liceret.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

ret. Tandem Dandinus anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo Cardinalis creatus bis interfuit ſacris Comitiis, in quibus Marcellus II. & Paulus IV. in ſummos Pontifices eligebantur: ſede autem vacante, cum ex conclavi ob morbi violentiam egredi cogeretur, Romæ die quarta Decembris Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono obiit, ac terræ mandatus fuit in tituli ſui Eccleſia ad S. Marcellum prope ſummi altaris gradus, ubi duæ leguntur inſcriptiones, quæ ejus elogium complectuntur.

§. XXI.

Mors Ludovici Lippomani.

Quarta ante Pauli IV. obitum die, ſeu decima quarta Auguſti Aloyſius, vel Ludovicus Lippomanus Venetus, celebris Theologus, ac primo Methonenſis, poſtea Veronenſis, & demum Bergomenſis Epiſcopus deceſſit. Hic, quamvis crebris in Luſitaniam, Poloniam, aliaque Regna legationibus diſtineretur, nihilominus reſiduum ſemper ad ſtudia tempus nanciſcebatur, quod elucubrationibus magno numero conſcribendis dicavit, nec minus inclaruit linguarum, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Theo-

Thuan. hiſt. l. 21. Pallav. l. 10. c. 15. n. 2. l. 11. c. 2. u. 6. c. 13. n. 1. c. 14. n. 1. l. 13. & 14.

Sæcul. XVI. A C 1559.

logiæ peritia, qua egregie imbutus poſtea totum ſe ſacri Codicis, & Patrum ſtudio impendit: hinc ingens quoque ſibi nomen comparavit in Synodo Tridentina, qua interrupta ipſe Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo Papæ Nuntius in Germaniam decernebatur, atque inde evoluto biennio a Julio III. revocatus ab eodem Pontifice præter alios duos Synodi Præſes nominabatur: Anno vero poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto a Paulo IV. Poloniæ Nuntius creabatur, eidemque Papæ a ſecretis erat. Scripſit Lippomanus I. Catenam in Geneſin, & Exodum, necnon in primos decem Pſalmos ex Scriptoribus Græcis, ac latinis contextam, ubi interdum interpoſuit ſenſus literalis explicationem: inſuper præter plurimorum Auctorum interpretationes textui adjectas etiam annotabat, in quibus a Vulgata Hebraicus, & Syriacus textus diſcreparent. II. Collegit vitas Sanctorum octo tomis comprehenſas, eisque inſeruit verſionem vitarum, quas Metaphraſtes conſcripſerat, & Gentianus Hervetus, Zilus Veronenſis, & Sirletus collegerant. III. Edidit quasdam additiones ad ſpirituale Pratum Moſchi, necnon annotationes in Hiſtoriam Barlaam Eremitæ, a D. Joanne Damaſceno

no conſcriptam. IV, Prodiit ejus opera Italico ſermone liber dogmaticus, cui hunc titulum præfixit: *Confirmatio dogmatum Catholicorum omnium cum subverſione totius fundamenti modernorum hæreticorum.* V. Præter ſermones in omnia totius anni feſta Sanctorum, necnon Conſtitutiones Synodicas poſteris reliquit *expoſitionem vulgarem ſupra Symbolum Apoſtolorum, & orationem Dominicam.* Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XXII.

Matthiæ Bredenbachii obitus.

Alter ex Scriptoribus Eccleſiaſticis hoc anno defunctis erat Matthias Bredenbachius Kerpſenæ in Bergenſi Ducatu natus. Hic in Clivia Embricano Collegio præerat, ingentemque ſibi famam conciliabat non modo maxima, qua rectoris munere fungebatur, ſedulitate, ſed præcipue celeberrimis operibus, quæ adverſus Proteſtantes vulgaverat: ſcripſit enim I. Tractatum *de diſſidiis Eccleſiæ componendis* unacum duplici ejusdem tractatus apologia, alioque libro, cui titulus *Anti-Hyperaſpiſtes* adverſus Smidelini, ſeu Jacobi Andreæ Lutherani Hyperaſpiſtem pro vindicando Brentio ſcriptam II. edidit duas epiſtolas de Religionis negotio, III. duos commentarios ampliſſimos in ſacram Scripturam. IV. *Valer. Bibl. Belg. Miræus de Script. Sæcul. XVI. Dupin. ib. ſiecle p. 26. t. 16.*

Alium

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Alium in ſexaginta novem primos Pſalmos, V. quemdam tractatum in Evangelium S. Matthæi. Utebatur hic Scriptor ſtylo eleganti, atque ad ciendos pietatis affectus, & ad lectorum eruditionem aptiſſimo, obiitque Emericæ hoc anno menſe Junio annos natus ſeptuaginta, ac duos reliquit filios Theodoricum, & Tilmanum, ambos ſcientiarum laude claros.

§. XXIII.

Ruardus Tapperus ſatis functus.

Valer. l. c. Dupin. p. 27. Spond. hoc ann. n. 35. Joan. Cappen. de geſtis Pontif. Leod. in Roberto a Berg. c. 3.

Tertius erat Ruardus Tapperus celeberrimus ſæculi decimi ſexti Scriptor ac merito appellandus ornamentum Lovanienſis Univerſitatis, in qua Doctoratus laurea inſignis per triginta novem annos Theologiam tradidit, ac demum illius Academiæ Cancellarius, necnon Eccleſiæ ad D. Petrum Canonicus creatus eſt. Hic Enchuſæ in Hollandia natus per totum vitæ ſuæ curriculum præclara eruditionis, ac Zoeli ſui ſpecimina edebat, atque hæreticos tam ſcriptis, quam colloquiis ſtrenue oppugnabat: unde Carolus V. Cæſar, ejusque Filius Philippus illum ſummo in honore habebant, atque ejusdem conſiliis, illiusque opera in cunctis Religionis negotiis utebantur: præcipue vero illum ad Tridentinam Synodum unacum Jodoco

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

doco Raveſteinio, & Joanne Leonardo Haſſellio ablegabant: inde cum Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo reverteretur, Bruxellis die ſecunda Martii Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono, ætatis ſuæ ſeptuageſimo primo obiit, corpusque ejus Lovanium delatum, conditumque fuit in Univerſitatis Eccleſia. Legabat is ſuam Bibliothecam Lovanienſi Collegio, cui præerat, ſua vero bona pauperibus. Præterea ad Caroli V. preces ejusdem Univerſitatis articulos contra Lutherum cum ingenti eruditione explicabat, vulgabatque tractatum de providentia Dei præter alium de prædeſtinatione unacum decem orationibus Theologicis, quæ tamen nullatenus elimatæ panegyres, ſed potius ſolidæ, ac optime elaboratæ prælectiones Theologicæ appellari merentur. Exſtant omnia ejus opera Antwerpienſibus literis Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſecundo excuſa.

§. XXIV.

Taciti Nicolai Zegeri mors.

Quartus erat Tacitus Nicolaus Zegerus Ordinis Fratrum Minorum Bruxellis in Brabantia natus, qui ſacris literis *Dupin. l. c. p. 29.*

teris

Sæcul. XVI. A.C.1559.

teris singulari studio vacans hanc in rem tria operum criticorum genera in novum Testamentum elucubrabat, quorum primum appellabat *Correctiones*, seu *Castigationes*, in quibus recognito vulgatæ textu quædam menda, quæ in plures editiones irrepsere, corrigens veram textuum lectionem assignabat: alterum vero opus complectitur annotationes, seu scholia in difficiliora novi Testamenti loca, ac tandem tertium ejusdem novi Testamenti *concordantiam* exhibet. Exstat secundum hoc opus typis impressum in Angliæ Criticis, reliqua autem duo Coloniæ, & Antwerpiæ edita fuere. Ceterum quamvis Zegerus se artis criticæ optime gnarum ostendat, nihilominus quandoque suppositicia quædam opera allegat. Præterea latine reddidit *vitæ humanæ speculum* a Thoma Herentalsio compositum, necnon *viam vitæ Florentii Harlemii*: quarum versionum prima Coloniæ Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto, altera autem Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo quarto Antwerpiæ edita fuit. Obiit Zegerus Lovanii die vigesima sexta Augusti hoc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono.

§. XXV.

§. XXV.

Sæcul XVI. A.C.1559.

Joachimi Perionii fata.

Quinto loco inter Eccleſiaſticos Scriptores hoc anno mortuos recenſetur Joachimus Perionius in Pariſina facultate Theologiæ Doctor, ac præclarum Reipublicæ literariæ decus. Hic Cormæriaci in Turonibus natus, atque in Benedictino illius loci cœnobio educatus ibidem quoque cum ingenti eruditionis ſuæ laude obiit: præprimis vero ſcientiæ ſuæ ſpecimen edidit, cum Ariſtotelem, quem antea Joannes Argyrophylus vertit, ex Græco in Latinum transferret: cum vero elegantioris ſtyli potius, quam veritatis rationem plerumque haberet, atque nimio ſtudio Ciceroni ſuo addictus eſſet, hinc in vitium, quod reprehenſioni Argyrophylo factæ oppoſitum eſt, incidit; ſæpius enim plus æquo a genuino Auctoris ſui ſenſu deviabat: quapropter Nicolai Gruchii viri doctiſſimi, & poſtea Guilielmi Guerentæi cenſuram expertus eſt, & cum Ludovico Strebæo literariis velitationibus ob eandem cauſſam ſe exercuit: ſed major illi pro Ariſtotele contentio fuit cum Petro Ramo, & Antonio Govea Luſitano: inſuper multa Perionius ex Patribus græcis, aliisque ſcriptoribus Eccleſiaſticis pari elegantia in latinum idioma

Thuan. l. 23. hoc anno. Dupin. p. 36. Baillet jugem des Scavans t. 3. p. 55.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

oma tranſtulit, præcipue vero Origenis commentarium in librum Job, necnon opera Sancto Dionyſio Areopagitæ adſcripta; nec minus unacum annotationibus latine reddidit Sancti Juſtini libros, D. Baſilii Hexameron, Sanctorum Ignatii, & Polycarpi epiſtolas, vitam D. Petri a Sancto Clemente conſcriptam præter quædam Divi Joannis Damaſceni opera. Scripſit etiam locos communes Theologicos, eosque quoad iſtud Ariſtotelem, & Ciceronem imitatus Topica Theologica nuncupabat, in quibus ex ſelectiſſimis ſacræ Scripturæ, & Patrum teſtimoniis Catholicam doctrinam comprobabat, & Melanchtonis, aliorumque Proteſtantium argumenta refellebat.

§. XXVI.

Joannis Baptiſtæ Folengii extrema.

Miræus l. c. *Dupin. p. 34.* *Tuan. l. c.*

Sextus hoc loco venit Joannes Baptiſta Folengius Ordinis S. Benedicti alumnus Mantuæ natus, Vir ſcientia, vitæ integritate, ac pietate celeberrimus. Is vitæ Religioſæ inſtitutum Patavii in S. Juſtinæ Cœnobio, cui etiam poſtea præerat, profitebatur, ibidemque die quinta Octobris Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono, ætatis ſuæ ſexageſimo mortalitatem exuit, cum ſuum emendandæ diſci-

disciplinæ Ecclesiasticæ studium, nec- Sæcul. XVI.
non hæreticos ad sinum Ecclesiæ re- A C 1559.
vocandi Zelum multis argumentis testatum reddidisset; nam hoc Religionis fervore animatus Sacræ Scripturæ studio incubuit, ac Commentarios in utramque D. Petri, & Sancti Jacobi, necnon in primam S. Joannis epistolam conscripsit, quæ ejus opera Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto typis edita fuerunt: cum vero calamo nimis libero uteretur, Romanæ curiæ indignationem incurrebat, ejusque opera libris in Indice prohibitis accensebantur. Benignius fatum ferebant illius Commentarii in Psalmos, qui primo Basileæ Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo excusi sunt, & postea Gregorii XIII. jussu Anno millesimo quingentesimo octogesimo quinto recogniti, ac juxta scriptum Authoris Codicem emendati secundo prelo prodierunt, in quo illius opere præter insignem pietatem ingens elucet ejusdem eruditio: scripsit insuper Folengius tabulam prorsus utilissimam, in qua Psalmos ad diversas classes juxta argumenta, quæ ibidem pertractantur, scite reduxit.

§. XXVII.

Roberti Cenalis obitus.

Sæcul. XVI. A.C. 1559

Hiſce Scriptoribus haud immerito accenſendus eſt Robertus Cenalis Pariſinus, qui Anno reparatæ Salutis milleſimo quingenteſimo decimo tertio Sorbonnæ Doctor creabatur, atque Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo a Franciſco I. Galliarum Rege Vincienſis, poſtea vero Regienſis, ac demum Abricenſis Epiſcopus nominabatur. Scripſerat is latino ſermone Franciæ Hiſtoriam Henrico II. Regi nuncupatam præter alia opera dogmatica, inter quæ præcipuum eſt *Antidotum contra Interim* Lugduni Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo impreſſum: inſuper poſteris ab eo relicti fuerunt hi, qui ſequuntur, libri. I. Tractatus de duplici gladio, ſacro, & profano, in quo opus cujusdam Angli Anonymi, qui omnem Eccleſiæ jurisdictionem abnegabat, refellit. II. Tractatus, cui titulus *Axioma Catholicum*, in quo demonſtrat, nullum cum hæreticis circa fidei dogmata commercium eſſe habendum, niſi prius ſeſe Eccleſiæ ſubjiciant. III. Aliud *Axioma Catholicum* pro defenſione Cœlibatus, præter tertium ejusmodi Axioma, in quo oſtendit, quod divortium per legem Moſaicam permiſſum ab Evangelica doctrina reprobetur. IV. Aliud opus ſub titulo: *Larva Sycophantica*

Dupin. p. 30.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

tica Calvinianæ impietatis detecta: hic liber Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto Parisiensibus literis excusus per Facultatem Parisiensem Theologicam eodem anno censura notatus fuit, cui Author sese etiam subjecerat. V. Denique edidit opus, quod res Ecclesiasticas haud concernens de mensura corporum liquidorum, necnon de æqua ponderum, ac mensurarum reductione agit.

§. XXVIII.

Roberti Stephani Regii Typographi obitus.

Minime silentio prætereundus videtur celebris Robertus Stephanus Typographus Regius, qui ob plurima opera sese de literaria Republica optime meritum reddebat. Filius is erat Henrici, qui omnium hujus nominis Typographorum Patruus Parisiis e regione *Scolæ juris* habitabat, eoque fatis functo relicta illius uxor Simoni Colinio cuidam insigni Typographo Parisiis nupsit, tresque filios Robertum, Franciscum, & Carolum suscepit, quorum primus Colinii Vitrici sui magisterio usus huic arti operam dabat: postea vero Badii Ascentii alterius celebris Typographi Filiam sibi uxorem seligebat, toto stu-

Lib. de vita Arch. impress. Londini in 8o. Thuan. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1559

dio præcipue in id incumbens, ut Hæbraica, & Latina Biblia ederet: quapropter Robertus, poſtquam a Franciſco I Rege pro utraque hac linqua Regiam Typographiam acceperat, præ ceteris primus fuit, qui Biblia verſiculis diſtincta vulgabat: verum brevi Sorbonicorum Doctorum indignationem ſibi ſat funeſtam accerſebat, atque ab iis mortuo Franciſco I. vehementer laceſſebatur, unde has vexationes pertæſus circa Annum Domini milleſimum quingenteſimum quinquageſimum primum Genevam feceſſit, ubi Calvini hæreſin profeſſus in præfatos Doctores impotentibus furiis debacchabatur, atque ad eos ſcriptum latine, & Gallice editum transmittebat. Ceterum Robertus accuſabatur, quod ex regia Typographia literas abſtulerit: interim ut ut res ſe habuerit, id ſaltem verum audit, quod Paulus Stephanus ejus Filius quædam Græcorum characterum archetypa ſibi, ut fertur, relicta accepto mille aureorum pretio Genevenſi Magiſtratui pignori dederit: ea vero poſtea, cum id Clerus Gallicanus peteret, Ludovicus XIII. Franciæ Rex Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo undecimo reluerit. Porro Robertus Genevæ agens multa, eaque elegantiſſima opera ad juvandam rem literariam propria indu-

induſtria edebat, ſuumque *latinæ linguæ theſaurum* duobus tomis in forma majori vulgavit, quod opus in hoc eruditionis genere longe præſtantiſſimum, poſtea iterato prelo Lugduni Anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo excuſum prodiit, hæcque editio ceteris magis celebratur. Obiit tandem Robertus Genevæ hoc anno die ſeptima Septembris anno ætatis ſuæ quinquageſimo ſexto, tresque reliquit Filios, Henricum, Franciſcum, & Robertum. Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. XXIX.

Joannis Chriſtophorſoni mors.

Inter ceteros, qui varios Scriptores Eccleſiaſticos in diverſa idiomata transferebant, minime reticendus eſt Joannes Chriſtophorſonus religione Catholicus, ac natione Anglus, qui hoc, vel juxta alios in priori anno deceſſerat. Hic Euſebii Hiſtoriam ac Socratis, Sozomeni, & Theodoreti libros ex Græco in Latinum tranſtulit, eaque opera Genevæ Anno milleſimo ſexcenteſimo undecimo in forma majori impreſſa prodierunt. Ceterum, quamvis valde induſtrius, doctusque Vir audiat, ejusdem tamen verſiones parum celebrantur, eoquod ſtylo minus puro, nimiumque prolixo uſus variis laciniis male conſutis, verbisque latinitatis barba- *Huet. de claris Interpr. l. 2. p. 177. & 178.*

Sæc. XVI. A C. 1559.

riem ſapientibus undique opus ſuum reſperſum videatur: inſuper integras periodos, earumque ordinem invertit, ac perturbavit; ſtudioſe enim ea verba, eosque loquendi modos, qui tamen aliunde Auctorum ſuorum ſenſum depravant, intrudere geſtiebat, quinimo ſibi munus arrogabat diverſa loca, quæ ipſi in hiſce Auctoribus obſcura videbantur, per notas illis adjectas explicandi: aſt pro arbitrio ſuo quædam reſecat, ac ſenſum intercidit, dum ea, quæ in ſuis Apographis conjuncta ponuntur ſeparat, ſeparata vero conjungit, unde capitum ſuorum diviſio minime Græci textus diſtinctioni conſonat: Ceterum hic Auctor Theologiæ ſcientia optime imbutus erat, licet artis criticæ ignarus, atque in Romanorum antiquitatibus nonniſi leviter tinctus eſſet: quapropter ferme ſemper circa civilium, ac militarium Officiorum nomina hallucinabatur, atque a genuino Auctorum ſenſu deviabat.

§. XXX.

Franciſcus Duacenus mortuus.

Thuan. l. c. Genebr. in chron. Spond. hoc ann. n. 35.

Chriſtophorſono ſubjungere oportet alium Doctorem nomine Franciſcum Duacenum Brioci in Britania natum, ac Jurisconſultum percelebrem. Hic in Bituricenſi Academia Juris ſcientiam tradens

tradens ibidem hoc anno, ætatis ſuæ quinquageſimo deceſſit, isque ipſe ſingulari amicitiæ vinculo junctus erat Guilielmo Budæo, qui etiam eidem veros linquæ Græcæ, atque Romanæ antiquitatis fontes aperiebat, unde Duacenus harum rerum cognitione optime uſus, Budæi Filios iisdem ſcientiis imbuebat: poſtea autem per triennium in Pariſienſi Curia Cauſſidicum agebat, cum tamen illi memoria haud ſatis conſtaret, ac proin ſæpius orationes a ſe compoſitas prælegere cogeretur, illius nominis fama plurimum imminuebatur. Reliquit poſteris ea, quæ ſequuntur, ingenii ſui monumenta, ac quidem I. octo libros de ſacris Eccleſiæ miniſteriis, & beneficiis, ubi ferme omnia ad juris Canonici ſcientiam neceſſaria paucis verbis continentur. Hoc opus Auctor, priusquam Bituricas abiret, Margaritæ de Francia Regis ſorori nuncupabat. II. Scripſit Pariſienſis Senatus Apologiam pro libertate Eccleſiæ Gallicanæ adverſus Curiæ Romanæ auſus, qui liber Ludovico XII. inſcriptus eſt: utrumque vero hoc opus apud Matthæum David Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo Pariſienſibus literis excuſum prodiit. III. Alia plura edidit opuſcula in varios Digeſtorum, ac Codicis titulos, necnon in

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Sæc. XVI. A.C. 1559.

feudorum consuetudines, nec minus exstant etiam quædam illius epistolæ præter alios tractatus.

§. XXXI.

Lucæ Gaurici fatum.

Thuan. & Mir. l. c. Vossius de Mathem.

Eodem anno Lucas Gauricus Civitatensis Episcopus anno ætatis suæ octogesimo secundo fatis functus est. Is Mathematicis disciplinis, ac præprimis illa hujus scientiæ parte erat insignis, quæ ex astrorum situ de vita, & hominum fortuna decernit, unde ob sua merita a Julio II. Leone X. Clemente VII. & præcipue a Paulo III. maximi habitus non raro ejusdem summi Pontificis conviva erat, ac denique ad Episcopatus honorem evectus fuit. Natus erat Geophani, Neapolitani regni urbe nonnisi duabus leucis Salerno dissita, pluraque non sine magna omnium admiratione prædicebat: attamen ejus vaticiniis, si forte prædicta ab eo reipsa evenerant, nonnisi ad fortuitum casum colluisse vel maxime ex eo manifestabatur, quod de Henrici II. Galliarum Regis fato judicium ex genethliaco ejus stemate, seu horoscopo sumens turpiter hallucinatus fuerit. Obiit Gauricus Ferrariæ die sexta Maij Anno a Christi Nativitate millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, ac posteris reli-

reliquit novum Calendarium Ecclesiasticum, necnon descriptionem miræ Eclypsis in Christi Passione observatæ præter alia opuscula. Sæcul. XVI. A.C.1559.

§. XXXII.

Aliorum Illustrium Virorum obitus.

Pridie ante Pauli IV. Pontificis obitum pariter Laurentius Priulus, seu Priolus, qui ab Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto Venetorum Rempublicam moderabatur, mortuus est, illique Hieronymus ejus frater subrogatus fuit, ex quo etiam genere oriebatur Ludovicus Priulus intimi Cardinalis Poli amicus, qui ab ejus consortio nunquam se divelli patiebatur, ut supra memoravimus. Die quarta Octobris itidem fatis cedebat Hercules Estensis Ferrariæ, Mutinæ, & Regii Dux annos natus quinquaginta, & unum, qui præfuit sedente Paulo IV. Ecclesiasticis copiis, simulque secundum a Rege imperium habebat in Henrici II. exercitu adversus Hispaniæ Regem conscripto: verum is Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo cum eodem Philippo Rege pacem sibi sat proficuam inibat. Hic uxorem ducebat Anno supra millesimum quingentesimo vigesimo septimo die trigesima Julii Renatam de *Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Francia Ludovici XII. Regis Filiam, quæ ſpuriæ hæreticorum reformationi plurimum favebat: ex ſuo autem connubio plures reliquit Filios, atque inter alios Alphonſum Ducis ſucceſſorem, & Ludovicum Cardinalem præter tres filias. Eodem hoc anno die duodecima Februarii Elector Palatinus, Otho Henricus de Bavaria Ruperti Filius, & Philippi Nepos absque prole deceſſit, qui olim Friderico II illius Patruo ſubrogatus ſucceſſorem habuit Fridericum III. qui nonniſi admodum remota generis ſerie ipſum attingebat; Rupertus enim jamjam Anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo vivis ereptus erat. Denique Franciſcus Otho Luneburgenſis Dux die vigeſima nona Aprilis tertio Menſe poſt nuptias cum Magdalena Joachimi Marchionis Brandeburgici Filia initas mortalitatem exuit.

§. XXXIII.

Cardinales Conclave ingreſſi.

Pallav. n. 2. & 3. Thuan. l. 23. Rayn. hoc anno n. 37.

Cum interea Romana urbs comperto Pauli IV. obitu tumultibus ferveret, Cardinales ſacra comitia nonniſi die quinta Septembris inchoare poterant: poſtea vero inter ceteros Purpuratos, qui conclave ingrediebantur, etiam Moronus Cardinalis numerabatur, qui quidem

dem mortuo Pontifice adhucdum in cu- Sæcul. XVI.
ſtodia detinebatur, a ſacro tamen Col- A.C. 1559.
legio libertati reſtitutus fuit eodem ferme momento, quo Paulus IV. animam exhalabat. Aderat quoque Caraffa Cardinalis, qui poſtremis Pontificatus, quem Paulus poſtea mortuus tenebat, diebus Romam revocabatur: dum igitur omnes Cardinales in electionis loco convenerant, articuli juramento firmandi concipiebantur, eo fine, ut Pontifex proxime eligendus ad meliorem normam regimen reduceret, cum illud ob immodicam Prædeceſſoris ſeveritatem penitus fuiſſet turbatum. Inferebantur huic juramento præcipue duo articuli, quorum primo Pontifex Ferdinandum tanquam Cæſarem venerari teneretur: timebant enim omnes, ne reliqua Germaniæ pars a Sedis Apoſtolicæ obſequio defectura eſſet, ſi diutius cum Imperatore diſſidia foverentur: porro vi alterius articuli Papa concilium reſtaurare jubebatur tanquam unicum remedium, quo hæreſibus Gallias, & Flandriam perturbantibus obſiſti poſſet: igitur hiſce articulis jurejurando firmatis ad ſummi Pontificis electionem procedebatur: verum ferventibus Cardinalium contentionibus conclave diutius protrahebatur, quam præſentis temporis neceſſitas exigebat;

plures

Sæcul XVI A.C.1559.

plures enim erant factiones, quarum quævis alteri prævalere gestiebat, quinimo inter suffragantes reperiebantur non pauci, qui vel ejusmodi Purpuratis, quos ab aliis nunquam eligendos præviderant, vel illis sua contulerunt suffragia, quos duntaxat solo unius, alteriusve suffragii honore dignari intendebant, quos inter postremos erat Cardinalis Cueva natione Hispanus.

§. XXXIV.

Cueva Cardinalis casu fortuito vix non in Pontificem electus.

Pallav. l. 24. c. 10. n. 3.

Ceterum Bartholomæus Cueva Cardinalis Vir erat morum comitate insignis, cumque erga omnes admodum officiosus esset, facile etiam ceterorum affectum, ac venerationem sibi conciliabat; eæ tamen dotes, quæ in supremo Ecclesiæ Pastore necessariæ sunt, ipsi deesse videbantur: nihilominus ad hanc dignitatem evehi desiderabat, hancque in rem plures Cardinales, qui tam Cæsaris, quam Franciæ Regis partibus adhærebant, per suum conclavis contubernalem nomine Ferdinandum sollicitabat, quatenus sua ei suffragia conferrent, eo duntaxat effectu, ut ipsi, quo numero apud Cardinales fuisset,

fuiſſet, manifeſtum fieret. (*) Cum ergo Cardinales hanc benevolentiam petenti absque præjudicio concedi poſſe exiſtimarent, ad illum ſuas ſchedas, in quibus Sæc. XVI. A.C. 1559.

(*) Equidem Continuator hanc in rem Pallavicinum allegat: ut vero pro more ſuo in his quoque comitiis nonniſi fraudibus rem fuiſſe actam, comprobare poſſet, ſubdole ipſum Cardinalem Cuevam ex propria ambitione hunc aſtum excogitaſſe refert, cum tamen Pallavicinus id inſcio Cardinale a Ferdinando Torres factum aſſerat his verbis: quadam die proximus ad Tiaram erat Bartholomæus a Cueva, aſtu Ferdinandi Torres, ex ejus ad comitia comitibus: cum enim hic triginta duos Cardinales, quatuor nimirum ſupra numerum electioni neceſſarium, eo die, dum aliqui non adhuc convenerant, ſeparatim rogaſſet, ut in craſtina ſuffragatione herum ſuum honorario calculo ad ſpeciem donarent, cujus virtus eo exiſtimationis argumento ab aliquo Collegarum exhibendo digna videbatur, eorum quisque de aliis prorſus inſcius, rem libenter ſpopondit, quam & viri merito conſentaneam, & extra omnem ſucceſſus probabilitatem exiſtimabat: Verumtamen cum omnes pro more ſcriptas in Sacellum ſchedulas ſecum tuliſſent, ex illis quidam caſu, ſeu verius divina providentia, quæ non vult, ut caſu Pontifex eligatur, pro-

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

quibus Cuevæ nomen erat ſcriptum, tanto numero transmittebant, ut abs dubio in Papam electus fuiſſet, niſi illa die, qua ſuffragia colligebantur, Capiteferreus Cardinalis ex ceteris ſibi tum vicinis, cuinam ipſi ſua darent ſuffragia, ſciſcitatus fuiſſet, hique reſpondiſſent, quod Cardinalem Cuevam nominare intenderent: cum autem Capiteferreus pariter cum reliquis rogatus eſſet, hinc, Cuevam, ſi plures Cardinales idem ei obſequium deferrent, certo certius præter ſuffragantium voluntatem ac ſpem eligendum prævidebat: ideo adſtantes Cardinales quantocius erroris ſui admonuit, eisque periculum expoſuit, in quod ſeſe ſua imprudentia conjicerent: eapropter una omnes laceratis, quibus Cuevæ nomen inſcripſerunt, ſchedis alias ſibi tradi poſtulabant.

§. XXXV.

propinquo ſibi Purpurato dixit: nunquam divinares, cuinam ipſe ſim hodie ſuffragium collaturus; & paucula poſt verba hominem nominavit: ſed comperto, alterum quoque paratum eſſe ad ſimile ſuffragium, atque ita circumlato per multos murmure, quindecim illico Schedas mutarunt, adeoque ſuffragatores Cuevæ ſolum ſeptemdecim fuere.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XXXV.

Cardinalis Cornarus ad eligendum Pisanum quosdam sollicitans.

Præterea Cardinalis Cornarus, seu Cornelius Gallorum studiis addictus pro Pisano Patruo suo, qui Cæsareis adhærebat, suffragia colligere nitebatur; jactitabat tamen, se nulli hac sollicitatione sua præjudicio futurum, eoquod, inquiebat ipse, Pisanus Cardinalis potissimæ Gallorum factioni minus acceptus esset, proin una ex parte illum a Gallis nominandum nulla verosimilis suaderet ratio, ex altera vero parte, si saltem a Cæsareis nominaretur, æquius tolerare posset contemptum, quo per nefas a Gallis excluderetur, quapropter Cardinalium plures, qui Cornarum venerabantur, lubenti animo ejus postulatis cedebant: nuper tamen Cuevæ exemplo cautiores facti facile Cornari artes detegebant, unde eorum non pauci datam fidem revocabant: attamen adversa hac moliminis sui vicissitudine haud parum turbabatur Cornarus, cumque sese artificio, quo primitus plurimos Cardinales ad sua vota pertrahebat, jamjam victoriam reportasse existimasset, mox illos Cardinales, quorum suffragia sibi certa credebat, adibat, eosque datæ fidei, ac pollicitationis

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

tionis nuper factæ memores esse jubebat, necnon illos summis precibus ad promissorum executionem urgebat: verum irrita erant illius molimina, quinimo ipse Pisanus Cardinalis, qui Cornarum Nepotem suum rerum experientia, agendi que ratione superabat, illum rogabat, ut a cæpto proposito desisteret, nec quicquam ultra hac in re moveret, cum de prospero conatus sui exitu conclamatum esse cerneret.

§. XXXVI.

Gallorum molimina de Turnonio Cardinale in Papam eligendo.

Interim Galli Turnonium Cardinalem ad Pontificatum evehere totis viribus nitebantur. Hic ad sacra comitia iturus, tum in itinere constitutus erat, atque aliunde omnibus iis præfulgebat dotibus, quibus inter suos æquales certe primas tenere credebatur: id tamen unicum Gallorum consiliis obesse videbatur, quod Itali vererentur, ne is, utpote natione Gallus Sancti Petri Cathedram rursus Avenionem transferret: hoc tamen ipsum obstaculum jam satis submoveri existimabant, si Turnonium ob raras animi sui prærogativas apud Franciæ Regem, a quo primus creabatur Minister, magnam nominis famam sibi conciliasse jactitarent. Enimvero hæ

hæ ipsæ rationes tantopere Cardinalibus probabantur, ut Galli de viginti quatuor Cardinalium suffragiis certi essent, atque ex Cæsareis adhuc quatuor, vel quinque accessuros sperarent, si forte ad eam electionis normam, quæ vulgo accessus appellatur, progredi oporteret: equidem tam secundum electionis successum sibi pollicebantur Galli tum ob propria Turnonii Cardinalis merita omnibus nota, tum ob dexteritatem illorum, qui hoc negotium in ejus favorem promovebant: quinimo firmum, fixumque habebant, quod tunc, si forte hac via consilii sui exitum obtinere non possent, quinque alios Cardinales, qui sua ferre suffragia polliciti sunt, ad accessum sollicitare vellent, hacque ratione felici successu frustrari haud timerent: Attamen cum ex illis quinque, qui antea suam eis fidem obstrinxerant, primos quatuor ad hoc obsequii genus minus promptos cernerent; sua Cæsareis consilia manifestare minime audebant, veriti, ne Turnonii Cardinalis honorem in discrimen adducerent, quam ob causam rursus hoc negotium suo caruit successu. Sæcul. XVI. A.C.1559.

§. XXXVII.

Ad Pontificatum adspirantium nomina.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Inter illos, pro quibus suffragia palam colligebantur, adhuc alii quatuor, aut quinque numerabantur, iique erant Cardinalis Carpius, Jacobus de Puteo, Hercules Gonzaga, Hypolitus Estensis, & Paccecus, quinimo, si quæ nonnullis Historicis Jesuitis fides, de ipso etiam Patre Laynesio supremo Societatis Præposito in Papam eligendo agebatur: enimvero Carpius Cardinalis sub Pauli IV. Pontificatu pluribus Cardinalibus haud vulgaria præstabat obsequia, cum apud Papam ingenti valeret gratia: quapropter ferme omnes sua eidem, si ita occasio ferret, offerebant suffragia, indeque Carpio haud exigua spes affulgere videbatur: Verum Hypolitus Estensis vulgo Ferrariensis Cardinalis, qui Paulo IV. infensus toto ferme ejusdem Pontificatu Roma absens erat, ceteros Cardinales in Carpium conspirare intelligens mox illius electionem evertere molitus est, eoquod hanc Galliarum Regi minus gratam nosset, atque insuper Ferrarienſi Duci, quem odio plusquam vatiniano insectabatur, Carpiensem Ducatum eripere statuisset: ut ergo eo securius sua consilia ad exitum deduceret, Cosmam Florentiæ Ducem, cui non modo amicitia, sed & fœdere junctus erat, adiit, eumque rogavit, ut S.R. Ecclesiæ Thesaurarium, sibi summopere

Sacchini hist. Soc. l. 3. num. 41.

mopere addictum, atque Hiſpanæ fa- Sæcul. XVI.
ctionis Principem eo inclinaret, ut Car- A.C.1559.
pii electionem præpediret: eapropter Cosmæ pollicebatur, quod viciſſim omnem ipſe operam impendere velit, ut Medicæus, vel Hercules Gonzaga vulgo Cardinalis Mantuanus, quos ambos Dux omnibus ſtudiis amplectebatur, eligerentur. Annuit Cosmas huic propoſitioni, moxque datis ad Theſaurarium literis eidem omnia ſua patefecit conſilia.

§. XXXVIII.

Carpii electionem evertendi rationes a Theſaurario allatæ.

Itaque Theſaurarius Cardinalis non modo Florentiæ Duci obſequendi ſtudio incitatus, ſed etiam privati commodi rationibus permotus Carpii electionem minus ſibi acceptam habebat; cum enim nuptiæ inter Carpii ſororem, & Theſaurarii Fratrem agitarentur, hucusque vero nonniſi pollicitationes utrinque fuiſſent factæ, verebatur Theſaurarius, ne Carpius Vir multum ambitioſus, ſi in Papam eligeretur, Sororem ſuam in nobilius adhuc connubium collocare meditaretur, cui indignationis cauſſæ adhuc alia acceſſerat; quippe Carpius olim Bituricenſem Cardinalem ad defunctum Pontificem ablegavit, ut de

Sæcul. XVI A. C. 1559.

omnibus rationem redderet, quæ in ejus Palatio, dum Cardinales Cæsarei de Lottini ad Imperatoris partes accedentis captivitate admoniti ibidem hærebant, gesta fuissent: Insuper Thesaurarium clandestina Petri Stozzii minime latebant consilia, quibus is Connestabilis patrocinio suffultus Carpium Franciæ Regi reconciliare moliebatur: præterea ob Carpiensem Comitatum Longobardiam belli flammis accensam compererat, simulque Carpiensem Cardinalem tanquam Virum vindictæ cupidum, sibique adversantibus ignoscere nescium reputabat: his igitur cunctis rationibus expugnatus Thesaurarius censebat, quod pro familiæ suæ salute, boni publici incremento, necnon Hispaniæ Regis, cui addictissimus erat, obsequio omnino opus foret, ut Carpii electione præpedita Medicæus nominaretur, eo potissimum nomine, quod in hac rerum vicissitudine Cosmæ voluntati obsequi, Thesaurario consultissimum foret: arrepto igitur hoc consilio Thesaurarius rem cum Fratre suo maturius perpendebat, ac Ferrarienſi Cardinali significabat, quod ad exequenda Florentiæ Ducis postulata paratissimus esset: nihilominus præter omnem expectationem, priusquam Thesaurarius sua consilia patefacere tenebatur, Carpius a

Pon-

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Pontificatu ob inopinum eventum excludebatur; cum enim Farneſius, & Tridentinus Cardinales ex toto ſacro Collegio ceteris auctoritate, atque merito prævalerent, ac Theſaurarium inter Hiſpanos primas partes agere indignarentur: ideo hac ex cauſſa ejus conſilia evertere ſatagebant, unde ejusmodi diſſenſionis fomite vehementer Cardinalium animos in diverſa ſtudia ſcindebant, ac præcipue turbidam hanc rerum viciſſitudinem Ferrarienſis Cardinalis in rem ſuam vertens ſuos amicos ſollicitabat, ut Cardinales Carpio faventes ad mutandam animi ſententiam inducerent: cumque rem paulo vehementius urgeret, ſuis conſiliis opportune colludentem habebat repulſam, qua Farneſius, & Tridentinus Carpio, quamvis ejus electionem deſiderarent, ſua ſtudia impendere recuſabant: cum igitur Carpius in utriusque hujus Purpurati opera plurimum confideret, poſtquam utrumque ſibi haud ultra ſuffragari compererat, de felici electionis ſuæ ſucceſſu deſperare cœperat, quin imo nec amplius alios ſibi Patronos conciliare meditabatur; cum aliunde omnes illius conatus certo certius in irritum cecidiſſent, eoquod ceteri omnes Farneſii, & Tridentini Cardinalium exemplo incitati pariter in re, quam

Sæcul. XVI. A. C. 1559. nullo amplius remedio ſanandam exiſtimabant, operam ſuam impendere recuſarent.

§. XXXIX.

Carpius a Pontificatu omnino excluſus.

Ut Theſaurarius ſeſe tueretur, eodem omnino obtentu utebatur, inquiens, quod uni ſoli favere haud poſſet; cum omnibus ab Hiſpaniæ Rege nominatis ſuum patrocinium impendere teneretur, quinimo ſi nimium aperte Carpii cauſſæ fuiſſet ſuffragatus, nova, quæ inter eos cuduntur, conſilia ſat intempeſtive prodidiſſet, cum jamjam quidam de hac conjunctione dubitare inciperent, ut proinde improvido hoc conſilio ſemetipſum ceteris ſuſpectum reddidiſſet: Cum ergo hac ratione a Carpio duo, iique potentes Patroni deficerent, Ferrarienſis Cardinalis illum penitus a Papatu excludendi medium excogitabat, quod certe antea aggredi auſus non fuiſſet, cum Cardinalium plures Carpii electionem vix non certam rati verentur, ne invitis ipſis ad ſupremum Eccleſiæ apicem evectus haud parum rancoris in animo ſuo retenturus eſſet: nunc autem Ferrarienſis Cardinalis, cum excluſo Carpio omnes ſibimetipſi favere cerneret, propria ſua commoda haud negligenda cenſuit, unde ad proſperum

Sæcul. XIV. A.C. 1559.

ſperam ſui conſilii executionem viam ſibi parare intentus Lottinum rogabat, ut interpoſita excuſatione Theſaurario ſignificaret, quod Ferrarienſis Cardinalis Florentiæ Ducis conſiliis adſtipulari haud poſſet, cum Turnonium Cardinalem proxime adventantem præſtolari cogeretur. Enimvero hic brevi advenerat, nihilominus eo comitia jamjam ingreſſo, Ferrarienſis moras nectendi ſpatium aucupabatur, obtendens, quod Guiſium quoque Cardinalem præſtolari oporteret: eo autem adventante, cum populus ob haſce inducias indignaretur, Ferrarienſis Herculi Gonzagæ Mantuano Cardinali favere cœperat, nonniſi cum ſumma Theſaurarii admiratione. (*)

(*) Obſerves velim, quod Continuator in hiſce Paragraphis plurima narraverit, nullum tamen Scriptorem tanquam teſtem allegarit: quotiescunque enim de quodam conclavi mentionem facit, pro more ſuo nunquam Authoces citat, ut eo liberius pro arbitrio ſuo quæcunque fingere valeat: exinde vero prudens Lector facile colligere poterit, quam exigua fides ejusdem relationibus, necnon aliis hæreticis Scriptoribus, qui ſtudioſe ad conciliandam commentis ſuis auctoritatem in Catholicæ

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. XL.

Comitia ex Hiſpanorum culpa diutius prorogata.

Thuan. l. 23. Ceterum hoc Sedis Apoſtolicæ interregnum longius fore facile apparebat, eoquod Vargas Philippi II. Orator Romæ Cardinales ſibi ſuſpectos excludere totis viribus niteretur: quapropter Chriſtiani Principes ob hanc moram palam indignabantur, ac Lemovicenſis Epiſcopus, qui Franciæ Regis nomine apud Philippum II. Legatum agebat, querelam apud Albæ Ducem inſtituebat, a quo tamen id reſponſi tulit: „Vargas homo ſtolide ambitioſus „Regis ſui nomine eo in negotio abuſus „eſt; nam nihil aliud Philippus Hiſpa„niæ Rex exoptat, niſi ut quamprimum „Pontifex liberis Cardinalium ſuffragiis „eligatur, ſive is Hiſpanus, Germanus, „Italus, aut Gallus eſſet, dummodo ea „ſplenderet pietate, ac prudentia, ut „ſemoto omni privato affectu Dei glo„riam duntaxat præ oculis haberet, ac „paci Eccleſiæ ubique turbatæ, & Chri„ſtiani orbis tranquillitati mature con„ſuleret. Porro Vargas Philippo e Belgio

licæ veritatis odium, & invidiam ejusmodi Catholicis Auctoribus utuntur, eosque allegant tanquam teſtes minime ſuſpectos.

„gio in Hiſpaniam proficiſcenti impoſuit, „ideo hic homo tanto munere indignus „tam honorifica legatione ornatus fuit, „atque inſuper effecit, ne Joannes Fi- „gueroa a Rege Romam miſſus a Pon- „tifice admitteretur, ut ſcilicet ipſe, qui „jam Romæ erat, illo excluſo in ejus „locum ſufficeretur, hinc ob id ego „jam, qui tunc in Italia cum ſummo im- „perio eram, illum fraudis convictum „in carcerem conjici juſſi: itaque Phi- „lippus decrevit eum revocare, & de- „bita caſtigatione mulctare: interea „Mondejaræ Marchionis filio, qui Romæ „eſt, ſedulo mandavit, ut curaret, ne „huic negotio Vargas ullo ſe pacto in- „terponeret, omnemque illi auctorita- „tem ſuo nomine abrogaret. Præterea „Albanus rei retardatæ culpam in Car- dinalem Caraffam rejiciebat, qui, ut ajebat, privatis rebus ſtudens, publi- cam libertatem impediebat. Ceterum his omnibus querelis id tandem effe- ctum, ut deinceps majori ardore ele- ctioni inſiſteretur.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XLI.

Quorumdam molimina pro Pacceco Cardinale in Papam nominando.

Interea Cardinalium quamplurimi Pacceco Cardinali ſua deferre ſuffragia decre-

Pallav. hiſt. Conc. Trid. l. 14. c. 10. num. 5.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

decreverant; tanta enim erat hujus Purpurati existimatio, ut aliquamdiu de ipso solo in Papam eligendo ageretur, quinimo die decima octava Decembris illius electio tam certa credebatur, ut pro antiquo abusu jamjam in ejusmodi eventibus in consuetudinem abeunte Cardinalium famuli cubile Pacceci deprædari, ac evertere molirentur. Præterea, cum in prima suffragiorum collectione plures eidem faverent, assumpta, quam *accessum* vocant, electionis norma Carpiensis Cardinalis aperte eidem suum detulit suffragium, ceterosque, ut ejus exemplum imitarentur, hortatus est, unde Paccecus solus viginti septem suffragatores habebat: cum vero hic numerus nondum sufficeret, sacrum Collegium mox mutata rerum facie nec Hispanum, nec Gallum in Papam eligere statuit.

§. XLII.

Medicæus Cardinalis in Papam electus.

Pallav. n. 8. Thu. Spond. hoc ann. num. 37. Ciacon. t. 3. p. 867. Raynald. ad hunc ann. n. 38.

Ergo Purpurati in Cardinalem Mantuanum, qui jam antea a Ferrariensi Cardinale proponebatur, propendere incipiunt; verum hujus electioni Farnesius, & Caraffa sese vehementer opponentes, eundem penitus excludunt: unde crebræ oriebantur contentiones, quibus

quibus interea ferventibus Mantuanus in suo cubili tranquillus substitit, suosque amicos, ut a cœpto consilio desisterent, rogavit: minime enim tolerare voluit, quod sui caussa diutius adhuc comitia sacra non sine magno Ecclesiæ præjudicio ob hasce inducias imminenti protraherentur. Postea Cardinalium vota duntaxat ad alios duos Purpuratos conspirare videbantur, quorum primus erat Cæsius, quem Paulus III. purpura decoraverat, Gallis que erat quidem acceptus, Hispanis tamen exosus. Alter erat Joannes Angelus Medicæus Cardinalis sexaginta annos natus: attamen ex alia Medicæorum stirpe, quam Florentina ortus erat; nam se Mediquinum, seu Medicinum nominabat, fratremque habebat Marinianum Marchionem, cujus frequens supra mentio occurrebat: Hic idem illa nocte, quæ Redemptoris Nativitatem insequitur, ante diem vigesimam sextam Decembris eligebatur, eidemque ex quadraginta quatuor Cardinalibus præcipue suffragabantur ambo Caraffæ Carolus, & Alphonsus fratres, Alexander Farnesius, Guido Ascanius, Sfortia, Sanflorianus, Thesaurarius, Ludovicus Guisius, horumque fautores. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XLIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XLIII.

Pii IV. nomen a neo-electo Pontifice assumptum; ejusdem prosapia.

Igitur Pontifex recens electus assumpto Pii IV. nomine Pontificiis insignibus ornatus pro more a cunctis Cardinalibus debitæ submissionis obsequium exceperat, præprimis vero Cardinalis Caraffa coram illo in genua procumbens omnes injurias ejus familiæ, Patrui sui honori, atque Inquisitionis tribunali a populo illatas clementer remitti precabatur: equidem Pontifex nonnihil tergiversabatur, ast ad Sancti Angeli Cardinalis, aliorumque preces delicti veniam pollicebatur: dummodo damna Ecclesiis, Palatiis, ac hominibus illata reparentur. His ita stabilitis Pontifex consueta pompa ad Basilicam Sancti Petri delatus inde ad Vaticanum deducebatur.

Ceterum neo-electus Papa patria erat Mediolanensis, patremque habuit Bernardinum Medicinum, seu Mediquinum, qui omnia Mediolanensis Ducis vectigalia conductitio nomine sibi obnoxia habens Cæciliam Serbelloniam sibi copulabat, ex qua etiam quatuordecim proles susceperat, ex quibus Joannes Jacobus Mariniani, seu Meleniani Mar-

Marchio natu major erat: minor vero Joannes Angelus ad ſupremum Eccleſiæ regimen aſſumptus, Piusque IV. vocatus. Referunt nonnulli, quod ſpectata hujus Pontificis dignitate Coſmas magnus Etruriæ Dux Medicinum Mediolanenſem velut ſibi ſanguine junctum, atque ex eodem Medicæorum genere ortum veneratus ſit. Inſuper ad ampliſſimos Pii IV. honores non parum contuliſſe videntur ſupremæ dignitates, ad quas Marinianus Marchio ejus frater evehebatur; quippe Pius, priusquam ad univerſalis Eccleſiæ regimen aſſumeretur, nil niſi Protonotarii munere ſub Clemente VII. fungebatur, progreſſu tamen temporis Farneſii Cardinalis benevolentiam aucupatus, ejusque amicitia potitus, ab eodem Cardinale, cum ſub nomine Pauli III. Papa crearetur, variis, iisque honorificis legationibus, necnon pluribus beneficiis augebatur, donec tandem Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono die octava Aprilis Cardinalium Collegio adſcriberetur. Nominabatur etiam a Julio III. Legatus in exercitu contra Parmenſem Ducem inſtructo.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

§. XLIV.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XLIV.

Equitum comitia Gandavi a Philippo II. celebrata, necnon Margarita Parmensis in Belgii Gubernatricem nominata.

Thuan. l. c. Strada de bello Belgico.

Cum Philippi II. Hispaniæ Regis præsentia haud amplius in Belgio necessaria videretur, inde in Hispaniam reverti, ibidemque firmam sedem figere statuit: igitur primo Gandavum delatus ibidem Equitum aurei velleris comitia celebravit, atque inter ceteros præprimis Equites creabat Mantuanum, & Urbinatensem Duces: Ordinis vero insigne Guilielmo Croyo Renticæ Marchioni, Philippo Lignensi Comiti, Balduino Lanoyo aliisque tradebat: rursus quoque aurei velleris Ordini inscripserat Octavium Parmæ Ducem, eoquod hic in priori bello illius insigne deposuisset, ut illud Ordinis S. Michaelis accipere valeret. Præterea Philippus Margaritam sororem suam, ac Parmensem Ducissam eo duntaxat fine ex Italia in Belgium evocabat, ut illius regimen eidem committeret. Verum hujus electionem ægerrime ferebant Orangius Princeps, & Egemontius Comes, qui ambo ad hanc dignitatem adspirabant: attamen magis adhuc eorum indignatio exinde augebatur, quod Philippus regi-

regiminis ſocium Margaritæ adjecerit Perrenotum Granvellanum Atrebatenſem Epiſcopum, cui ambo infenſi erant, ac viciſſim ab eo parvi pendebantur. Nihilominus Rex rebus ita diſpoſitis menſe ſeptembri Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquaſimo nono in Hiſpaniam maritimo itinere contendit: aſt Laredum prætervectus tam ſæva tempeſtate agitabatur, ut ipſe vix portum attingeret: claſſis vero ſuæ prætoria navis pretioſa ſuppellectili onuſta aquis ſubmergeretur, ceteræ vero omnes aut diſruptæ, aut diſſipatæ perirent, excepto illo, quo ipſus vehebatur, navigio, quod tamen malo, velisque deſtitutum adeo dilaceratum fuerat, ut haud amplius uſui eſſe poſſet. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. XLV.

Philippus Rex ſævam tempeſtatem eluctatus, atque In Hiſpaniam delatus.

Nihilominus Philippus Rex tandem ad Hiſpaniæ oras delatus die vigeſima quarta ſeptembris Hiſpalim pervenit, ubi primas, præcipuasque curas ſuas unice eo intendit, ut Hiſpaniæ Regnum ab hæreſibus recens natis expurgaret, ac Lutheri ſectam inde penitus eliminaret, hoc ſuo zelo ſummas Deo grates pro *Strada l. c. Belcar. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

pro accepto beneficio redditurus: certo enim sibi persuasum habebat, quod ex singulari divini Numinis dispositione, ac præsidio per opem humanas vires excedentem mortis periculum eluctatus fuerit: igitur primo Hispalim contendit, ubi hæresis jam latius serpere cœperat, ac Doctores in Collegio sancti Isidori hac peste infecti ceteros erroneis opinionibus imbuebant.

§. XLVI.

Hæretici adventante Philippo Hispali mulctati.

Thuan. l. c. Belcar. tom. l. 28. n. 39.

Itaque adventante Philippo Rege sacræ Inquisitionis Judicibus omnes de hæreli suspectos comprehendi, eorumque causam dijudicari, atque ad rogi supplicium tredecim viros damnari præcepit: hos inter præcipuus erat Joannes Pontius Legionensis Roderici Pontii Bailenii Comitis Filius tanquam contumax Lutheri Sectator combustus periit, eodemque supplicio affecti sunt Joannes Consalvus Concionator, quatuorque fœminæ Isabella Venia, Maria Viroesia, Cornelia & Bohorquia: cum vero Væniæ ædes ad eorum conventicula patuissent, hinc eadem, qua hæc mulier morti adjudicata est, sententia illius quoque domus solo æquata fuit: ceteri vero omnes hæreseos rei postea eodem supplicio fuere sublati,

ſublati, quin pro iis quisquam deprecari auderet, imo ne ipſi quidem Conſtantino Pontio parcebatur, quamvis eum mitius haberi, privatæ quædam rationes ſuadere viderentur (*).

§. XLVII.

(*) Hanc quidem rationem manifeſtat Thuanus, afferens: *Conſtantinus qui a ſacris Confeſſionibus diu Cæſari, eique in ſolitudine ſua poſt Imperii, ac Regnorum abdicationem, ac poſtremo animam agenti ſemper præſto fuerat, ad idem mox tribunal raptus in tetro carcere paulo ante expiraverat.* Quod autem Thuanus erret, aliusque Conſtantinus Pontius Carolo adſtiterit, Burchardus Struvius in corpore Hiſt. Germanicæ tom. 2. Period. 10. Sect. 4. n. 80. dum Raſslerum confutat, his verbis oſtendit: *Male hæc habent Maximilianum Raſslerum, qui in Vindic. Diplom. Ludov. n. XII. injuriam hoc ipſo Carolo fieri putat ingentem, qui etiam Scriptores hoc aſſerentes variorum redarguit errorum, licet autem in hæc ipſi facile adſentiar, nullum fuiſſe Carolo a ſacris Cacallam, falſum tamen eſt, quod Raſslerus adſerit, Pontium ſuperſtite Imperatore Hiſpali in vincula fuiſſe conjectum: neque enim Conſtantinus, Canonicus Hiſpalenſis, prout ex Patre Sandoval in hiſtoria vitæ Caroli V. in Monaſterio pag. 314. patet, dum ait: Cum Dominum de Guzman Monachum Hiſpali in carcerem duxiſſent, Cæſar effatus, hunc comprehen-*

Sæc. XVI. A. C. 1559.

§. XLVII.

Constantinus Pontius post mortem in jus vocatus.

Thuan. l. 23. Sarpius hist. Conc. Trid. l. 35. p. 399 Varillas hist. des hæres l. 23. tom 5. p 176. & 177. Pallav. l. 14. c. 11. n. 3.

Hic idem Constantinus, qui latino Constantius Fontius, Gallico vero nomine Pontius mutata litera F. in P. nominabatur, vir magni meriti, Theologiæ Doctor, Hispalensis Canonicus, atque in Caroli V. Aula Concionator erat, & comitabatur Philippum II. in Angliam euntem, ubi abs dubio Protestantium errores haurire cœperat, ob quos etiam ab Inquisitionis tribunali captus extremo supplicio afficiebatur: sententiam tamen, quæ vulgo *fidei judicium* appellatur, jam antea mortuus excipere haud poterat, post mortem tamen ejus effigies populo in spectaculum exhibebatur. Referunt Scriptores Hispani, quod sibimet ipsi mortem intulerit, venamque confracti vitri frusto aperuerit, ut supplicii sibi præparati ignominiam effugeret. Hic carceri mandabatur, superstite adhuc Carolo V. Imperatore, qui eum

di, qui id mentis simplicitate meruisset, audiensque Constantinum Canonicum dictæ urbis pariter comprehensum, ille, inquit, hæreticus ingens erit, si hæreticum ipsum fuisse apparebit. Sic etiam evenit, quemadmodum judicum quidam postea asseveravit, ipsum nempe ex hæreticis maximis unum fuisse.

in vincula fuisse conjectum intelligens, *ille*, inquiebat, *hæreticus ingens erit, si hæreticum ipsum fuisse apparebit:* his verbis autem significare voluit Cæsar, quod Pontius insignis plane hypocrita fuerit, si adeo scite pietatem simulare, & hæresin occultare valuit. Cum ergo Inquisitores illum utpote jamjam defunctum rogi supplicio e medio tollere haud potuerint, ejus quasi concionantis effigiem adduci, eamque cuidam cathedræ imponi jusserunt, ita, ut hæc effigies Constantinum exhiberet, quatenus dexteram paulo elevatam, lævam vero eidem suggestui innixam teneret. Hoc spectaculum primo plerisque adstantium lacrimas extorserat, quas vero mox risus excipiebat, ac denique straminea hæc effigies Concionatoris speciem exhibens indignationem excitabat.

Sæc. XVI. A.C. 1559.

§. XLVIII.

Joannes Ægidius Concionator pari supplicio mulctatus.

Eodem insuper modo plectebatur celebris quidam Hispalensis Præco nomine Joannes Ægidius, quem præpora mors vivum Inquisitionis severitati invidebat. Hic olim a Carolo V. ad Dertosanum Episcopatum nominabatur, non sine magna Inquisitorum indignatione,

Thuan. l. c. Hist. des Martyr l. 8. fol 505. edit. 1582.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

quapropter hi, ut illum ab hujus dignitatis poſſeſſione arcerent (*), diu, acriterque adverſus eum actionem intendebant, ea autem nondum abſoluta Ægidius fatis ceſſerat: nihilominus fidei Cenſores ejus cadaver in jus vocant, eumque, licet jamjam vivis ereptus eſſet, ad mortem condemnant, atque illum tanquam per machinam excitatum in ſtraminea effigie populo ad ſpectaculum ſiſtunt, & ſententiam in illum pronuntiatam exequuntur.

§. XLIX.

Bartholomæus Caranza ob hæreſis crimen carceri datus.

Thuan. l. c. Spond. hoc ann n. 29. Pallav. l. 14. c. 11. n. 4.

Sequenti menſe Octobri eadem pœnarum ſeveritate cum aliis de eodem crimine accuſatis apud Pinciam Vallem actum eſt; ibi enim ſpectante Philippo Rege

(*) Quod Ægidius ab Inquiſitoribus ideo fuerit carceri mancipatus, ut illum, ne Epiſcopatum conſequeretur, præpedirent, id a Continuatore mere in Inquiſitionis odium confictum fuit, cum ipſe Thuanus, l. c. quamvis hæreticos excuſare ſtudeat, magis tamen ingenue fateatur, quod Ægidius *hæreſis poſtulatus, ac Dominici a Soto hortatu publice errorem ſuum recantaverit.*

Rege (*) viginti octo ex præcipua illius regionis Nobilitate de Lutheri hæresi plene convicti fuere combusti: ut vero importunas parentum, & amicorum, qui reis favebant, preces præveniret, voto se obstrinxerat, semetipsum ad Caroli unici filii sui rogum ligna asportaturum, si ipse vel unquam in Lutheri hæresin incideret. Insuper in eadem urbe, quam Pinciam Vallem vocant, Bartholomæus Caranza Toletanus Archipræsul, ac primus Hispaniæ Prælatus carceri dabatur. Is erat ex Ordine S. Dominici, quem Philippus II. Rex Mariam sibi in conjugem selecturus secum in Angliam eo fine deducebat, ut ad Religionem Catholicam ibidem restaurandam, & ipse suam impenderet operam: quinimo illum Reginæ conscientiam fuisse moderatum, referunt Scriptorum nonnulli: anno autem Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo ab

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

(*) Philippum huic spectaculo præsentem haud fuisse Thuanus his verbis testatur: *Alii id mense Majo extremo actum scribunt; quod si ita est, potius spectante Carolo Principe Philippi Filio, & ut alii addunt, ejus sorore Joanna Principis Lusitaniæ vidua id actum est, nam Philippus nondum e Belgio excesserat, qui quarta Kalendis Septembris velleris aurei Ordinem Gandavi celebravit.*

Sæc. XVI. A. C. 1559.

eodem Philippo ad Toletanum Archiepiſcopatum nominabatur, cum vero Carolus V. in ſua eremo apud D. Juſtum in poſtremis vitæ ſuæ diebus hujus Præſulis præſentia frui peroptaret, is eidem quoque morienti adſtitit: dein cum poſt Caroli obitum ſuſpicio invaleſceret, perinde acſi hic Imperator de fide catholica minus recte ſentiens deceſſiſſet, hujusque mutationis culpa in Caranzam rejiceretur, hinc Ferdinandus Valdezius Hiſpalenſis Archiepiſcopus, ac ſupremus Hiſpaniæ Inquiſitor illum, cum ſuam Diœceſin luſtraret, Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono die vigeſima ſecunda Auguſti eo tempore comprehendi juſſerat, id Papa, ac Rege permittentibus, eoquod de hæreſi a quibusdam accuſatus eſſet. Ergo apud Pinciam Vallem, ſeu Valdoleti cuſtodiæ datur, necnon judicii acta in eum inſtruuntur: cum vero hosce judices tanquam ſuſpectos recuſaret, atque ab iis ad Pontificem provocaret, Rex conſentiente Papa alios nominabat, qui in ejus cauſſam inquirerent, ut omnia judicii acta denique Romam transmitti poſſent, ibidemque totum negotium lata ſententia definiretur: verum ea res adeo protrahebatur, ut nonniſi Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto cauſſa penitus deciſa fuiſſet.

§. L.

Sæcul. XVI
A.C. 1559.

§. L.

Daniæ Regni res.

Christiernus, seu Christianus hujus Nominis secundus, & tertius ambo Daniæ Reges jam ineunte Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo nono e vivis excesserant, ex his Christianus II. ann. Christi millesimo quingentesimo vigesimo tertio ob suam immanitatem a suis subditis regno pulsus in Belgium secessit, ac decimo post anno Hollandorum ope fretus denuo solium suum conscendere tentabat: verum captus, atque in carcerem conjectus ibidem usque ad vigesimam quintam Januarii diem anni supra millesimum quingentesimi quinquagesimi noni detinebatur, ubi etiam annos septuaginta octo natus obiit. Huic jamjam anno Salvatoris millesimo quingentesimo vigesimo tertio subrogatus fuerat, ejusdem Patruus Fridericus I. Holsatiæ Dux cognomine Pacificus, cum autem & ipse anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo trigesimo quinto mortalitatem exueret, Christiernus, seu Christianus III. ejusdem Nepos anno a nativitate Christi millesimo quingentesimo trigesimo septimo electus, ac more Protestantium, quorum sectam amplexus eandem quoque in regnum invexerat,

Chytræus Saxon. l. 9. & 13. 14. & 15.
Thuan. l. 6.

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

rat, inauguratus fuit; ceterum magna animi æquitate, ac moderatione regnum administrabat, necnon Hafnienſe Collegium, atque in eo locupletiſſimam Bibliothecam inſtituit: mire enim aſſidua librorum lectione, ac literatorum conſortio delectabatur. Denique, cum annos ferme viginti quatuor regnaſſet, obiit anno ſalutis reparatæ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono die prima Januarii, ſeu viginti quatuor diebus ante mortem Chriſtiani II. Patruelis ſui, quem tunc captivum (ut fertur) perhumane invifit, cumque ambo plura in familiari colloquio ſimul contuliſſent, tandem mutuas ſibi invicem injurias plene condonavere. Eo tempore Chriſtianus III. nonniſi quinquageſimum ſextum ætatis ſuæ annum agebat, atque ex conjuge ſua Dorothea Magni Saxoniæ Ducis filia plures filios, præcipue vero Fridericum II. Regni hæredem relinquebat.

§. LI.

Dithmarſia a Friderico II. expugnata.

Chytræus & Thuan l. c. Spond. hoc ann. n. 2.

Obtento regni ſolio Fridericus II. arma ſua convertit in Dithmarſianam Provinciam, quæ Holſatiæ Ducis imperio obnoxia in Slesvicenſi Ducatu ad Albis oſtia ſita eſt, cujus incolas cum circa annum

annum Domini milleſimum centeſimum quinquageſimum jugum excuterent, tandem Joannes Daniæ & Sueciæ Rex Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo in ordinem redigere tentabat; verum ab eis repulſus una cum præcipua Holſatorum nobilitate cæſus eſt. Denique hæ gentes libertatem ſuam, quam per quatuor omnino ſæcula ſartam ſervabant, rurſus hoc anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono amiſerunt regnante Friderico II. qui tertio prælio ab Adolpho Holſatiæ Duce, ac Danici exercitus Præfecto devictus fuerat: quapropter quinque hujus regionis Viri die decima quinta Junii Daniæ Principes in ſuis caſtris conveniunt, eisque exponunt, quod ſalva vita ſua, bonisque ſeſe ſubmittere parati eſſent. Ea res diu multumque in Senatu agitabatur, tandem vero, cum Adolphus rem lenitate potius componendam cenſeret, ceteri omnes in eandem abiere ſententiam, moxque Dithmarſianis pax concedebatur. Parta hac victoria Fridericus tum nonniſi vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum agens, die vigeſima Auguſti inaugurari voluit, anno vero ſequenti Ferdinandus Imperator fœdus inter haſce gentes, & Daniæ Principes initum ratum habebat, illudque auctoritate Cæſarea firmabat.

Sæcul. XVI. A.C.1559.

Sæcul. XVI. A.C.1559.

Ceterum pacis conditiones, quas Historici fusius referunt, non minus Victori erant glorioſæ, quam devictis admodum proficuæ.

§. LII.

Theologicæ Facultatis Pariſienſis cenſuræ.

Argentre Coll. Ct. jud. de novis error. tom. I. p. 21. t. 2. p. 277.

Hoc anno quasdam cenſuras a Pariſienſi Facultate Theologica pronuntiatas fuiſſe comperimus, ac præprimis die quarta Aprilis petente Curcellio Syndico damnabatur liber, cui titulus: Inſtructio Chriſtiana pro pueris: poſtquam igitur Facultas ex hoc libro quasdam decerpſerat propoſitiones, tandem concluſit, *hunc librum eſſe maxime perniciosum, peſtiferum, deſtructorem potius juventutis inſtituendæ, quam inſtructorem, non tantum quia pleraque omittit neceſſaria ad inſtructionem puerorum, uti ſunt dogmata de confeſſione Sacramentali, de invocatione Sanctorum, de precibus pro defunctis, de audiendo Sacro, &c. & in hoc, quod dicit:* Solus Chriſtus Dominus eſt Mediator, & Advocatus pro nobis, *aperte eſt hæreticus, & paſſim ſuſpectus de hæreſi Sacramentariorum.*

Altera cenſura die decimo quinto ejusdem Menſis Auguſti lata perſtringebatur liber a Senatu ad Facultatem transmiſſus, cui titulus: *Modus in literis*

ris Gallicis prompte, & faciliter addiſcendi, quomodo quis rite legere prompte ſcribere, ſimulque in omni neceſſitate Deum orare valeat. Hic liber, cujus Author erat Petrus Habertus, Pariſiis Regis privilegio munitus prodiit, quem Facultas mature perlegit, examinavitque, atque ex eo duodecim deprompſit propoſitiones, quas ſequentibus cenſuris notabat: Harum propoſitio prima erat hæc: *Ab illo ſolo omne tuum bonum, ſalusque penitus dependet.* Hæc propoſitio, inquit Facultas, *collata cum aliis conſequentibus ejusdem libri propoſitionibus, ſcilicet decima, & undecima, excludens præceptorum Eccleſiaſticorum obſervantiam, cooperationem liberi arbitrii, bona opera, Sanctorum interceſſionem, vim Sacramentorum & efficaciam, ſine quibus non eſt ſalus, contraria eſt ſacræ Scripturæ.*

II. *Oratio, Sancta Maria ora pro nobis, eſt omittenda.* Author, ita cenſebant Doctores, *pernicioſe & Schismatice contra antiquam, & receptam Eccleſiæ conſuetudinem, dividit modum ſalutandi divam Virginem Mariam, inſtituendis potiſſimum pueris proponi ſolitum, ſubdole nomen Mariæ ſuppreſſit, & non ſine vehementi ſuſpicione negantium divam Mariam, & Sanctos eſſe orandos, omittit orationem, Sancta Maria ora pro nobis &c.*

III. *Cre-*

Sæcul XVI. A.C. 1559.

III. *Credo quod Christus Dominus &c. qui est solus Mediator, & Advocatus orans pro nobis. Hæc propositio sic indistincte posita excludit Sanctorum intercessionem, & avertit Christi fideles, præsertim simplices & parvulos a precibus ad illos fundendis, proinde vehementer de hæresi suspecta est.*

IV. *Quicquid in nobis est, nihil boni in nobis reperimus. Hæc propositio sic indistincte posita conspirat hæresi lutheranæ, olim a facultate damnatæ; quod, quidquid in nobis est, peccatum est.*

V. *Non facies tibi sculptile.* Hic locus, inquit Facultas, *unus est ex multis sacræ Scripturæ, quos simplicibus, & pusillis, qui non habent sensus exercitatos, lingua vernacula sic nude & sine explicatione proponi, olim fuisse, & adhuc nunc esse Religioni Christianæ valde perniciosum experimur.*

VI. *Memento requiei.* Hæc propositio sequenti censura notatur: „*licet Author proponendo præceptum de sanctificatione Sabbati reddat ad verbum Scripturæ contextum, tamen quia hoc vernaculum vocabulum, REPOS, nec hoc loco exprimit, aut insinuat diem Dominicum, qui in lege Evangelica Sabbato & requiei judæorum successit, nec in toto libro meminit illius diei Dominici, nec festorum, quæ ab Ecclesia observari solent, hac versione nec sufficienter, nec Christiane pueros & simplices instituit.*

VII.

Sæcul XVI. A.C 1559.

VII. *Nec illi addas, nec demas: licet nihil*, censent Facultatis Doctores, *contrarium, Sacræ Scripturæ sit addendum, tamen Auctor in hac puerorum institutione locum Scripturæ sine ulla explicatione subdole proponit, quo hæretici falso, & pernicioſe intendunt nihil esse recipiendum, faciendum, aut omittendum, nisi quod sit in sacra Scriptura expressum.*

VIII. *Expecto omne meum bonum, ac felicitatem a tua sola benedictione.* Hæc propositio simili censura, ac prima perstringitur.

IX. *Si Castorem, & Pollucem Gentilium & Paganorum rejicis, non sis tibimetipsi Sydus &c. „Captioſe & irreverenter sub nominibus Castoris & Pollucis, videtur innuere in periculis non esse invocandam Virginem Mariam, nec ceteros Sanctos.*

X. & XI. *In te solo est spes mea, ego nullam spem nisi in tuam solam bonitatem habeo: Non aliam habemus securitatem, & refugium nisi in te solo.* Ambæ hæ propositiones censuram primæ æqualem ferebant.

XII. *Oratio in die, ubi ad Synaxin acceditur, recitanda.* Hæc oratio fuit condemnata, eoquod oratio sit Calvini, qua suos olim Discipulos instruebat.

Die decima sexta Junii eadem Facultas habito Sorbonnæ conventu deliberabat, an librorum, quos Paulus IV. Papa

Sæcul. XVI. A.C. 1559. Papa damnaverat, Indicem unacum Doctorum approbatione typis vulgandi facultas concedenda esset, hancque in rem visum est Magistris istis, ut dictus catalogus diligenter prius perleggendus esset a quibusdam ex Magistris nostris, ad quorum relationem facultas videret, quid esset agendum. Oblatum est insuper in eodem congressu opus jamjam impressum Joannis Feri in Matthæum, illudque offerebatur, eo fine, ut examini subjectum, si opus fuerit, corrigeretur. Ad hoc vero censuerunt Doctores, librum hunc impressum, quod scateret plurimis erroribus, ac hæresibus, quemadmodum dixerunt, & docuerunt quidam ex Magistris nominatis, qui illum legerunt diligenter, esse supprimendum, indignumque esse emendatione, ac correctione, ut imprimatur, ne sub nomine correctorum simul incorrecti vendantur, qui jam sunt in Germania, & Burgdunia impressi.

Vide supra Lib. CLIII. §. 109. & seq. Die vigesima tertia Augusti Facultas rursus congregata deliberabat circa propositionem, quam nonnulli Regii Senatus Patres in nupero suo, ut vocant, Mercuriali consessu, circa necessitatem Synodi, ac circa hæreticorum pœnas usque ad hujus Concilii celebrationem differendas enuntiabant: Hanc vero propositionem ipsemet Franciscus II. Rex

ad

ad Facultatem deferebat, his conceptam verbis: *In dubiis, ac opinionum varietate, quæ tam circa Sancta Ecclesiæ Sacramenta, Constitutiones & Dei, necnon Ecclesiæ Catholicæ traditiones, quam circa Missam, & pretiosi Corporis Christi Domini consecrationem emergunt, ad novum Concilium recurrendum est, interea vero solitæ hæreticorum pœnæ suspendantur, ac cuilibet opinandi libertas relinquatur.* „Hæc „propositio, declarat Facultas, quæ „nunquam in controversiam venire de„buisset, & plane hæretica, sacramen„taria, pernicioſissima, errorum om„nium, atque hæresum confirmativa, „Reipublicæ Christianæ, tam Ecclesia„sticæ, quam civilis eversiva, & qui„cunque eam quomodolibet defenderit, „hæreticus, sacramentarius, ac totius „Reipublicæ conturbator censendus est.„ Sæc. XVI. A.C. 1559.

Argentre l. 6. p. 279.

§. LIII.

Franciæ Regis epistola ad Facultatem Theologicam.

Biduo post Facultas a Rege epistolam recepit hujus tenoris: Carissimis, ac dilectis Decano, & Facultatis Theologicæ Parisiensis Doctoribus. „Ca„rissimi, ac dilecti: considerantes singu„larem affectum, ac pietatem, qua de„functus Rex noster admodum hono„randus Dominus, ac Parens, quem Deus

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

„Deus liberet, hæreſum ac pravorum „dogmatum extirpationi incubuerit: „ex altera vero parte nos pariter in hoc „piam, ſanctamque ejus voluntatem ſe„qui cupientes, cum is præter alia volue„rit, ac deſiderarit, ut quædam opinio „per quosdam ſuos Miniſtros recens „propugnata, nimirum, quod in dubio, „atque opinionum diverſitate tam circa „Sanctum Altaris Sacramentum, & Miſſæ „Sacrificium, quam circa alia Eccleſiæ „Sacramenta novum ſit convocandum „Concilium, atque interea ſuſpenden„das eſſe omnes caſtigationes non recte „ſentientium, necnon ſuam cuilibet „libertatem eſſe relinquendam, cum hæc „propoſitio, præterquam quod cuilibet „pio Chriſtiano notorie ſit ſeditioſa, „ſcandaloſa, & directe unioni Eccleſiæ „contraria, inſuper in ea ſimus animi „voluntate, ut omnia fiant per illos, qui „de ejusmodi perniciosis opinionibus ma„gis exactam habent cognitionem, hinc „vos rogamus, ac etiam præcipimus, „ut mox recepta hac epiſtola præſen„tem propoſitionem ſua perſtringatis „cenſura, ſi illam necdum cenſura no„taſtis, aut ſi ex voluntate viventis, „nunc defuncti Regis noſtri Domini & „Patris, necnon & Regni noſtri cenſuram „ullam tuliſſetis: hanc ergo cenſuram „nulla mora acceptis hiſce literis veſtro chiro-

„chirographo munitam noſtro dilecto, „ac fideli Conſiliario, & Generali Pari- „ſienſis Curiæ noſtræ Procuratori clau- „ſam & ſignatam tradatis, ut per il- „lum ad nos transmittatur, qui etiam „vobis referet, quid juxta bonum, & „æquum nobis agendum videbitur.„ Accepta igitur hac epiſtola Mailliardus Decanus cenſuram occluſam, ac ſigillo firmatam præſente Monchyo Doctore die vigeſima octava Auguſti Procuratori Generali transmiſit, ad Regem deferendam. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. LIV.

Martimboſii Propoſitiones damnatæ.

Die decima quinta Junii Curcellius Syndicus prælegit ſententiam contra Magiſtrum Nicolaum de Martimbos pronuntiatam, vi cujus hic Doctor Verbum Dei prædicare, confeſſiones excipere, atque in Facultate docere prohibebatur: die autem prima Julii eadem Facultas Conventu Sorbonnæ habito poſt rem Divinam de Spiritu ſancto peractam circa quædam negotia ſtatum, ac honorem Facultatis concernentia deliberabat, ibidemque prælecta eſt Sententia contra Magiſtrum Nicolaum de Martimbos, Sylvanectenſem Theologum a Rege & privato conſilio lata, ex occaſione quorumdam tumultuum in hac urbe *Argentre p. 279.*

Sæc. XVI. A.C. 1559.

excitatorum, necnon ob quasdam propositiones, quas idem Doctor Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto ex ſuggeſtu dictaverat. Itaque perlecto hoc decreto major pars Magiſtrorum cenſuit, quod ſententia hæc haberetur in forma au„thentica & probata, priusquam aliquid „ſtatueretur contra dictum doctorem de „Martimbos, qui tunc Congregationi ad„erat, hinc data eſt provincia habendi „hanc Sententiam Magiſtro de Courcel„les Syndico Facultatis, ut majori cum „cognitione quidpiam conſtitueretur„

Die ſecunda Septembris prælectum eſt decretum Regium contra Magiſtrum Nicolaum de Martimbos, erat que extractum legitime ex Conſilii privati tabulis ipſius Regis die duodecima Februarii Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo, quo audito & lecto, ac diligenter conſideratis his, quæ in illo continentur, cenſuit Facultas contra ipſum Martimbos, quod non gauderet fructibus dictæ facultatis, quousque purgatus fuerit.

§. LV.

Propoſitiones a Rege ad Facultatem delatæ, atque ab eadem damnatæ.

Die

Die nona Septembris Rex plures alias propositiones rursus ad Facultatem deferebat, ut ipsa suum desuper judicium ferret. Hæ autem numero erant quinque, quarum prima ita sonabat: *Nulla est quoad Sacramenti substantiam controversia apud illos, qui de Missa aliisque rebus disputant.* „*Hæc propositio* inquit Facultas, *est manifeste falsa, hæretica, & Sacramentaria, & quicunque eam asserit, declarat se fautorem, & defensorem Sacramentariorum.* Sæc. XVI. A.C. 1559.

II. *Quantumvis aliquis circa formam Sacramentorum dissentiat, nimirum, quod Altaris Sacramentum admittat, ritus tamen, & Missæ formam rejiciat, non ea puniendus est severitate, qua illi, qui negant Sanctæ Communionis Sacramentum.* Ad hanc propositionem Facultas inquit: *quicunque hanc hypothesin proponit, captiose, & schismatice videtur Missam rejicere, favere, & conspirare Sacramentariis.*

III. *Circa hæc dubia convocandum esset Concilium:* censura illius est sequens: *Hæc propositio in dubium revocans, quæ ab universalibus Conciliis, inspirante Spiritu Sancto, de Sacramentis, & maxime de Sacramento Eucharistiæ decisa sunt, & decreta, & ab universali Ecclesia hactenus recepta, falsa est, Schismatica, & hæretica, autoremque illius declarat dubium in fide,*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

hæreticum & conturbatorem pacis, & unitatis Ecclesiasticæ.

IV. *Judices, qui Sacramentarios juxta edictum punierunt, judicarunt juxta legis Mosaicæ Religionem: qui vero aliter judicarunt, hi sententiam pronuntiarunt secundum legem gratiæ, quam nunc habemus. Prior hujus propositionis pars legem Mosaicam perstringens justo Regis edicto, & recto judicum judicio, injuria est; altera pars impunitatem hæreticis, & Sacramentariis concedens, eosque in suis fovens erroribus, seditiosa est, Schismatica, sanctis Patrum Canonibus, sacris Ecclesiæ Conciliis, legi etiam gratiæ, quæ veteri non adversatur, contraria, & hæretica, Statum utrumque civilem, & Ecclesiasticum, imo universam Rempublicam perniciosissime conturbat, & evertit.*

V. *Quicquid in Ecclesia factum, ne ipsa quidem Sacramenti Altaris administratio digne fuit facta, eoquod potissimi ex Sacerdotibus fuere concubinarii, hinc omni studio Synodus est convocanda: insuper populus non percepit ea, quæ Ecclesia fecit.* Hujus propositionis censura est hæc: *Prima pars sic in universum prolata ac etiam ad administrationem Sacramenti Altaris determinata, est falsa, hæretica, & in Spiritum sanctum blasphema; ratio autem, quæ subjungitur, nulla est, assertio temeraria, & Ordini Sacerdotali injuriosa. Tertia pars est captiosa & suspecta. Ultima pars in-*

nuens

Sæc. XVI. A.C 1559.

nuens oportere populum intelligere, quæ ſunt in Eccleſia, eſt error Valdenſium, & Meldenſium.

§. LVI.

Magoti Propoſitiones cenſuris notatæ.

Eodem menſe Septembri die decima tertia rurſus aliæ octo propoſitiones circa Religioſos,& juſtificationem ab Antonio Magoto Ordinis Fratrum Minorum pronuntiatæ damnabantur: eorumque prima erat: *Peccant fundantes clauſtra, & ingredientes ſunt viri diabolici.*

II. *Omnes de Ordine Mendicantium ſunt hæretici, & dantes eis eleemoſynas ſunt excommunicati.*

III. *Ingredientes Religionem, aut aliquem Ordinem, eo ipſo inhabiles ſunt ad ſervanda præcepta, & per conſequens ad perveniendum ad Regnum cælorum.*

IV. *Auguſtinus, & Bernardus damnati ſunt, niſi pœnitentiam egerint, de hoc, quod habuerint poſſeſſiones, & inſtituerint, & intraverint Religiones, & ſic a Papa ad ultimum Religioſum omnes ſunt hæretici.*

Omnes, inquit Facultas, *hæ quatuor propoſitiones falſæ ſunt, erroneæ, impiæ, & hæreticæ, jam olim in Concilio Conſtantienſi adverſus Joannem Wiclef damnatæ.*

V. *In cultu divino ſumma eſt vanitas, quod alii donis, alii prolixa, alii compta*

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

oratione, alii cæremoniis Deo satisfacere contendant.

Hæc propositio juxta Facultatis Doctores, *est falsa, schismatica, & hæretica, a cultu divino retrahens.*

VI. *Summa Evangelii est, Deum justum ex sola fide in Christum homines justificare.*

Hæc propositio est erronea, & hæretica.

VII. *Gloriari in propriis operibus, & in Dei voluntate opposita sunt, in bonitate & misericordia Dei est gloriandum, & non in operibus.*

Hæc propositio, inquit Facultas, *in universum prolata quantum ad priorem partem est captiosa, & suspecta de hæresi. Postrema pars est falsa, & erronea.*

VIII. *Ex expositione orationis Dominicæ: adveniat regnum tuum, non immerito regnum advenire dicimus, quia propriis meritis illud parare non possumus.* Facultatis censura est sequens: *Hæc propositio est captiosa, & valde suspecta de hæresi.*

§. LVII.

Quidam articulus Facultatis doctrinæ additus.

Argent. t. 1. in append. fol. XXI & t. 2. p. 281.

Die sexta mensis Novembris Facultas in unum congregata circa sequentia deliberabat negotia, ac primo quidem Syndicus supplicavit, ut articuli prædictæ facultatis, concernentes fidem christia-

christianam edicto regio promulgati legerentur, & omnes, ac singuli Magistri & Baccalaurei subscriberent illis. Hisce recitatis conclusum est, quod inscriberentur prædicti articuli in tabulis, & in eorum approbationem subscriberent omnes & singuli Magistri & Baccalaurei præsentes & futuri. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Præterea ex communi omnium decreto conclusum est, quod adjicerentur alii articuli pro temporis conditione necessarii, quos inter præcipuus est sequens: „Credendum est, & certo te„nendum ab omnibus fidelibus, quod „in consecratione corporis, & sanguinis „Christi fiat realis transsubstantiatio pa„nis materialis in verum corpus Christi, „& vini in verum ejus sanguinem.„ Denique actum, quod Magistri, omnesque Doctores afferrent libros de hæresi suspectos, aut hæreticos, si quos haberent, ut catalogus librorum reprobatorum rursus edatur: insuper prohibuit facultas omnibus, & singulis Magistris, ne quis ausu temerario Syngraphan suam nomine privato quibuscunque libris visitandis apponat, sed eos afferat, & tradat Facultati more solito.

§. LVIII.

Seichespei propositiones proscriptæ.

Sæcul XVI. A.C. 1559.

Argent. t. 2. p. 282. & 291.

Vide infra l. 155. n. 53.

Denique die vigesima septima Novembris facultas tres Petri Seichesspei propositiones in Sorbonnico, ut vocant, actu suo propugnatas damnabat, eumque ad palinodiam compellebat. Harum autem prima his concepta erat verbis: *Infidelis quolibet actu ad gehennam ædificat.*

Hæc propositio adversatur Scripturæ sacræ.

II. *Non omnes moriuntur*: Hæc propositio repugnat sacræ Scripturæ.

III. *Cœli sunt animati*: Hæc propositio olim damnata ab Universitate Parisiensi falsa est, & erronea, revocans aliquam gentilium idololatriam una cum suis illationibus concessis.

Postea præcepit eadem facultas, has tres suprascriptas propositiones juxta censuram facultatis præscriptam a dicto Seichespéo revocandas in actu publico, & intelligibili voce sine additione, & diminutione illarum.

Præscribebat autem facultas sequentem revocationis formulam:

„Ego Frater Petrus Seichespée, a„lias Aridiensis, Ordinis Fratrum Præ„dicatorum, Baccalaureus formatus „primæ licentiæ has tres suprascriptas „propositiones, quas in actu meo Sor„bonnico defendi, juxta censuram matris „meæ revoco, & censuram ejusdem „facul-

„facultatis ad illas approbo. „ Cum autem ille Baccalaureus propositionem, quæ infidelium actiones concernit, speciatim revocare constanter detrectaret, hinc censuit eadem sacra Facultas præfatum Seichespéeum privandum esse per biennium fructibus, congregationibus, & omni consortio dictæ facultatis, neque admittendum esse ante dictum tempus ad juramentum; si vero contigerit, dictum Seichespée nolle parere facultati, & prædictas propositiones revocare modo præscripto, censuit eadem facultas, eum non esse admittendum ad doctoratus lauream, sed in perpetuum ea esse privandum. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LIX.

Inauguratio Pii IV. Pontificis.

Interea Pius IV. neo-electus Pontifex die sexta Januarii sanctis tribus Regibus sacra anno sequenti millesimo quingentesimo sexagesimo inauguratus est, atque in hoc ritu insignia prorsus pietatis suæ specimina edidit. Post hæc in primo Purpuratorum Senatu Cardinalibus declarabat, sibi firmum, fixumque esse, quod ad Religionem Catholicam in sua puritate conservandam, necnon ad redintegrandam morum integritatem, tutissima quævis media adhibere, æqui- *Raynal. n. 1. Onuphr. in vita Pii IV. Panvinius & Andr. Victorel. in addit. ad Ciacon.*

Sæcul XVI A.C. 1560.

æquitatisque ſtudioſus populum ab ingenti vectigalium onere, quo hucusque premebatur, eximere velit. Hanc piam Pontificis voluntatem Cardinales actis palam gratiis deprædicabant: Ut vero novus hic Pontifex promiſſorum facilitatem non verbis, ſed operis conſtantia comprobatam redderet, primas eo curas intendebat, ut Ferdinandum Cæſarem, prout ante electionem ſuam promiſerat, Sedi Apoſtolicæ reconciliaret, ſimulque damnum repararet, quod Paulus IV. intuliſſe dicitur, eoquod hunc Principem tanquam Cæſarem ſalutare pertinacius recuſaſſet, ac propterea illum ſacræ ſedi minus propenſum reddidiſſet. Itaque Pius IV. quinto poſt electionem die tredecim Cardinales convocabat, ut eisdem hoc negotium proponeret, cum ergo compertum eſſet omnibus, hunc Principem indigne habitum, illamque agendi rationem ejus dignitati injurioſam fuiſſe: hinc concluſum, ut Papa prior Cæſarem placare ſatageret, confeſtimque accerſiri juberet Franciſcum Turrianum Cæſareum miniſtrum Romæ, eique nuntiaret, quod imperatoriam dignitatem a Carolo in Ferdinandum translatam ratam haberet, & legatos ipſius, tanquam legitimi Imperatoris excepturus, ac receptis honorum titulis, ubi ad illum

lum erit ſcribendum, compellaturus eſſet: id vero Ferdinando per ipſum hunc Legatum ſignificari cuperet (*). Sæc. XVI. A C. 1560.

Diverſo tamen modo rem narrant alii Scriptores, aſſeruntque, quod Imperator percepto Pauli IV. obitu datis literis Turriano injunxerit, ut neo-electo Pontifici confeſtim poſt ejus inaugurationem Cæſaris nomine filialis obſequii penſum exſolveret: itaque ſecundum hæc mandata Orator die tertia Decembris ad alloquium admitti petiit, obtinuitque, ac Pius IV. Pontifex, poſtquam officioſam Oratoris ſalutationem exceperat, eidem declarabat, quod Imperii coronam ad Ferdinandum translatam omnino ratam habeat, ac propterea ſemper eundem titulis tantæ dignitati

(*) Hæc Continuator non ex Raynaldo, Onuphrio Panvinio, vel Andrea Victorello, quos tamen allegavit, deprompſerat, ſed ex ſuo Sarpio: ſi ergo hunc maledicum ſcriptorem ſequi non erubuit, cur eum citare toties erubeſcit? cur Lectoribus ſuis imponere audet, cum frequenter Catholicos, integerrimosque ſcriptores in margine citat, in hiſtoriæ vero contextu proſcriptorum, ac ſuſpectorum ſcriptorum commentis utitur? Hæccine eſt integritas, ſanaque criſis, ac ſelectus in Scriptore Eccleſiaſtico tantopere deſideratus.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

gnitati congruis honorare velit: hæc vero Orator Imperatori referat.

§. LX.

Pontifex Ferdinandum tanquam Cæsarem veneratus.

Pallav. l. c. Bzov. t. 20. ann. 1560. n. 2. Goldast. t. 2. Const. Imper. fol. 372.

Si horum Scriptorum relationi fides esset habenda, tunc non Pontifex, sed prior Ferdinandus Cæsar hoc obsequii genus Pio IV. exsolvit: verum utut res se habuerit, id omnino compertum habemus, quod Imperator de pia Pontificis voluntate per suum Oratorem edoctus mox datis ad Papam literis electionis factæ lætitiam testatus, eidem gratias rependerit pro paterna benevolentia, *qua negotio, & difficultati illi, quam olim ejus Prædecessor Paulus IV. moverat, justum, & optatum finem imponere voluit.* Postea eidem hæc significabat: *hoc triduo, vel quatriduo hinc profecturus est solemnis noster Orator, cui munus Sanctitati vestræ nomine nostro, qua par est, submissione congratulandi, debitumque & solitum reverentiæ, ac devotionis officium, more Prædecessorum nostrorum Electorum Romanorum Imperatorum præstandi imposuimus.*

Data est hæc Cæsaris epistola die decima sexta Januarii. Ceterum hic idem Orator erat Scipio Comes de Arco, qui

qui tamen nonnisi ineunte Februario Romam delatus die decima septima ad Pontificis alloquium admittebatur. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. LXI.

Venia Populo Romano a Pontifice concessa.

Insuper Romana urbs quantocius de summa Pontificis benignitate præclarum capiebat experimentum; quippe Pius non modo Romano populo omnium eorum, quæ in Pauli IV. ac Inquisitionis dedecus sede vacante perpetraverat, veniam concessit, sed etiam ferme omnia a suo Prædecessore gesta, si forte ei nimium severa videbantur, irrita declarabat alio prorsus instituto ordine: postmodum edicta revocavit, ac insuper monachorum, & fratrum mendicantium, quos in cœnobia, unde facultate a superioribus Pontificibus facta exierant, Paulus redire coegerat, causas iterum cognosci voluit. Præterea immutabat alias sententias præter ordinem sub Paulo IV. latas, quas ad rectam communis, & usurpati juris rationem, inductis prioribus decretis, paulatim reduxit. Eorum demum, quos hæreticæ doctrinæ nomine suspectos idem Paulus in carcere detinuerat, causa denuo per inquisitionem, sed adhibito *Onuphr. in vita Pii IV. Thuan. l. 23.*

Sæcul XVI. A.C. 1560.

bito moderamine, cognita ab injuriis vindicabat.

§. LXII.

Maxima Pontificis sollicitudo de convocanda Synodo.

Verum inter omnia, quæ novus Pontifex præclare gesserat, maximum sane erat futuri Concilii negotium; eo enim, unica & præcipua ejus sollicitudo tendebat: quapropter anxiis hujus rei curis impulsus coram Morono Cardinale, cujus prudentiam, piamque voluntatem sibi sat perspectam habebat, palam fatebatur, quod ambigeret: „An futu„rum esset pro bono sedis Apostolicæ Con„cilium convocari, nec ne?„ Deinde si minime videatur celebrandum, utrum expediat absolute abnuere Concilii indictionem, & Concilium flagitantibus libere se opponere, an vero voluntatem ejus celebrandi obtendere, atque interim omnia impedimenta præter ea, quæ negotium ipsum suppeditabit, undequaque conquirere? Insuper si expediat habere Concilium, utrum satius sit expectare, quoad flagitetur, an vero postulatis prævertere? adhæc volvebat mente cautas, quibus adductus fuerat Paulus III. ad Concilium prætextu translationis dissolvendum, nec minus considerabat etiam pericula, in quæ Julius III. præceps

ceps ruiſſet, niſi fortunam ſibi faven- Sæcul. XVI.
tem fuiſſet expertus. Perpendebat nul- A. C. 1560.
lum nunc temporis reperiri Carolum Cæſarem, cujus potentia ſit formidabilis; ſed quo debiliores ſint Principes, Epiſcopos eo eſſe vegetiores, magisque potentes, atque ad hos potiſſimum eſſe reſpiciendum, qui niſi per ruinam Pontificatus extollere caput, & erigere ſe nequeunt, nec eum latebat, rem eſſe ſcandali, ac offenſionis plenam, Concilium flagitantibus manifeſte refragari, tum propter ſpecioſum nomen, & opinionem omnium animis inſitam, magnum inde fructum Eccleſiam eſſe percepturam: tum eoquod omnibus ſit perſuaſum, ab his tantum Concilium repudiari, quibus odioſum eſt emendationis nomen. At ſi neceſſitas ad id concedendum adigat, quod prius plane negatum fuerit, tum de exiſtimatione ſacræ ſedis plurimum decedere agnoſcebat, timendumque eſſe, quod exinde Principes facile induci poſſent, ut illorum, qui ipſis reſtiterunt, auctoritatem deprimere adlaborarent (*).

Inter

(*) Hæc Continuator de verbo ex fœcundo mendaciorum parente Paulo Sarpio deſcripſit, quin tamen illum allegaret; timebat enim, ne Lectores ſui in hujus Auctoris verba

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Inter has difficultates Pontifex pro re minime dubia tenebat, Concilium haberi non posse ad Ecclesiæ, aut Regnorum ob Religionem divisorum utilitatem, ac sine summo Auctoritatis Pontificiæ periculo: ex altera vero parte considerabat, quod, cum homines veritatis hujus minime sint capaces, ideo palam, ac manifesto Concilium repudiari non valeat. Ceterum de illo subdubitabat, an Regibus, aut Regnis Concilium deposcentibus, rerum futurarum occasiones sic essent coalituræ, ut in impedimentis occultis satis virium sit futurum ad id remorandum. Re demum multum, diuque pensitata, constituit, consultius esse, ut ostenderet se promptum, & cupidum Concilii, & aliorum desideria anteverteret, quo tectius eorum conatibus obsisteret, & existimationi suæ difficultatibus in contrarium repræsentandis rectius consuleret, deliberatione interim ea, ad quam humanum judicium non potest per-

ba inquirentes deprehenderent, quod nequaquam Pontifex hæc ad Moronum dixerit, sed duntaxat Sarpius Papam hisce curis agitatum finxerit. Hac autem ratione lector decipitur, qui dum rei gestæ veritates in historicis indagat, nil nisi cujusdam calumniatoris commenta invenit.

pertingere, in cauſſas ſuperiores re-jecta (*). Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LXIII.

Synodi celebratio in quodam cœtu a Pontifice propoſita.

Ergo quarta poſt coronationem die decima Januarii ſummus Pontifex frequentem habuit Cardinalium Senatum, in quo copioſa oratione oſtendit, eſſe ſibi animum, & Curiæ reformandæ, & Concilii Oecumenici celebrandi; proinde ſingulos monuit, ut ſerio cogitarent de iis abuſibus, qui emendationem requirerent, & tum de loco, tempore, aliisque ad Synodum prævie neceſſariis ſolliciti ſint, ut majus ex hac indictione, quam duabus ſuperioribus, in quibus ejus Prædeceſſores Zelo minus, quam par fuiſſet, a privatis ſtudiis

(*) Hæc rurſus Continuator ex præfato Scriptore maledico deprompſit: exiſtimabat enim hæc verba omnino ſuæ hiſtoriæ intrudenda, eoquod hujus commenti utilitatem eidem dictus Sarpius ſat luculenter indicaſſet his verbis a Sarpio in margine poſitis: *Perpetua Pontificum ars, aliud in ore promptum, aliud in pectore reconditum habere.*

Sæcul XVI A.C.1560

diis alieno egerant, (*) ſperari poſſit operæ pretium: inſuper Papa, in privato ſermone tam cum Cardinalibus, quam cum Principum legatis habito, ubique ſuum de Concilii inſtauratione propoſitum aperuit.

§. LXIV.

Tres Cardinales a Papa creati.

Ciacon in vit. Pii IV. p. 889. Pallav. l. 14, c. 15. n. 1.

Exeunte Menſe Januario feria quarta die trigeſima prima ejusdem Menſis Pius Pontifex tres Prælatos purpura decorabat, cumque Medicææ familiæ nomen, & inſignia adoptaſſet, præprimis Cosmæ Florentino Duci ſuum teſtaturus affectum Joannem ſecundo-genitum illius filium vix decimum ſextum annum ætatis ſuæ egreſſum Cardinalium Collegio adſcripſit, is que ipſe Florentiæ Cardinale Theſaurario, Aſcanio Sfortia, & Guiſio, qui Ducem eo viſum venerant, præſentibus Galerum recepit, primo nominatus Cardinalis Diaconus tit. S. Mariæ in Dominica, poſtea Piſanus Archiepiſcopus. Alter erat Carolus Borromæus, Papæ Nepos Gilberti Borromæi & Margaritæ Medicææ, quæ ſummi Pontificis Soror erat, Filius,

(*) Continuator hæc de ſuo addidit, non contentus iis calumniis, quæ illius Magiſter Sarpius in Pontificum invidiam evomuerat.

lius, qui anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo octavo natus poſtea ingenti Sanctitatis fama inclaruit. Denique tertius nominabatur Joannes Antonius Serbellonius ex nobili Mediolanenſium familia ortus, qui primo Fulginenſis, demum cedente Cardinale Morono, Novarrenſis Epiſcopus eſt renuntiatus, nuncupatusque vulgo Cardinalis Sancti Georgii, eoquod Presbyter Cardinalis eſſet titulo Sancti Georgii in Velabro. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LXV.

Ferdinandi Orator Romam delatus, atque ad alloquium admiſſus.

Poſtquam Comes de Arco Ferdinandi Cæſaris Legatus die decima Februarii Romam venerat, cum ingenti lætitia ibidem receptus die decima ſeptima ejusdem Menſis ad Pontificis alloquium vocabatur. Ea die omnes Cardinales, qui tum Romæ agebant, Patrum Senatui hanc in rem ſpeciatim coacto intererant, moxque Comes ad publicum conſeſſum admiſſus cum omnibus honorum ſignificationibus tanto Principi, cujus perſonam ſuſtinebat, necnon muneri, quod ejus nomine exercebat, debitis excipiebatur, quibus Comes mira oris ſuavitate, inſigni urbanitate, atque officioſis reverentiæ, ſub-

Sæcul. XVI A.C. 1560.

missionis, ac obedientiæ testificationibus nomine Principis sui exhibitis respondit, ac postea de rei summa agens Cæsaris jussu Papam rogabat, ut Concilium oecumenicum convocare, hocque modo Ecclesiæ malis remedium opponere vellet, cum id in præsenti rerum vicissitudine eo facilius foret, quo felicius omnes Christiani Principes mutua pace conjuncti essent. Ad hæc Legato reposuit Pontifex: jam prior ea, quæ Cæsar postulat, exequi decreveram, hancque ob rem nuper Cardinales convocavi, nunc vero Pontifex factus Synodum celebrari ardentius, quam unquam desidero, atque ad id me juramenti religione adstrinxi, cum vero in hoc negotio ingenti opus sit prudentia, ne in easdem impingatur difficultates, in quas alios incidisse memini, hinc necessaria excogitare oportet media, ut speratus exinde fructus colligi possit.

§. LXVI.

Franciæ Regis edictum pro administranda justitia.

Thuan. l. 24. num. 6. Mezeray abrege chron. tom. 5. p. 24

Enimvero Pontifex pro parte sua cum Franciæ, & Hispaniæ Legatis hac de re agebat: verum difficultates, quæ celebrando Concilio obstabant, superare, maximi moliminis opus erat: præcipue enim obsistebant Galli, in quo-

quorum Regno ob Religionis diſſidia cuncta ſus deque vertebantur, ac periculoſa conflabatur conjuratio, cui plures generis nobilitate conſpicui jamjam nomen dederant, eoquod die prima Januarii Franciæ Rex legem promulgaſſet, vi cujus ſancitum, ut judices ſpectatæ integritatis, & eruditionis in ſupremis regni curiis, & inferioribus ſubſelliis conſtituerentur, hinc in poſterum penes ipſos judices, cum aliquis in locum demortui ſufficiendus eſſet, jus foret, tres probitate, & juris ſcientia conſpicuos nominandi; ex quibus quem vellet, Rex deligeret. Id ſancte ac ſalutariter decretum ex Franciſci Olivarii ſuaſu, ac multoties poſtea repetitum fuit: aſt quo minus locum habuerit, aulicorum ambitione, & avaritia effectum eſt, qui emolumentum ex muneribus publicis ac dignitatibus pretio nequiter æſtimatis, & turpiter divenditis captantes, ad augendum, ſicuti jactabant, principis Ærarium pravis edictis judicum numerum in immenſum multiplicarunt. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LXVII.

Ambaſianæ conjurationis initia.

Interea Proceres majorem ſemper indignationem palam exerebant, ægerrime ferentes, quod publica regni adminiſtra- *Thuan. l. c. Belleſ. l. 6. cap. 8.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Belcar. comm. l. 28. num. 41.

miniſtratio ad Principes Guiſios penitus eſſet translata, excluſis Regii Sanguinis Principibus, ac Ordinum Senatibus, ad quos tamen jure, atque antiquis Franciæ legibus hæc auctoritas pertinebat. Inde vero conjuratio iniri cæperat, cui quamplurimi nomen dabant, alii præſentem rerum ſtatum, & inſolentem Guiſianorum dominationem pertæſi; & alii ex Religionis obtentu, cujus libertatem opprimi, & eos, qui illam profitebantur, crudelibus ſuppliciis quotidie lacerari indignabantur; alii denique id agebant ex rerum novandarum ſtudio, quos egeſtas, judiciorum metus, & conſcius flagitiorum animus exagitabat. Inſuper quæſitus eſt juſtitiæ obtentus, perinde ac ſi Guiſiani ſummum in Regno imperium ſpreta Ordinum auctoritate uſurpaſſent, ac Regis imbecilli ætate abutentes, armorum ad ſe contractam vim ad privatas opes firmandas converterent, ærarium expilarent, patriæ libertatem opprimerent, Religionem reformatam profeſſos vexarent, denique omnia conſilia ad Reipublicæ everſionem conferrent: Ut vero cuncta juſte, & ſervato juris ordine agi viderentur, confecta ſunt acta, ac probationes ſecretæ habitæ inſuper de ea re deliberationes, & conſultationes clariſſimorum illius ætatis in Germania, ac Francia juris peri-

peritorum exquisitæ sunt atque Theologorum Protestantium sententiæ, an salva conscientia citra violatæ Majestatis, ac legitimi Magistratus crimen liceret pro patriæ salute, ac libertate arma sumere, Franciscum Guisium, & Carolum Cardinalem ejus fratrem capere, atque ad usurpatæ administrationis rationem reddendam adigere: cum autem illi, quorum sententia desuper exquirebatur, nonnisi Protestantes essent, hinc etiam sine ulla tergiversatione respondebant, licere vim contra illegitimam Guisianorum dominationem opponere. (*) Sæcul. XVI. A.C 1559.

§. LXVIII.

Renaudius hujus conjurationis caput.

Equidem hujus conjurationis Authores ignorantur; non desunt tamen, qui perfidum hoc consilium post Henrici II. mortem Genevæ procusum fuisse affirment, testenturque, quod Galli Calvinianæ hæresis Sectatores, quamprimum rerum summam Guisio Duci, ac Cardinali juratis eorum hostibus commissam *Thuan l 24. Beza l. 3. p. 250.*

(*) En novum argumentum, ex quo manifeste elucet, quam mendaciter Protestantium nonnulli in suis scriptis jactitent, singularem suæ sectæ prærogativam esse, quod Magistratuum auctoritas semper in tuto posita sit, vide Præfationem ad tomum XXXV.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

missam cernebant, mox in eadem urbe necessaria ad exequendam hanc conjurationem media arrspuerint. Fertur quoque, inter infandi hujus sceleris Auctores haud postremum fuisse Theodorum Bezam: ast utut res se habuerit, id tamen omnino compertum habetur, quod hujus seditionis caput a conjuratis selectus fuerit Princeps Condæus, cujus tamen nomen initio non fuit editum, eoquod ille, priusquam aperte se conjuratorum Ducem profiteretur, præstolari vellet, donec hujus consilii incentores ad exequenda sua molimina sat virium haberent: interea vero ei tanquam secundus ab Imperio subrogatus est Godefredus Barius Renaudius Nobili familia in Petrocoriis ortus, qui ob nefanda scelera in carcerem conjectus a Guisio Duce nuper defuncto, qui utriusque Franciæ Ministri Parens erat, inde liberatus, postea Bernam, inde vero Genevam secessit, ibidemque Protestantium sectam professus est.

§. LXIX.

Præscripta hujus conjurationis forma duobus articulis comprehensa.

Thuan. l. c. Pall. l. 14. c. 12. n. 10. & 11.

Ceterum juxta Historicos conjuratorum postulata duobus duntaxat articulis constringebantur: placuit enim I. ut porrecto libello supplici per inermem

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

mem, magnam tamen hominum multitudinem Rex rogaretur, quatenus extinqui juberet belli flammas hucusque accensas adversus infelices, ac propemodum infinitos homines, qui nullius alterius criminis rei sunt, nisi quod clam pro Dei honore & animarum salute Zelum suum exercuissent. II. Decernebant, ut primo vix porrecto, ac quocunque demum responso accepto mox alius libellus supplex Regi traderetur, in quo ab eo petatur, ut mulieribus, & exteris a regimine exclusis imperii auctoritatem ad Generales Regni Ordines, necnon ad Principes Regio sanguine satos transferret, quamdiu Franciæ Reges tutorum potestati subjecti essent, quos tamen ipsi velut tutellam egressos agnoscere nollent, nisi expleto decimo quarto ætatis anno. Ex hoc petito sat luculenter apparet, quod nomine mulierum, quas a regimine exclusas cupiebant, utramque Reginam significare intenderint; ambæ enim re ipsa plurimum Regis animo dominabantur; cum hæc illius Mater, altera vero conjux esset: Exterorum vero nomine significabant Principes Guisios, ex quibus Dux Regio exercitui, Cardinalis vero rei tributariæ præerat: verum eorum neuter pro alienigena jure haberi potuit, cum jamjam integrum ferme sæculum

Labour. addit. aux mem. de Castelnau Memoires des Brantom. tom. 3.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

præterfluxiſſet, ex quo eorum Parens Claudius Lotharingius natu minor Antonii Ducis Filius in Francia ſedem fixerat, poſtquam Renatus Dux illius Pater inter alia ſua, quæ poſſederat, bona eidem Guiſiæ Comitatum, poſtea ad Ducatum, & Franciæ Paris ditionem evectum reliquerat.

§. LXX.

Calviniſtarum conſilia in conventiculo in oppido Firmitatis prope Jotrum ſtabilita.

Davila l. 1. p. 31. & ſeq. Beza hiſt. Eccl l. 1. p. 256.

Hoc obtentu Calviniſtæ ad concitandam hanc conjurationem utebantur, re tamen ipſa nil aliud intendebant, quam Calvini ſectam per Franciam iisdem ſtabilire mediis, quibus Lutheri hæreſis in Septentrione propagata fuit, ſcilicet, Religionem Catholicam penitus exterminando, ac præcipuam Monarchiæ legem & fundamentum evertendo: Hoc quoque ſuorum conſilium luculentiſſime manifeſtabant in primo conventiculo, quod in oppido Firmitatis prope Jotrum in ſummo ſilentio tenebant, ubi ex Condæi Principis ſuaſu præcipuorum, quos ſibi addictiſſimos habebat, amicorum Oratores, Proteſtantium Miniſtri, ac ceteri potiſſima ex parte reformatarum Eccleſiarum Deputati

putati convenerant; primis igitur solemnitatibus in hoc conventu per Condæum Principem inchoatis, minus licet acceptis, Colinius Gallicæ classis Præfectus pro tuenda Religione sua aperuit consilia, quæ cum omnium applausu comprobata fuere: postea ad ea, quæ circa subsidia Angliæ Reginæ, aliisque Principibus Protestantibus submittenda proponebantur, respondit: Porro conspirantium furor in ipsum etiam Regem, utramque Reginam, totamque Familiam regiam sese effundebat, decretumque a potissima eorum parte, non plus ipsis, quam ceteris parcendum: pauci tamen reliquis minus feroces hanc rabiem nonnihil temperare satagebant, contendentes, quod Regium sanguinem non esse fundendum, totus conventus declararet: an vero a congregatis id reipsa fuerit promissum, ignoratur: id tamen certum est, quod hæc conjuratio, nisi fuisset detecta, universum Regnum tumultibus nullo unquam tempore sedandis involvisset. His ita dispositis conjuratorum nomina Renaudio tradebantur, dato negotio, ut cum illis in variis Provinciis consilia conferret, plures alios sollicitaret, & quotquot posset, ad sua signa pertraheret. Hic commissum sibi negotium tanta, qua major in re magis honesta desiderari haud

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

posset;

Sæc. XVI A.C. 1560

posset, taciturnitate, ac dexteritate exequebatur, ut vero conjurati suos sibi socios probe cognitos haberent, seque ab aliis dignoscere possent, is unaomnes die prima Februarii Anno Christi milleſimo quingenteſimo ſexageſimo apud Nannetes convocaverat. (*)

§. LXXI.

Conjurationis executio in alio Nannetensi conventiculo decreta.

Thuan. l. 24. Davila p. 24. Bossuet. hist. des variat. tom. 2. p. 112.

In hoc autem conventu conjurati arrogantia vel maxime ridicula effutire præsumebant, quod eorum conventiculum

(*) Benevole Lector, in continuata Fleurii Historia abs dubio præcipue observatu dignum est, quod omnes recens adinventæ hæreses nil nisi seditiones erga legitimos suos Principes, cruenta bella, regnorum devastationes, mutuas inimicitias, cædesque, rapinas, ac omne malorum, & calamitatum genus produxerint, hisque mediis sese latius diffuderint, eo modo, ni pejori, quo Turcæ suum imperium ac superstitionem inchoarunt ac propagarunt: qua ergo fronte Novatores isti jactitare audent, quod eorum Sectæ Principibus regnorum tranquillitatem, ac supremæ suæ potestatis auctoritatem firmius, quam Religio Catholica asserat; vel unicum per octodecim

lum repræsentet Generalium Ordinum comitia (*) cum tamen ad hoc non modo legitima, sed & publica, & generalis auctoritas fuisset desiderata, per quam omnes illi, qui de jure ejusmodi comitiis interesse possunt, uti sunt Clerici, ceterique, convocandi fuissent. Nihilominus Renaudius congregatos prolixa animabat oratione, quæ tamen nil aliud erat, quam insipida collectio omnium injuriarum, atque mordacium calumniarum, quæ tum temporis vel in famosis libellis, vel privatis colloquiis in Guisios effundebantur: demum vero ad sermonis sui scopum ex adstantibus sciscitabatur, utrum hucusque exposita comprobarent? quo dicto cuncti assurgentes unanimi consensu in perorantis sententiam ivere, & ne quidem reperiebatur ullus, qui negotii tantopere periculosi difficultate territus, maturius deliberandum censeret. Tum vero

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Belcar. comm. l. 28. num. 42.

decim ferme sæcula exemplum proferant, quo comprobatum reddatur, quod Catholici ad propagandam Christi fidem seditionem contra suos legitimos Principes concitarint, ac Religionem conjurationum ope propagare conati fuerint.

(*) Forte id didicerunt a Basileensis Concilii Præsulibus.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

vero præscripta *protestationis*, ut vocabant, formula, simul ambo conficiebantur libelli supplices, quorum supra meminimus, tandemque concluſum, quod die decima, vel decima quinta sequentis Mensis Martii triginta Belliduces crearentur, ac quingenti equites, ac mille pedites per varia itinera Blæsis, ubi Regem agere credebant, convenirent, atque unaomnes viciſſim summæ taciturnitatis religione sese obstringerent, ibidemque concepta exequerentur consilia: ergo conjurati eodem, quo ingrediebantur, silentio a Nannetibus discedunt, eorumque quivis ad destinatum sibi contendit locum, ubi vel Belliducis vel gregarii militis partes agere jubebatur.

§. LXXII.

Renaudius Parisios delatus, ejusque colloquium cum Chandeo.

Thuan. hoc cap. Davila hist. des guerres civiles p. 43.

Interea vero Renaudius Condæo Principi hucusque gestorum rationem reddebat, atque exeunteMenseFebruario Parisios contendebat, ut cum Antonio Chandæo Protestantium Ministro de mediis ad prosperum conjurationis succeſſum neceſſariis conferret. Diversabatur autem ille in suburbioSanctiGermani in platea, quæ a paludibus nomen habet, hospitioque erat exceptus a quodamAdvocato,

vocato, nomine Petro Avenella, viro alias probo, sed Calvini sectæ addictissimo. Hic ex frequenti hinc inde ad Renaudium hospitem suum confluentium turba arcanum quoddam consilium latere suspicatus, quadam die familiare cum eo colloquium instituit, eumque, ut hujus concursus caussam ipsi manifestaret, rogavit, tamque validis rationibus ei demonstrabat, quod hoc secretum aliis, qui tamen ipso minus huic factioni utiles forent, creditum fuerit. Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. LXXIII.

Conjuratio coram Guisiis Principibus detecta.

Tandem Renaudius Avenellæ rationibus expugnatus, conjurationis secretum eidem manifestabat: hic vero, se huic consilio favere initio simulabat, cum autem rem apud se maturius discuteret, magnitudine negotii, ac periculi terrebatur, idque, licet publicæ utilitatis obtentu honestaretur, minime tamen salva Religione licere censebat, eoquod eorum, quos Princeps regno administrando præfecit, mores dijudicare, vel illorum muneri, minus vero vitæ insidiari, ad subditos nequaquam pertineat: eapropter solæ conscientiæ suæ stimulo excitatus Avenella Alphanum

Belcar. l. 28. num. 44. Mem. de Castelnau l. 1. cap. 8.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

num Alamantium Vozæum libellorum supplicum Magistrum, qui secretiora Lotharingii Cardinalis negotia procurabat, accedit, & coram Mileto, qui Guisio Duci ab epistolis erat, totam conjurationis seriem detegit: verum vix indicio habita fides, sed quia ex longinquis locis quotidie nuntii ad Guisianos Principes veniebant, qui paratas contra ipsos in Francia insidias, ac ab iis, nisi mature caverent, extremum exitium instare significabant, hinc rei veritas minus dubia videbatur, quamvis illi, qui hac de re literas ad Guisios miserant, plura rescribere haud scivissent: mox tamen Miletus unacum Avenella veredariis equis ad Guisium Ducem contendit, qui tamen jamjam unacum rege Ambasiam profectus erat.

Igitur Avenella Ambasiam delatus coram Regis Senatu comparet, cunctisque præsentibus quamdam conjurationem sibi esse manifestatam enuntiat, Castellioneos tamen ex conjuratorum numero esse dubitabat, quocirca Regina Mater, ut hac de re certiorem hauriret notitiam, Guisiorum suasu Colinium Castellioneum, seu maris Præfectum atque Andelotum literis summæ benevolentiæ plenis ad aulam evocat, obtendens, se maximi momenti res habere, quas cum illis conferret. Hi igitur

igitur mox unacum Cardinale fratre ſuo aulam accedunt, & poſtquam a Regina ad ſuum cubile admiſſi ſunt, ipſa cum Colinio Præfecto ſecretum habuit colloquium, eidemque ambiguis nonniſi verbis ſignificabat, quod ſeditionem ſumme periculoſam toti regno impendere, omni ex parte nuntiaretur, hinc qua ratione tanto malo obviari poſſet, ab eo ſciſcitabatur. Colinius verbis admodum vagis hæc reſpondit, ſi quædam rebellio conflatur, illius abs dubio duplex erit cauſſa, & quidem prima immodicus rigor, ac pœnarum ſeveritas, quibus Calviniſtæ plectuntur, altera autem eſt violenta rerum adminiſtratio a Guiſiis attentata: proin naſcenti malo obſiſti poterit, ſi conſcientiæ libertas concedatur, regni vero adminiſtratio ad Regiæ ſtirpis Principes devolvatur. Ex hoc reſponſo Regina haud obſcure colligebat, ſibique perſuaſum habebat, quod Caſtelliones, ſeu Colinii conjurationis conſcii eſſent, eoquod Colinius Præfectus duntaxat binas, easdemque prorſus attuliſſet rationes, ob quas ſeditionem eſſe motam Avenella exponebat. Poſtea Olivarius Cancellarius Guiſiis a Coliniis propoſita referens pariter mitigandis rebellium animis optimum remedium dixit, ſi edicto propoſito præteritorum venia ſanciatur, &

Sæcul XVI. A.C. 1559.

Fallav. c. 12. num. 12. Spond. n. 6. & ſeq.

Sæcul XVI. A.C.1559.

permiſſa interim conſcientiis libertate Concilii liberi propediem celebrandi ſpes fiat: præcipue cum ad illud ſummus Pontifex animum ſatis propenſum exhibeat.

§. LXXIV.

Regis edictum in favorem Calviniſtarum.

Placuit Olivarii conſilium, quocirca Rex promulgato edicto in quempiam ex ſuis ſubditis ob Religionem inquiri prohibuit, ab hac tamen gratia excluſis Calviniſtarum Præconibus, omnibusque illis, qui Religionis prætextu in Regem, Reginam, Regis Matrem, ejus fratres, ac reliquos Principes, Miniſtrosque, vel in Regia m denique familiam Regisque Chriſtianiſſimi domeſticos conſilia inierunt. Intererant Senatui, in quo hoc edictum condebatur, Colinius Præfectus, ejusque fratres, ac ceteris prior Rex, & poſtmodum Regina ejus Mater illud proprio firmarunt chirographo, pariterque tres Caſtelliones, nimirum Cardinalis, Colinius, & Andelotus, cum id recuſare haud poſſent, huic edicto ſubſcripſerunt: eapropter mox divulgatum eſt, hoſce tres factioni nuntium miſiſſe: attamen, ne ex hac fama ceteri animo conciderent, adeo prompto occurrebant remedio, tamque feſtinanter miſſis

missis undique literis rei gestæ seriem exponebant, ut Calviniſtæ eorum fidem adeo non suspectam haberent, quin potius illos majori adhuc veneratione colerent. Insuper hac agendi ratione Colinio duplex accrescebat commodum; primo enim, quamvis edictum sectæ profitendæ libertatem non concederet, ad id nihilominus collimare videbatur, eoquod unacum indulta præteritorum venia insuper præciperet, ut ab omni ferme inquisitione in reos cessaretur: dein ipsum hoc edictum ad hoc non parum conducere existimabat Colinius, ut Rex conjurationis famam neglectui haberet; illam enim nondum fuisse detectam credebat, & sperabat etiam, quod, si forte Rex in obscuram illius notitiam veniret, hujus tamen edicti securitate sopitus, spretis ejusmodi rumoribus sibi præcavere neglecturus esset: interea hoc Regis edictum ad Senatum mittebatur, atque ad Procuratoris Generalis preces die quarta Martii ad acta relatum est. Sæcul. XVI. A.C. 1559.

§. LXXV.

Condæus Princeps Ambasiam ad Regis aulam delatus.

Nihilominus Guisii Principes, ut hanc conjurationem dissiparent, nullum non movebant lapidem, ac præprimis

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Regem, ambasque Reginas Ambasiam, quod oppidum magis, quam Blesas erat munitum, validaque arce firmatum, deduci curabant, moxque missis ubique per Provincias Viris, qui delectus haberent, & nobiles ad arma capessenda hortarentur, insuper Guisius Dux septingentos, aut ferme octingentos Nobiles, veteranos Belliduces ad sua studia pertrahebat, & tam arcto vinculo sibi eos partim pollicitationibus, partim præmiis obstringebat, ut ad ejus jussa una omnes ad Ambasiæ fines contenderent, & loca situ magis opportuna obsiderent, dato eis negotio, ut quoscunque ex conjuratis, quos ad declinandam suspicionem nonnisi sensim, ac cum exiguis copiis aggressuros præviderant, nulla mora trucidarent Hæc dum ita disponuntur, interea Condæus Princeps, prout sibi fœdere junctis promiserat, Ambasiam venit, conjuratis animum additurus, cum vero remissius exciperetur, exinde conjurationem esse detectam intelligens jamjam reditum parabat, ignominiæ tamen calumniam verebatur ab iis, qui eidem exprobarent, quod per summam ignaviam illos deseruisset, qui tamen in ejus obsequium adeo generose vitam suam summo discrimini exposuerunt.

§. LXXVI.

§. LXXVI.

Sæcul. XVI. A C. 1559.

Quidam ex conjuratis, capti ac puniti, & Renaudius trucidatus.

Interea res ita componebatur, ut quidam nomine Malinius secum sexaginta selectos nobiles ad Condæum adduceret, cum vero pauca ibidem essent hospitia, eos in locis subterraneis atque hordeis occultare oportuerat: insuper alius quidam, cujus tamen nomen ignoratur, cum triginta ejusmodi Nobilibus Ambasiam venire jubebatur, qui etiam omnes in arce fuere collocati: Renaudio autem, quem præcipui Duces Castellnous, & Mazera secuturi erant, loco, ubi conjurati convenirent, mutato injunctum fuit, ut sub vesperam pridie illius diei, ad quem conjurationis executio indicta erat, Nocæum haud procul ab Ambasia cum ceteris copiis contenderet, easque altera die summo mane in urbem immitteret, ipsemet vero circa horam prandii oppidum ingrederetur: cum autem eidem nuntiatum esset, quod suorum non pauci in sylva intercepti & manibus ad equorum caudas alligatis, velut trophæum Ambasiam abstracti, pluresque unacum ocreis & calcaribus suis, prout capiebantur, ad arcis pinam suspensi fuerint, ac duplicatis ubique excubiis supremum

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

exercitus imperium, necnon Regni administratio Guisio Duci a Rege fuisset delata, acceptis hisce nuntiis Renaudius summa, qua poterat, celeritate accurrebat: verum Castri-Reginaldi sylvam prætervectus a Pardillano Avunculo suo Guisianæ Familiæ addictissimo, quem Rex cum delectis equitibus ad capiendos conjuratos submiserat, comprehenditur: moxque Pardillanus Renaudium adesse intelligens, illum sclopeto suo petit, eo autem ignem non concipiente, dum alterum sclopetum explodere parat, a Renaudio mox gladio transverberatur, eodem vero momento Pardillani famulus, qui a tergo Heri sui subsistens catapultam globo plumbeo instructam tenebat, Renaudium trajecit, cujus corpus in urbem delatum, atque in patibulo ad pontem erecto suspendebatur, ejusque colo scheda appensa fuit, cui hæc verba: *Rebellium caput*, erant inscripta, postquam ergo diu confluentis populi spectaculo expositus erat, corpus ejus in quatuor partes dissectum, ejus vero membra variis in locis extra urbem palis affixa exponebantur.

§. LXXVII.

Secretiora a Bigna Renaudii Secretario tum capto prodita.

In

In eo conflictu Renaudius nonnisi duobus famulis erat stipatus, quorum unus nomine Bigna ei a secretis, alter autem a cubiculo erat, ambo tamen capti fuere, nec illos tum graviori pœna plectendos, minus vero trucidandos censebant nonnulli Guisianæ Familiæ amici, qui Pardillanum comitabantur, eorumque clementia ad prodenda secretiora rebellium consilia plurimum conferebat; Bigna enim quæstioni subjectus sigillatim cunctos conjurationis articulos, & clandestina consilia in Guisios Principes fabricata manifestabat: quinimo literas quoque arcanis notis conscriptas interpretari compellebatur, asserens, in hisce literis comprehendi declarationem in Nannetensi conventu factam, necnon libellum supplicem, quem Calviniſtæ Regi in regni Ordinum comitiis porrigere intendebant, postulantes, ut mitigata edictorum severitate indictæ etiam pœnæ remitterentur. Insuper interrogabatur Bigna, quinam præter jamjam captos alia essent præcipua conjurationis capita: præcipue vero circa Navarræ Regem, & Condæum Principem magis exacta habebatur quæstio: Bigna tamen duntaxat fatebatur, se de Condæo inaudiisse, quod tunc, si fortuna consilio adspirasset, & ipse se conjuratorum Ducem declarasset; inde

Sæcul. XVI. A. C. 1559.

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

Guisiani Principes conjecerunt, Colinium Præfectum, & Andelotum ejus fratrem, arcta amicitia, & voluntatum consensione Condæo conjunctos absque dubio conspirationis participes esse, quamvis Regina Regis Mater id minime crederet, cum vero Guisii vererentur, ne primos hosce tumultus, quamvis sedati viderentur, alius magis periculosus exciperet: eapropter nullam reis veniam concedi postulabant, ut inferiorum Ducum supplicio potentiorum audacia coerceretur.

§. LXXVIII.

Conjurati Ambasiam occupare tentantes.

Ex adverso Olivarius Cancellarius reorum supplicia esse usque ad hujus conspirationis exitum differenda censebat, veniamque illis concedendam, qui religionis caussa potius simplicitate, quam perverso animo armati confluxerunt, dummodo ab armis desisterent, atque intra viginti quatuor horarum spatium ad sua quisque remearent, nec etiam maiori, quam duorum, aut trium hominum comitatu stipati iter aggrederentur, ut hoc pacto omnem mali suspicionem a se amoliantur. Attamen dum hæc interea gerebantur, conjurati resumpto animo ex suis ducto-

ductoribus cuidam nomine Mothæ negotium dabant, ut Ambasiam repentino impetu obruere tentaret: ast mox ad arma in toto oppido conclamatur, signumque editur, atque ipsemet Condæus Princeps, ut omnem antea conceptam suspicionem a se averteret, ceteris prior ex ædibus suis omni ex parte armatus erumpit, atque ad portam, quam conjurati aggredi parabant, Calvinistas inde repulsurus accurrit, non sine ingenti stupore hæreticorum, qui adversus ipsos hunc Principem cum tanti animi alacritate ad arma convolare mirabantur. Ceterum hac ipsa Calvinistarum temeritate Olivarius ad mutandam animi sententiam permovebatur, quocirca haud ultra lenitate agendum ratus omni pœnarum severitate in hos perfidos animadvertendum consulebat. Sæc. XVI. A.C. 1559.

§. LXXIX.

Præcipui conjuratorum Duces extremo supplicio affecti.

Ergo promulgato edicto sancitur, ut omnes, quotquot deprehendi possent, quamvis ad sua essent reversi, vel vivi, vel mortui caperentur, novaque in captos quæstio institueretur; horum autem nonnulli ad arcis pinam nocte suspensi, alii vero aquis submersi, non pauci quoque per diem mortis supplicio *Thuan. l. 24. num. 8.*

Sæcul. XVI. A.C. 1559.

cio affecti sunt, quin eorum nomina proderentur, aut perpetrati criminis indices tabulæ illis appenderentur: inde autem factum est, ut flumen mortuorum cadaveribus repletum esset, urbisque plateæ effusi sanguinis copia exundarent, cunctaque loca patibulis horrescerent: porro inter ceteros conjurationis Duces ultimi servabantur viri, ut tormentorum vi suorum complicum nomina indicarent: primi ergo producebantur Ranæus, & Mazera, qui ambo quæstioni subjecti Navarræ Regem hujus conspirationis socium fuisse constanter pernegabant: Castellnous vero Chalossius conjuratorum Princeps, ubi cum Ranæo, & Mazera conferebatur, utriusque testimonium rejecit, cum autem apud Proceres magno in honore esset, hinc Longevillæ Dux, Andelotus, & Colinius, ac postremo Aumalius ipse Principum Guisianorum frater eidem crimen condonari a Rege petebant, irrito tamen successu; quippe tanquam læsæ Majestatis reus capite damnabatur, ipse vero, cum hæc sententia recitaretur, hu„jus, inquit, criminis innocens sum, „qui neque in Principem, neque in Pa„rentem, Uxorem, fratresve ejus, & „agnatos, quos lex Majestatis amplectitur, „ullius mihi sceleris conscius sum & tan„tum in Guisianos homines peregrinos

contra

„contra Regni leges administrationem „publicam usurpantes arma sumpsi, si „hoc Majestatis crimen est, eos primo Re„ges renuntiari oportuit; quodne illi olim „affectent, videant, qui post me erunt; „nam me hac formidine mors propin„qua, & melioris vitæ cogitatio sol„vit.„ His dictis cervicem securi subjecit: demum post ejus mortem repertus est libellus in caligis occultatus, quo insidiarum in Guisianos structarum ordo continebatur, addita protestatione, qua conjurati nomen Regis sibi sacrosanctum fore pollicebantur. Eodem die ex conjuratis ferme ducenti, aut suspensi, aut submersi, vel propter rebellionem capite plexi numerabantur. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LXXX.

Condæus Princeps suam defensionem admitti postulans, obtinensque.

Quoniam deferente Bigna Condæus Princeps de seditione admodum suspectus esset, atque ipsemet Rex illum conjurationis caput esse exprobraret, eique conceptæ suspicionis inditia aperiret, hinc eidem Aulæ accessum inhibuit, adjecta comminatione, illum exemplo futurum ceteris Regii sanguinis Principibus, qui deinceps a debito erga Regem suum obsequio defecte- *Thuan. l. c. Belcar. com. l. 28. n. 49.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

flectere attentaverint: cum vero ejus crimen nondum claris comprobatum esset argumentis, sed nonnisi satis æquivocæ condemnatorum confessiones, suspiciones & præsumptiones adversus eum proferrentur, eique crimini daretur, quod hæreticis clam auxilia tulisset, hinc petiit, ut innocentiam suam coram Rege in pleno consessu vindicare posset, præcipue, cum in ejus domo, cujus omnes angulos Nicolaus Bichanto Bellovacensis jussu Regis lustraverat, nihil suspectum reperisset. Cum ergo Condæus sese defendere permitteretur, præsente Rege, Regina, Guisiis Principibus, ac exterorum Principum Legatis cum ingenti eloquentia, atque audacia sese purgabat subjungens: si quis existit, qui urbium fidem a me sollicitatam, Gallos in Regis perniciem corruptos, aut me conjurationis auctorem argueret, paratus sum innocentiam meam armis, deposita omni dignitatis prærogativa, tueri, etiamsi adversarius infimæ conditionis homo esset. Loquentis adhuc verba excipit Guisius Dux, remque dissimulandam ratus exclamat, evidens esse, quod Condæus immerito falsi criminis infamia traduceretur, se quoque paratum, cum illis accusatoribus pro ejus innocentia certamen

tamen inire, Cum autem nemo Condæum Principem accusare auderet, hic Regem summa, qua potuit, submissione rogabat, ne imposterum ejusmodi calumniis aures præberet, sed ipsum fidelis subditi, atque obsequiosissimi agnati loco haberet. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LXXXI.

Guisius Dux obluctante licet Regina, Condæum esse capiendum ratus.

Nihilominus Guisius Dux sententiæ illorum, qui Condæum Principem carceri mandandum censebant, clam suffragabatur: hoc autem consilium minus probabatur Reginæ, partim quod Guisios exinde immodica potentia extolli vereretur, si neminem, qui sese eis opponere auderet, haberent, partim quod hac captivitate Principem ad desperationem redigi pertimesceret, unde majora, quam ex priori conspiratione mala oriri possent: quapropter Principis nomen reticebatur in illa declaratione, quæ in Provinciis ad omnes Senatus, nobiliora oppida, & Gubernatores eo fine mittebatur, ut cuncti de ingenti discrimine, quod Rex ex singulari Numinis beneficio eluctatus fuerat, certiores fierent, ac præclara, quæ hac in occa- *Mezer. abrege chron. t. 5. p. 32. Thuan. l. 25.*

Sæcul. XVI. A C 1560.

occasione Guisius Dux Regi præstitisset, obsequia deprædicarent, atque ea de caussa a Parisiensi Senatu glorioſum Patriæ Conservatoris titulum ei esse attributum scirent: simul etiam Gubernatoribus præceptum, ut nullum omnino Calviniſtarum conventiculum sub quocunque prætextu fieri permitterent.

§. LXXXII.

Olivarii Cancellarii obitus.

Belcar. com. l. 28. n. 57.

Sub idem tempus Olivarius Regni Cancellarius die trigesima Martii Anno Christi milleſimo quingenteſimo sexageſimo Ambasiæ fatis cessit, ejusque corpus Parisios delatum in Eccleſia S. Germani Antissiodorensis prope Patris sui tumulum terræ mandatum fuit. Hic vir erat sermonis eloquentia, judicii maturitate, atque animi sinceritate præstans, semperque se amicis suis fidelem, Regi, ac Patriæ suæ fide nunquam violanda addictum, atque fortitudine insignem exhibebat. Anno Christi milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto regnante Franciſco I. regio diplomate die decima octava Aprilis Remorentini edito Cancellarius nominabatur, mortuo autem Franciſco Rege ab Henrico II. ejus Filio ex Valentinæ Ducissæ consilio regii sigilli custodia spoliabatur,

tur, quæsito obtentu, quod eum ad- Sæcul. XVI.
versa valetudine pressum a tanto onere A.C.1560.
eximere oporteret; quo etiam tempore paralysi corripiebatur, a qua tamen liberatus, nimis præpropere cum muneris sui exercitia resumeret, viscoso humore oculos obsidente vix non aspectum amiserat, quapropter suo sese abdicabat officio, jura tamen, honoresque eidem annexos sibi reservabat, obtento Regis diplomate Camboriti die secunda Januarii Anno salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo primo: postmodum vero ad sua sese recepit, sed Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo nono a Francisco II. revocatus denuo officii sui munia obire cogebatur. Porro Calvinistæ sparserunt, quod Olivarius ex mœrore animi expiraverit, ægerrime ferens, quod hujus sectæ fautores tam sævis suppliciis e medio tollerentur. Hujus viri dignitas postea deferebatur Joanni Morvillerio Aurelianensi Episcopo, viro animi moderatione, ac prudentia clarissimo, eo autem id muneris recusante Michael Hospitalius obscuris quidem natalibus ortus, sed ingenii acie, ac uberrima eruditione, necnon eminenti virtute præditus subrogabatur, qui hoc officium ad Mompenserii Ducissæ Reginæ Matri in paucis caræ preces

Sæcul. XVI. A.C. 1560

preces obtinuit, quamvis ob proprii meriti eminentiam ad ſubeundam hanc dignitatem nemo alius eo dignior videretur, nihilominus, cum haud ignoraret, quod Joannes Bertrandus Cardinalis tum Romæ agens Pro-Cancellarii munus ea duntaxat lege abdicarit, ut Olivario prius decedenti ipſe in hac dignitate ſuccederet, hinc Magiſtratum ingredi, officiumque ſuum exercere detrectabat, niſi prius Cardinalis juri ſuo per Curiæ decretum obtento ceſſiſſet.

§. LXXXIII.

Condæus Princeps, & Colinii Aula excedentes.

Thuan. l. c.

Sub idem tempus Colinii aula diſcedunt Guiſiorum potentiam veriti, quibus aliunde Caſtillionæus Præfectus in privatis cum Regina Matre colloquiis ſeſe infeſtum nimis libere oſtenderat: cum vero ille abeundi veniam peteret, juſſus eſt in Normanniam proficiſci, & tumultibus in ea Provincia ſedandis operam dare, deque ſeditionis motæ cauſſis cognoſcere, remque ad Reginam fideliter perſcribere. Ergo Caſtillionæus nulla mora diſcedit, ejusque exemplum ambo illius fratres ſequuntur, ſimulque Condæus Princeps, cum externam Guiſii Ducis amicitiam ſibi ſuſpectam haberet,

ret, in Aquitaniam contendere ſtatuit, tutum ibidem recepturus aſylum, eo- quod ejus frater Navarræ Rex hujus Provinciæ Gubernator eſſet: Caſtillionæus vero juxta Reginæ mandata in Normanniam ſeceſſit, datisque literis eandem monuit, ſi Regem, Regnumque ſalvum cupiat, edicta in Proteſtantium gratiam promulgata religioſe ſervari curet, pœnasque innocentium intermitti præcipiat: ipſe vero in omnibus maritimis urbibus, in quibus ob muneris ſui dignitatem imperandi poteſtate pollebat, novæ ſectæ dogmata publicis ſermonibus in vulgus ſpargi juſſit, ſuumque ſpuriæ reformationis ſtudium usque ad Rothomagenſes quorumdam Miniſtrorum opera uſus inſuperhabitis regiis edictis extendiſſet, niſi præcipui Senatus Patres Aulæ mandata ſaltem exterius, palamque in effectum deduci curaſſent, quamvis aliunde rebellibus clam faverent. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. LXXXIV.

Bella in variis locis per Calviniſtas accenſa.

Ceterum Delphinatus, Provincia, aliaque regni loca iisdem quoque tumultibus agitabantur; quippe Carolus Podienſis Montbrunius in Delphinatus *La Popelin. l. 6. Bez. hiſt. l. 3. p. 347. & Suiv.*

Sæcul. XVI. A. C 1560.

Thuan. l. 25. Davila l. 1. p. 59. & 60. Belcar. com. l. 28. n. 60.

Provincia, utpote Genevenſibus magis vicina Calviniſtarum Ducem agens plures occupabat urbes, totamque regionem devaſtationibus longe, lateque emenſus eſt, poſtquam vero Maugironus amoto Claramontio Comite Regis Legato in opem cum veterano milite e Sabaudia evocato accurrerat, ac ſeſe Caroli auſibus oppoſuerat, omnes ſeditioſi fuere diſſipati, exceptis quibusdam Vallis-Pragelaſiæ rebellibus, qui in Pedemontio contra Ducem ſuum unacum Valdenſibus ſeditionem concitabant, eumque compellebant, ut cum illis paciſceretur, cum interea Montbrunius ſeſe conjungeret cum Viſcantini Comitatus incolis, qui contra Papam arma ſumebant, falſo uſi prætextu, quod illius Prædeceſſores olim hunc Comitatum Raymundo Toloſano Comiti eripuiſſent. Attamen Turnonius Cardinalis Montbrunii Avunculus Roma reverſus hoc diſſidium compoſuit, nec tamen propterea præpediebatur, quo minus ejus Nepos paulo poſt Malinio contra Lugdunenſem urbem, in qua hic Cardinalis erat Archiepiſcopus, tumultuanti faveret: inſuper Paulus Muventius Provinciam longe crudeliorem in modum devaſtabat, donec tandem Tendæ Comes hujus Regionis Gubernator, necnon Garda Comes Catholicis

suppetias ferrent: pariter Joanna Albreta Navarræ Regina non modo in suis ditionibus, sed etiam in Aquitania adulterinam reformationem haud minori sævitia propagare satagebat. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LXXXV.

Lotharingii Cardinalis consilium de Inquisitione in Galliis stabilienda.

Interea Lotharingius Cardinalis tot calamitatum, ac malorum magnitudine commotus, tam gravi agitabatur sollicitudine, ut sibi omnino persuasum haberet, quod hisce tumultibus haud efficacius opponi posset remedium, quam ipsum Inquisitionis tribunal juxta eandem formam instituendum, qua nuper a Paulo IV. & Philippo II. in Italia, & Hispania confirmatum fuerat: verum hujus consilii executio non eadem facilitate in Galliis, uti in præfatis hisce duabus ditionibus urgeri poterat; quippe præter diversum Gallorum genium, ac indolem hæresis ibidem tam altas jamjam egerat radices, ut medium adeo violentum sustinendo impar esset. Insuper minus adhuc Gallis arridebat hoc tribunal, si juxta normam alibi institutam introduceretur, cum exinde Episcoporum, ac Magistratuum jurisdictio labefactari videretur: hi vero

Sæc. XVI A.C. 1560.

jam aliunde in Galliis circa hæreticorum pœnas, ac sententias mutuis inter se diffidiis scinderentur. Demum ipsemet Henricus II. semper consilium de ejusmodi tribunali olim sibi propositum constanter rejiciebat, duntaxat postremis regni sui diebus permittens, ut profanis judicibus quidam adjungerentur Doctores, qui de hæresis crimine cognoscerent: qua tamen ratione nondum Inquisitio eo modo instituta videbatur, quo eam Cardinalis Lotharingius stabiliri desiderabat, ipsa vero Regina ægre id concedebat: tandem vero Hospitalius recens electus Cancellarius inter utrumque Henrici II. edictum hanc in rem promulgatum mediam viam selegit, exponens, quod Inquisitionis Curia omnino utilis foret in quadam Regione, in qua hæresis vix e suis incunabulis prodire cœpit, veluti in Hispaniæ Regno, ubi Philippus II. quadraginta octo hæreticis extremo supplicio affectis feliciter hanc pestem eliminavit, attamen in Francia, ubi tum multa hominum millia erroribus infecta reperiuntur, nimia severitate Regnum seditionis periculo exponi censebat.

§. LXXXVI.

Remorontinum edictum a Rege promulgatum.

Placuit

Placuit Hospitalii consilium, quapropter percelebre conceperat edictum, quod vulgo Remorontinum appellabatur, eoquod in Remorontina urbe octava leuca Blesis dissita in Blesensi agro ad Sederam confectum fuisset mense Majo anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo. In eo sanciebatur, ut soli Episcopi, eorumque Officiales de hæresis crimine cognoscerent, ejusmodi vero potestas regiis judicibus adimeretur, ab hac lege nequidem exceptis Senatuum Curiis; iisdem tamen Episcopis, ut assidue in suis Diœcesibus residerent, injungebatur, hancque in rem Rex aliud condebat edictum, quod Senatus libentius, quam primum, recipiebat, quamvis hoc Inquisitionis tribunal ad pristinam formam, ubi nonnisi Episcopi judicabant, per hoc edictum reduceretur: ut tamen profani quoque Judices, ad quos olim contumaces remittebantur, placarentur, hinc altera edicti parte sancitum, ut omnes illi, qui vel suis hæreticis sermonibus palam, aut secreto habitis sese pertinaces exhibuerint, aut illicita conventicula instituerint, vel sine Episcoporum licentia ad populum dixerint, vel denique in novarum opinionum favorem libellos vulgaverint, aut typis ediderint, a judicibus profanis remoto

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Thuan. l. 25.

Sæc. XVI. A. C. 1560

omni provocationis ſubſidio dijudicandi, ac juxta legum ſeveritatem tanquam divinæ, humanæque Majeſtatis læſæ rei puniendi eſſent. Diſplicuit hoc edictum Calviniſtis, illudque *Hiſpaniæ Inquiſitionem* appellitabant: nihilominus hoc rigore nondum perterriti eadem, ut antea, temeritate, ac petulantia debacchabantur, Colinii Architalaſſi præſidio ſuffulti, qui in omnibus urbibus ſuo regimini ſubjectis libere hæreſin in vulgus ſpargi, & conventus haberi præcepit.

§. LXXXVII.

Momorantius Conneſtabilis ad Aulam revocatus ac cum Coliniis eo delatus.

Thuan. l. c. Cum Catholici Remorontini edicti executionem neceſſaria ſeveritate haud urgerent, Calviniſtæ vero illud obſervare omnino negligerent, hinc Catholici alia remedia adhibere cogebantur, inter quæ præprimis erat, ut ad Bellaqueum fontem Optimatum comitia indicerentur, quibus Principes, Regni Miniſtri, ſecretioris conſilii Patres, Ordinis Equites, ac præcipui Magiſtratus intereſſent. Momorantius quoque, & ipſe evocatus ad aulam venit, comitabanturque illum Villarius Comes Sororius ſuus, tres Colinii fratres, eorumque amici,

mici, pluresque quam octingenti Equites in ejus comitatu numerabantur, ut is potentiam, viresque suas, quamvis regio favore dejectus esset, Guisianis Principibus æmulis suis ostentaret. Insuper datis ad Navarræ Regem literis eundem quoque huic conventui interesse rogabat, ut Guisiorum molimina everteret, suaque præsentia Nobilium animos confirmaret: cum vero Rex animum a dissidiis alienum foveret, quietisque studiosissimus esset, seque forte captum abduci pertimesceret, hinc suam absentiam æque, ac Condæus Princeps idem quoque fatum veritus excusabat. Ceterum Momorantius Connestabilis exiguo prorsus honore excipiebatur; quippe pauci admodum eidem obviam processerant, & ferme nulla dignitatis suæ ratio habebatur: interim vero Provinciarum Præfectis injunctum, ut Regni delectus cogerent, qui tempore, ac loco, quo juberentur, præsto essent. Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. LXXXVIII.

Optimatum comitia ad Bellaqueum-Fontem celebrata.

Die igitur vigesima prima Augusti Fontis-Bellaquensibus comitiis præstituta hora pomeridiana Rex ad Reginæ Matris cubiculum pervenit, ac eadem *Popel. l. 6. p. 192. Belcar. l. 28. n. 62.*

Sæcul. XVI A.C. 1560.

unacum altera Regina Regis uxore, & ejusdem fratribus convenerat, ubi penes iſtos conſidebant ſuo ordine Borbonius, Lotharingius, & Guiſianus Cardinales, poſtea Guiſius, & Aumalius Duces, Momorantius Conneſtabilis, Hoſpitalius Cancellarius, Colinius, Santandreanus, & Briſſacus equitum tribuni, præter Andream Guillarium Mortarium, Joannem Morvillerium Epiſcopum Aurelianenſem, Carolum Marillacum Viennenſem Archiepiſcopum, & Joannem Monlucium Valentiæ Præſulem, poſt hos extra ordinem in imis ſubſelliis ſedebant torquati Equites. Congregatis omnibus Rex, qua de cauſſa eos advocaverit, brevi oratione aperit, hortaturque, ut ea, quæ e re publica eſſe videntur, libere citra odium & affectum ullum ediſſerent, cetera de Hoſpitalio Cancellario ſuo, de Guiſio Duce, ac Cardinale Lotharingio avunculis ſuis audituri. In eandem ferme ſententiam Catharina Regis Mater verba fecit, aſtantes rogans, ut prudentiſſimis conſiliis ſuis Regi Filio ſuo ſceptrum ſervarent, ſimulque populi utilitati, ſi fieri poſſet, & nobilitati ab officiis alienatæ proſpicerent. Tum Hoſpitalius longa medici, & ægroti morbo laborantis, cujus cauſſa ignoratur, comparatione, & exemplo uſus, multa de afflictis Regni

gni opibus, de nobilitate, Magistratibus, corruptisque omnium Ordinum moribus præfatur; ad hæc infensos erga Regem, ac præcipuos Regis Ministros subditorum animos esse ait, sed causſam latere, ideoque difficiliorem esse remedii adhibendi rationem edicebat. Absoluto Cancellarii sermone Guisius Dux rei militaris, Cardinalis Lotharingus ejus frater ærarii sibi commissi, publicæque administrationis, cui ambo præpositi erant, studiose rationem reddebant: additum vero a Cardinale, quod onera Regni, vicies quinquies centenis millibus librarum regia vectigalia excederent. Ceterum nihil ultra eo die actum, in perendinum dilato consessu.

§. LXXXIX.

Libellus supplex a Colinio Architalasso in comitiis porrectus ad obtinendam sectæ libertatem.

Postmodum in Sessione secunda, cum Joannes Montlucus Valentinus Episcopus sententiam suam edicere pararet, e sede sua surrexit Colinius Franciæ classis Præfectus, genuque bis per-demisse flexo ad Regem accedens nomine Calviniſtarum, qui in Normandica ejus præfectura erant, libellum supplicem porrigebat, atque in eo ad quæ-

Thuan. l. 25. Beza l. 3. p. 284. Davila hist. des guerr. civil. l. 2. p. 57. Belcar. n 63. Pallav. l. 14. c. 16. n. 2. & 3.

Sæcul. XVI. A.C. 1560

stionem sibi a Regina factam respondit; hæc enim ab eo scisitabatur, quanam ex caussa tot tumultus in præfata Provincia fuissent exorti? Ad hoc reponebant Calviniste, primam, præcipuamque caussam esse Religionem, quapropter in hoc libello Regem rogabant, quatenus permitteret, ut ipsorum doctrina examinaretur, propter quam in hunc usque diem adeo severe mulctati essent: insuper petebant, ut Rex edictorum suorum severitatem mitigaret, eorumque cœtus publicos non prohiberet, imo potius iisdem templa in sectæ suæ usum concederet. Denique Deum, Regiamque Majestatem contestabantur dicentes, quod nihil hactenus adversus Regem egissent, nec nunc moliantur, neque porro contra obedientiam, quam ei debent, moturi essent, sed pro ipsius incolumitate, ac Regni tranquillitate assiduas ad Deum preces semper fudissent, & nunc, atque in posterum idem facere parati forent. Ast cum Deputatorum nonnulli hunc libellum nullius chirographo firmatum observarent, hujusque rei caussam inquirerent, respondit Colinius, quod hæc subscriptio fieri non potuerit, cum Calviniste in unum convenire prohiberentur, si tamen ejusmodi interdictum tolleretur, in sola Normanniæ Provincia plusquam quin-

quinquagies mille homines huic libello mox subscripturos inquiebat præter alios plusquam centies mille, qui in aliis locis, si cœtum agere permitterentur, nomina sua apponere non dubitarent. Postea Colinius declamabat contra valida satellitum agmina, quibus Rex stipatus erat; nihil enim magis perniciosum inquiebat, quam quod Princeps a suis sibi metuat, cum tamen potius hi illum timere deberent: insuper male consultum videri dicebat, quod adolescens Rex, qui aliunde ab omnibus amatur, & per universum Regnum suum timetur, in eo metu inter excubias, & formidolosas stipatorum cohortes educetur. Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. XC.

Montluci Valentini Episcopi oratio in hoc conventu habita.

Postmodum Rex dilaudata Colinii Præfecti pietate, ejusque in Regnum meritis, ceteris, ut circa ea, quæ hucusque proposita fuerunt, sententiam suam edicerent, injunxit: quapropter Joannes Montlucus Valentiæ, & Augustadiæ Episcopus his verbis exorsus est: „Omnium Ordinum summa est con„fusio, ac perturbatio: inde exorti mo„tus, qui nonnisi pace mentibus reddita „componi possunt: malorum quidem „initiis *Thuan. l. 25.*

Sæcul. XVI
A.C. 1560

„initiis rara Catharinæ Reginæ Matris, „ac Guisianorum Principum prudentia, „ac diligentia obviam itum est, seditio„sis utili exemplo castigatis: sed rema„net caussa, quæ, quo altiores in ani„mis hominum radices egit, eo diffi„cilius evelli potest; nam Religio moti„bus, ac tumultibus obtenditur, qua „vel falsa, vel depravata nullus poten„tior ad animos convellendos affectus „est: eo vero malum latius serpit, & „quotidie irritatur magis, quo major „negligentia ab iis, qui ad id teneban„tur, in eo curando adhibita est. Po„stea in Pontifices calumniis debaccha„tus hæc subjunxit, Pontifices in eo „duntaxat videntur omnem curam po„suisse, ut inter Principes bellum ex „bello sererent, atque ex occasione par„tes soverent: Principes autem Religio„ne moti, varias pœnas, ac supplicia „ad coercendum malum statuerunt, sed „infelici, ut apparet, successu; nam „juris administri nullum in iis modum „tenuerunt, dum alii severitate in sæ„vitiam degenerante abutuntur, alii a„varitia corrupti in eo negotio calum„niose innocentes oppugnant, nec ex„tra culpam sunt Episcopi, qui abjecta „gregis cura in id tantum jam a multis „annis incumbunt, ut reditus amplifi„cent, luxuriose, ac licentiose vivant,

„adeo

Sæc. XVI. A. C. 1560.

„adeo ut aliquando, quod relatu pudendum, & horrendum, Lutetiæ quadraginta visi sint in otio, ac delitiis putrescentes: insuper cura hæc infantibus, atque indigenis quotidie committitur, atque ita Ecclesiarum oculi, hoc est, Episcopi excæcati, & Domi„nicæ domus columnæ in terra sensim „afflictæ, ac profligatæ jacent: Paro„chi itidem ab illis ordinati Præsulum „exemplo avare, imperite, negligen„ter in suo munere versantur: quæ cum „ita sint, minime mirandum, si plebs, „ac pleraque nobilitas male in Religio„ne a teneris imbuta, ad pravas opi„niones, & inde ad turbas inclinet: „unde præcipuum mali remedium a Deo „petendum, & convocandi ex universo „Regno pii viri, qui de Ecclesiastico„rum vitiis, & eorum extirpandorum „ratione consulant: Regi inprimis, „qui suis exemplo esse debet, provi„dendum est, ut non sacrosanctum Dei „nomen polluatur, ac sacræ scripturæ „pure, ac citra fucum, & vanitatem „explanentur: hinc in regiis ædibus „quotidie conciones, si fieri possit, habeantur. His verbis aliquamdiu hic Episcopus declamabat: tandem sumpta occasione, ac converso ad Catharinam, & Reginam Nurum sermone eas obsecrat, ut profanis, & impudicis cantioni-

Sæc. XVI. A.C. 1560.

tionibus, quibus totius Aulæ conclavia ubique perſtrepunt, faceſſere juſſis, pſalmos vernaculos, & hymnos ſacros omni loco, & tempore concinant, cum id Deo gratum ſit, cui nullus cœtus acceptus eſſe poteſt, in quo non ipſe laudatur, ac celebratur: porro hic Epiſcopus multa in eam rem attulit argumenta, quibus demonſtrabat, quod talia, quæ veræ pietati diſſentirent, dicerent illi, qui Davidicarum cantionum vernacula linqua uſum fœminis interdicunt: quarum ſi verſio, quæ circumfertur, minime probaretur, errores notandos, non autem totum opus rejiciendum inquiebat. Hiſce verbis ſatis aperte oſtendit, quod Maroti Pſalmos intrudere voluerit.

„His poſtea Montluccus addidit: præ „ceteris omnibus efficaciſſimum reme„dium eſt Concilium Generale ad diſſen„ſiones hujusmodi componendas a Pa„tribus ſemper uſurpatum, neque vi„deo, quomodo Pontificis conſcientia „vel ad horæ momentum quieſcere pos„ſit, qui tot animas quotîdie perire cer„nit, quas ab ipſo proculdubio Deus „tandem repoſciturus eſt: quod ſi Con„cilium Generale obtineri non poſſit, „tum Rex, quod ſui officii eſt, faciat, „& Caroli Magni, & Ludovici pii exem„plo concilium nationale cogat, cui & inter-

Sæcul. XVI. A.C 1560.

„intereſſe jubebit eos, qui inter Secta-
„rios tanquam Doctores habentur, ut
„cum illis de controverſis Religionis
„articulis diſceptatio inſtituatur: nam
„ſic a Theodoſio in Conſtantinopolitana
„Synodo factitatum eſt contra Arria-
„nos, & Macedonianos, quamvis eorum
„error jam a Nicæno Concilio, & aliis
„legitime damnatus eſſet. Ceterum
„utrinque graviter peccatur, atque a
„Sectariis quidem primum, qui Reli-
„gionis prætextu armis ſumptis publi-
„cam tranquillitatem turbant, contra
„S. Apoſtoli Pauli mandatum, qui pro
„Regibus orare, iisque etiam difficili-
„bus, & importunis obſequi præcipit,
„unde factum, ut decem illis adeo ce-
„lebratis Eccleſiæ perſecutionibus, qui-
„bus tot fidelium animæ conſumptæ
„ſunt, ne unus quidem repertus ſit,
„qui cauſſam ſuam quamvis juſtam ar-
„mis defendendam exiſtimaverit: ſed
„potius patientia, & conſtantia carnifi-
„cum ictus ſuſtinuerint, ac poſtremo
„vicerint: itaque cœtus ſeditioſorum ſem-
„per vetiti, Rexque edictis ſuis hac in
„parte ſatis, ſuperque providit: ve-
„rum non minus peccatur ab iis, qui
„in illos, qui ſolo pietatis ſtudio ducun-
„tur, proque ea fortiter ad mortem per-
„gunt, & jacturam ſuorum, ac fortu-
„narum contemnunt, plus æquo læ-

viunt,

Sæcul. XVI. A.C.1560.

„viunt, nam irritantur plerumque ſpe-
„ctantium animi, & in confeſſo eſt, id
„in multorum animis excitaſſe ſtudium
„cognoſcendi de ea doctrina, quam in
„mediis flammis homines minime mali
„tam conſtanter profiterentur, eamque
„poſtremo ipſi ſuſceperunt. Longe alia
„antiquorum Patrum ratio fuit; nam
„nec trecenti, & octodecim in Nicæna
„Synodo prima, ſexcenti triginta in
„Chalcedonenſi, centum quinquaginta
„in Conſtantinopolitana Epiſcopi aliis
„armis, quam Dei verbo uſi ſunt con-
„tra Arianos, Macedonianos, & Ne-
„ſtorianos; nec Conſtantinus, Valen-
„tinianus, Theodoſius, & Marcianus pii
„maxime Principes, quidquam gravius
„in Sectarios, quam exilium ſtatuerunt.
„Itaque a ſuppliciis, ac pœnis tempe-
„randum videtur, ſi vero neceſſitas fe-
„rat, ut Magiſtratu opus ſit, id ſaltem
„obſervandum in ſumendis ſuppliciis, ut
„loci, temporis, perſonarum, voluntā-
„tum, & qua de cauſſa cœtus coactus
„ſit, ratio habeatur.„

§. XCI.

Hic Epiſcopus de Reformatorum ſecta, ſtudioque ſuſpectus.

Addit. ann. Mem. de Brantome elog. du

Hac oratione Epiſcopus Valentinus, quod Reformatorum hæreſi propenſus eſſet, haud temerariam ſuſpicandi anſam

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

ansam præbebat, Referunt nonnulli, quod is solemni, ac perpetua votorum sponsione sese Deo in Ordine S. Dominici obstrinxerit, eum vero ab hac Religione fuisse solutum, minime constet, nisi forte id postulante Margarita Navarræ Regina, quæ hunc Virum Regi Fratri suo commendabat, factum fuerit: Insuper addunt illi, quod postea Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto ad Episcopatum nominatus, nunquam pro more consecrationem recipere voluerit. Ceterum Vir erat ingenio acer, eloquens, ac doctus, necnon in rebus discernendis judicii maturitate, atque in consiliis suis feliciter exequendis prudenti dexteritate præditus, qui suam hæresin regnante Francisco I. & Henrico II. scite dissimulabat, postmodum vero variæ temporum vicissitudini inserviens quandoque in suis sermonibus Catholicorum, quandoque Calvinistarum dogmata divulgabat, prout Franciæ aulam huic, vel illi Religioni propensam fore credebat, præcipue ubi Catharinam Reginam inter utramque adhuc fluctuare intelligebat.

Marq. de Montluc. l. 2. c. 5. San Marth. elog. Doct. Gall. l. 3.

§. XCII.

Viennensis Archiepiscopi declamatio in iisdem comitiis habita.

Sæcul. XVI. A.C 1560

Popel. l. 6. fol. 191. Thuan. l. c. Beza hist. l. 3. p. 284.

Finito Montlucii sermone Carolus Marillacus Viennensis Archiepiscopus in comitiis apud Fontem-Bellaqueum celebratis, orationem suam verbis adhuc magis vehementibus, ac prolixis conceptam exorsus est, ac præprimis hæc proposuit: „duo sunt Gallici, at„que adeo cujusque Regni firmamenta, „legitimus, verusque Dei cultus, & „subditorum erga Principem benevolen„tia, quorum utrumque, ut salva Res„publica retineatur, convenienti ratione „reparandum est: verum per licentiam, „& corruptos omnium Ordinum mores „eo res deducta, ut citra periculum eo „loco, quo sunt, diutius consistere non „possint. Ceterum quod ad Religionem „spectat, approbo quidem remedium, „quod ab œcumenico Concilio petitur, „ac longe efficacissimum, necnon ad „Religionem pristino suo splendori resti„tuendam aptissimum esse censetur: ve„rum ob privata Principum commoda „ubique gliscentia ejusmodi generalis „Concilii convocatio vix sperari valet, „hinc potius in Francia Synodus na„tionalis indicenda est, quæ eo magis „necessaria videtur, quo certius hære„sis flammæ jamjam in hoc regno ac„censæ, nisi prompte extinquantur, in „universale incendium erupturæ sunt: „præ primis ergo quatuor articulos omni-

„omnimoda neceſſitas ſuadet; nullus „enim ex Synodo fructus eſt ſperandus, „niſi illi obſerventur. Porro eorum pri„mus eſt, ut Epiſcopi in ſuis Diœceſi„bus commorentur, ac per ſemetipſos „Epiſcopalis ſui muneris officia obeant. „II. requiritur, quod ſimonia, & ava„ritia penitus a domo Domini eliminen„tur, ac vetus Eccleſiæ diſciplina re„ſtauretur. III. Epiſcopi per jejunia, „Eleemoſynas, pœnitentias, precesque „publicas iram Dei placare ſatagant. „IV. Nulla de cauſſa ſubditis ſine juſſu, „ac venia Principis, qui bellorum mo„derator eſt, arma ſumere liceat, nul„lusque Ambaſianos rebelles imitetur, „qui magno numero, ac militum more „armati Regi libellum ſupplicem por„rexerunt, cum tamen potius nonniſi „pauci, atque inermes coram eo com„parere debuiſſent.„ Omnes haſce rationes Archiepiſcopus Viennenſis fuſius comprobatas reddebat. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XCIII.

Hujus Archiepiſcopi indoles, ac judicium circa ejus orationem.

Hic Archiepiſcopus Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo primam lucem aſpexit: dein vero Pariſienſis Curiæ Advocatum agebat, ob ſuamque eloquentiam, atque eruditionem a Franciſco I. *Thuan. l. 25. San. Marth. Gall. Chriſt.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

ciſco I. Rege plurimi habebatur: cum autem jam ab eo tempore novis opinionibus favere crederetur, ne periculo ſibi jamjam imminenti ſeſe exponeret, anno ætatis ſuæ vigeſimo ſecundo Joannem Foreſtum Avunculum ſuum, qui Legatus Conſtantinopolin contenderat, comitabatur, eique in hoc munere ſuccedebat: inde vero reverſus Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo a Rege Pariſienſis Curiæ Senator renuntiatus, poſtmodum Legatus decernebatur, ibidemque adhuc ſubſiſtens ad Melodunenſem D. Petri Abbatiam vocabatur, necnon ab eodem Rege libellorum ſupplicum Magiſter nominatus fuerat: poſtea vero Venetum in Britannia Epiſcopatum obtinuit, atque a Franciſco Rege ad Granvellanam urbem pro concilianda pace in Hiſpaniam ablegatus, tandem ad Viennenſem Archiepiſcopatum, qui tum mortuo Petro Palmerio vacabat, evehebatur: cum autem granvellana pax violaretur, tunc idem ad Caraffæ Cardinalis preces hoc fœdus merito fuiſſe reciſſum edito libello propugnavit, ac demum Legatus Romam miſſus, Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono Auguſtanis quoque comitiis interfuit. Ceterum ejus oratio, qua Nationale Concilium eſſe convocandum

dum persuadere nitebatur, minus arridebat Guisianis Principibus, qui etiam palam indignationem suam exerebant: insuper ob petulantiam, qua indignum in modum contra Ecclesiam declamabat, majorem adhuc sibi invidiam accersebat, aliunde Guisiis plurimum exosus, eoquod nimio studio Borbonicæ familiæ adhæreret usque ad obitum suum, qui die secunda Decembris contigit, postquam ætatis suæ annos quinquaginta expleverat. Sæcul XVI. A.C. 1560.

§. XCIV.

Guisii Ducis oratio in hoc conventu proposita.

Postquam hi Præsules suos sermones absolverant, rursus altera die apud Bellaqueum-Fontem Sessio habebatur, in qua suo ordine Colinius perorare cœperat, ea tamen, quæ jam superius prolata fuere, duntaxat repetebat. Postea Guisius Dux, cui suspectum erat Colinii Præfecti ingenium, singula illius verba redarguebat, hæc subjungens: „Rex sapientissimi Parentis studio ita „educatus es, ut tua juventus non metu, „& odio, sed optimis prudentiæ præ„ceptis instructa magnam de se spem „excitaverit: Verum huc deciderunt „cuncta ob sceleratorum quorumdam „machinationes, ut militari stipatu tuam *Thuan. l. 25.*

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

„vitam adversus rebellium conatus muniri oportuerit, nam contra Regiam „Majestatem vestram, non contra tuos „Ministros, uti vulgo maligne jactatur, „initam nuper conjurationem ambigi „non potest. Religionem quod spectat, „doctiorum judicio sto: ceterum palam „contestor, nulla nunquam concilia, qua- „lia maris Præfectus postulat tanti apud „me fore, ut ab antiquo Majorum cultu „ulla in re, ac præcipue in sacrosancti „Missæ Mysterii & Sacramentorum quæ- „stione deflectam. De Franciæ ordinum „convocatione, quam idem Præfectus „urget, Regis voluntatem omnino am- „plector: his præmissis subjunxit: de „cetero Regii exercitus imperio semper „ea fidelitate præfui, ut glorioſum su- „premi Ducis, ac Regii Legati nomen „per universum Regnum omnium pri- „mus emeritus fuerim, & quidem cum „ea potestate, qua ampliorem præter „Regii Palatii Præfectos hucusque nemo „alius est consecutus.

La Popel. l. 6. p. 204.

§. XCV.

Lotharingii Cardinalis oratio in eodem conventu habita.

Thuan. l. c. Popel. l. 7. p. 204. Davila l. 2. p. 57.

Denique inter ceteros postremus perorabat Lotharingius Cardinalis, ac Colinio maris Præfecto objectabat, quod tunc, si ipse quinquaginta Calviniſtarum millia

millia pro se numeraret, decies centena millia fidelium, ac Catholicorum subditorum, qui sese hisce hæreticis opponerent, Regi haud deessent. his addidit: „quamvis tuus libellus supplex „ad modestiam compositus esse videa„tur, re tamen ipsa arrogantia turget, „nam illius Authores se Regi obtempe„raturos profitentur, ea duntaxat lege, „si Rex pravis ipsorum opinionibus assen„tiatur: non enim aliorsum tendit ar„rogans eorum petitio, nisi ut ipsis „suam sectam profitendi libertas, & „templa concedantur, damnataque illo„rum doctrina approbetur: porro, quo „pernicioſa eorum consilia vergant, sat „constat ex famosis libellis, quos ubi„que disseminant, ex quorum immenso „numero aliquot penes me habeo, quo„rum viginti duos studiose magno de„coris mei testimonio conservare satago: „quippe ab impuris nebulonibus male „audire, & maledictis proscindi laudi „duco: de cetero nihil fallacius est, „quam prava Religio; nam ab hujus „sectæ alumnis, Evangelii & fidei, „nomen in turbarum, ac seditio„num occasionem sumitur: itaque in „eos severe animadvertendum; censeo „tamen, mitigandam esse pœnarum „acerbitatem erga eos, qui sine armis „sola conscientia ducti Religionis caussa

Sæcul. XVI. A C. 1560.

Sæcul. XVI A C 1560.

„coiverunt, qui potius admonitione ad „officium reduci, quam vi cogi debere „videntur: in eam rem, si quid pro„ficere possem, vitam libenter profunde„rem. Denique Episcopi, ac Parochi „in id incumbere debent, ut præsentia „sua præteriti temporis jacturam in po„sterum sarciant: Præfecti item Provin„ciarum ad munia sua exequenda adi„gantur: cum vero tantum de disciplina, „ac corruptis moribus agatur, minime „videtur necessarium, ut Concilium uni„versum, aut nationale congregetur, „si tamen eo opus fuerit, Episcopis, ac „Parochis mandandum, ut notatis er„roribus, qui corrigi debent, Regem „intra duorum mensium spatium mo„neant.„

§. XCVI.

Ordinum comitia Meldis indicta.

Thuan. l. c. Pallav. l. 14. c. 12. n. 13.

Postmodum ceteri Optimates, ac præcipue Ordinis S. Michaelis Equites se in Cardinalis sententiam ire asserebant: quapropter Rex, & Regina ejus Mater gratiis universo consessui actis congregatos valere jusserunt, seque eorum consilium sequi paratos profitebantur, ac reipsa die vigesima sexta Augusti edito decreto sanciebant, ut proxima die decima Mensis Decembris in Meldorum civitate Regni comitia haberentur,

Sæc. XVI. A C. 1560.

tur, eo fine, ut Epiſcopi ad locum brevi aſſignandum convenirent, ac ibi, ſi Pontifex nimia cunctatione Concilii univerſalis ſpem præcideret, de nationalis Synodi celebrandæ ratione inter ſe communi conſilio deliberarent: interea vero præcipiebatur, ut in neminem ob Religionis diverſitatem inquiratur, necnon ſupplicia differantur: in eos tamen, qui plebem ſeditionibus, Regnumque armis turbarunt, Regis, ac Magiſtratuum auctoritas ſalva permitteretur. Attamen ex hoc edicto duplex oriebatur malum Religioni, regnoque oppido funeſtum, quorum primum erat, quod Nobiles, qui hucusque nonniſi clam Calviniſtarum hæreſi adhærebant, jam nunc hanc ſectam publice profiterentur, ſuoque exemplo ex ſuis amicis, & vaſallis quamplurimos ad eadem ſtudia pertraherent. Alterum erat, quod illi, qui pœnæ metu ſeſe Ambaſianæ conjurationis conſcios fateri, minime audebant, nunc crimen ſuum palam faterentur, unde ex maximo horum numero Guiſii Principes tanto terrore percelebantur, ut ſuæ ſecuritati haud ſatis conſultum arbitrarentur, niſi in omnes Provincias militum agmina emitterent, eaque ita per Præfecturas diſtribuerent, ut ad primos tumultuum rumores Gubernatores alias ſuſpecti quantocius opprimi

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

possent, antequam sese majori numero aliis conjungendi, aut quid moliendi spatium nanciscerentur.

§. XCVII.

Pontifex Nationali Concilio Gallico obluctatus.

Postquam rumor de Nationali Synodo in Galliis celebranda Romam deferebatur, inde summus Pontifex haud parum commotus Oecumenicum Concilium convocare statuit; verum haud difficulter deprehendebatur, quod id nonnisi invitus feciſſet, ac lubentius alia ratione ejusmodi concilium impediri voluiſſet: nihilominus ad indicendam Synodum compellebatur, eoquod Franciæ Orator, qui tum Romæ agebat, eidem expoſuiſſet, quod Galliarum Rex Regni Præſules in unum cœtum convocare decreverit, cum aliud remedium præter Nationalem Synodum malo nimium invaleſcenti haud amplius opponi poſſet: Verum ejusmodi conventum ægerrime ferebat Pontifex, quapropter vehementer coram Legato querebatur contra Regem, quod is omnium adverſus Religionem impie perpetratorum veniam, gratiamque feciſſet, & quidem illis etiam, qui nequidem eam depoſcebant, tandem vero Papa in hæc verba prorupit. „Equis Rex poteſt crimina con-

Sæcul. XVI. A C 1560.

„contra Deum admissa condonare? ne„que ultra mirum videtur, si justissimo „iracundiæ divinæ documento Galliæ „Regnum turbis assiduis implicetur, „ubi sacri Canones contemptui sunt, & „auctoritas Pontificia indebite usurpa„tur: nonne hæc manifesta sunt justæ ultionis divinæ indicia? „His postea „addidit: hic idem Præsulum conven„tus nihil boni pariturus, sed odiis, „ac dissidiis acrioribus occasionem sub„ministraturus est: porro ego quidem „Concilium universale, unicum dissi„diorum remedium jam pridem propo„sui, sed quominus hucusque coierit „per Franciæ Episcopos factum, quibus „omnino displicebat: decrevi tamen „Synodum, vel nemine flagitante ce„lebrare, sed ut Præsulum unius natio„nis coitio, vel in Gallia, vel alibi fiat, „nunquam assentiar: id enim a Sede „Apostolica nunquam toleratum, nam „si Principum cuique intra suam ditio„nem concilii celebratio permittitur, „doctrinæ confusio, & ab Ecclesia se„cessio mox erit secutura: ceterum in pri„mis id indignissime fero, quod Con„ventui tempus prius conductum fuerit, „ac dein primum meus requiratur assen„sus, cum id nemo quisquam aliorsum „interpretari possit, nisi ad grandem „Capitis Ecclesiæ contumeliam, ad cujus

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„jus voluntatem negotia omnia Eccle„siastica referri debent, non ad gesto„rum rationem reddendam, sed ad ge„rendi potestatem impetrandam: etenim „per edicta, quæ jam promulgata sunt, „manifesta ab Apostolica Sede defectio „in illud Regnum fuit introducta„

§. XCVIII.

Viterbiensis Episcopus a Papa pro impediendo hoc Nationali conventu ad Regem ablegatus.

Tandem summus Pontifex de hoc Nationali Concilio in Galliis celebrando plene edocebatur, acceptis literis, quas eidem non modo Cardinalis Turnonius tum in Aula agens perscripserat, sed etiam Burdesierus, qui anno sequenti Cardinalitia purpura decoratus est: eapropter Pius IV. Episcopum Viterbiensem ad Franciæ Regem ablegare cogebatur, qui eidem hæc significaret; „Concilium Gallicæ nationis erit instar „schismatis ab Ecclesia universali, aliis„que nationibus pessimi exempli res, „nam Franciæ Præsulum animis su„perbiam afflabit, & auctoritatis suæ „amplificandæ, etiam cum dignitatis „Regiæ imminutione, studium inspira„bit; omnibus enim est perspectum, quam „ardentibus votis illi Sanctionem Pra„gmaticam cupiant restitutam, ac pro-

inde

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„inde de ea revocanda prima, ac po-
„tiſſima ipſis erit cura: inde autem fu-
„turum, ut Regi collatio Regalium, &
„Epiſcopatuum, ac Abbatiarum deſigna-
„tio decedat: dein cum dignitates ob-
„tentas Regi debituri haud amplius ſint,
„ſemper ipſius imperiis ubique reluctа-
„buntur, eaque mala ex concilio na-
„tionali haud dubie emanabunt, in-
„terea tamen præſentibus malis nul-
„lum inde remedium affertur; hæretici
„enim omnes jam pridem profeſſi ſunt,
„quod ipſi Epiſcopos nullo loco habi-
„turi, atque adeo vel hoc ſolo nomine,
„quicquid illi decreverint, aut omnino
„actitaverint, Proteſtantium miniſtri
„ſint impugnaturi: ceterum ſalutare re-
„medium iſtud erit, ut Præſules, &
„Parochi in ſua quisque diœceſi ad
„gregis ſui curam attendant, luporum-
„que rabiem amoliantur, & adverſum
„eos, qui a fidei Inquiſitoribus hæretici
„denuntiantur, judiciorum ratio pro-
„cedat; immo ubi vis major non prohi-
„bet, priusquam malum vires eundo
„acquirat, arma in eos expediantur,
„ut in officii ſui ſemitam reducantur:
„hæc ſi fiant, tum ex Oecumenici Con-
„cilii, quod jam nunc eſt indicendum,
„celebratione fructus non exiguus poterit
„ſperari: ſi vero Rex in animum indu-
„cat, contumaces prius flectere ad ob-
ſequium,

Sæcul. XIV. A.C. 1560.

„sequium, antequam hi audacia, ac „viribus majorem in modum augescunt, „tum Papa opes universas paratus est „impendere: operam quoque apud Phi„lippum Hispaniæ Regem, & Italiæ „Principes, ut in hac caussa validis illi „subsidiis opitulentur, ultro pollicetur: „sin autem Rex sibi persuaderi non pa„tiatur, quod subditi ad obsequium vi, „armisque cogendi sint, saltem Geneva „mali ejus, quod universam Galliam „disperdit, fons, & origo armis peta„tur: inde enim sectariorum virus in Gal„liam, & loca vicina derivatur: porro „ea radice accisa fomes mali auffere„tur, atque bello extra Regni fines „translato, Gallia noxiis, quibus agi„tatur, humoribus evacuabitur.„ Postea idem Episcopus Viterbiensis Taurinum contendens juxta mandatum sibi impositum hac de re cum Sabaudiæ Duce agebat. (*)

§. XCIX.

(*) Cuncta hæc Continuator ex Sarpio ad verbum descripsit, cur autem illum in margine adlegare ausus non est? cum tamen nullum alium Scriptorem in hujus commenti testem præter hunc mendaciorum Architectum proferre potuerit, qua ratione a principio sui sermonis dicere valuit, facile deprehensum fuisse, quod Pontifex nonnisi invitus Synodum

§. XCIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Hiſpaniæ Regis ſtudium pro impediendo Gallico hoc conventu.

Nihilominus verebatur Pontifex, ne Galliarum Rex hiſce rationibus nondum plene convictus, ſuo Nationalem Synodum celebrandi propoſito pertina- *Tauan. l. 28. Mem. pour le Concil. de Trente p. 41. 49. 52.*

dum Oecumenicam convocandi conſilium arripuerit: num ergo jam oblitus eſt, quod paulo ante §. LXIII. ipſemet aſſeruerit, quod hic idem Pontifex de celebrando Concilio æcumenico ſeria mente ſtatim a primis ſui Pontificatus diebus cogitaverit. Quis credat, quod hic Pontifex nonniſi invitus Synodum convocare ſtatuerit? cum tamen novam Synodum indicere haud opus fuerit, eoquod Tridentinum Concilium nondum eſſet diſſolutum, ſed duntaxat interruptum. En! ad quantas hallucinationes Continuatorem noſtrum abripiat ſua ſummos Pontifices calumniandi libido: haud diſcutiendum ſuſcipio, an in Galliis eo tempore, quo inter ipſos Epiſcopos, & Principes novæ ſectæ amplectendæ cupiditas prævalebat, ut patet ex orationibus in Conventu Bellaquenſi habitis, Nationale Concilium non modo Eccleſiæ, ac Regno prorſus inutile, ſed etiam ſumme pernicioſum fuiſſet, id tamen minime tolerandum exiſtimo, quod Continuator, qui tamen ſeſe Catholicum jactitat, nonniſi

Sæcul. XVI. A.C.1560.

tinacius insisteret, cumque illam, si semel convocata esset, ægre admodum dissolvi posse prævideret, hinc datis ad Hispaniæ Regem literis eundem efflictim rogabat, ut Franciscum II., ac Regii Senatus Proceres ab hujus consilii executione avertere, eidemque exponere velit, quod inde abs dubio schisma Franciæ Regno summe nocivum oriretur: Hispanis vero, Belgisque pessimi exempli fomes suppeditaretur: Itaque Philippus II. Rex Pontificis precibus lubenti animo deferens, quantocius in Gallias Antonium Toletanum, Legionensem Priorem, Regiique stabuli Præfectum ablegat, qui Franciæ Regi exponeret, quod immatura Nationalis Concilii celebratio duntaxat eo conduceret, ut Regnum aliunde jam hæresi penitus infectum novis dissidiis scindatur: quapropter Rex ab hoc proposito desisteret, præcipue cum ei Philippus fidem daret, quod sic eum dehortando nil nisi Dei gloriam, propriamque Regis utilitatem respiciat, eumque affectu sincero, atque mente ab omni proprii quæstus studio prorsus aliena prosequatur: insuper Legato

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 14. c. 16. num. 8.

nisi ex hæreticis, ac de fide suspectis Scriptoribus adeo dolose suam historiam consarcinare non erubuerit, non sine juventutis incautæ periculo, ac Sectariorum applausu.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

gato injunctum, ut de pernicioso exemplo, quod inde ceteris ditionibus præberetur, Regem edoceret, simulque eidem proponeret, hac ratione injuriam fieri Synodo Oecumenicæ, quam Papa jamjam indicere statuisset, tanquam unicum remedium, quo malis Ecclesiam perturbantibus obviari posset: præcipue cum non pauci in suspicionem adducerentur, perinde acsi inter Cæsarem, ambosque Reges pristinæ amicitiæ vinculum esset dissolutum, eoquod uno ædificante alter destrueret, & inde Protestantium audacia acueretur, non sine magno caussæ publicæ præjudicio: aliunde vero ad compescendam suorum subditorum petulantiam vires Regi non deessent, si tamen Hispanorum quoque armis indigeret, illis libere uti posset, imo ipsemet Rex Philippus, si opus foret, in Franciam veniret, ne ejus subditi gloriari valerent, quod eorum Rex illorum ausibus ignominiose cedere coactus sit (*). Præterea Antonio injungebatur, ut nil intentatum relinqueret, quatenus hunc conventum saltem differri impetraret, si forte Rex illum revocari nollet: hac autem super re

(*) Hæc rursus ex Sarpio defloravit Continuator.

Sæcul. XVI. A.C 1560.

re pariter cum Cardinale Lotharingio conferret.

§. C.

Franciæ Rex Generali Concilio assentiens, Romamque Mannensem Abbatem ablegans.

Pallav. l. 14. c. 12. n. 14c Mem. l. c. p. & suiv.

Prudens hoc Hispaniæ Regis consilium prospero successu haud caruisse videtur; quippe Franciscus II. Mannensem Abbatem Romam ad Pontificem ablegabat, qui eidem sanctum, ac laudabile propositum gratularetur, necnon pro prompta illius executione rogaret. Huic Abbati insuper injungebatur, ut Pontifici proponeret, quod Rex illum monere voluerit, quatenus pro communi futuræ hujus Synodi receptione, ac majori illius auctoritate haud sufficeret, Tridentini Concilii suspensionem tollere, sed potius illud denuo convocaret ad urbem Tridentinam magis commodam, ad quam omnes Imperii Ordines tam Catholici, quam Protestantes tuto confluere possent, hancque in rem satis consultum foret, si expectaretur, donec Cæsar circa hujus loci selectum mentem suam aperuisset, cunctaque Imperii membra eo induxisset, ut unaomnes ejusmodi urbem ratam, gratamque haberent: porro re ita composita Mannen-

sis

sis Abbas Papæ nuntiare tenebatur, quod protinus hoc Concilium indicendum, atque inchoandum foret, hancque in rem sibi ipsi injunctum esset, ut Pontifici polliceretur, fidemque faceret, quod acceptatis hisce conditionibus, Rex quamcunque urbem pro Concilii loco selectam esset ratam habiturus, simulque nulla mora Regni sui Præsules eo decreturus, atque omnia in hoc Concilio decernenda, ac præcipienda in opus deducturus foret: His quoque Legatus addere jubebatur, quod Regi diversa sæpius loca, quæ ipsi satis opportuna videbantur, pro futuro Concilio fuissent proposita, atque inter alia præcipue Spirensis, Hagenoana, Wormatiensis, & Trevirensis civitas: nullam tamen urbem magis, quam Constantiam cunctis Imperii Ordinibus acceptam fore existimaret; cum illuc summus Pontifex facile suos Legatos decernere posset, eoquod hæc urbs parum Mediolano distet, ex quo loco non raro de rei gestæ serie edoceri, quinimo si opus foret, ipsus interesse posset. Hæc erat summa epistolæ, quam Rex hac de re ad Bochtelium Redonum Antistitem, ac suum apud Ferdinandum Oratorem perscripserat.

Sæc. XVI. A C 1560.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. CI.

Epistola Franciæ Regis ad suum Legatum Romam data.

Mem. p. 44. Paulo post idem Franciæ Rex ad Burdesarium Engolismensem Episcopum, & postea Cardinalem, quem tanquam suum apud Pontificem Legatum Romam rursus decreverat, aliam perscripsit epistolam, in qua hæc significabat: „Ab illo temporis momento, „quo Antonius Toletanus advenit, Pa„pam certum reddere possum, quod præ„ter alias pacem desiderandi rationes „præcipua fuerit facile juxta, ac tutum „medium, per quod hujus pacis benefi„cio pariter omnia Religionis diffidia, „quæ Regnum meum perturbant, com„poni posse spero, hinc me ad hoc pro „viribus intentum sibi persuadeat Pon„tifex; quamvis enim nunc satis mihi „certum sit, quod hosce tumultus, ac „seditiones sedare, ac collectas ubique „rebellium copias facile armis dissipa„re valeam, ac rebus provide dispositis „nullus quicquam ulterius movere au„deat, nihilominus omnino compertum „habeo, quod novæ opiniones indies „magis rebellium animis intime inhæ„reant, majoresque semper progressus „facturæ sint, nisi opportuno, malisque „congruo obvietur remedio: quapro„pter

„pter vehementer desidero, uti jamjam „Mannensi Abbati præceperam, quatenus etiam tu operam tuam hac in „re navare velis, omnique studio summum Pontificem eo inclines, ut liberum, ac Oecumenicum Concilium convocet: Insuper Papam certiorem redas, quanto studio, & affectu commodum, ac Reipublicæ Christianæ tranquillitatem procurare desiderem, adeo, ut, si vicissim summus Pontifex, prout spero, ad hoc quoque suam operam jungere, ac Christianorum Principum vota piis suis consiliis juvare velit, nullatenus dubitem, quin non exinde uberrimus colligi possit fructus.„ Data est hæc epistola Fontis-Bellaquei die vigesima sexta Julii.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. CII.

Scriptum Rhedonensi Episcopo apud Cæsarem Legato transmissum.

Insuper dissoluto Fontis-Bellaqueo conventu Rex ex oppido S. Germani in Laja ad Episcopos, Prælatos, aliosque Ecclesiæ Ministros in sua ditione constitutos literas dedit, præcipiens, quatenus Lutetiam Parisiorum accederent, ac generalibus comitiis ibidem celebrandis interessent, ut circa ea, quæ universali concilio proponenda videbuntur, deliberare, ac definire valerent, &

Mem. pour le Concil. de Trente p. 49.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

proin die vigesima proximi Mensis Januarii in hac urbe congregati adessent: Ut vero summus Pontifex, Regem a Nationalis conventus proposito penitus discessisse, claro convinceretur testimonio: hinc scriptum in Senatu conceptum adjiciebatur, quod Regis nomine ad Rhedonensem Episcopum, qui apud Cæsarem Legatus erat, transmittebatur. In eo Rex hunc in modum effatus est. „Significatum mihi erat, quod summus „Pontifex perpensis difficultatibus, quæ „Tridentini Concilii suspensionem tol„lere præpediebant, rursus idem Conci„lium vel Vercellis in Pedemontio, vel „Casali in Montferratensi ditione indi„cere velit, hinc omni, qua potui, ce„leritate ad Engolismensem Episcopum „Romam Nuntium ablegavi, dato ne„gotio, ut hic Episcopus nulla mora Pa„pam accederet, eique indicaret, quod „pium ejus desiderium ratum habeam, „illumque rogem, ut idem suum con„silium Cæsari, Regique Hispaniæ no„tum faceret, quatenus sic utroque „hoc Principe in hanc rem consen„tiente idem Pontifex eo promptius ad „Synodi promulgationem procedere va„leat: præcipue vero curam in eo in„tendat, ut Legatos meritorum emi„nentia commendandos ableget, nec„non universalis Concilii libertati, & „securi-

Sæcul. XVI. A.C 1560.

„ſecuritati adeo manifeſte provideat, ut „de ſuæ voluntatis ſinceritate univer„ſus orbis ſit convictus, ac Proteſtantes „æque, ac Catholici ad ejusmodi Con„cilium tuto advocari valeant. „

His inſuper Rex addebat. „ Equi„dem Præſulum meorum conventum „proximo Menſe Januario celebrandum „indixi, nunc vero hac in re nil am„plius movendum præcipio; ejusmodi „enim conventum duntaxat celebrari „deſiderabam, ſi Generalis Synodus „non indiceretur: tu vero jam, ut illa „convocetur, ac inchoetur, omnem na„ves operam, ut comperto præfati Con„cilii initio, dum Generales Regni Ordi„nes ad diem decimam proximi Menſis „Decembris congregabuntur, illis, qui „in componendis Religionis diſſidiis o„mne ſtudium impendi poſtulant, ſatis„fieri valeat, & meis ſubditis omnis „ſuſpicandi anſa præcidatur, perinde „acſi in tanti momenti negotio toties „jamjam concluſo populum nonniſi ver„bis, vanaque ſpe paſcere intenderem, „nunquam vero emendationem a quo„vis tantopere deſideratam ad exitum „deducere vellem. Verum proſeque„batur Rex, ſi Imperator neutram ex „propoſitis urbibus acceptare vellet, & „ſolam civitatem Tridentinam deſide„raret; nec ego eidem adverſor, nul-

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

„lumque locum a Papa nominandum „respuo, si pariter a Cæsare, Regeque „Hispaniæ acceptetur: summopere e„nim hoc negotium tandem perfici cu„pio.„ Rex insuper Rhedonensi Episcopo in mandatis dedit, ut totam rei hujus seriem Nuntio Apostolico apud Ferdinandum agenti referret, eundemque rogaret, quatenus & ipse omnes, quorum interest, ad Synodi locum unanimi suffragio acceptandum, cunctaque prompte decidenda inclinare, totis viribus niteretur (*).

§. CIII.

(*) Hanc in rem Continuator allegat privati cujusdam Galli relationem, neminem vero latet, ejusmodi relationes, quæ Gallice *Memoires* appellantur, plerumque suspectæ fidei esse, ac re ipsa ambæ hæ epistolæ pluribus insulsis ostentationibus scatent, eo fine adinventis, ut restaurati Concilii honor Gallis deberi crederetur: quid vero Pontifex ad hasce literas respondere potuisset, refert Pallavicinus his verbis: *Huic scripto, quod Pontifici Masenfis Abbas detulerat, per alterum responso reddita est, quo prudenti tolerantia se continuit Pius, ne exprobraret, ad superiores, qui accusabantur, Pontifices defendendos, id quod in alios Principes culpam regereret, hoc est, primam convocationem habitam a Paulo fuisse per laborem*

Sæcul. XVI.
A. C. 1560.

§. CIII.

Synodi celebratio Legatis una congregatis a Pontifice proposita.

Nil amplius supereſſe videbatur, niſi ut circa Synodi locum comperta haberetur Principum voluntas, quæ ut magis *Pall. l. c.*

laborem plurimum, prorogatamque plures annos in Principum gratiam, qui Concilium, donec longinquum crederent, poſcebant; ubi vero propinquum adſpicerent, recuſabant, & ab eodem Paulo bis detentos diutius Legatos ſuos prius Vicentiæ, dein Tridenti, ſed fruſtra, propter abſentiam Præſulum Principibus ſubjectorum, hos tertia Vice Tridentum veniſſe admodum infrequentes, ac potiſſimum Gallos, ex quibus confeſtim quidam abſceſſerant, Concilium fuiſſe tranſlatum Bononiam ex neceſſitate repentina, & inſcio Pontifice, atque omnium fere Patrum conſenſu: idipſum poſtea a Rege Galliæ comprobatum, ac denique diſſolutam ibi Synodum fuiſſe ex ejusdem Regis ſententia ob accerrimam Cæſaris repugnantiam: reponendæ Tridenti Synodo ex Julii Decreto Regem ſolemniter conſenſiſſe, ſed poſtea mentem mutaſſe, propterea quod Pontifex pati noluerit, ut ab eo Gallicorum militum copiæ inducerentur in urbem Apoſtolicæ Sedi beneficiariam: & Regem Synodo tunc repugnaſſe, tametſi revera ille armorum

Secul. XVI. A.C. 1560.

magis adhuc pateſceret Pontifici, is cunctos Oratores Romæ agentes convocabat, exceptis Franciæ, & Poloniæ Legatis, quorum hic adverſa valetudine preſſus præpediebatur, ille vero non accerſitus erat, ne forte, inquiebat Pontifex, ob loci prærogativam inter Legatos diſſenſio oriretur: ceteris igitur Pius IV. futuram Synodi celebrationem proponens eidem hæc ſignificabat: „mihi firmum, fixumque eſt Concilium „congregare, illudque Tridenti haben„dum omnino conſultum cenſeo, cum „enim hæc urbs jam bina vice fuerit „acceptata, nec nunc recuſari poterit, „præcipue cum Synodus a Paulo III., „& Julio III. ibidem celebrata nequa„quam diſſoluta, ſed duntaxat interru„pta fuerit, proin ablata hac ſuſpenſio„ne Concilium, ut antea, in ſua vi per„maneat: aliunde vero, cum ibidem „plura, eaque ſanctiſſima fuerint condi„ta

motus nulli eſſe poſſet obſtaculo, ne tuti accederent Tridentum, ibique degerent Antiſtites Gallicani. Tam longe Julium abfuiſſe ab emendicandis pro ſolutione Synodi excuſationibus, ut denuntiationes regias haud moratus eam proſecutus fuerit, donec Lutheranorum impetus non ſolum eos omnes Patres in fugam egerat, ſed paulo poſt ipſum etiam Carolum Cæſarem fugaverat.

„ta decreta, haud æquum foret, ut ea „in controverſiam vocarentur, ſolo ob- „tentu, quod nunc novum celebraretur „Concilium, quapropter Nuntiis meis, „qui apud Cæſarem, necnon Hiſpaniæ, „& Franciæ Reges morantur, injunctum „volo, ut hac de re cum Principibus „agant, quapropter omnes hoſce Nun- „tios convocavi, ut deſuper ſuis Domi- „nis rationem reddere valeant. Sæcul. XVI. A.C.1560.

§. CIV.

Nuntii Apoſtolici a Papa ad Synodum miſſi.

Pium hoc Pontificis propoſitum ſummopere commendabant Legati, præcipue in hoc eum deprædicantes, quod ipſius ſtudium ad fidei conſervationem, & Principum ſalutem tenderet, cum hi ferventibus adhuc cunctis hiſce Religionis innovationibus Regna ſua haud quaquam moderari valeant. Hac ſuper re Pius etiam ad ſuos Nuntios in Germaniam, Franciam, & Hiſpaniam literas dabat, cum vero eorum reſponſa ipſi haud plene ſatisfacerent, hinc ad hoſce Principes, ut de eorum ſententia magis certam haberet notitiam, alios quosdam deputare ſtatuit, & præprimis ad Hiſpaniæ Regem ablegabat Annibalem Altempſium, qui anno ſequenti Cardinalis eſt renuntiatus, alium vero *Pallav. l. 14. c. 13. n. 1. & 2.*

Sæcul XVI A.C.1560.

vero Annibalem illius fratrem ad Ferdinandum Cæsarem, ad Galliarum autem Regem decreverat Gabrielem Serbellonium fororis suæ Filium: Cum autem horum primus nonnisi honorariam Legationem subiens, Hispaniæ Regi gratulari, ac Pontificis nomine ob præstita filialis submissionis obsequia grates rependere jussus esset, hinc speciatim tanquam Nuntius designabatur Reveta Tarracinensis Episcopus, Præsul virtutum præstantia summe commendandus, atque Pontifici ob communem utrique Patriam percarus, necnon ad id muneris commendatione Caraffæ Cardinalis adjutus.

§. CV.

Papæ consilium de Cosma Medicæo in Etruriæ Regem creando.

Thuan. l. 26. n. 5.

Cum interea Nuntii Apostolici in variis Principum aulis de Synodi rebus agerent, Cosmas Florentiæ Dux a Papa animatus Joannem secundo genitum Filium suum, qui nondum pridem Cardinalis creabatur, cum comitatu prorsus magnifico Romam decrevit. Recipiebatur is singulari honorum testificatione, ac ipsemet Pontifex suæ erga eum amicitiæ specimina editurus ei Pisanum Archiepiscopatum eidem Paulo IV. immerito ablatum, ac Scipioni

Scipioni Rebibæ collatum reſtituit, huic vero Trojæ Epiſcopatum in Apulia compenſationis nomine tradidit: Verum cuncta hæc Pontificis erga Coſmam beneficia prorſus exigua erant, ſi comparentur cum illis, quæ ei ſub idem tempus conferre ſtatuerat, quamvis in irritum ceciderint ejus molimina; cum enim Franciſcus natu major ejus Filius jam in ea ætate eſſet, ut uxorem ducere poſſet, magnumque momentum Pontifex ex eodem genere natus ſuæ familiæ ſe allaturum ſperaret, ſi eam illuſtri quadam affinitate auguſtiorem redderet, hinc Terracinenſi Epiſcopo, qui ejus nomine apud Philippum II. Legatum agebat, injunxit, ut ab hoc Rege obtineret, quatenus Sororem ſuam, viduam Luſitani Principis uxorem, & Sebaſtiani, qui poſt Avi ſui mortem regnabat, Matrem Franciſco Coſmæ Filio in conjugem dare vellet: cum vero vereretur, ut Philippus in haſce nuptias utpote generis nobilitate diſpares non conſentiret, cum aliunde Auſtriacæ Domus gloriæ adverſum videretur, eoquod Cæſaris Filia, ac potentiſſimi Regis Soror, alteriusque Regis vidua novo Principi, qui duntaxat titulum Ducis gerebat, deſponſaretur, hinc Pius, ut majorem Medicææ familiæ dignitatem conciliaret, Philippum rogabat, quatenus Coſmam

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Cosmam in Etruriæ Regem creare, eique jura, necnon Regum insignia concedere vellet, si forte hæ nuptiæ finem suum essent fortituræ: Verum ea res ceteris Italiæ Principibus tantopere displicuit, ut totum negotium penitus in irritum caderet.

§. CVI.

Excidium Caraffis a Papa paratum.

Thuan. l. c. Spond. hoc ann. n. 2. Onuphr. in vita Pii IV.

Equidem Papa inito Pontificatu sese benevolum exhibebat Caraffis, qui ad ipsius electionem haud parum conferebant: ut vero suam simulationem melius tegeret, Fabritium Sanquineum arcta necessitate cum Caraffis conjunctum ad Philippum II. extra ordinem legabat, eique, ac Terracinæ Episcopo negotium dabat, ut cum Rege agerent, & Montorii quidem Comiti pro Palliano a Varga promissam in Calabria, de qua diximus, compensationem, & Cardinali fratri pensionem pactam reposcerent. His perceptis nec Philippus, cum novo Pontifici gratificari cuperet, abnuebat, Tendiliæque comiti mandaverat, ut juxta Pontificis desiderium Caraffis satisfaceret. Insuper cum ea castella, quæ interregni tempore Caraffis in Umbria, & Perusino agro ablata & a veris Dominis Balnei comite, Vitelliis, & Ascanio

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

nio Corneo recepta fuerant, ſacri collegii interventu ſequeſtris data eſſent, Antonio Caraffæ Montem-bellum reſtitui, & contra Vitellios quaſi rebelles jure agi juſſerat, quantumvis renitente Coſma, qui, ne amicis tam neceſſario tempore deeſſet, exiſtimationis ſuæ intereſſe arbitrabatur.

§. CVII.

Caraffæ capti, ac cuſtodiæ dati.

Rebus ita peractis cum famæ publicæ, qua ingrati animi calumniam incurrere timebat, abunde datum putaret Pontifex, alienum a Caraffis animum deinceps præſetulit, nec quærenti difficile erat reperire occaſionem caſtigandi ejusmodi homines, qui Pauli IV. ſui avunculi decrepiti ingenio magna cum ſubditorum vexatione diu abuſi ſunt, præcipue cum populus ob recentem criminum memoriam, & major nobilitatis pars contra ipſos vehementer exacerbata fuiſſet, ut ſupra retulimus: igitur Marcus Antonius Columna, & Julianus Cæſarinus, qui Caraffarum ſævitiæ olim expoſitus erat, vehementer Papam urgebant, ut a reis promeritas pœnas ſumeret; cum ergo horum precibus aliunde propenſus

Thuan. l. c. Pallav. l. 14. c. 15. n. 5. & ſeq.

Sæcul. XVI. A.C 1560.

sus Pii IV. animus colluderet (*) ea-propter in eos, contra quos adeo acres deferebantur querelæ, brevi animadvertebatur, hancque in rem seligebatur opportunitas cujusdam, ut vocant, Consistorii, in quo Carolus Caraffa Cardinalis, ejusque Patruus Cardinalis Neapolitanus adesse jubentur, cumque ambo hi Cardinales Vaticanum accesserant, a Gabriele Serbellonio comprehensi ad arcem S. Angeli deducuntur. Sub idem quoque tempus Joannes Montorii Comes, qui pridie Romam venerat, captus est, unacum Comite Aliffa ejus Sororio, ac Leonardo Cardinio. Fertur Carolus Cardinalis, cum in arcem duceretur, dixisse, quam merito ea gratia Caraffis rependeretur, qui Medicinum

(*) Nuper Continuator Paulum IV. vehementer fugillabat, quod Caraffis, quorum crudelitates, ac injustitias summopere exaggerabat, indulgentior fuisset, nunc etiam Pium IV. carpit, eumque aliunde ad vindictam de Caraffis sumendam propensum habuisse animum refert, cum eorum iniquitates plectit: Ita nempe lividorum animus est comparatus, ut illorum, quibus infensi sunt, actiones sive æquas, sive iniquas, semper tamen reprehendere soleant: quænam autem fides est habenda ejusmodi Scriptoribus?

dicinum ad ſummum Pontificatus faſtigium evexiſſent. Pariter Antonius Montis-Belli Marchio ſe ſiſtere erat juſſus, attamen ſui fratris captivitatem edoctus fuga ſaluti ſuæ conſuluit (*). Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. CVIII.

Coſmas Medicæus opera Pontificis Soanam reverſus.

Interea Pontifex Soanam, quam Nicolao Urſino Petiliano Comiti eripuerat, Coſmæ Medicæo reſtitui juſſit; Nicolaus enim aliunde ob violentiam, morumque pravitatem infamis hanc urbem in nupero bello captam veluti antiquum patrimonium ſuum detinuerat: Coſmas vero eandem utpote Senenſis ditionis partem, atque ex fœdere inito reſtitutioni obnoxiam repetebat, eaque *Thuan. l. 26. n. 5.*

(*) Hæc rurſus Continuator ad verbum ex proſcripto ſuo Thuano tranſcripſit, immerito autem Pallavicinum quoque allegavit, ex quo tamen totam rei geſtæ ſeriem diſcere potuiſſet, ac fateri debuiſſet, quod Pius IV. non ex vindictæ cupiditate, ſed ex juſto delicta plectendi ſtudio nequidem Purpuratis pepercerit. Legeſis benevole Lector Pallavicinum Hiſt. Conc. Trid. l. 14. c. 15. n. 5. ubi hujus ſeveritatis cauſſas comperies.

Sæcul. XVI. A. C. 1560

que de re per Alphonſum Tornabonum cum Rege ſæpius egerat, ſed hoc tantum reſponſum tulerat, quod non inique laturus ſit Rex, ſi Soanam quoque modo recuperaret: de cetero autem ipſe ſeſe huic negotio ingerere haud vellet: itaque Coſmas his verbis impetrata veluti a Rege licentia adverſus Petilianum Comitem agere cæperat, corruptoque ipſius Filio Alexandro de prodenda arce cum eo conſilium iniit: verum detecta perfidia, captoque Alexandro Angelus Fraſchinus hujus conſilii Auctor in patibulum agebatur: igitur Coſmas, cum ſua molimina haud ſucceſſiſſe doleret, rem vi aggreditur, & Chappino Vitellio imperat, ut ſex peditum millibus Petilianum Comitem obrueret, atque Alexandrum e carcere liberaret: Ergo mox belli tormenta ex urbe Politiana abducuntur, frementibus licet Ferdinandi, Regisque Legatis, qui una omnes, cum eorum opem Petilianus, cujus ditio ad Imperium pertinebat, & ſub Gallorum patrocinio erat, implorabat, apud ſummum Pontificem inſtabant, ut interpoſita ſua auctoritate Soanam obſidionem ſolvi juberet, alioquin minitabantur, quod a fœdere diſcederetur, illudque violatum crederetur: Itaque Papa mox Gabrielem Serbellonium eo ablegat, qui arbi-

tri

tri partes sustinens Soanam sibi a Comite Petiliano traditam protinus non auditis alterius partis rationibus Cosmæ Medicæo restituit. Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. CIX.

Cosmas Medicæus Romam profectus.

Igitur Cosmas recuperata hac urbe rursus Pontificem urgebat, ut ad externa negotia animum adjiciens maritimas urbes muniret, & Ilvam Insulam valido præsidio firmaret, hacque ratione Turcarum impetus, atque excursiones prohiberet: insuper idem effictim rogabat, ut Papa tumultuum in Galliis, & Scotia ferventium rationem haberet, nec tot animarum ob Religionem periclitantium salutem negligeret: minus vero permitteret, ut Principes aliunde, quam a Sacra Romana Sede, mali remedium peterent, sibique Nationale Concilium convocandi authoritatem arrogarent, sub falso obtentu, quod Papa etiam vehementer sollicitatus Oecumenicam Synodum habere detrectaret. Enimvero Pius IV. sæpius asserebat, quod, antequam Concilium cogeret, cum Cosma agere, hacque de caussa ipsus Bononiam venire velit, atque in itinere cum hoc Principe ea de re, aliisque ad Italiæ securitatem, publicamque salutem spectantibus se collaturum pollicebatur;

Thuan. l. c. Pall. c. 17. num. 3.

Sæcul. XV A.C.1560.

batur: cum vero Cosmas hujus promissi spem nimis remotam arbitraretur, ipsus Romam venire statuit, eoque una cum duobus Filiis suis Cardinale, & Garzia Mense Octobri advenit, magnifica prorsus pompa ibidem exceptus.

§. CX.

Pontifex sollicitante Cosma Synodum convocare paratus.

Thuan. l. c. Cosmas ad privatum cum Pio IV. colloquium admissus impetrabat, ut quantocius ad prima anni sequentis auspicia generalis Synodi convocatio promulgaretur, quam in rem Cosmas ita perorabat: „Reipublicæ Christianæ, „cujus Sanctissime Pater, tutor, ac Pa„rens communis es, omnino expedit, „ut grassanti passim malo remedio uni„versali medearis, nec vero metuere „debes, ne Concilium legitime congre„gatum pro potestate, quam obtinet, gra„vius quidquam, aut severius in Ro„manæ Curiæ mores, & abusus statuat, „nam fieri non potest, ut is, qui legitime „Pontifex creatus fuit, itidem mores „corruptos, & lapsam Ecclesiæ Romanæ „disciplinam emendatam nolit: igitur „supereſt, ut sua Sanctitas sincera, ac „simplici fide rem procuret, nec duplici „mente in eo negotio versetur, efficiat„que, ut ex cunctis orbis christiani partibus

„tibus selecti Theologi accersantur, ac „benigne audiantur, atque ita Ecclesiæ, „opinionum seu diversitate, seu licentia „divulsæ, concordia sarciatur.„ Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. CXI.

Terracinensis Episcopus ad Philippi II. alloquium admissus.

Verum summi Pontificis Nuntii ad Principes ablegati circa Synodi negotium tam siniſtra referebant responsa, ut exinde Pius IV. novis angeretur curis, ac de felici successu adhuc magis dubius redderetur; quippe Terracinensis Episcopus Sedis Apostolicæ Nuntius ad alloquium admissus Philippo II. Regi hæc exponebat: „Pius IV. Papa in „sui Pontificatus initio crebris literis „acceperat, varios motus ab hæreticis „excitatos in Galliis, in Provincia trans„alpina, in Sabaudia, variasque moli„tiones per Germaniam, Angliam, Sco„tiam, & Helvetiam ab iisdem factas: „prius vero non sine gravi animi dolore „audivit, ab illis eosdem in Hispania „conatus adhiberi, atque ad arma sol„licitari Mauros granatenses, Seriffum „Algerii Dynastam, ac demum turca„rum opem ad Christianorum perniciem „fuisse imploratam: quapropter Ponti„fici de tam gravibus periculis vehe„menter sollicito, nec minus intento *Pallav. l. 14. c. 14. n. 4.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560

„ad Eccleſiam ab his illæſam ſervan-
„dam non occurrit, ubinam tutius ſpem
„ſuam figeret, quam in te Catholice
„Rex, qui non ſine ſingulari Dei pro-
„videntia potentiſſimus inter Chriſtianos
„Principes conſtitutus es, tot Regno-
„rum conjunctione, novique orbis ad-
„eptione, & cujus ditiones adhuc im-
„munes, fere a communi contagione
„perſtant: nihilominus exponendum
„mihi reſtat, quod proborum omnium
„animi, quantum prius hujusmodi bonæ
„ſpei pleni fuerant, tantum tamen poſtea
„ſuſpenſi exſtiterint, cum obſervarent,
„tamdiu nullum a te erga Pontifi-
„cem fuiſſe præſtitum officium gra-
„tulationis, obedientiæ, oblatæ operæ,
„nec legatione, nec literis, Nuntioque,
„qui præceſſerat, jurisdictionis uſum
„fuiſſe negatum: Denique per varia
„edicta dignitati, auctoritatique Sedis
„Apoſtolicæ fuerat derogatum, imo,
„cum in ipſius adjumentum fuiſſent a
„Rege offerendi theſauri, ab adminiſtris
„Regiis injectæ fuerunt manus in ſpo-
„lia, & in proventus vacantium Eccle-
„ſiarum, ablatis Apoſtolicæ Cameræ
„iis, quæ jure debentur: porro his in-
„commodis uti pii Catholici afflictan-
„tur, perinde animantur hæretici, qui
„his argumentis vulgo perſuadentur,
„quod hæc Hiſpaniæ cœpta eo tende-
ren-

„rent, ut se obedientiæ Sacrosanctæ „illius Sedis paulatim subduceret: „quocirca consultissimum videtur, ut „Regia sua Majestas tam efficaciter, „sua edicta revocet, quin ullum illo„rum vestigium eo tempore, quo de „celebranda Generali Synodo agitur, „amplius appareat.„ Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXII.

Hujus Nuntii propositio de Concilio per Papam proxime celebrando.

Porro de hoc Concilio Nuntius hæc addebat: „Constitutus est a Ponti„fice Cardinalium cœtus, qui coram se „frequenter conveniret ad Ecclesiasti„cos reformandos, antequam eorum „sordes, si quæ sunt, exponerentur in „tam solemni, ac venerando Concilio „expurgandæ, ex qua etiam instantis „Synodi cogitatione omne studium a „Pontifice adhibetur, ut Episcopos in„duceret ad suas Ecclesias adeundas, „ubi morum emendationem prævertentes, ea saltem, quibus fortiori manu „opus non esset, corrigere, reliqua vero „adnotare possent, quorum correctionem „in Concilio sanciendam curarent: Ce„terum a sua Majestate impense petit „Pontifex, ut ad tam arduum, ac sa„lutare consilium rite perficiendum „valida subministret auxilia, ac monita *Pall. n. 4.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„sapientiæ, quæ sibi polliceri non pot-
„est ab iis Principibus, quorum vitio
„in eorum Regionibus hæresis sese dif-
„fuderat, quippe qui pertimescunt quid-
„quam agere, aut loqui, quod conta-
„minatis ipsorum subditis displicet:
„quoniam autem hoc Concilium con-
„gregari haud poterit, nisi cum magnis
„sumptibus, & ærarium Apostolicum
„non modo superioribus bellis exhau-
„stum, sed etiam ære alieno gravatum
„fuerit, quapropter Rex omni ope ex-
„actioni spoliorum Ecclesiasticorum, fa-
„vere dignetur, præsertim cum ad id
„illum animare deberet generosus ipsius
„animus, quo vicissim grato animo com-
„pensare posset favorem sibi præstitum,
„vi cujus Papa ex Ecclesiæ bonis eidem
„pecuniarum summas ad classem suam
„restaurandam, augendamque necessa-
„rias haurire concedit.„

§. CXIII.

Regis Hispaniæ responsum ad Nuntium.

Pall. n. 5. Ad hanc Nuntii orationem Philippus Rex respondens præprimis suam in exhibenda Pontifici reverentia moram prolixius excusavit, hæc affirmans: „duos jam ante menses destinavi Ora-
„torem meum ad id obsequii præstan-
„dum Comitem Tendiliæ, cujus postea
cuncta-

Sæc. XVI. A. C. 1560.

„cunctatio ex ejusdem morbo contige-
„rat: nunquam vero fui animo lætiori,
„quam in ejusmodi Pontificis creatione,
„nam semper me præbui, ac dum
„vixero, ostensurus sum obsequen-
„tem filium Sacrosanctæ Sedis, adeoque
„ipsi Pio IV. non pro communi solum
„debito obtemperabo, sed etiam id fa-
„ciam ex benevolentia, ac reverentia
„quadam peculiari, qua semper illum
„prosecutus sum, ob conceptam a me
„opinionem de ipsius probitate, atque
„integritate: proinde majorem quoque
„observantiam, obedientiamque semper
„exhibiturus sum erga præsentem, quam
„erga Superiores Pontifices exhibue-
„ram.„

His dictis Nuntio munus suum exercendi facultatem concessit, atque hunc in modum prosecutus est. „Spondeo, „me recogniturum pariter sanctiones „cum detrimento Ecclesiasticæ juris-„dictionis a me factas, easque, ubi „convenit, revocabo, & si quid meis „in Regnis opus foret, ad auctoritatem „Pontificis, a quo tam benigne ea mihi „offertur, confugiam: de Concilio au-„tem ob negotii gravitatem compellor „ad responsionem maturius digerendam: „rogatus enim fui a Rege Christianissi-„mo, ut nos ambo ejus celebrationem a „Pontifice conjunctim peteremus, hinc

Sæc. XVI A.C 1560. „accerſivi complures viros doctos meæ „ditionis, ut in tanta deliberatione ipſo„rum ſententias audirem; nihil autem „hucusque deſuper fuit deciſum.„ De cetero Hiſpaniæ Rex per plurimos dies eam reſponſionem diſtulit, ac tandem reddidit, atque probavit, quod Synodus convocaretur, atque a Pontifice ultima Tridentinæ Synodi interruptio tolleretur, quem in finem pollicebatur, quod ad tam pium opus feliciter promovendum omnes ſuas vires impendere, ſuosque Epiſcopos illuc mittere, cunctaque in Synodi favorem exequi velit: nihil tamen hac in re abs Cæſaris, & Galliarum Regis conſenſu decidendum exiſtimabat.

§. CXIV.

Suus Nepos a Papa ad Cæſarem ablegatus.

Pallav. n. 7. & ſeq. Cum Franciæ Rex aliunde propenſum ſeſe exhiberet, pariter Cæſarem ſollicitare oportebat; ut igitur hic quoque ad eadem pertraheretur ſtudia, ſummus Pontifex ad illum ablegabat Marcum Siricium Altempſium Comitem Nobilem germanum, ac tum Caſſanenſem Epiſcopum, iſtumque comitabatur Cornelius Muſſus Bituntinus Antiſtes, qui in Religionis negotio Marcum adjuturus ſecum pretioſa dona ad cun-

Sæcul. XVI. A. C. 1560

cunctos Cæsareæ familiæ Principes deferebat: præcipue vero in mandatis habebat, ut Maximilianum Ferdinandi Filium, ac Bohemiæ Regem ad fidei constantiam hortaretur, cum hic nonnihil novis erroribus, ac præprimis utriusque speciei necessitati favere videretur; cum vero Romæ creditum esset, quod Maximilianus cum Protestantibus nimis indulgenter ageret, ut eo facilius Imperio potiretur, hinc Sedis Apostolicæ Nuntius ipsi palam facere nitebatur, quod plus favoris, opisque sibi polliceri posset a Principibus Catholicis, quam hæreticis, aliunde vero res suas in Imperio promovendi unicum esset remedium, si firmiter veræ Religioni adhæreret, cum præter Catholicos S. R. Imperii Electores, qui eidem certo suffragaturi essent, insuper summus Pontifex, Regesque Hispaniæ, & Franciæ ipsius causam totis viribus urgere non desisterent: Ast Maximilianus ad tam amplas pollicitationes hæc duntaxat respondit: „piam Pontificis voluntatem „grato animo excipio, conscientiam ta„men meam cuilibet temporali commodo potiorem habeo.„ Hæc responsio a Pontificiis pessime excipiebatur, nam credebant nonnulli, quod illa hujus Principis dissensionem ab Ecclesia præsagiat, ac mani-

Sæcul. XVI. A.C. 1560

manifestum sit testimonium animi ad Lutheri sectam propensi. (*)

§. CXV.

Stanislaus Hosius in Germaniam ad Cæsarem decretus.

Pall. n. 9. Bzov. hoc ann. n. 60.

Paulo post summus Pontifex Stanislaum Hosium natione Polonum Varmiensem Episcopum, suumque in Cæsaris Aula

(*) Hanc animadversionem addit Paulus Sarpius: cum autem Solus Amulius in privata quadam epistola 10. Augusti 1560. scripta hujus responsi mentionem faciat, exiguæ videtur esse auctoritatis, uti ostendit Pallavicinus l. 14. c. 14. n. 2. falso tamen Continuator narrat, hanc responsionem a Pontificiis pessime fuisse exceptam: Percipiamus totam rem ex ipso Pallavicino, qui ait: *Ferunt, a Maximiliano responsum, cuilibet mortali commodo conscientiam a se anteferri: effatum, quod in se optimum, si ad rem subjectam falso referretur, corrumpi posset in pessimum; cum in comperto sit, nefariis quibusque Sacrilegiis pietatis clypeum obtendi, & vere cani, SUA CUIQUE DEUS FIT DIRA CUPIDO: quare quemadmodum inter veneficia ea sunt scelestissima, quæ rebus Sanctissimis obtuuntur; ita inter defectiones a recta fide illæ sunt maxime noxiæ, quæ Sacratissima Dei, & conscientiæ nomina ad eas cohonestandas profanant.*

Aula Nuntium ad Ferdinandum ablegabat, ut de Synodo Tridentum revocanda cum eo ageret: cum autem Imperator in hac re exequenda ingentia prævideret obſtacula, hinc ad propoſitionem ſibi deſuper factam hæc reſpondit: „ſummopere quidem commendandum eſt Pontificis conſilium, cum „unicuique in comperto ſit, quod Synodi celebratio unicum ſit medium, „quo omnes tumultus Eccleſiam proſcindentes ſedari poſſunt: hinc optandum fuiſſet, ut hoc jam pluribus retro annis fuiſſet arreptum, ſicque tot „clades, quæ rebus tum ſacris, tum „profanis acciderant, evitarentur; ſatius tamen eſt, ſero, quam nunquam „medicinam admoveri, cum Chriſtiana „respublica adeo labefactata, ac perturbata ſchismate laboret, ut ſine celeri curatione externis viribus infidelium ægre poſſit obſiſtere: ſed quantumvis rei conficiendæ ſatageret Pontifex, molimen tamen operis annuo ſaltem ſpatio indiget; a me vero nihil „diligentiæ ad rem facilius peragendam prætermittetur.„ Sæcul XVI. A. C 1560.

§. CXVI.

Obſtacula Synodi convocationem retardantia, atque a Cæſare propoſita.

Poſtea

Sæcul. XVI A. C. 1560.

Pall. n. 11. comm. Burghes.

Postea Cæsar difficultates, quas Synodi celebrandæ obstare credebat, sigillatim recensens ajebat. I. Firma, ac constans pax præprimis Franciam inter, & Angliam est stabilienda. II. Con- „cilium bis Tridenti inchoatum, brevi „tempore, & sine fructu illic perstitit, „præsertim ob Principum culpam, qui „aut præsentia, aut legationibus suis „ipsum honorare neglexerunt: eorum „itaque frequentia a Pontifice urgenda, „ne Synodus iisdem, ut antea, difficul- „tatibus sit obnoxia: ego autem meis „partibus haud deero, idemque mihi „significavit Rex Hispaniæ Nepos meus, „se peracturum: sed quid habeant in „animo Reges Galliæ, Britanniæ, Lusi- „taniæ, Scotiæ, Sueciæ, Poloniæ, Se- „natus Venetus, aliique, mihi non li- „quet: propterea opus est, ut Pontifex „opportune cum ipsis sive per se, sive „per idoneos Viros agat, & ubi Ponti- „fex arbitrabitur, meam quoque ope- „ram impendendam, ei, prout obse- „quentem filium decet, morem gerere „polliceor: porro quod ad Principes, „Ordinesque imperii spectat, certum „est, Ecclesiasticos & Laicos Catholi- „cos conventuros, eos vero, qui con- „fessionem Augustanam sequuntur, „nonnisi durissimis conditionibus im- „petratis, quas ipsi in postremis Au-

gustæ

„guſtæ comitiis efflagitaverunt, conſen- Sæcul. XVI. A. C. 1560.
„ſuros prævideo: num autem tentan-
„dum eſſet, armis ſubigere homines
„potentes, in ſuis erroribus obſtinatos,
„variisque fœderatis munitos, dubio
„ſubjacet; hinc nil aliud agere valeo,
„niſi eos ad Synodum invitare.„

„III. Synodo bis inceptæ gravi de-
„trimento fuit Pontificis abſentia, ea-
„que apud multos ſanctionum auctori-
„tatem deprimebat, cum tamen in
„priſcis Conciliis compertum eſſet, quan-
„tum dignitatis præſentia Romanorum
„Pontificum ipſis attuliſſet: quare opor-
„tet, ut in hoc recenti Concilio hujus-
„modi auctoritas omnino non deſide-
„raretur.„

„IV. Mihi videtur, quod Tridenti-
„nam Urbem nec loci amplitudo, nec
„ſoli ubertas, nec ſitus opportunitas ad
„tam celebrem conſeſſum commendet,
„potius vero Colonienſis Urbs his do-
„tibus gaudeat, vel ſi ea Pontifici mi-
„nus grata, ſaltem Conſtantienſis, vel
„Ratisbonenſis Urbs eligi poſſet.

„V. Quamvis, utpote obſequens Pon-
„tificis filius, non auderem rationem
„præſcribere, qua in Concilio res Re-
„ligionis eſſent agitandæ, ſtudio tamen
„proſperi ſucceſſus ſincere dico, quod
„proteſtantes conquerantur de nimia
„duritia, qua Synodus anteacta in eos

uſa

Sæcul. XVI. A. C. 1563.

„usa fuerat, cum ipsis publicæ fidei ta„bulæ haud fuerint datæ ea forma, qua „Bohemis concessæ fuerant a Synodo „Basileensi, nec iidem ibi satis auditi.

„VI. Si Pontifex animum præsefert „resumendæ, continuandæque Synodi „Tridenti hucusque suspensæ, in hoc „etiam prævalida mihi obstacula obji„ciuntur non ex eo, quod promulgata de„creta impugnare, aut labefactare mens „sit; sed quod hujusmodi continuatio „fieri non posse videatur præcipue ob „protestantes, qui absque dubio audiri „volunt de integro, etiam super arti„culis ibi jam sancitis.„

„VII. Suspensio duntaxat ad bien„nium decreta jam octavum præter„gressa est annum, nulla habita alia „suspensione: hinc ampliori gloriæ est „futura Pontifici nova Synodi, quæ ab „ipso penitus fiet, celebratio, quam „pristinæ tamdiu interruptæ conti„nuatio.„

§. CXVII.

Calicis usus, ac Sacerdotum connubium a Cæsare postulata.

Post ea Cæsar alias adhuc proponens difficultates ita prosequebatur: „quoniam igitur tam ardua est Concilii „convocatio, ejusque exitus tam am„biguus, cupio audiri a Pontifice men-

tem

„tem meam de aliis remediis, quæ præ- Sæcul. XVI.
„termiſſionem Concilii compenſarent: A.C. 1560.
„maxime vero cum omnes Catholici,
„quorum nonnullis correctio non placet,
„nondum in Synodum propendeant, &
„in quovis eventu per annos plurimos
„matureſcere fructus non poſſit, nec ur-
„genti indigentiæ tanta mora tole-
„randa videatur, hinc videtur mode-
„ramen aliquod in ſeveritate Canonum
„expoſci ab illius ævi hominum imbe-
„cillitate, ac potiſſimum duabus in re-
„bus, quæ ſæpius jam fuerunt expe-
„titæ, & quidem earum una a populo,
„atque altera a Clero: eæque ſunt
„uſus Calicis Laicis concedendus, &
„conjugium Sacerdotibus: porro ex his
„prius eſt in poteſtate Eccleſiæ, quæ
„pro diverſa temporum viciſſitudine
„quandoque calicis uſum conceſſit, quan-
„doque prohibuit: circa connubium
„vero Sacerdotibus permittendum, id
„a me Salisburgenſis Epiſcopus, plu-
„resque alii Antiſtites in quadam Sy-
„nodo petierunt.„ Has difficultates Cæſar ſcriptas Nuntio, ut ad ſummum Pontificem illas deferret, tradidit, pollicitus, quod ſemper in omnibus ſe obſequentem illius Filium, ac Cæſarem vere Catholicum exhibere, & nullo unquam pacto ab utroque hoc officii ſui genere deflectere velit.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXVIII.

Augustani Cardinalis epistola circa idem argumentum.

Pallav. n. 19. Nuntius hæc Cæsaris postulata, ac difficultates ad summum Pontificem transmittebat, unacum literis Augustani Cardinalis, qui apud Imperatorem magna valebat auctoritate, isque significabat, quod consilia a se proposita decerpserit e variis documentis magnorum virorum, studioque Religionis præstantium. „His addidit: duo quidem a Cæsare sunt efflagitata, nimirum usus calicis, & Sacerdotum Matrimonia: attamen ante Synodum ea „concedenda non esse, nec ad eam celebrandam festinandum arbitror: tametsi Gallus id petat, cum oporteat „prius Catholicos Principes in unum „probe coalescere, ut ipsorum præsentia, viribusque Concilium robur accipiat: præcipue id agendum est a Germanis Principibus in præcedenti quodam conventu, ubi Protestantes ad id „compellantur, & simul Catholici inter „se coeant, nam aliter Concilium despicatui, furorique hostium exponetur: „insuper immoto consilio in solius Trideninæ Urbis selectu minime persistendum censeo, ne subito in obstacula „impingatur: nam eligi poterit Columbinum

„binum, vulgo Colmar, Urbs libera in „Alsatia, a Belgio, Burgundia supe- „riori, & Lotharingia haud longe di- „stans, quæ etiam Tridento duplo am- „plior, atque regionibus Catholicis, & „pene cunctis Austriacis undique cir- „cumsepta est, & ob Rheni propinqui- „tatem, fertiliumque Provinciarum, „commeatu & omni re abundat.„ Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXIX.

Pontificis anxietas circa difficultates a Cæsare propositas.

Porro ex hisce scriptis haud obscure animadvertebat Pontifex, quod sibi proponerentur ejusmodi conditiones, quæ ad alliciendos hæreticos speciete- nus peropportunæ viderentur, Catholi- cis vero oppido periculosæ forent, cum decreta a Concilio jamjam definita novo examini subjici postularetur, ac proin etiam deinceps condendæ sanctiones pari fato exponerentur: quapropter cum Antonio Amulio Reipublicæ Venetæ Legato, in cujus opera plurimum fi- debat, hac de re conferens sæpius tam publice, quam privatim cum eo agebat, eidem exponens: „Videtur, quod Prin- „cipes velint, & nolint celebrari Con- „cilium: expetuntur enim a Gallis con- „ditiones, quæ plane videntur a Prote- „stantibus dictatæ, atque Hispaniæ Rex

Sæc. XVI. A.C. 1560.

„sic illud amplectitur, ut simul Cæsa„ris consensum exposcat: ipse autem „Cæsar timore concutitur, nam expetit „quidem Concilium, sed Lutheranorum „offensionem reformidat, quam in rem „responsa nimis ambigua reddit. His „dictis Ferdinandi libellum Pontifex „Amulio communicabat, petebatque tum ipsius, tum Reipublicæ sententiam, injuncta tamen summæ taciturnitatis Religione. Denique subjunxit Pontifex; exopto sincere, Concilium celebrari, „gratumque mihi foret, si Tridenti, ubi „secunda jam vice fuit congregatum, „continuaretur, præcipue cum timeam, „ne multum temporis, donec tandem „circa alterius urbis electionem omnes „Principes convenirent, effluere: de „cetero non magis Tridentinam Sedem „quam aliam appeto, dummodo sit tu„ta, quamvis tales non sint Germanicæ „Urbes: quapropter in illis plena „securitas haud sperari potest.„

His etiam addidit Pontifex: „præ„ter Lutheranos in Germania „Maximilianus Bohemiæ Rex Patre „suo Ferdinando potentior est: ast in „Maximiliano sinceritas fidei suspecta „habetur. Postea de Concilii loco Pon„tifex Amulium interrogavit, an Res„publica, si Tridentum repudiaretur, esset concessura aliquam e suis Urbibus, quem-

quemadmodum alias consenserat de Vicentia: insuper Pontifex difficultatem tetigit objectam continuationi Concilii, in quo nimirum articuli jam decisi novo examini subjici petebantur: ad hoc vero dubium Pontifex affirmabat, quod, etiamsi vitæ periculum incurreret, nunquam tamen concessurus foret, ut in iis, quæ ad fidem spectant, ac Tridenti definita fuerunt, vel ullus apex immutaretur. His dictis ita prosequebatur summus Pontifex. „Equidem omnino „peto, ut omni, ac plena libertate Sy„nodus fruatur, salva tamen Sedis Apo„stolicæ dignitate, ac decretorum pri„morum integritate: porro sumptio Eu„charistiæ sub utraque specie Laicis, & „conjuges Sacerdotibus concedi qui„dem possunt, cum hæ tantum forent rela„xationes legum duntaxat Ecclesiasti„carum; sed videtur, mihi haud par „esse, quod hujusmodi sanctiones, in „aliis Conciliis firmatæ, absque novo „Concilio aboleantur: proin hoc nego„tium potius ad proximam Synodum „remittendum puto: de cetero quoad hoc quoque punctum ab Amulio petiit, quid ipse sentiret.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. CXX.

Veneti Legati sententia a Pontifice rogata.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Pallav. l. 2.

Ad hæc Antonius Amulius Pontifici respondit hunc in modum: „plurimum mihi Synodum Tridenti celebrari „probatur: mihi autem haud comperta „est Reipublicæ sententia circa illius „ditionis urbes, olim enim Vicentia „concedebatur, eo tempore, quo cum „Turcis bellum erat, nunc tamen re„stituta pace, Sultanus haud denuo „irritandus est, cum facile sibi imaginari „posset, quod in hoc Concilio de bello „in eum movendo, aut de fœdere ad„versus eum pangendo ageretur: Postea de non abrogandis Sanctionibus Tridenti decisis Amulius hæc subjunxit, „est „supra vires animi mei de rebus tam „excelsis sententiam ferre, interim so„lum generatim novi, Aristotelem do„cere, quod latarum legum perpetui„tas adeo conferat Reipublicæ, ut ex„pediat eas retineri, etiam dum a „principio illas condere nequaquam pro„fuit: denique de duabus relaxationi„bus, quas Cæsar circa usum Calicis, „& Sacerdotum conjugia petit, respon„sionis loco percunctatur, num per eas „postea hæretici ad Ecclesiæ sinum „redituri essent? Ad hoc Pontifex re„spondit: sat probe prospicio, quod „Protestantes, etiamsi omnibus eorum „petitis satisfieret, propterea tamen ne„quaquam erroneis suis opinionibus nun-

„nuntium miſſuri ſint, nec ipſemet Cæ- Sæcul. XVI.
„ſar ejusmodi obedientiæ ſibi ſpem fa- A.C. 1560.
„cit„ Itaque, repoſuit Legatus, ſi
„ſinceræ converſionis nulla ſupereſt ſpes,
„potius in priſtino ſtatu res relinquendæ;
„minime enim expedit, quod absque
„Synodi auctoritate tam gravis in di-
„ſciplina Eccleſiaſtica fiat mutatio.„

§. CXXI.

Zacharias Delphinus Nuntius a Papa ad Cæſarem ablegatus.

Cum ergo Pontifex totam deliberationis ſummam ad Germanos redigi haud obſcure intelligeret, alium Sedis Apoſtolicæ Nuntium ad Cæſarem ablegare ſtatuit, ut juncta cum Hoſio opera Imperatoris animum inclinaret, & Hæreticos ad Eccleſiæ ſinum reduceret, nec non Catholicos in Orthodoxa fide confirmaret. Ad hanc legationem obeundam ſelegit Pontifex Zachariam Delphinum Pharenſem Epiſcopum, qui hoc munere jamjam ſub Julio III., & Paulo IV. defunctus Ferdinando percarus erat, ejusque negotia apud Pontificem nuper vivis ereptum procurabat: huic igitur erat injunctum, ut maximam Synodi Tridentum revocandæ neceſſitatem exponeret, eoquod omnes ceteri Principes hanc urbem gratam haberent, ac certo certius in Germania *Pallav. l. 4. num. 8. & ſeq.*

Sæc. XVI. A. C. 1560.

Synodus celebrari haud posset, cum ibidem hæretici Catholicis numero, ac potentia prævalerent, possentque illi facile Patres vi compellere ad declarationem hæresi faventem, cui si Cæsar assentiretur, Principes Catholicos sibi infensos redderet, suamque salutem periculo exponeret: sin vero eidem obsisteret, tunc Protestantium indignationem sibi accerseret, discrimenque subiret, ne gravioribus opprimatur bellis, ac calamitatibus, quin ullo amplius remedio ejusmodi malis occurri posset: præcipue, cum jam satis aperte liqueant consilia hæreticorum, qui unice Synodum Ecclesiæ consuetudini, ac dignitati adversam desiderant, proin si Urbs ipsis accepta seligeretur, hoc obsequendi studio tantum id fiet, ut suo schismati pertinacius insistant.

His nuntius addere jubebatur, quod bellis inter Principes ubique cessantibus Tridentinam Synodum rursus continuari omnino deceat, cum illa nonnisi ob armorum tumultus fuerit interrupta: Protestantes vero, qui Concilium Tridentinum adire voluerint, omni benevolentia, ac comitate exciperentur, indeque sperandum, illorum nonnullos pacis studiosos lubenti animo eo accessuros, alios vero exhibitæ benignitatis exemplo pellectos pariter ad unionem Eccle-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Ecclesiæ reddendam concursuros: si vero Ferdinandus Cæsar venire cunctaretur, eidem Legatus exponere erat jussus, quod Hispaniæ, & Franciæ Reges longioris moræ impatientes sint, & Pontifex hujus tergiversationis periculum probe cognoscat, inde vero Protestantium audacia augeatur, cum interim Tridenti pro Catholicis, pro Augustanæ Confessionis Sectatoribus tanta & plena habeatur securitas, quam Catholici sibi promittere valent ob Cæsaris vires, necnon Cliviæ, & Bavariæ Ducum, omniumque suæ Religionis Principum potentiam: Protestantibus vero nihil metuendum, eoquod publicæ fidei tabulis muniti in urbe ad Germaniæ fines sita morarentur, ipsisque a Pontifice promissum esset, ut perbenigne audiendi libere cunctas suas difficultates proponere possent, illisque plene satisfaciendum esset: insuper eidem Legato injungebatur, ut Cæsari significaret, quod Pontifex Ecclesiasticæ disciplinæ emendationem, quam Cæsar petiit, maximo studio ipsus exoptet, seque ceteris priorem corrigere paratus sit, ut suo exemplo ceteros excitet: nunquam tamen melius quam in ipso Concilio hoc negotium perfici possit: ut vero cuncta prava consilia, quæ nonnulli humanis duntaxat rationibus, carnis-

Sæcul. XVI. A C. 1560.

nisque prudentia ducti Cæsari suggerere possent, ab ejus animo removerentur, hinc Delphinus insuper hæc addere tenebatur, quod satius foret ad conservandum in Austriaca familia Imperium, Catholicis, quam Protestantibus adhærere, cum hoc posteriori modo, etiamsi ejus filius eligeretur, non tamen ejus electionem probaturus esset Pontifex, nec fortasse Catholici, nec in primis Ecclesiastici Germaniæ Principes, qui de alio sibi Romanorum Rege prospicerent, præsertim cum Septemviri hæretici, tametsi potentia, non tamen numero præstarent Catholicis; in electione autem suffragia numerentur, non autem vires eligentium expenderentur: si vero Cæsar hisce rationibus haud aquiescere, ac Synodum Tridenti celebrari recusaret, Nuntius modeste admodum eidem significare in mandatis habebat, quod citra divinam offensionem necessitati, votisque ceterarum nationum, quæ novis hæresibus perturbatæ periclitantur, deesse Pontifici non liceret, ac proinde si cedere renueret, summus Pontifex in alia quadam Italiæ urbe Synodum coacturus esset: de cetero autem obsecraret Cæsarem, ut suos certe oratores ad eam mittere velit: denique, si Cæsar adeo obdurescceret, ut cuicunque

seu

seu Tridentino, seu in Italia Concilio repugnaret, vehementerque præter morum emendationem sibi etiam concedi præfatos duos articulos de usu calicis, & Sacerdotum matrimonio deposceret, tunc Pii IV. jussu Nuntius Cæsari respondere jubebatur, quod decentiæ legibus repugnet, ut Pontifex ejusmodi res concedat absque consensu, & sententia omnium Nationum, cunctorumque Principum Christianorum, ad quos hi articuli spectant.

§. CXXII.

Cæsar datis ad Papam literis Synodum Tridenti celebrari consentiens.

Enimvero hic Nuntius sua legatione non sine prospero successu defungebatur; quippe Cæsar die decima septima Octobris ad Papam literas dedit, in quibus generatim dilaudato pio Pontificis consilio de convocanda Synodo difficultates, quas illi in Tridentina urbe indicendæ obstare arbitrabatur, repetebat, nihilominus tamen cujuscunque urbis electionem Pontificis arbitrio, prout ipsi bene visum fuerit, relinquebat. Has literas Pius IV. Massarelum, qui Synodo a secretis erat, in pleno Purpuratorum consessu recitari jussit, censuitque etiam Cardinalium sen-

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 14. c. 17. n. 1. & seq. Diar. Conc. 17. Octobr. 1560. apud Burghes.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

sententia suffultus, quod Hispaniæ, & Franciæ Regibus Cæsari aquiescentibus, sine ulla mora Concilium Tridenti celebrandum indicere posset, ne extergiversatione Religio periclitaretur, ac indies magis, magisque labefactaretur: præterea sibi persuasum habebat Papa, quod Tridentinæ urbis electio in ampliorem Ecclesiæ auctoritatem, majoremque priorum decretorum firmitatem redundaret, cum ab iis, quæ antea Tridenti sancita erant, nullatenus recedere vellet, veritus, ne Religioni præjudicium exinde inferatur: eapropter de Cæsaris, Hispaniæ, Franciæ, & Lusitaniæ Regum, necnon Veneti Senatus, ac Helvetiorum Catholicorum consensu certus die decima quinta Novembris rursus publicum Patrum conventum habuit, in quo Cardinalibus proposuit, quod Principes pro futuri Concilii Sede Tridentinam urbem communi suffragio comprobassent.

§. CXXIII.

Annus Sacer a Papa indictus.

Pallav. c. 17. num. 2. Spond. hoc ann. n. 19. Diar. Magist. cerem. & Conc. 4. Nov. 1560.

Eadem die Pontifex Anni Sacri solemnitatem per Universum Orbem promulgari præcepit, eo fine, ut pro felici operis pii æque, ac necessarii, multisque votis exoptati successu necessariæ gratiæ a Deo obtinerentur: porro eum in

in finem Sarazinus, & Puteus Cardinales Jubilæi diploma concipere jubebantur, quo die vigesima Novembris, necnon vigesima quarta ejusdem Mensis subscripto, ac sigillis munito Pontifex solemni supplicatione nudis pedibus a D. Petri Basilica ad Templum S. Mariæ supra Minervam incessit, comitantibus eum cunctis Cardinalibus, aulæque suæ Ministris. Interfuit etiam huic solemnitati Cosmas Florentiæ Dux, ex cujus tamen præsentia dissensionis occasio nata est inter Principum Oratores de loci dignitate, ac prærogativa cum eo contendentes; (*) hi enim *alias ante* *Cru-*

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

(*) Hæc a Sarpio fuisse conficta mirum non est, utpote a Viro in adinveniendis fabulis fœcundissimo, ea vero a Scriptore Ecclesiastico, Continuatore nostro, suæ Historiæ inserta fuisse, haud tolerandum est, cum ea a Pallavicino ex testimoniis omni fide dignis confutata ignorare haud potuerit: ait enim ille: Narrat Suavis, nescio quid dissensionis tunc incidisse Cosmi caussa cum Principum Oratoribus, de quo ne vestigium quidem comperio in narratione, qua minutula quæque prosecuti sunt Magistri, sed solum, in ea supplicatione adfuisse Ducem Urbinatem, qui per eos dies Romam venerat, collocaturus in Matrimonio filiam Virginiam Federico Borromæo

Sæcul. XVI. A.C. 1560. *Crucem incedere ſoliti, cum viderent poſt eam ſequi Epiſcopos, & poſt hos Ducem Florentinum inter duos minores Cardinales, hunc quoque ſibi locum depoſcebant, indeque rerum perturbatio ſecuta, quam Papa ut compeſceret, poſt aliquam altercationem, locum ipſis inter ſe, & Cardinales, qui ipſum præcedebant, deſignandum curavit.*

§. CXXIV.

Tridentini Concilii diploma confectum, ac promulgatum.

Pallav. c. 17. n. 5. & 6. Leure de Mr. de l'Isle Ambaſſ. de France a Rome du 15. Janv. 1562.

Poſtquam lambo Cardinales Sarazenus, & Puteus, qui antea Jubilæi literas confecerant, pariter Tridentinæ Synodi diploma formaverant, illud etiam die vigeſima nona Novembris in Patrum Senatu prælectum ab omnibus Cardinalibus

romæo Pontificis ex Sorore Nepoti, noluit litem ibi de loco agitare: Ceterum Oratores pro more Umbellam digniores prius ſuſtinuere, alii, aliique ſubinde, quin reperio in ſolemni Cosmi Ducis ingreſſu Romam, cum ad urbis portam a Sanctæ Floræ, ac Ferrariæ Cardinalibus exceptus eſſet, deductusque inter ipſos medius ad Vaticanum, obviam illi proceſſiſſe, quotquot erant apud Pontificem Principum Oratores, eundemque poſt exhibitam ab eo in Aula Regia obedientiam Pontifici, ab ipſo una cum omnibus Cardinalibus convivio exceptum fuiſſe, dato illi penultimo ſubſellio.

nalibus fuit approbatum, in eo tamen hæ voces: *Continuata Synodus:* nonnullis exoſæ caute reticebantur, hinc pro illis ſubrogabantur alia idem ferme ſignificantia verba; narrabatur enim, quod Tridenti plura fuerint condita decreta primo ſub Paulo III., ac poſtea reſtaurata Synodo ſub Julio III. inde vero Concilii ſuſpenſio fuerit ſuborta, quæ tamen nunc ſubmoveretur: ex his autem verbis ſat aperte declaratum, quod priora decreta in eadem vi, atque efficacia relinquerentur, quam decreta cujuscunque Oecumenicæ Synodi adhucdum durantis obtinere valerent. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXXV.

Pii IV. Pontificis diploma pro Synodo Tridenti celebranda.

Percipiamus, quibus verbis conceptum fuerit hoc diploma, cui præfixa erat hæc ſequens inſcriptio: *Bulla celebrationis Concilii Tridentini ſub Pio quarto Pontifice Maximo. Pius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam. Ad Eccleſiæ Regimen, licet tanto oneri impares ſola Dei dignatione vocati, ſtatim circumferentes mentis oculos per omnes reipublicæ Chriſtianæ partes, cernentesque non ſine magno horrore, quam longe, lateque peſtis hæreſum, & ſchismatis pervaſiſſet, & quanta Chriſtiani populi mores correctione* *Labbe Conc. coll. t. 14. p. 835. & ſeq.*

Sæcul. XVI A.C. 1560.

rectione indigerent, in eam curam, & cogitationem pro susceptι muneris officio incumbere cœpimus, quemadmodum ipsas hæreses extirpare, tantumque, & tam perniciosum schisma tollere, moresque adeo corruptos, & depravatos emendare possemus: cum autem intelligeremus, ad hæc sananda mala aptissimum esse remedium, quod Sancta hæc Sedes adhibere consuevisset, Oecumenici, generalisque Concilii, ejus congregandi consilium cepimus. Indictum illud quidem antea fuit a felicis recordationis Paulo tertio, & ejus Successore Julio, prædecessoribus nostris, sed variis de caussis sæpius impeditum, & interpellatum, perfici non potuit: siquidem Paulus, cum id primum in Urbem Mantuam, deinde Vicentiam indixisset, quasdam ob caussas in literis ejus expressas id primo suspendit, postea Tridentum transtulit: deinde cum quibusdam de caussis ibi quoque ejus celebrandi tempus dilatum fuisset, tandem suspensione sublata in eadem civitate Tridentina inchoatum fuit: Verum Sessionibus aliquot habitis, & nonnullis Decretis factis, ipsum se postea Concilium aliquibus de caussis, accedente etiam Sedis Apostolicæ auctoritate, Bononiam transtulit: Julius autem, qui ei successit, in eandem Civitatem Tridentinam id revocavit, quo quidem tempore facta alia quædam decreta sunt: sed cum novi in propinquis Germaniæ locis tumultus excitati fuissent, & bellum in Italia, & Gal-

& Gallia graviſſimum exarſiſſet, rurſus Concilium ſuſpenſum, & dilatum fuit, annitente nimirum humani generis hoſte, aliasque ex aliis difficultates, & impedimenta objiciente, ut tantum Eccleſiæ commodum, quod prorſus aufferre non poterat, ſaltem quam diutiſſime retardaret: quantopere vero interea auctæ fuerint, & multiplicatæ, ac propagatæ hæreſes, quantopere Schisma creverit, ſine maximo animi dolore nec meminiſſe poſſumus, nec referre, ſed tandem pius, & miſericors Dominus, qui nunquam ita iraſcitur, ut miſericordiæ obliviſcatur, Regibus, & Principibus Chriſtianis pacem, & unanimitatem donare dignatus eſt, qua nos occaſione oblata, maximam in ſpem venimus, ipſius miſericordia freti, fore, ut his tantis quoque Eccleſiæ malis eadem Concilii via finis imponatur. Nos itaque ad Schisma, hæreſesque tollendas, ad corrigendos, & reformandos mores, ad pacem inter Chriſtianos Principes conſervandam, celebrationem ejus duximus non eſſe diutius differendam: habita igitur cum Venerabilibus Fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione matura, factis etiam Conſilii noſtri certioribus chariſſimis in Chriſto filiis noſtris, Ferdinando Romanorum Imperatore electo, & aliis Regibus, atque Principibus, quos quidem (ſicut de eorum ſumma pietate, & Sapientia nobis pollicebamur) paratiſſimos ad

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Sæcul. XVI A.C.1560.

ipsius Concilii celebrationem adjuvandam invenimus, & ad Dei omnipotentis laudem & honorem, & Gloriam, atque universalis Ecclesiæ utilitatem de eorundem Fratrum nostrorum consilio, & assensu, Sacrum, Oecumenicum, & Generale Concilium, ex auctoritate ejusdem Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum (qua nos quoque in terris fungimur) freti, & subnixi, in civitate Tridentina ad Sacratissimum diem Resurrectionis Dominicæ proxime futurum indicimus, & ibi celebrandum, sublata suspensione quacunque statuimus, atque decernimus: quocirca Venerabiles Fratres nostros, omnibus ex locis, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos Filios Abbates, ceterosque, quibus in Concilio Generali sedere, & Sententiam dicere, jure communi, vel ex privilegio, vel ex antiqua consuetudine licet, vehementer in Domino hortamur, & monemus, atque etiam districte præcipiendo mandamus, in virtute Sanctæ Obedientiæ, in vi quoque juramenti, quod præstiterunt, & sub pœnis, quas in eos, qui ad Concilia Generalia convenire neglexerint, Sacris sciunt esse Canonibus constitutas, ut ad Concilium ibi celebrandum conveniant intra eam diem, nisi forte impedimento fuerint legitimo præpediti, quod tamen impedimentum per legitimos procuratores Synodo probare debebunt: Monemus præterea omnes, & singulos, quorum interest,

est, interesseve poterit, ut in Concilio adesse ne negligant: charissimos vero in Christo filios nostros, Romanorum Imperatorem electum, ceterosque Reges, & Principes, quos optandum sane esset Concilio interesse posse, hortamur, & rogamus, ut si ipsi interesse Concilio non potuerint, oratores suos prudentes, graves, & pios viros utique mittant, qui ipsorum nomine illi intersint, curentque diligenter pro sua pietate, ut ex eorum Regnis, atque Dominiis Prælati sine recusatione, ac mora, tam necessario tempore Deo, & Ecclesiæ officium suum præstent: eosdem etiam curaturos esse minime dubitantes, ut per ipsorum Regna, & dominia tutum, ac liberum iter Prælatis, eorumque familiaribus, comitibus, & aliis omnibus ad Concilium euntibus, & ab illo redeuntibus, pateat, benigneque, ac comiter omnibus in locis recipiantur, atque tractentur, sicut (quod ad nos attinet) ipsi quoque curabimus: qui nihil omnino prætermittere decrevimus, quod ad tam pium, & salutare opus perficiendum a nobis in hoc loco constitutis præstari possit, nihil, ut Deus scit, quærentes aliud, nihil propositum habentes in hoc Concilio celebrando, nisi honorem ipsius Dei, dispersarum ovium reductionem ad salutem, & perpetuam Christianæ Reipublicæ tranquillitatem, ac quietem: ut vero hæ literæ, & quæ in eis continentur, ad omnium, quorum oportet,

Sæc. XVI. A. C. 1560.

notitiam perveniant, nec quisquam ea excusatione uti possit, quod illa ignoraverit; præsertim cum non ad omnes, quos de his literis certiores fieri oporteret, tutus forsitan pateat aditus; volumus, & mandamus, ut in Basilica Vaticana Principis Apostolorum, & in Ecclesia Lateranensi, tunc cum in eis populus, ut Missarum solemnibus interfit, congregari solet, palam clara voce a Curiæ nostræ curionibus, seu notariis aliquibus publicis recitentur, & postquam recitatæ fuerint, ad valvas earum Ecclesiarum, itemque Cancellariæ Apostolicæ, & in loco solito Campi floræ, affigantur; ibique, quo legi, & omnibus innotescere possint, aliquamdiu relinquantur: cum autem inde amovebuntur, earum exempla in iisdem locis affixa remaneant: Nos enim per recitationem hanc, publicationem, & affixionem, omnes, & singulos, qui his literis comprehenduntur, post duos Menses a die publicationis, & affixionis earum volumus perinde adstrictos, & obligatos esse, acsi ipsismet illæ coram editæ, & lectæ fuissent. Transsumptis quoque earum, quæ manu publici alicujus Notarii scripta, subscriptave, & Sigillo, ac subscriptione alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munita fuerint, ut sine dubitatione ulla fides habeatur, mandamus, atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, statuti, decreti, præ-

præcepti, admonitionis, & adhortationis infringere, vel ausu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo, tertio Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno primo. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Huic diplomati subscripti legebantur præprimis summus Pontifex, necnon ex triginta, & uno Cardinalibus, præcipue Carpius, Tusculanus, Cæsius, Moronus, Madrutius, Truchsesius, Cueva, Tiberius, & alii. Postea eadem hæc Bulla Mense Decembri prælecta, ac promulgata per duos Cursores Apostolicos fuit publice affixa.

§. CXXVI.

Hoc diploma per Papæ Nuntium in Franciam delatum.

Die trigesima Novembris summus Pontifex missis ad Franciæ Archiepiscopos, atque Antistites literis eosdem ad Synodum invitabat, quinimo promulgato priori diplomate mox Sedis Apostolicæ Nuntium in Franciam ablegabat, qui præfatas literas Regio Senatui porrigeret, easque acceptari curaret: porro hic nuntius erat Nichet- *Pallav c. 17. n. 7. & l. 15. c. 1. n. 5.*

Sæcul. XVI. A.C.1560

tus, seu Niquetus S. Gildasii Abbas, qui Ferrariensi Cardinali ab epistolis erat, isque ipse, quamvis iter suum ea, qua poterat, celeritate perficeret, nihilominus nonnisi duodecimo post Francisci II. Regis obitum die, seu decimo septimo Decembris in Franciam pervenit.

Ceterum priusquam hic Rex mortalitatem exueret, Galliarum Regnum pluribus agitabatur tumultibus, ac præprimis Stampis quidam nomine Sagas, cujus opera Navarræ Rex, & Condæus Princeps utebantur, carceri mancipatus est, eoquod penes ipsum literæ a Montmorentio Conneſtabili, & Francisco Vindocinensi Vice-Domino Carnutensi scriptæ reperirentur: equidem in Montmorentii epistola, utpote nonnisi officiosis verbis concepta nil suspectum continebatur: ast ex Vice-Domini literis clandestina, quæ agitabantur, consilia fuere detecta, simulque compertum, quod Franciscus Vindocinensis sese totum Condæi Principis arbitrio dicare, cunctaque sua obsequia pro viribus eidem impendere pollicitus sit, si forte quicquam ad Regis utilitatem aggredi moliretur. Hæc epistola arcanis notis scripta erat, eam vero ipsemet Sagas tormentorum minis perterritus, interpretandi media suggerebat, unde

Sæc. XVI. A.C 1560.

unde comperto epiſtolæ tenore Agennenſis Seneſcallus, ac Regii Satellitii Præſes Vice-Dominum in ſuis ædibus primo capere, ac demum die vigeſima ſeptima Menſis Auguſti in carceres, quos Baſtilliam vocant, abducere juſſus eſt.

§. CXXVII.

Carnutenſis Vice-Dominus Baſtilliæ incluſus.

Poſtmodum Sagas non modo ea, quæ comperta habuit, ſed etiam illa, quæ de Navarræ Rege, & Condæo Principe conjiciebat, libere aperuit, dixitque, quod illi cum magna militum manu ad viſendum Regem profectionem in aulam adornarent, & tranſitus obtentu Pictavium, Cæſarodunum, Aurelianum, fidas ſibi, & ſitu munitas, urbes occuparent: Montmorantius vero Conneſtabilis Lutetiam Pariſiorum, cui urbi ejus filius præeſt, Picardiam per Senarpontium, & Buchauanium, Armoricam per Joannem Broſſium Stampenſem, Provinciam denique per Claudium Sabaudum Tendæ Comitem Sororium, ceterasque Regni Provincias, & urbes per clientes, amicosve ſuos recepturus eſſet, eo conſilio, ut hi omnes Guiſianis ſede dejectis publicam libertatem aſſererent, ac Regnum firmarent:

Thuan. l. c. Mezeray abrege chro. t. 5. p. 41.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

quem in finem omnes, nisi loco cedant, nobiles, item non eadem sentientes vi, armisque coacturi sunt. His quoque addebat, quod Aurelianensis urbs ad id in belli aciem, ac confugii locum fuisset delecta.

§. CXXVIII.

Lugduni expugnatio irrito successu tentata.

Thuan. l. 6.

Quarto post captum Sagam die consilium de Lugdunensi urbe repentino impetu obruenda detegebatur. Hujus expeditionis cura demandata erat Francisco Malinio juniori ex Ferreriorum genere orto, qui Navarræ Regis obsequio addictus certe Lugduno potitus fuisset, nisi Achonius Savignii Cœnobii Abbas, qui absente Santandreano Marescallo ejus Avunculo huic urbi præerat, tempestive conspirationem detexisset, civesque ad arma convolare jussisset: Sub idem tempus Gondrinio, & Maugirono in urbem accersitis Malinius sese recipere compellebatur: Santandreanus vero hujus conjurationis secreta detegere a Guisiis jussus nil certi comperire poterat, quamvis plusquam quinquaginta Viros conspirationis socios, ac Navarræ Regi, & Condæo Principi oppido addictos extremo supplicio affici præcepisset, atque inter cæteros

teros etiam ad mortem damnaſſet Bordinum, quem Condæus ob probatam fidei ſuæ integritatem plurimi habebat. Porro in fidelitatis præmium Achonius Abbas ad Arelatenſem Archiepiſcopatum nominabatur. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXXIX.

Navarræ Rex, & Condæus Princeps aulam accedere a Rege juſſi.

Interea crebreſcente paſſim de novis motibus rumore Regina Mater, ut Regis Filii ſui, ſuæque ſecuritati conſuleret, Fonte-Bellaqueo ad oppidum S. Germani in Laja confugit, ubi Cardinalis Caſtillionæus, ejusque Frater Francicæ claſſis Præfectus ab eadem Regina licentiam impetrabant, ut Rojam Viduam Sororem ſuam, ac Condæi Principis Socrum de criminibus ipſius Genero imputatis certiorem reddere poſſent: horum cauſſa, inquiebant ipſi, Rex Antonium Cruſſolii Comitem ad Navarram legaverat, eique, ut Condæum fratrem ſuum in aulam adduceret, mandaverat, fide data, nihil ei damni inde obventurum, cum Rex equidem crederet falſa eſſe ea, quorum ejus Gener inſimuletur, ſed Regis intereſſe, & ad Condæi Principis exiſtimationem *Thuan. l. 6.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

pertinere, ut eorum vanitas, & rei veritas cunctis innoteſceret.

Verum Rojenſis Vidua hæc reſcripſit: „ minime de Condæi Principis „innocentia dubito, attamen valde du„rum mihi videtur, quod idem eo abſ„que ullo præſidio comparere jubeatur, „ubi tamen Guiſii Principes jurati il„lius hoſtes rerum ſumma potiuntur.„ Hiſce literis Catharinæ Reginæ exhibitis ipſa inde graviter offenſa reſpondit, quod nullus majori, quam ſolito, comitatu ſtipatus Regem accedere audeat, ſi vero Condæus cum numero magis amplo veniret, Regem multo majori inſtructum reperturus eſſet. Sub idem tempus Franciſcus Barbanſonus Canius in Varanenſi arce ſua ad Eſiam prope Noviodunum ſita, necnon Robertus Hajus Pariſienſis Senator tanquam rerum Condæi Principis gnari in carceres abducebantur, & quidem ex his poſterior ad oppidum S. Germani transferebatur. Porro cum Cruſſolius Comes ex Navarræ Rege, & Condæo Principe fratre ſuo veritatem extorquere deſperaret, a Rege ſubmittebatur Borbonius Cardinalis utriusque Frater, Vir ad eos reducendos magis idoneus.

§. CXXX.

§. CXXX.

Sæcul. XVI. A C 1560.

Tumultus in Delphinatu, & alibi ab hæreticis ſuſcitati.

Poſt hæc Ordinum conventus Meldis indictus Aureliam transferebatur: interea vero in Carnutenſem Vice-Dominum ſevere animadvertebatur, adeo, ut ejus quoque uxori illum inviſendi venia denegaretur: paulo poſt autem ad Baſtilliam reductus, valida excubitorum manu cinctus ædibus ſuis includebatur, ubi etiam e vivis exceſſit. Eodem tempore augebatur Proteſtantium indies per Galliam numerus, & cœtus ubique frequentes habebantur, creſcente cum numero ſociorum audacia; nam Franciſcanorum templum vi occupant, & in eo ad conciones publice conveniunt, Mirabello & Quintello hujus temeritatis Auctoribus. Eadem quoque feritate, ac licentia Proteſtantes Monte-Adimari, Romanii, atque in aliis Delphinatus Provinciis debacchabantur, quinimo Ludovicus Maugironus Valentiam urbem occupans eandem deprædatus eſt; nec minus Carolus Monbrunius ſumptis armis in Comitatu Viſcantino tumultus ſuſcitabat, populumque adverſus Papam, cujus imperio hic Comitatus erat obnoxius, ad ſeditionem inſtigabat, falſo prætexens, quod *Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

quod Papa Avenionenſis ditionis uſurpator eſſet (*). Cum vero Montbrunius ſeſe a ſuis derelictum cerneret, per diverſorii ſui feneſtram elapſus, ac ruſtici veſtibus indutus eo facilius ipſum inſequentes fallebat, atque omnibus rebus exſpoliatus unacum uxore ſua Genevam, inde vero Bernam ad Helvetios auffugit.

§. CXXXI.

Alii tumultus in Provinciam a Moventiis fratribus ſuſcitati.

Thuan. l. c. Varillas hiſt. de l' hereſ. tom. 5. p. 222. l. 3. Belc. comm. l. 29. n. 1.

Haud minoribus quoque tumultibus Antonius, & Paulus Richandi Fratres, qui vulgo Moventii dicebantur, Provinciam turbabant, nam hi Caſtellanæ agentes ſpuriæ Reformationis ſtudioſiſſimi erant: ut vero hac peſte urbem eo facilius inficerent, ac prævalente

(*) Ipſimet Proteſtantes unanimi ſuffragio fatentur, quod jam anno Domini 1348. Clemens VI. Papa hunc Comitatum unacum Avenionenſi urbe a Joanna Neapolis Regina, & Provinciæ Comitiſſa perſoluto octoginta millium florenorum pretio emerit: Quod autem ſummus Pontifex ſaltem æquali jure cum quocunque cive quamdam domum, agrum &c. in cujuscunque Principis ditionibus emente gaudeat, ipſum naturæ jus ſtabilire videtur.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

te ipsorum secta Religionem Catholicam sensim eliminarent, Geneva quemdam accersunt Ministrum, qui conciones in eorum ædibus noctu habebat, ad quas permulti undique confluxere: verum id ægerrime ferebant cives, eosque etiam quidam Sacerdos ex Ordine S. Francisci, qui in eadem urbe jejunii Verni tempore ad populum dicebat, adversus hosce duos fratres ad fidei constantiam vehementer accendebat, unde Aquis Sextiis Senatus in hosce tanquam Sectatores inquiri præcepit: his vero in Francica Aula contra Senatum querentibus, totius caussæ cognitio ad Gratianopolitanam Curiam remittebatur: cum tamen accusationum probationes jussu Cardinalis Lotharingii a Judicibus, qui hisce duobus fratribus infesti erant, retentæ fuissent, caussæ prosecutio intermissa est: dum hæc interea gerebantur, Antonius ab amicis suis rogatus, ut cum civibus reconciliaretur, Draginianum sub vesperam venit, ubi tamen populi rabiem declinare haud poterat; nam quamvis Gubernatoris patrocinium imploraret, nihilominus a confluentium manibus ereptus ibidem trucidatus fuit: Paulus vero de cæde fratris sui apud Aquensem Senatum questus exaudiri haud promeritus est, unde injuriam sibi illatam

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

tam ulturus plusquam duo hæreticorum millia contraxit, necnon de Aquensi civitate in potestatem suam redigenda consilium cepit, spe sibi facta a sociis suis, qui in urbe erant, ac urbis portam eidem tradere pollicebantur.

Verum eo tempore Claudius Sabaudus Tendæ Comes, ac Provinciæ Præses, cum propere in urbem venisset, Paulum ad fugam compulit, qui in agros sese cum suis effundens per vicos, & oppida sacras imagines passim in templis dejecit, Ecclesiarum statuas confregit, aurea omnia vasa, & argentea ibidem reperta conflans tanta violentia ubique tumultuabatur, ut majorem vim ejus rabies, ac vindictæ cupido eidem haud inspirare potuisset. Demum ad hosce motus Præses coactis militum agminibus cum sua Cataphractorum centuria Moventium aggreditur, qui tamen resistendo impar ad S. Andreæ Cœnobium prope Segusteronem sese recepit, ibidem obsidionem sustinere paratus: verum Tendæ Comes, cum optime nosset, sibi cum hominibus ad quævis audenda proclivibus agendum, obsidionis discrimen experiri noluit, sed potius cum Paulo conferre petiit, qui etiam fide data ad Comitis colloquium admissus ab eo interrogabatur, qua ex caussa tantis tumultibus Provinciam exagi-

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

exagitare præsumpsisset; ad hæc respondit Paulus: „non alia subest caussa, „quam injuria mihi per fratris mei ne„cem illata, cujus ultionem cum frustra „apud Senatum peterem, coactus fui, ar„matos homines conducere, ut meæ „saluti consulerem: de cetero autem „nil aliud quæro, nisi ut indigna fra„tris mei cædes publica Magistratus au„ctoritate vindicetur, & Castellanensium, „qui mihi insidias continuo struunt, „insolentia cohibeatur: mihi vero, ac „meis libera Religionis Protestantium „professio permittatur, tunc imposterum „Regi semper obtemperabo, prout ha„ctenus feci, nec unquam commissurus „sum, ut fidem, quam Henrico II. Pa„tri exhibui, unquam erga Franciscum „II. ejus Filium violasse, redargui pos„sim. „

Igitur utrinque conventum, ut Paulus milites dimitteret, quibus vitæ incolumitas a Præside promissa, ac tantum tot ex militibus suis penes se retineret, quot ad privatam tutelam satis esset, insuper libera Religionis ei, ac suis professio permissa fuit, fide data, fore, ut ei de nece fratris a Senatu satisfieret: post hæc dederant ad eum Rex, ac Regina Mater literas, quibus eum valde laudabant, ipsiusque fidem sibi perspectam testabantur, sed in occulto

Senatui

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Senatui mandatum fuerat, ut si ipse, ac Castellnovus comprehendi possent, de iis ultimum supplicium sumeretur (*).

Hic idem Castellnovus seditiosorum conventiculo apud Nannetes per Renaudium coacto interfuit, demum vero in Provinciam auffugit. Ceterum Paulus, cum ob dejectas passim imagines popularibus invisus in patria tuto degere non posset, ultro Genevam migravit, nec ultra in Franciam redire statuit.

§. CXXXII.

Calvinianæ Sectæ progressus in Normania.

Thuan. l. c.

Plurimum etiam Protestantium numerus in Normania excreverat, adeo, ut jam publice conciones haberentur, Cadomi præcipue, Lodi, & Dieppæ in agro Caletensi; quorum æmulatione nonnulli, qui Rothomagi erant, Calvini sectam publice profiteri audebant, imo non deerant etiam in Senatu, qui eorum doctrinæ favebant, sed hi ipsi, ut in occulto eam colerent, assidue monebant,

(*) Quis crederet, tam infamem hæreticum, ac rebellem sæviſſimum a Rege, & Regina tam benigne habitum, ea tamen narrat Thuanus Scriptor natione Gallus.

bant. Ex his quidam exortus est, qui in damnata Anabaptistarum Schola educatus fuerat, & postea trium linguarum, quas arte necdum audita alios edocebat, opinione clarus, scholam aperuerat, atque occasionem ex eo modestiores calumniandi arripuerat, quamvis Geneva expulsus, & ne cui in Ecclesia muneri se immiscceret, interdictus fuisset, in Normania tamen publice in campo aperto, & interdiu conciones habere cœpit, confluente ad rei novitatem, ut fit, innumera multitudine. Hic idem, cum ad populum diceret, sæpe sermonem suum interrumpebat, atque ad singula verba, quasi a numine intus agitaretur, os contorquebat, oculis occlusis rictum diducebat, pandum caput rotabat, mox cernuus in faciem procidebat, atque in terra volutabatur pectore anhelo, & ore spumante, perinde acsi a dæmone obsessus esset. Postmodum in hæc verba prorupit: „mihi „a Deo manifestatum est, quod Anti„christus, quo nomine summum Ponti„ficem appellitabat, armorum vi de thro„no dejiciendus sit; ego vero exerci„tus Dux a Deo delectus fui, qui cun„ctos nocentes de terra extirpem, nec „minus mihi mandatum, ut malos Prin„cipes, ac Magistratus necarem: insuper „raro Dei munere concessum, ut non

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

„ante morerer, quam novum mundum „condiderim, ab omni labe, ac peccato „purum; proinde vos hortor, ut me„cum, ac ſub meis auſpiciis arma capia„tis, nec vero mirari quisquam debet, „quod Ambaſiana conſpiratio non ſuc„ceſſerit; quippe ad eam ego non fui „vocatus. „

Denique cum is ad apertam ſeditionem tenderet, ac Cardinalem etiam Borbonium jurgiis laceſſeret, cum forte hic Gallione Rothomagum in urbem veniret, atque illuc, qua hic impoſtor concionabatur, iter haberet, a quæſitorore comprehenſus, intra quatriduum flammis publice uſtulatus eſt, ubi etiam duo illi fratres, qui eidem affinitate conjuncti ab eodem ſeducti fuerant, laqueo ſuſpenſi perierunt, eoquod illum hoſpitio recepiſſent, nec prius ab inſano errore, quem pertinaciter tuebantur, ſanari voluerint, quam ipſum in cineres redactum, ac minime ab igne illæſum viderent, quamvis antea ſeſe nunquam moriturum fuiſſet mentitus.

§. CXXXIII.

Navarræ Rex, & Condæus Princeps ad aulam delati.

Thuan. l. 26. La Popel. l. 6. Mem. de Caſtelneau l. 2. c. 10.

Principes Guiſii ferventibus his tumultibus, malisque, quæ inde oritura timebantur, compulſi Reginæ regnantis opera

opera Navarræ Regem, ac Condæum Principem urgebant, ut Aulam accederent, quin imo ut eo tenderent, plurimum Calviniſtarum intererat, eoquod in generalibus Regni comitiis proxime Aureliæ celebrandis eorum præſentia haud parum conferre poſſet, ut novam hanc ſectam profitendi libertas eis concederetur, quam abs dubio impetrandam ſperabant Calvini ſectatores. Paulo poſt Cruſſolius, & Borbonius Cardinales ad aulam reverſi ſunt, Regi fidem facientes, quod ad ejus juſſa Principes Aureliam venturi eſſent: Verum eorum fautoribus circa hoc iter non eadem inſederat opinio; eorum enim nonnulli contendebant, haud conſultum eſſe, ut ſeſe Guiſiorum fidei, atque arbitrio adeo temere committerent; alii ex adverſo mandatis morem eſſe gerendum cenſebant, cum hac ratione ſuam ſubmiſſionem teſtatam redderent, ſimulque ſuis hoſtibus, a quibus nefaria fovere conſilia accuſabantur, calumniandi libidinem eriperent. Ea res dudum utrinque agitata, eoquod aliqui ambos hos Principes ab aulæ acceſſu omni ſtudio avertere conarentur: alii vero eos illuc venire ſollicitarent, Duciſſa tamen Monpenſeria, ne hi Principes aliorum precibus deferrent, plurimum inſtabat, quin imo referunt nonnulli, quod Cal-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

vinus, qui ejusdem quoque mentis erat, Bezam ad Navarræ Regem miserit, ut ei hoc iter dissuaderet, eique obtulerit sex, vel septem millia Vasconum, & Pictavienſium militum, qui jam omnes validis Belliducibus aggregati ad primum mandantis nutum in aciem progredi parati essent: cum vero ambo Principes sanioribus aliorum monitis absterriti illorum, qui Aulam accedere suadebant, consiliis acquiescere statuerent: hinc Neraco profecti cum exiguo suorum comitatn Pictavienses fines ingrediuntur, moxque in hoc itinere constituti octingentos Nobiles, qui illos eo usque comitabantur, ad sua reverti jubent.

§. CXXXIV.

Franciæ Rex Aureliam contendens.

Thuan. l. c.

Interea Franciscus II. Rex unacum Catharina Matre sua, ac Guisianis Principibus, necnon mille equitibus Cataphractis stipatus itineri sese accingit, atque in Vicennarum castro Henricum fratrem suum Andegavensem Ducem, & Margaritam sororem suam relinquit: ipse vero Artenæum delatus, inde Aureliam pervenit, quam urbem die decima octava Octobris armatus ingressus est. Adventantem Philibertus Marsilius Sipretra Guisianis Principibus addictus præ-

prævenerat, ut urbem valido præsidio firmaret: plerique tamen, præcipue vero Provinciarum Deputati hæc comitia accedentes ob tam copiosum armatorum numerum obstupefacti hærebant, cumque per omnes vicos, & plateas ubique dispositæ cernerentur militum cohortes, cunctaque veluti ad obsidionem spectare viderentur, mirabantur plerique, quod juvenis Rex summa clementia insignis, & a nemine injuriis affectus, militari præsidio egeret. Tum etiam sancitum, ut quisque suam fidei professionem juxta normam a Sorbonicis Theologis ante octodecim annos præscriptam ederent, qui vero id facere recusarent, vita, & bonis mulctarentur: porro hoc factum creditur ex consilio Maresçallorum Santandreani, & Brissaci, præcipue vero Cardinalis Turnonii, qui nuper Roma redux singularibus honorum signis a Guisianis Principibus excipiebatur, ut hi veteris injuriæ Cardinali illatæ memoriam hoc obsequii genere delerent. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXXXV.

Principes Pictavium delati, apertisque urbis foribus haud reluctanter excepti.

Attamen e variis urbibus ad Navarræ Regem, & Condæum Principem

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

submittebantur literæ, quibus ambo haud ulterius progredi, sed denuo reverti rogabantur: nihilominus Georgius Armeniacus Cardinalis, qui Vertolium usque in Engolismensi agro tam Regi, quam Principi obviam ibat, eisdem tantam securitatis fiduciam inspirabat, ut iter suum prosequerentur: postquam vero Pictavium pervenerant, Montpesatus hujus urbis Præfectus, ac in quadam equitum ala Guisii Ducis Tribunus portas adventantibus occludi præcepit, eosque ab urbis introitu prohibuit. Ea injuria, ut par erat, graviter offensus Navarræ Rex, cum Regis, ac Reginæ Matris jussa obtenderentur, Lusignanum digressus, ibidem literas ad Aulam dedit, plures tamen ex ejus amicis, cum Navarrus eorum consilia rogaret, suadebant, ut inopinum hunc eventum in rem suam verteret, ac potius confestim rediret, quam Guisianis Principibus juratis suis hostibus, qui ad tuendas privatas res suas de Regis caussa agi obtendunt, sese traderet, præcipue, cum tutius e longinquo, si quid hostile a Guisianis ingrueret, sese opponere valeret. Ast Navarræ Rex, cum se nullius criminis reum crederet, suorum monitis acquiescere renuebat, ratus, quod sua fuga abunde hostibus suis satisfactum foret, cum hi duntaxat quæ-

quærerent, ut ſibi ſolis rerum ſumma potiri liceret, hinc ſua innocentia tutus ob datam a Rege fidem nihil ſibi timendum putabat, nec majori negotio Condæus Princeps fiducia ſui ipſius deceptus in eandem ſententiam pertrahebatur: itaque ambo Pictavium regrediuntur, juſſuque Reginæ Matris a Paulo Thermo Mareſcallo perhonorifice excipiuntur. Sæcul. XVI. A C. 1560.

§. CXXXVI.

Ambo Aureliam ingreſſi.

Ergo ambo Principes Pictavium ingreſſi Lochas uſque iter ſuum proſequuntur, comitante eos præfato Thermo cum copiis ſuis utriusque latera ſtipantibus, licet remotius id fieret, ne jam pro captivis haberentur. Tandem die trigeſima Octobris Aureliam intrabant, ſolo Monpenſerio Duce, & Rupifurionio Principe cum exiguo admodum comitatu eisdem obviam progreſſis: ubi cum Navarræ Rex pro dignitatis ſuæ prærogativa in Regis hoſpitium, quod in Grolotii Aurelianenſium Prætoris ædibus ſibi ſelegerat, equo vectus ingredi vellet, portam aperire renuebant Satellites, quapropter hi duo Principes equis ſuis deſcendere, ac per oſtiolum pedibus incedere cogebantur. Demum ad Regis conſpectum ambo admittebantur,

Sæcul. XVI A. C. 1560.

tur, Guisii tamen in suis sedibus permanentes nequaquam in eorum amplexus pro more properabant, sed ambos remisse admodum excipiebant: postea vero Rex illos ad Reginæ Matris suæ cubiculum deduxit, minime sequentibus Guisianis, ibidemque obortis subinde lacrimis, vultuque ad tristitiam specietenus composito Catharina illos excepit, Rex autem sermone ad eos conversо pauca de criminibus Condæo Principi objectis disseruit, atque ob hæc, ut ea diluerent, ambos ad aulam esse evocatos dixit.

§. CXXXVII.

Condæus Princeps captus.

Thuan. l. c. Mem. du Castel. l. 2. c. 10. Belcar. com. l. 29. n. 8.

Verum Condæus Princeps nihil inde perterritus magna fiducia, ac voce minime tremula respondit: „cuncta crimina quorum postulor reus, sunt nonnisi calumniæ a Guisiis Principibus „confictæ, atque innocentia mea „tutus ad Regis mandatum Aulam accessi, paratusque sum, ut coram Rege „culpam diluam.„ Si tuis verbis veritas subsit, reposuit Rex, ad melius detegendam veritatem solita justitiæ via quærenda est: postea discedens Philippo Mallio Brezæo, & Francisco Chaviginio Regii Satellitii Præfecto negotium dabat, ut Principem comprehenderet, atque

atque ad ædes vicinas deduceret, in quarum angulo propugnaculum lateritium desuper minoribus belli tormentis hinc inde disposítis munitum ad tres subjectas plateas respiciebat. Sub idem tempus clatris ferreis illarum ædium feneſtræ firmabantur, pluresque portæ muris obstructæ fuere. Postea Condæus, cum in custodiam abduceretur, sæpius sacram Regis, & Cardinalis fratris sui fidem elata voce contestabatur, questus, quod se, totamque familiam suam hostibus prodidissent. Huic decreto Rex, ceterique Proceres, imo ipsemet Hospitalius Cancellarius, invitus licet, subscripsere, id consulente, ut fertur, Brisaco Marescallo, qui in tali discrimine nullam cujusvis Personæ, dignitatisque rationem esse habendam, sed reos, cujuscunque conditionis essent, plectendos affirmabat. Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. CXXXVIII.

Navarræ Rex custodiæ datus, suorumque plures capti.

Quamvis Navarræ Rex majori libertate frui videretur, nihilominus clam custodiebatur; quippe non solum e suo famulatu omnes eidem fuere adempti, sed etiam valida delectorum manus eum continuo stipabat, submissique fuere, qui cuncta ipsius verba, nutusque, *Thuan. & Belcar. l. c.*

Sæc. XVI. A C. 1560

que, & greſſus obſervarent, nonniſi relicta illos, qui ipſum viſum venerant, alloquendi facultate. Sub idem quoque tempus Regis juſſu Almericus Bocardus Navarræ Regis Cancellarius a Guidone Chabotio Jarnaco unacum omnibus, quas penes ſe habebat, literis captus abſtrahebatur, Angeriacum deductus, ubi ſat caute cuſtoditus fuerat, ne forte veneno, aut alia morte ſublatus, de criminibus, de quibus ejus Rex accuſabatur, teſtimonium reddere haud amplius poſſet. Porro Carrugius Comes Aniſium prope Laudunum mittebatur, accepto negotio, ut Magdalenam Malliam Royenſem Condæi Principis Socrum comprehenderet, fœminam animi magnitudine percelebrem, ſed adulterinæ reformationi pertinacius inhærentem: itaque hæc unacum epiſtolis, quas ſecum deferebat, intercepta in arce S. Germani in Laja tanquam læſæ Majeſtatis rea includitur. Poſtmodum Renata Ferrarienſis Guiſii Ducis Socrus, quæ ex Italia in Gallias ob religionis cauſſam migraverat, Regem ſalutatura Aureliam venit, deploratoque præſenti rerum ſtatu Generum ſuum acerbius objurgabat, imo etiam, ſi ante Condæi captivitatem adveniſſet, ſe id impedituram teſtabatur, ac ſæpius Regem, ut ab injuria erga Regiæ ſtirpis Principes

cipes deinceps ſibi temperaret, admonebat, hisque liberius ſubjungebat, quod hæc plaga diu ſanguinem ſtillatura eſſet, nec cuiquam unquam bene vertiſſet, qui Principes Regio ſanguine ortos prior laceſſiviſſet. Attamen res haud amplius integra erat, ſed jam pene confecta. Sæcul. XVI. A.C.1560.

§. CXXXIX.

Judices a Rege aſſignati, & a Condæo Principe rejecti.

Enimvero ex Senatu Rex Chriſtophorum Thuanum Præſidem, Bartholomæum, & Jacobum Violam Senatores, necnon Stephanum Burdinum Regium Advocatum, ac Joannem Tilium Curiæ Proto-Notarium accerſivit, qui unaomnes cum Hoſpitalio Cancellario die decima tertia Novembris Condæum Principem adiere, hic vero coram eis comparere renuens cauſſæ ſuæ cognitionem non ad ipſos, ſed ad Senatum Pariſienſem coram Rege tanquam Præſide, ac Regni Patriciis, convocatisque totius Curiæ Ordinibus pertinere ajebat. Percepta Condæi repugnantia Regis Senatus eidem declarabat, quod tunc, niſi coram Judicibus a Rege datis reſponderet, pro convicto, ac læſæ Majeſtatis reo haberetur, ac nihilominus interea teſtes exciperentur, reviſisque *Thuan. l. 26. Mem. de Caſtell. l. 2. cap. 10.*

Sæcul XVI A.C. 1560

que eorum teſtimoniis coram ipſo producendi eſſent: cum vero Condæi Principis uxor Guiſiorum opera Maritum ſuum Judicum ſententiæ ſubjici cerneret, Regi libellum ſupplicem porrigens obtinuit, ut Marito ſuo duo Advocati inter Senatores celeberrimi darentur, quorum conſiliis uteretur. Nominabat autem Rex ad hoc munus Petrum Robertum, & Franciſcum Marillacum: porro Condæus nonniſi moras nectere intentus poſtulabat, ut prius, donec reſponderet, ſibi cum uxore ſua, Navarræ Rege, & Borbonio Cardinale fratribus ſuis colloquii gratia fieret, adhibitis tamen iis, quos Rex vellet, teſtibus, & arbitris: aſt eidem duntaxat conceſſum, ut per literas cum illis agere poſſet: dein omnes ejusdem famuli ab eo diſcedere juſſi, neminique illum adire permiſſum fuit. Ceterum Guiſius Dux, & Cardinalis ejus frater Condæum damnare decreverant, quin diſcuterent, utrum hac in re æquitatis leges transgrederentur, vel obſervarent.

§. CXL.

Guiſiorum conſilium de Navarro clam trucidando coram Rege.

Thuan. l. c.

Porro iidem Guiſii Principes pariter Navarræ Regem in criminis partem pertrahere nitebantur: verum majoris moli-

Sæc. XVI. A.C. 1560.

moliminis rem esse probe cognoverant, etsi illius exitium ad firmandam auctoritatem suam oppido necessarium intelligerent; satis enim ipsis perspectum erat, quod Navarræ Rex, si incolumis evaderet, fratris sui necem absque dubio ulturus esset; Verum Santandreanus Maresçallus, cui eadem insederat opinio, consilium excogitabat, quod ad exitium Navarræ Regis accelerandum, simulque Guisios timore suo liberandos peropportunum censebat: Itaque suadebat, ut Navarræ Rex in Regium cubile accerseretur, eoque ingrediente Franciscus II. Rex eidem motæ conjurationis crimen objiceret, atque exprobraret, quod unacum fratre suo læsæ Majestatis reus nefaria contra Regem, Regnumque consilia utrique pernicioſa molitus fuerit: si vero aut objecta crimina pernegare, aut forte prout certo certius eveniet, non minus audacter, quam confidenter respondere præsumeret, tunc, suggerebat Santandreanus, exprobrata eidem temeritate homines ad id destinati stricto pugione in illum irruerent, vulneribusque conficerent. Verum Navarræ Rex hoc consilium ab ipsis etiam Guisiorum amicis edoctus, anxius primo, ac incertus hæsit: cum vero periculum se ægre eluctaturum cerneret, hinc in Regis cubiculum vocatus

Sæcul. XVI A C. 1560.

catus irrumpere, ſique invaderetur, ſtricto enſe vitam ſuam tueri ſtatuit. Enimvero intrepidus, ſimulque officiose Regem ſalutans ejus cubile ingreſſus, coram Franciſco II. comparet, ejusque dexteram ſubmiſſe exoſculans, quid Rex proponere vellet, tranquille excipere ſtatuit: aſt Franciſcus Rex vel animo concidens, vel pœnitentia ductus ſignum antea pactum dare omiſit, quapropter Navarræ Rex ſanus, & incolumis e regis cubili reverſus eſt. Ceterum Thuanus celebris Hiſtoricus, poſtquam hoc facinus retulerat, hæc verba ſubjungit: *Certe qui hæc memoriæ prodiderunt (nam ut vera, ac certa minime affirmaverim) addunt, Guiſium, cum Rex cubiculo egrederetur, indignabundum in hæc verba prorupiſſe, o hominem timidum, ac vecordem!*

§. CXLI.

Montpenſeriæ Duciſſæ monitum Reginæ Matri datum.

Thuan. l. c.

Interim Regina Mater haud levibus angebatur curis, Guiſianorum potentiam popularibus ſtudiis ſuffultam verita: augebatur etiam ipſius timor Montpenſeriæ Duciſſæ monitis, quæ præſenti rerum viciſſitudine opportune uſa Reginam hortabatur, ut mature vim, opesque Guiſianorum Principum fran-

frangere ſtuderet, nec expectaret, do- Sæcul. XVI.
nec per Navarræ Regis, ac Condæi A.C. 1560.
Principum æmulonum cædem eorum potentia adhuc magis creſceret, cum inutilis foret Matri auctoritas Filii, ſi eo in Guiſianorum poteſtatem redacto hi ſoli rerum ſumma potiantur, totumque Regimen ſibi vendicent: quapropter potius in id incumbat, ut Gallicam Nobilitatem in regni ſubſidium, atque ad libertatem tuendam, necnon ad firmandas res adverſus pernicioſas eorum factiones incitaret, hancque in rem Montmorentium Conneſtabilem, ceterosque a Guiſiis injuria affectos ſibi conjungeret, ut hi, ſi quid a Guiſiis Principibus validius tentaretur, arma eisdem inferrent: imo etiam, quod poſtremum eſt malorum remedium, Germaniæ Principes ruenti Franciæ Regno in opem advocare minime dubitaret. His Duciſſæ ſermonibus accenſa Regis Mater Catharina crebra cum amicis ſuis colloquia habuit, ac præprimis Hoſpitalium Cancellarium, cujus maxime conſiliis utebatur, ſibi devincire ſtuduit, eundem adhortata, ut ſeſe Guiſiorum conatibus opponeret, regisque Juvenis auctoritatem tueretur, ejusque Matri dignitatem ſartam conſervaret.

CXLII.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXLII.

Condæus Princeps morti adjudicatus.

Thuan. l. c. Nihilominus conquisitis undique testibus accusatio contra Condæum Principem urgebatur, qui etiam tandem plene confectis judicii actis ad Regis Senatum adducitur, ad quem ab octodecim militaris Ordinis Equitibus, nonnullis Franciæ Paribus, ac quibusdam Præsidibus, supplicumque libellorum Magistris, & Senatoribus vocabatur, atque ab iis accedente plurimorum suffragio ad mortem condemnabatur, hancque sententiam, ut fertur, unaomnes ratam habebant, exceptis Cancellario, & Monterio inducias eidem concedi postulante, & Ludovico Beaillio, Sanceræ Comite, qui chirographum suum apponere renuebat. Hanc in rem Thuanus hæc scriptis tradidit: *Propositum quidem decretum, sed non subscriptum crediderim, & ita longo post tempore narrare solitum parentem meum memini, veraci, & sincero ingenio virum, cui semper præcipitatus ordo ille judicii displicuerat, qui & hoc addebat, se Condæi clientibus pro ipso postulantibus id consilii dedisse, ut ad Regem, & Senatum, hoc est Patriciorum curiam provocaret, se vero ac cæteros delegatos tanquam suspectos rejiceret, quo adempta delegatis judicibus cognitione*

res

res integra ad Senatum remitteretur. Verum utut res se habuerit, id pro comperto habemus, quod mortis sententia fuerit adornata: illius vero promulgatio, atque executio per sacratioris Consilii authoritatem firmanda, fuerit dilata, usquedum Montmorantius Conestabilis, qui hanc ob rem advocatus, ac Cantillia profectus jamjam iter aggrediebatur, adveniisset; agebatur enim de eo pariter custodiæ dando, eoquod illum in idem cum Condæo crimen pertrahere studerent: Verum Conestabilis de hoc consilio admonitus, in itinere substitit, atque Aureliam venire renuit, nisi prius de hujus negotii exitu certior fieret. Sæcul. XVI. A C. 1560.

§. CXLIII.

Rex morbo correptus, atque a Medicis derelictus.

Cum Aulæ Proceres in hisce comitiis Conestabilem Montmorentium præsentem magis vererentur, minus vero ejus adventum peroptarent, hinc nequaquam illum, ut iter acceleraret, urgebant: interea pridie, ut fertur, ante diem, in qua mortis sententia proxime exequenda adversus Condæum Principem ferebatur, Franciscus II. Galliarum Rex morbo correptus est; quippe die sexta Novembris, cum ad venationem progressurus esset, repentinis, *Thuan. l. 26.*

Sæc. XVI. A.C. 1560.

iisque vehementissimis affligebatur doloribus, qui ex quadam tabe in capite putrefacta, ac per aures defluente excitati confestim nascebantur, unde de ejus salute jam tum conclamatum erat.

§. CXLIV.

Guisii ex Regis periculo consternati.

Thuan. l. La Popel. l. 6.

Hoc nuntio Guisii Principes ingenti terrore afficiebantur, veriti, ne sua inde auctoritate exciderent; quapropter rem astu aggressi Catharinam Francisci II. Matrem blanditiis sibi devincire, eique anceps, in quo ipsa versaretur, periculum exponere statuunt, hæc significantes: „Abs dubio Navarræ Rex, ac Princeps Condæus nullum „non movebunt lapidem, ut interitum „nostrum promoveant, nisi eos præve„nias: unicum vero hoc malum decli„nandi medium in hoc repositum est, „ut Rege adhuc vivente propriam ipso„rum perniciem maturare satagas;„ dein se, suaque ad firmandam Reginæ auctoritatem simul offerebant, eo ex fine, ut supremam Regni administrationem eidem sartam servarent, quam, ut ajebant, Rege vivis erepto quantocius amissura esset. Equidem Regina hoc sermone admodum territa potius lacrimis, quam verbis respondit, probe conscia, quod in hac funesta rerum vicissitudine undique sibi periculum impen-

penderet, quocirca nil decernere voluit, nisi prius consulto Hospitalio Regni Cancellario, quem etiam confestim adesse jussit. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. CXLV.

Regina Hospitalii Cancellarii consiliis adjuta.

Thuan. l. 26.

Itaque Hospitalius intellecto, quid Guisii Principes Reginæ suasissent, eam bono animo esse jussit, illamque a pravo, quod ei iidem suggesserunt, consilio, dehortatus eam his verbis monuit: „præpostera prudentia ne committas, ut Gallica gens atrocitate facti ad belli „civilis necessitatem compellatur: quid „enim futurum, si Navarrus neque turbidis consiliis, neque Condæi crimi„nibus implicitus, nec auditus, nec defensus pereat? nam quid illi objici „poterit, nisi tristis fratris fortuna? „proinde judicium differas, o Regina, „nec pravis usa consultoribus, proprio„que odio incensis, proprium sangui„nem perditum eas: quid enim, si in„juste Navarrus Rex detineatur, super„erit quam ut injuste damnetur? Nam „merito ultio ab eo timetur, quem „offenderis: ratum certumque pru„dentum Principum documentum est, „quod iis nunquam serio reconcilien„tur, quos temere offenderunt: itaque

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„omnes potius positis inimicitiis bene-
„volentia erga Regem, Regisque sub-
„ditos certent; nam huc deciderunt
„cuncta, ut spes omnes in te Regis
„Matre sitæ sint, quippe agendi gnara,
„clara in filios amore, & cui plena Re-
„gum domus certam tranquilli Imperii
„spem Galliæ pollicetur: itaque in com-
„mune consule, ne gravioribus, quam
„par est, remediis quiescentes motus
„accendas. His rationibus nutantem Catharinæ animum erexit Hospitalius Francici Regni Cancellarius: Montpenseria vero Duciſſa eandem penitus confirmabat, persuasamque reddebat, quod Navarrum, ac Condæum Principes illæsos conservare oporteret, eo fine, ut Guisiorum, qui eam omni ferme auctoritate spoliaverant, ambitioni, ac potentiæ ambos apponere valeret.

§. CXLVI.

Regina Navarro Regi conciliata.

Thuan. l. c. Davila l. 2.

Cum ergo Hospitalii sermones perbene Reginæ consiliis responderent, hinc iisdem omnino expugnata Condæo Principi vitæ veniam concedere statuit, qui abs dubio capite plexus fuisset, si Rex diutius vitam suam traduxisset: eo autem postrema ægritudine presso Regina Guisianis Principibus declarabat, quod judicii acta adversus ambos hosce fratres

tres inchoata omnino, interrumpenda essent, cumque ipsamet impotenti Regiæ administrationis sibi vendicandæ ardore flagraret, nequidem expectata Francisci II. morte per Montpensiam Duciſſam, ejusque Filium Alvernien-sem Delphinum cum Navarræ Rege conferre statuit, eique fidem dari præcepit, quod ipsum innocentem declarari annueret, ac sententiam contra ejus fratrem Condæum Principem pronuntiatam in ignem conjici vellet, dummodo tam ipse, quam iste eidem Regni administrationem, necnon tutellam illius, qui Francisco II. succeſſurus esset, adjudicare promitterent, simulque sponderent, quod hanc tutellam, etiamsi ipsis a Regni Ordinibus offerretur, acceptare nollent: itaque Navarræ Rex, cum sese difficilibus negotiis implicare ex primævo naturæ genio abhorreret, Reginæ significari fecit, quod in omnibus ejus voluntati morem gerere paratus esset: quin imo illum scripto promisiſſe ferunt, quod Regiminis curam, quæ ad ipsum tanquam primum Regiæ stirpis Principem devolveretur, eidem cederet, ac supremi Franciæ Vicarii titulo contentus esset. Postea, Guisii Principes, cum nullum aliud remedium sibi reliquum cernerent, sese pariter Reginæ Matris jussis plene obtemperatu-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Mezer abrege chron. t. 5. p. 50.

Sæcul. XVI A. C. 1560

ros spondebant, atque interposita etiam juramenti religione se adversus omnes illam defensuros pollicebantur: insuper ipsamet Regina Guisios Principes in Navarræ Regis gratiam reducere nitebatur, affirmans, quod nec ad Condæi Principis captivitatem, nec ad sententiam in eum latam ullo pacto operam suam adhibuissent: quinimo ipsemet Galliarum Rex, quamvis gravissimo premeretur morbo, testabatur tamen, quod nonnisi ex suo jussu cuncta hæc contra Principem fuissent attentata, Principes Guisii autem duntaxat ejus mandatum executi fuerint

§. CXLVII.

Francisci II. Galliarum Regis obitus.

Thuan. l. 26. Mem. de Castelli. Davil. l. 2.

Attamen Franciscus Galliarum Rex factæ huic reconciliationi nonnisi paucis diebus vita superstes erat; obiit enim Aureliæ die quinta Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo cum is tum nonnisi decimum septimum ætatis suæ annum ageret; nam die decima nona Januarii Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo quarto, cum ejus Pater illo tempore adhuc Franciæ Delphinus esset, Font-Bellaquei primam lucem aspexit, sceptrum vero nonnisi septendecim Menses, totidemque dies, ac ejusdem numeri horas rotabat; cum

cum ergo ætate juvenis esset, ac nonnisi exiguo admodum tempore regnasset, an inter probos, malosve Principes numerandus sit, in incerto reliquit adeo, ut de eo nil aliud observandum occurrat, nisi quod nulla alia vehementior affectio in illo dominaretur, quam ingens amor erga Reginam Conjugem suam. Sæcul. XVI. A C. 1560.

Ceterum ejus obitus universo Franciæ Regno, præcipue vero in funesta illius temporis, rerumque vicissitudine Catholicis omnibus exitialis credebatur; nisi enim morte præventus fuisset, subditos suos compulisset, ut fidei professioni a Facultate Theologica præscriptæ subscriberent, hocque pacto de novis erroribus suspecti facile dignosci, aut forte hæresum propagatio sisti, quinimo sperari potuisset, quod Rex, uti statuerat, Protestantium factionem penitus dissipasset: Utut vero res se habuerit, id unice dolendum, quod pia hæc consilia ob præmaturam Regis mortem suo successu caruerint.

§. CXLVIII.

Francisci II. Corpus ad oppidum S. Dionysii delatum.

Postea Francisci defuncti Corpus a Sansaco, & Brossio, qui Regis Moderatores erant, ad oppidum S. Dionysii in *Thuan. l. 26. Belcar. comm. l. 29. num. 9.*

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

in Francia deferebatur, folusque Ludovicus Guillartius Silvanectenſis Epiſcopus, quamvis cæcus eſſet, funus tamen usque ad ſepulcrum comitabatur, ceteri enim omnes Prælati magno numero in aula perſiſtebant, ut ex tumultibus jam-jam erumpentibus ſua quisque compendia traherent: unde hujus Regis exequiæ ſine ulla ferme pompa fuere celebratæ, non ſine Guiſianorum Principum injuria, quos tamen ille ſummis honoribus auctos veluti in Regni conſortium aſſumpſerat: præcipue vero odium in eos conceptum inde adhuc magis augebatur, quod eodem, quo Rex animam egerat, momento triginta aureorum millia ex ærario Regis ad ædes ſuas transferri juſſiſſent: quapropter panno ſerico, quo Regis feretrum operiebatur, incerto auctore inſcripta legebantur hæc verba: *UBI NUNC TANAQUILLUS CASTELLUS?* Hic ut jam alibi meminimus, ex perilluſtri in Britannia genere natus inter Nobiles Cubicularios primus ſub Carolo VII. erat, qui quamvis eodem regnante ad ædes ſuas exul migrare juſſus fuiſſet, comperto tamen Regis Domini ſui obitu mox ad aulam accurrebat, atque in funus Regium ex pecuniis ſuis triginta aureorum millia dependebat, cum interea omnes Aulici Regis ſui funus curare

Vide lib. 112. §. 31. t. 29. fol. 35.

rare negligerent, Ludovici XI. Succes- Sæcul. XVI.
soris sui indignationem per ignaviam A. C. 1560.
veriti.

§. CXLIX.

Montmorentius Conneſtabilis unacum Filio ſuo ad Aulam delatus.

Cum Franciſcus II. nulla prole relicta decederet, Carolus ejus frater in Regna ſuccedebat, Catharina vero Medicæa Regina comperta Filii ſui morte quantocius Sangelaſium Lanſacum ad Montmorentium Conneſtabilem miſit, unacum literis, quibus eum, ut quamprimum novum Regem ſalutatum veniret, rogabat, addens, quod ipſius conſilio uti percuperet, cum res in eo ſtatu eſſent, ut ſingulis ſua dignitas, honosque ſalvus foret, ac quisque libere impoſterum ſuo munere fungi poſſet. Hiſce literis animatus Conneſtabilis, Franciſcum Montmorantium Filium ſuum, qui Cantiliæ ob adverſam uxoris ſuæ valetudinem hærebat, evocavit, illumque Aureliam mox contendere juſſit: cum vero ibidem excubias ad urbis portas cerneret: in quem uſum illæ eſſent diſpoſitæ, ſciſcitabatur, his vero eidem reſpondentibus, quod ad Regis præſidium præſto eſſent, quantocius Conneſtabilis repoſuit: „indignum ſubditorum eſt, quod Rex, quem ex ſuorum bene

Thuan. l. 26. Belcar. comm. l. 29. num. 11.

Sæcul. XVI
A. C. 1560.

„volentia tutum esse oportet, in Regni „sui centro urbem militari præsidio cinctam teneat, hinc nulla mora secedite, „si vero id recusatis, vos unaomnes laqueo plectendos sciatis.„ His ergo Satellitibus morem gerentibus Connestabilis ea, quæ animo volutabat, exequi cœperat; quippe, Condæum Principem libertati restituit, qui tamen hac gratia primo uti recusabat, asserens, quod nolit e custodia exire, priusquam sciret, quo delatore, & accusatore in carcerem fuisset conjectus: cum autem Princeps præcipue a Guisiis responsum præstolaretur, hi quantocius eidem reponebant, id Regis defuncti jussu factum, cetera vero sibi haud cognita esse; cum ergo Condæus duodecim circiter diebus evolutis ampliorem hac in re notitiam haurire non posset, tandem e suo carcere egressus in Picardiam venit, ubi Navarræ Rex ejus frater amplissimas possidebat ditiones: interea autem præcipui Regni Proceres eidem Navarræ Regi totius Franciæ administrationem deferebant, accepto Præsidis titulo; quamvis reipsa summæ rerum præesset Regina, ac Navarrus nonnisi ea præciperet, quæ jam antea in secretiori Senatu decreta fuerant.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CLV.

PIUS IV. PONTIF. MAXIMUS. FERD. I. OCC. IMP.

§. I.

Carolus IX. ad Franciæ ſolium evectus.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Carolus IX. Franciſci II. Fratris ſui Succeſſor, cum Gallici Regni ſolium conſcenderet, nonniſi decimum ætatis ſuæ annum unacum ſemeſtri emenſus erat, nam in oppido S. Germani in Laja die vigeſima ſeptima Junii Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quinquageſimo in lucem editus fuit, ſub primis autem Regni ſui auſpiciis memoratu dignum, publicumque, quod aggrediebatur, facinus erant ſolemnia omnium Ordinum comitia, quæ circa prioris Regiminis finem jamjam fuerant indicta, nunc vero Aureliæ celebrata.

Davila hiſt. des Guerr. civil. l. 2. pag. 74. Hiſt. de la Maiſon de France t. 1. p. 778.

§. II.

Sæcul. XIV. A.C. 1560.

§. II.

Regni comitia Aureliæ inchoata.

Hiſce comitiis die decima tertia Octobris Cancellarius initium fecerat, habita hanc in rem oratione, cui præſentes aderant ipſemet Rex, Regina Mater, Aureliæ Dux, ejusque Soror Margarita unacum Antonio Borbonio Navarræ Rege, Renata Ferrarienſi, ac Cardinalibus Borbonio, Turnonio, Lotharingio, Caſtillionæo, & Guiſio. Vocabantur etiam Carolus Borbonius, Rupiſurionius Princeps, Franciſcus Lotharingius, Guiſius Dux, Annas Montmorentius Franciæ Conneſtabilis, Carolus Briſacus Mareſcallus, Caſparus Colinius Maris Præfectus, præter plerosque Ordinis Equites, ac Regii Senatus Patres. Præprimis Cancellarius in ſuo ſermone hæc exponebat: „Deus „eandem, quam Reginæ Matri, & Fran„ciſco Regi nuper defuncto de cele„brandis Regni comitiis mentem dedit, „Regi quoque puero, & Catharinæ ejus „Matri reſervavit: inſuper raro Dei be„neficio effectum, ut tumultus morte „Regis nuper exorti præter omnem opi„nionem ſopiti potius, quam aucti ſint, „ac veluti brumoſo die ad ſolis adven„tum diſcuſſis nebulis lux mundo reddi„tur, ſic novi Regis inſolito fulgore depulſis

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„pulsis ex Principum, ac Magnatum „animis, quæ insederant, odiis, suspi- „cionibus, ac simultatibus reddita Re- „gno quies est, qua in re præcipue Re- „gis Navarræ magnanimitas est depræ- „dicanda, qui ut primarium Regiæ stir- „pis Principem decebat, ceteris exemplo „suo præiverat, injuriis privatis Rei- „publicæ condonatis: hinc ita pace fo- „ris parta, & domi sarta concordia, ni- „hil metuendum, nihil non sperandum „est: Interim, prosequebatur Cancel- „larius, donec Rex adolesceret, & ipse- „met per se Regno administrando par esse „posset, e re visum, ut comitia Regni „cogerentur, & ex eorum sententia, „& auctoritate publico regimini prospi- „ceretur. Hic autem Comitiorum usus „erit, ut Rex cum populis imperio „suo subjectis quasi in familiare collo- „quium descendere videatur, & de Re- „publica in commune consulat; nec non „privatorum querelas, atque res, ut „vere se habent, citra fucum intelligat, „quod per suorum fraudes, ac dolos „plerumque non licet: igitur minime „audiendi sunt, qui Regem rem ejus „dignitati repugnantem facere ajunt, „cum conventus habet: quid enim ma- „gis Regium, quam jus suum cuique „tribuere? aut qui fieri illud commo- „dius potest, quam cum facultas da-

tur

Sæcul. XVI A.C.1560.

„tur omnibus mala ſua, incommoda, & „queſtus libere, ac publice, ubi fuco, „ac fraudi locus non eſt, expromendi? „ſic enim fit, ut Reges officii ſui ad„moneantur, & populos antiquis tri„butis levent, nova non imponant, ni„miis, & damnoſis ſumptibus abſtineant, „munera publica, ac Magiſtratus mi„nime venales habeant, ad Epiſcopa„tus, ac cetera Sacerdotia nonniſi di„gnos provehendos curent, quæ hodie „pravo uſu negliguntur: quippe cum „Reges nonniſi alienis oculis, & auri„bus videant, & audiant, alieno arbi„trio vivant, & de ſumma rerum ſta„tuant, a ſuis veluti fraudulenta inda„gine cincti, & qui alios ducere debe„bant, ipſi ducantur: nec vero metuen„dum eſt, ne nimia familiaritate per „comitia cum populis contracta, vi„leſcant Principes, aut a ſuis contem„nantur, nam Regis in ſolio æqua de„cernentis faſtigium ſupra contemptum „poſitum eſt, nihilque illi deeſt, præter „ſuorum amorem, qui familiaritate illa „adultus vigorem accipit, & juſtitiæ „opinione poſtremo coaleſcit: porro ad „id probandum exempla ad manum „ſunt, & ſi annales noſtri evolvantur, „compertum erit, quod magno ſemper „Regni bono comitia fuerint celebrata, „magnumque emolumentum ex iis Re-

ges

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„ges perceperint, nam ne vetera repe-
„tantur, ultima sub Carolo VIII. habita
„in memoriam revocanda veniunt, qui-
„bus legitima Regni administratio con-
„stituta, & pernicioſis tumultibus, qui
„imminebant, obviam itum est.

His addebat Cancellarius: Ea de
„causſa Franciſcus nuper defunctus ad
„fontem bellaqueum ex præcipuorum
„consiliariorum sententia decrevit, ut
„conventus Regni haberetur, quo ex-
„citatis ob Religionem seditionibus re-
„media quærerentur, interim edicta
„super ea re facta servarentur, coitio-
„nibus illicitis prohibitis, & gravi pœ-
„na in eos, qui seditionibus causſam
„præbuerint, constituta: iis insuper de-
„cretum fuit, ut Præsules in gregis sui
„cura assidui essent, & fame laborantes
„animas verbi divini prædicatione pa-
„scerent, ac præsentia sua firmarent.
„Præterea Præfectis injunctum, ut vi-
„derent, ne quæ seditiones exorirenſ-
„tur, & ex earum occasione publica
„quies detrimentum acciperet: nunc
„vero continuantur comitia, ut iis ma-
„lis remedium quæratur: hinc eorum
„causſa in primis inquiri debet, neque
„satis est, quod seditioſi puniantur, ne-
„que sufficiunt eæ leges, quæ scelera
„patrata ulciſcuntur, sed eæ etiam re-
„quiruntur, quæ, ne patrentur, im-
pediunt:

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„pediunt: ſicut nec medico ſatis eſt, „dolorem ſedare, niſi & fontem morbi „extinquat: ſeditiones autem ex iis „cauſſis fere oriuntur, cum homines „aut ex contemptu, aut injuriæ ſenſu, „vel metu indignationem concipiunt, „aut propter egeſtatem, atque aliquan„do propter nimium otium tumultuan„tur: nunc vero cum dignitas ſua cui„que reddita ſit, non eſt, cur propterea „Magnates, ac ceteri conquerantur, & „reſtituta Regi, ac Magiſtratibus au„ctoritate, jam ab omni injuriæ ſenſu, „ſeu metu ſecuri omnes eſſe debent; „egeſtati denique proſpectum, nam pace „foris facta, eaque domi conſtituta mi„nime dubium relinquitur, quin æra„rium ſuperioribus bellis exhauſtum, „modo largitionum copia brevi ſupplea„tur, & eo ſuppleto æs alienum, quod „multos obligatos tenet, ſenſim diſſol„vatur, & ita omnibus, qui ob id cum „egeſtate conflictantur, ſatisfiat, & inde „quoque plebs in poſterum non mediocre „levamentum ſentiat: nec vero eſt, cur „otio laſcivire animi debeant, cum vix „annus interceſſerit, ex quo decennali „bello fatigati, reſpirare cepimus: iis „porro malis optimum remedium eſt, „ſi quisque in ſe deſcendat, & ſorte a „Deo conceſſa contentus ſit: ſi Princi„pes aliena imperia minime adfectent, neque

„neque vaſta ambitione ferocientes in- Sæc. XVI.
„extricabilibus negotiis ſe, ac ſuos im- A. C. 1560.
„plicent: ſi ſacer ordo potentiam, quam
„in animas maximam habet, ſancte,
„moderate exerceat, ac hi poſſeſſionibus
„ampliſſimis, quas Regum, & aliorum
„beneficio tenent, non ad pompam,
„& faſtum abutantur, ſed eas in uſum
„pauperum erogent, nec Sacra vœnalia
„habeant, quodque gratis acceperunt,
„gratis dent: ſi nobiles immunitati-
„bus, privilegiis, honoribus, ac deni-
„que familiaritate, quam Regum no-
„ſtrorum benignitas cum ipſis colit,
„& poteſtate, quam in Regis ſubditos
„habent, pacate, & citra injuriam
„fruantur, nec vano natalium ſplen-
„dore ſupra alios, atque adeo contra
„leges inſoleſcant, ſed meminerint, &
„Reges aliquando ex ſervis, & ortos
„ex Regibus factos fuiſſe ſervos, nec
„ſibi arma attributa, ut illis ad libidi-
„nem utantur, ſed ut ea pro Principe,
„& patria juxta Dei præceptum ex-
„erant: ſi denique tertius Ordo, ſive
„plebs eccleſiaſticis, & nobilitate in-
„ferior pure in Religione inſtituta, &
„a nobilitate, cui fere ſubeſt, æqua
„ratione habita, per agros terræ cultui
„innocenter vacet, in Urbibus, & oppi-
„dis opificio, commercio, ac mercatura,
„qua opes parantur, vitam tolerent.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„Verum enimvero, subjungebat „Cancellarius, ad præfatas seditionum „ac tumultuum causas nova additur, „nimirum Religionis dissidium, per„inde acsi Religio aut excitet, aut „excitare debeat bellum civile, quod „malorum omnium, quæ in Rempubli„cam cadere possunt, pessimum est, „quodque mala omnia in se complectitur, „verum non dissensionis, sed pacis Au„ctor Deus est, & ceteræ Religiones ut„pote falsæ, vi, aut astu fundatæ, sola „Christiana tanquam vera, & unica, „patientia, justitia, lacrymis, & preci„bus stabilita fuit, nam veteres Chri„stiani occidi, quam occidere malue„runt, inde videlicet cognominati, qui „fidei suæ testimonium proprio sanguine „obsignaverunt, neque tamen negari „potest, quin potentissimum in animis „nostris vel falsa Religio telum sit, af„fectus cunctos, & charitates superet, „& arctiori nodo, quam cetera humanæ „societatis vincula, mentes constringat; „ceterum in confesso est, Regna Reli„gione, non limitibus contineri, im„mo Religione, non limitibus dividi, „proinde quotidie usuvenit, ut illi, qui „Religionis opinione utuntur, Princi„pem, Patriam, Uxores, liberos, ac„que hujusmodi necessitudines parvi faciant,

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„faciant, atque inde rebelliones, diſſen-
„ſiones, ac defectiones oriantur, quippe
„in eadem domo Pater cum uxore, ac
„liberis, frater cum fratre non conve-
„niunt, ſi in Religione diſſideant: itaque
„ut his diſcordiis, quæ ſecum civile
„bellum trahunt, obviam eatur, opus
„eſt Concilio, ſicuti nuper ad fontem-
„bellaqueum decretum fuit, cujus ſpem
„cum faciat Pontifex, minime interea
„committendum, ut quisque ſibi animo,
„quam velit, Religionem fingat, novos
„ritus, ac nova ſacra pro libidine indu-
„cat, nam ita non ſolum turbatur tran-
„quillitas publica, ſed animæ de ſalute
„æterna periclitantur: quod ſi a Pon-
„tifice, & Concilio remedium deficiat,
„operam dabit Rex, ut remediis a Ma-
„joribus ſuis in hoc Regno uſurpatis
„publicæ neceſſitati conſulatur.

Hanc in rem Cancellarius addebat;
„Spes eſt, quod Præſules in poſterum ma-
„jore cura officio fungantur, atque inde
„unde, mali origo profecta eſt, remedium
„accerſatur. Hactenus fecimus nos,
„quod belliduces imperiti ſolent, ut
„nudatis præſidio munitionibus cum o-
„mnibus copiis in hoſtem eant, cum
„contra oporteat nos prius virtutibus,
„bonis moribus, ac verbo Dei, quæ ſup-
„plicum arma ſunt huic certamini ido-
„nea, intus munire, tum foras prodire,

Sæc. XVI. A.C. 1560.

„& in adverſarios ducere, quippe ejus, „qui bene vivit, efficax eſt ad perſua„dendum oratio: gladius vero contra „animas nihil proficit, niſi ut eas cum „corpore male perdat. Majores noſtri „his armis ſectarios debellaverunt: no„bis quoque eorum veſtigiis inſiſten„dum, ne homines potius, quod a Chri„ſtiana pietate alienum eſt, quam vitia, „& errores odiſſe videamur: itaque in„deſinenter pro iis orandum, ut ab er„rore ſuo in viam reducantur, ſublatis „his a generis humani hoſte excogitatis „Lutheranorum, Hugonotorum, & Pa„piſtarum vocabulis, quæ antiquas „Guelforum, & Gibellinorum factiones „redolent, ſpecioſo Chriſtianorum no„mine retento: verum cum plerique „ſint, qui Religionis quidem nomen ob„tendunt, revera ambitione, avaritia, & „rerum novarum ſtudio aguntur, opti„mum factu videtur, ſi, antequam vi„res peſtiferi illi homines colligant, o„mni ratione opprimantur, hinc contra „eos armis opus eſt, & ubi nihil cle„mentia proficitur, legum, & armorum „ſeveritas, ac vis in ſubſidium adhi„benda.„

Denique orationem ſuam his verbis abſolvit: „Hoc remedio ſi tandem tran„quillitas in Regno conſtituta eſt, tunc „deinceps de ærario videndum, quod aſſiduis

„assiduis decem annorum bellis, & aliis „necessitatibus adeo exhaustum Rex ac- „cepit, ut nihil ei a Patre, ac fratre suo „Henrico II. ac Francisco II, præter ge- „mitus, & ploratus relictum videatur: „sed paratus est, ut dispendium illud „sarciatur, vult quoque sequi regulam, „quam ei Regni Ordines in sumptibus „faciendis præscripturi sunt, ita ta- „men, ne Regia Majestas ex eo vile- „scat: his de causis Rex, Reginaque i- „psius Parens, Ordines Regni velut in con- „silium advocarunt, ac nunc per me „Cancellarium suum hortantur univer- „sos, ac singulos, qui adsunt, ut deposito „omni privato affectu, quod reipublicæ „conducens videbitur, id libere expro- „mant: nam illorum mens, ac voluntas „est, ut id liceat, & illud, quod ex ordinum „sententia decretum fuerit, id firmum, „ratumque sit.

Sæcul. XVI. A.C 1560.

§. III.

Aliorum comitiorum convocatio a Nobilium, & Plebejorum Ordinibus petita.

Absoluto hoc sermone Conventus solvebatur: altera autem die decima quarta Decembris Clerus in Fratrum Minorum Monasterio, Nobiles vero in Dominicanorum, ac denique Plebejus

Sæcul. XVI A.C. 1560.

Ordo in Carmelitarum cœnobio convenerant, ut circa facultates eis datas deliberarent, plerisque ex Nobilitate, ac plebe cauſſantibus, quod judicandi poteſtas ipſis delegata per Regis mortem exſpiraſſet, proin illam haud amplius exercere valerent, necnon ad novam Deputatorum electionem procedendum eſſet: porro cum illorum petitio ad Navarræ Regem ſcripta deferretur, hic illam ſanctiori Conſilio exhibuit, ubi per Decretum die vigeſima Decembris fuit ſancitum, ut Deputati in actione cæpta eadem jurisdictionis poteſtate, quam hucusque habebant, deinceps uterentur, eo potiſſimum nomine, *quod ex Regni lege vivus mortuum excipiat, ac prima delegatio facta fuerit nomine Regis, hic autem in Galliis nunquam moriatur, ſed continuata poſſeſſione Regnum a deceſſore in legitimum Succeſſorem ſine intermiſſione tranſmitti videatur.*

Thuan. l. 27. Mezer. hiſt. de France tom. 11. p. 801.

§. IV.

Lotharingius Cardinalis indigne vexatus.

Ceterum Lotharingius Cardinalis jam ante Regis Franciſci mortem de oratione nomine trium Ordinum in comitiis habenda præter morem cogitaverat; id tamen, quamvis infolens tunc videretur, pro tempore dilatum magis, quam

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

quam negatum omnino fuerat; nam assentiebatur sacer ordo, quem ille arbitrio suo circumagebat. Referunt insuper Scriptorum nonnulli, quod hujus Cardinalis oratio potius suæ familiæ apologia, atque mordax Satyra in Calvinistas fuerit, hinc eam perorare prohibebatur, quamvis Grineus ejusdem emissarius, ac Parisiensis Sacelli Cantor hanc facultatem concedi vehementer, irrito tamen conatu, peteret, nobilitatis tamen, plebisque Ordines pertinaciter obluctabantur, & quidem Nobiles id Majorum instituto adversum dicebant, semperque in usu fuisse obtendebant, quod quilibet Ordo proprium suum haberet Oratorem: Plebæi vero caussabantur, a se nunquam permittendum, ut Vir, adversus quem ipsimet querendi ausam haberent, in ipsorum Advocatum eligeretur: insuper nova Cardinali accesserat vexatio, dum nequidem a Sacro Clericorum Ordine tanquam Orator nominaretur, sed ad hoc munus Joannes Quintinus Augustodunensis, atque in Universitate Parisiensi juris Canonici Doctor designaretur: porro pro Nobilibus perorabat Jacobus Silyus Rupifortii Baro, nomine autem plebæi Ordinis sermonem habebat Joannes Angelus, Burdegalensis Curiæ Advocatus.

Sæcul. XVI. A.C. 1500.

§. V.

Joannes Angelus pro Plebæis perorans.

Thuan. l. 27. Die secunda Januarii in loco destinato, eodemque ordine, quo in priori Sessione convenerant, denuo conventus habetur, in quo tres illi Delegati, qui trium Ordinum nomine Regem alloquerentur, seorsim a ceteris consederunt: demum vero prior Joannes Angelus Plebæi Ordinis nomine verba fecit, proposita oratione, qua nil nisi calumnias in Ecclesiasticos effundens in luxum, ignorantiam, atque avaritiam, corruptosque eorum mores invehebatur (*) atque inter cetera præcipue hæc effutiebat: „ Tria inprimis inter Ecclesiasticos vitia pullulant, ignorantia, avaritia, ac luxuria, quæ erroribus passim succrescentibus, & offensioni caussam præberent, & ignorantia quidem non solum Mater, sed materies errorum est, cui ut remedium adhiberetur, antiquis Patrum decretis, ac constitutionibus prospectum fuit, creatis in eam rem

(*) Ecce! Cardinalis, qui contra Calvinistas orationem pro defensione Religionis adornabat, non auditur, grata autem habetur oratio Viri de hæresi suspecti contra Ecclesiasticos.

„rem ſcholarum Magiſtris, & nuper ex „Gallicanæ Eccleſiæ juſſu tertia Sacer- „dotiorum pars literatis hominibus, at- „que illis, qui per doctrinæ gradus ad „dignitates promoverentur, attributa „fuit, decretumque inſuper, ut in una- „quaque Matrice Eccleſia ſinguli Docto- „res theologi conſtituerentur: nihilo- „minus ignorantia altiores ſemper ra- „dices egit, adeo, ut Verbi divini præ- „dicatio, ad quam præcipue inſtituti „ſunt Epiſcopi, prorſus omittatur, & „rem pudendam, ac dignitate ſua infe- „riorem illi exiſtiment, ſi eo munere „fungantur. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

His præmiſſis ita declamare perge- bat: „Epiſcoporum exemplum imitan- „tur Parochi; nam ſuam quoque functio- „nem negligunt, & per Vicarios plerum- „que indignos res ſacras adminiſtrant, „eandem ſemper cantilenam recantan- „tes: nec minus pernicioſe in fœdo lucri „amore peccatur, quem contraria peſtis „luxus fere comitatur, in quo ſibi tan- „topere hodie Antiſtites placent, ut ſe „hac ratione Dei Majeſtatem tueri, & „in terris repræſentare exiſtiment, quod „potius ſimplicitate, & ſanctitate vitæ „efficere deberent: qua in re ab anti- „quorum ſinceritate, & tenuitate omni- „no degenerant, a quibus in Synodo „Carthaginenſi ſub Innocentio I. cele-

Sæcul. XVI A. C. 1560.

„brata constitutum fuit, ut Episcopi pro„ximas templo ædiculas, & illas te„nui supellectili instructas haberent: „nunc contra cum invidiosa pompa Re„giam Magnificentiam provocare co„nantur, hinc nulli mirum esse debet, si „multi indignatione ob pravam Mini„strorum vitam contracta a Religione i„psa in dies alienentur: peto igitur, ac „obtestor tertium Ordinem, ut iis ma„lis sancti, ac legitimi Concilii celebra„tione propediem accedente Regia au„ctoritate prospiciatur. „

§. VI.

Rupifortii Baronis oratio pro Nobilibus.

Absoluta Angeli Satyra, Jacobus Silius Rupifortii Baro Nobilium nomine sermonem non minus vehementem habebat: postquam vero ab initio Regis consilium pluribus deprædicaverat, eoquod Matrem suam rerum summæ præfeciset, prout olim Alexander Severus Mammææ, ac præterito sæculo Carolus VIII. Annæ de Francia sorori suæ Regni administrationem commiserat, tandem ita prosequebatur: „Gratulor „tibi Rex, quod Navarrum Regem, insu„per Regiæ stirpis Principes, ac Regni „proceres in consilium adhibueris; post„modum permulta quoque de nobilium ordine

ordine ſubjecit, nec vitiorum, quibus ſcatent, oblitus demum ad Clerum, necnon ad jurisdictionem Eccleſiaſticam, quam reformari voluit, ſermonem convertit: his præmiſſis differuit de Nobilitate tanquam præcipuo Regni „robore, cujus puritas, inquiebat ipſe, „hac maxima ratione contaminata eſt, „quod plerique minime genere, & inſi„gnibus nobiles, ſeu in adminiſtratione „civili verſati, aut belli periculis exer„citati, vel denique artis alicujus in„ventione clari ſe admiſcuerint, eaque „miſtura multum ejus dignitati, & Prin„cipis ærario decreverit, dum quisque „hac prærogativa a tributorum, & ve„ctigalium oneribus ſe immunem aſſe„rit: magnum & ex eo incommodum „acceſſit, quod eorum majores Regum „æmulatione immenſis donationibus in „Eccleſias collatis patrimonia exhau„ſerint, attributa etiam jurisdictione, „cujus ratione ſit, ut nunc paſſim per „lites, ac tricas a beneficiariis ſuis mi„ſere vexentur: quo quid durius, vel „iniquius? quid enim magis abſur„dum, quam quod Sacerdotes lux mun„di, & ſal terræ ſcilicet, quorum la„bor ſit preces, ac vota apud Deum fun„dere, Dei verbum prædicare, ſimpli„ci cultu ſacra adminiſtrare, nunc vitæ, „ac fortunarum jus in Regis ſubditos

„exer-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„exerceant ? in id igitur ante omnia „Regi incumbendum, ut Eccleſiaſticum „ordinem emendet, Ezechiæ exemplo, „qui collapſam miniſtrorum templi di„ſciplinam inſtauravit, aſſignata iis, qui „ſacræ Scripturæ lectioni attenderent, „idonea penſione. Id fecit in Gallia „Carolus VII, & ante eum Ludovicus „IX, pragmaticis ſanctionibus editis.

His addebat: „Nec plus oportet in „Philippo Auguſto, & in Ludovico VI. „æſtimari, quod prior Judæos e Regno „abegerit, & Albigenſes debellarit: alter „vero Gelaſium, & Paſchalem Pontifi„ces contra Henricum Cæſarem pro„texerit, quam quod uterque emenda„tioni Eccleſiaſticæ ſtuduerit: Carolus „item magnus, & Ludovicus ejus fra„ter, Guilielmus Normaniæ Dux, non „tam laudandi ſunt, quod templa ſum„mis ſumptibus ædificaverint, Eccleſias „vaſtis poſſeſſionibus locupletaverint, „quam quod ſacram diſciplinam, mo„res, & concordiam in Eccleſia ſarcive„rint: id autem optime fieri poteſt, ſi „Præſules in ſua quisque Diœceſi ex„cubent, & miniſterium ſuum per ſe, „non per alios, ſedulo exerceant, verbi „divini promulgatione, ſacrorum pura „diſpenſatione, bonorum, quæ ampliſſi„ma poſſident, larga in pauperes eroga„tione, vita denique, & exemplo ſuis „prælu-

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

„præluceant. Viciſſim vero videndum „Regi, ut eruditos homines, pietate, „prudentia, & morum integritate con„ſpicuos ad ſacras dignitates provehat: „hoc enim ad Regum munus pertinet, „nam Deus alioqui negligentiæ tam „perniciosæ in ſuam contumeliam ver„gentis rationem repoſcet; & ut olim „Theodoricum, & Theodebertum, quod „ejusmodi beneficia per gratiam, & „ſordes diſpenſarent, male mulctavit, „ſic quoque ipſemet illum tanquam ju„ſtitiæ, & æquitatis deſertorem miſe„rabili exitu caſtigabit.

Inſuper hæc exponebat Rupifortius: „nequaquam ſatis eſſe debet Prin„cipi, ſi privatis commodis ſtudeat, niſi „& ſubditis ſibi populis præſit, & æqua„bili juris inter ſuos diſpenſatione o„mnium benevolentiam demereatur, „nam bona, & mala Principis ad popu„lum pertinent, ſic propter Saulis deſe„ctionem triennali fame, propter Davi„dis flagitia peſte, propter Achabi ſce„lus innumeris cladibus populus Dei „afflictus fuit. Juſtitia Reges a tyran„nis diſtinguit, nam potentiæ par in u„trisque ratio eſt; illi vero, qui hac per „maleficia, rapinas, ac concuſſiones inju„rioſe abutuntur, plerumque Deo ita „volente, male a ſuis, & merito haben„tur: ſic enim Regno exutus a Syracuſa-

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

„cusanis Dionysius, ab Agrigentinis „Phalaris, a Macedonibus Demetrius, „a Thrasybulo denique triginta tyranni „Athenis expulsi: igitur in eo præcipue „Regi laborandum, ut judices constituat viros probos, Deum timentes & tales, qui non solum ab omni questu turpi alieni sint, sed avaritiam capitaliodio detestentur, qua in re duo servanda sunt, ut & munia minime accepto pretio distribuantur, & judicum numerus, qui in immensum excrevit, minuatur, nam vilescit numero amplissimus ordo, & plebi simul, ac Principis ærario gravis est: adhæc male ominosus semper habitus, & in Romano Imperio, & aliis Regnis, ac Rebuspublicis tot Magistratuum immanis numerus. Postremo optime Regno consultum videtur, ut juxta Franciſci I. sententiam nobiles inter judices adlegantur, apud quos decoris, & existimationis præcipua semper cura extitit, & quos proinde gratia, & pretio corrumpi procul est, ut litium ambages contrahantur, & secundum municipales leges arbitrio bonorum virorum caussæ decidantur: aulicorum vero avaritia refrænari poterit, si statuatur, ne quis reorum bona ante condemnationem a Principe petere possit, quæque ex damnatorum bonis pro-

„provenient, ad opera pia destinentur: porro ita Religione constituta, ac restituta disciplina, nobilitati, quæ ad defendendos Regni fines excubat, dignitate sua servata, judiciario ordini ad tuendam Regis Majestatem, & ad jus æquabiliter inter subditos dicendum auctoritate reddita, populo ab oneribus levato foret, ut Regnum hoc olim florentissimum, nunc denique, & in posterum omni bonorum, ac virtutum copia exuberet: quod ut brevi contingat, nobilitas, quam demisse potest, a Rege petit, quæ & illud ipso facto revinci cupit, quod vulgo dici solet, in Gallia frequentes, & de rebus maximis conventus haberi, sed nulla fere consilia in iis capi. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

His dictis Syllius Regi supplicem porrexit libellum, quo Nobilibus, qui adulterinam Calvini reformationem amplectuntur, Ecclesias concedi, suumque libellum publice recitari petiit.

§. VII.

Joannis Quintini declamatio pro Clero in hisce comitiis habita.

Denique Joannes Quintinus pro Clero perorabat. Hic Augustoduni natus juxta nonnullos Canonicus erat, eoque tempore, quo Melitæ supremi Ordinis *Thuan. l. 27. Mez. l. c. Bel. com. l. 29 n 18.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560

dinis Magiſtri domeſticus fuit, hanc Inſulam latino ſermone deſcriptam ediderat: inde vero redux in eodem Equitum Ordine Eccleſiaſticum impetrabat beneficium, demum Pariſiis Anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto Juris Canonici diſciplinam tradere jubebatur. Jam antea eidem crimini dabatur, quod tunc, cum Pictavii ſtudiis vacaret, de hæreſi ſuſpectus fuiſſet, ac publice ſermonem habuiſſet, in quo opiniones Calvini erroribus haud abſimiles in vulgus ſparſerat, quinimo carceris pœnam nonniſi opportuna fuga eluſiſſe dicitur: (*) Ceterum ejus oratio, quam in Aurelianis comitiis habuit, a Viris boni, æquique ſtudioſis plurimum commendabatur, illi vero, quibus immodica uſus libertate videbatur, eandem vehementer carpebant.

Bellaforeſt. l. 5.
Bez. hiſt. des Eccl. Ref. l. 4. p. 407, & ſuiv.

Hic

(*) O quam præclari Oratores rejecto Cardinali fuere ſubrogati, ex quorum ſermonibus facile colligi poteſt uberrimus fructus, qui in Calviniſticæ Sectæ incrementum ex Aurelianenſibus hiſce comitiis hauriebatur: quapropter eorum calumniæ haud melius confutari merentur, quam obſervando eas ab hæreticis Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum hoſtibus fuiſſe effuſas.

Hic itaque, postquam Regem, Reginam, ac Principem amplis encomiis honorabat, tandem ita prosequebatur: „Tribus de causis comitia in Galliis in„stituta sunt, ut sacræ disciplinæ pro„spiceretur, Rex suorum subditorum „querelas audiret, ac vicissim de Regni „necessitatibus, & incommoditatibus a„pud suos quasi in consilium advocatos „ageret; porro non de Ecclesia emen„danda, quæ errare non potest, nec ul„lis rugis, aut maculis deformata, sed „semper, & in æternum formosa erit, „sed de disciplinæ sacræ emendatione „hic agitur, quam senescente pristina „simplicitate sensim collapsam ingenue „fateor: itaque minime audiendi vete„rum sectarum Sandapilarii toties dam„nata dogmata effodientes, & si qui „sint, qui eorum nomine templorum „seorsim a catholicis usum libello ob„lato petunt, hi pro sectariorum fau„toribus, atque adeo sectariis, & ha„bendi, & puniendi, nam id, quod „minime æquum est, petunt, hinc id „Constantio Imperatori ab Athanasio, „& Valentiniano II. frustra juris sui „cuncta, atque adeo sacra asserenti ab „Ambrosio, ac denique Gamæ sub Ar„cadio a Joanne Chrysostomo denega„tum fuit: proinde Regiam Majesta„tem vestram suppliciter rogamus, ut

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

„eorum poſtulata tanquam impietatis, „& imprudentiæ plena averſetur, po„tiusque Majorum ſuorum, & Caroli „magni in primis exemplo, cujus ſan„ctiones ad rem Eccleſiaſticam perti„nentes ab omnibus leguntur, omnes „ditioni ſuæ ſubjectos populos juxta „præſcriptam in Eccleſia formulam vi„vere, & ſentire cogat, nec ullo modo „diutius ferenda eſt ſectariorum petu„lantia, & audacia, qui ſpreta veterum „auctoritate, & recepta in Eccleſia do„ctrina ſe unice Evangelium intelligere, „& amplecti dictitant, hinc igitur ani„morum intemperantiæ, ac tantum „non rebellioni mature obviam eun„dum, quod ni fiat, periculum ſubeſt, „ne eadem audacia, qua Dei domum „oppugnant, in Principem ipſum ex„cuſſo legitimi Magiſtratus jugo inva„dant: igitur poſtulo, ut omnia com„mercia illis cum catholicis interdi„cantur, & cum iis tanquam cum ho„ſtibus agatur, nec qui Religionis cauſſa „regno exceſſerunt, eis poſtliminio do„mum redeundi facultas ſit, nam ad „Regem ſpectat, ut vindicem gladium in „eos ſtringat, & capitali ſupplicio omnes „peſtiferæ ſectæ veneno infectos plectat, „& econtra Sacrum ordinem ſartum, „tectumque tueatur, reſtituta collegiis „Præſules eligendi poteſtate, quæ ipſis

mani-

„manifesto Reipublicæ Christianæ de- Sæcul. XVI.
„trimento erepta est, nam animadver- A. C. 1560.
„sum est a summis viris, quod eodem
„fere anno, quo sacrarum electionum
„jus Pontificis permissu in Regem trans-
„latum est, sectarium virus statim ena-
„tum sit, & se paullatim per omnia
„Regna sparserit; tunc enim, hoc est
„anno hujus seculi decimo septimo, or-
„tus Lutherus, quem Zwinglius, Oe-
„colampadius, & postea Calvinus se-
„cuti sunt.

„His dictis hæc subjiciebat Quin-
„tinus: „in Regiæ Majestatis suæ po-
„testate est, ut hoc malum e Domo Dei
„tollatur, neque sacer ordo in poste-
„rum quasi decimetur; nam sacri illius
„reditus sunt ad opera pia destinati, ut
„ideo citra sacrilegium interverti, &
„in alios usus impendi non possint.„
Tandem Quintinus immunitatem pro
Sacro ordine petiit, tributorum, ac
censuum onera deprecatus, ubi multa
etiam adulandi studio addebat, quæ a
quibusdam ex adstantibus minus pro-
babantur, præcipue ab illis, qui Prote-
stantibus savebant, ac vehementiam,
qua in eos invehebatur, indignaban-
tur, potissimum eo nomine, quod sup-
plicia, pœnasque in eos latas rursus in
usum deduci peteret: quapropter mor-
dacibus libellis, ac dicteriis a novæ re-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

formationis Sectatoribus indignum in modum proscindebatur.

§. VIII.

Spuriæ Reformationis genium ab hoc Oratore descriptum.

Beza hist. Eccles. l. 4. p. 430.

Præcipue Quintinus ob libertatem, qua adulterinæ Reformationis genium descripserat, Protestantium indignationem incurrebat; de ea enim sic disseruit: „Hæc per publicas, ac clandestinas artes novum Evangelium introducere nititur, quæ tamen maxime in „id incumbit, ut nullus locus sacer, ac „sanctus speciatim Deo dicatus toleretur „sed profanentur Ecclesiæ, Altaria everantur, sacræ imagines conculcentur, sanctissima Sacramenta immutentur, Episcopi, Sacerdotes, & Religiosi ejiciantur: vota, ac promissiones Deo factæ violentur, sine abstinentia vivatur, continentia, jejunia, aut „corporis macerationes omnino respuantur: ex adverso autem omnis libertas, ac licentia carni indulgeatur.„ Enimvero hæc descriptio proprio Calvinianæ Sectæ genio, ac indoli omnino consona videtur.

§. IX.

Colinius Maris Præfectus de Quintino questus, atque auditus.

Que-

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Quoniam vero Quintinus illos, qui Protestantium nomine libellos Regi obtulissent, notaverat, atque pro sectariorum fautoribus, atque adeo pro sectariis habendos, & puniendos dixerat, Colinium maris Præfectum designari rati, qui aderant, omnes in eum oculos conjecere, & ipse Colinius ea de re apud Reginam (*) questus tanquam de gravi injuria sibi satisfieri postulabat: Illa equidem Colinio Architalasso respondere potuisset, quod ipsus ad hæc ansam præbuisset in ipso Fonte-Bellaqueo Conventu, ubi eidem præsenti Cardinalis Lotharingius acriter restiterat, quin tamen tunc adversus eum conqueri ausus fuisset: Attamen Regina, postquam Regni administrationem susceperat, jam aliam mentem induebat, sive eoquod tum Calvinistis juxta jactatos ab his rumores jamjam apertius faveret, aut juxta benigniorem aliorum præsumptionem ipsamet aliis hujus Oratoris verbis fuisset offensa, quibus hic Regni calamitates ennarrabat, quæ ex decimis Clero non ita pridem recens impositis exortæ fuerunt. Has ob causas Regina Oratori injunxit, ut quodam-

(*) In Thuano, ex quo Continuator omnia ad verbum descripsit, non legitur *Reginam*, sed *Regem*.

Sæcul. XVI. A.C. 1560

modo Colinio Maris Præfecto satisfaceret, quæ tamen injuriæ reparatio haud in alio consistebat, nisi quod in horum comitiorum fine orationem habere, ac declarare juberetur, quod Præfecto injuriam inferre nequaquam molitus fuisset.

Sub idem tempus adhuc aliæ exoriebantur querelæ adversus Guisios Principes; quippe Burgundiæ, & Delphinatus, quibus Provinciis Guisius, & Aumalius eorum frater præerant, Ordinum Deputati petebant, ut, quoties sermo de Guisiis incideret, ipsorum perinde, ac Regiæ stirpis Principum honorifica haberetur mentio, idque ipsum exequi Rupifortio præciperetur: cum vero id a potiori Nobilitatis parte negaretur, indignati Principes Guisiani eos, qui intercedebant, seditiosos ex iræ vehementia appellaverant, qua de re e nobilitate plerique apud Catharinam Reginam Matrem questi, pro omnibus verba faciente Joanne Raguierio Sternæo Cathalauni Vice-Domino, hoc tantum responsum retulere, id a Guisianis Principibus duntaxat in eos dictum, qui contra Regiam Majestatem aliquid moliti essent.

§. X.

Præteritorum criminum venia omnibus concessa.

Post

Sæc. XVI. A.C. 1560.

Post hæc a Rege Præsulibus injungebatur, ut se ad proximum Concilium, quod Tridenti indictum erat, instruerent; mandatum insuper judicibus per præfecturas, ut vinctos ob Religionem solverent, iisque bonorum ab eandem causſam ereptorum liberam possessionem relinquerent: nec minus cunctis præteritorum delictorum oblivio indulgebatur, a qua tamen gratia Ambasianæ conjurationis Duces excepti fuere: Carnutensis tamen Vice-Dominus libertatem recuperabat, verum paulo post nonnisi decimum octavum ætatis annum agens fatis functus est.

Thu. l. 27. Belef. l. 6. cap. 92.

§. XI.

Regina Gubernatrix, Navarræ autem Rex supremus Regni Præfectus declaratus.

Demum cuncta, quæ circa Regni administrationem servanda essent, disponebantur, ac inter cetera sancitum. I. Urbium Gubernatores præprimis cum Navarræ Rege paciscantur, hic vero hac de re Reginam certiorem faceret, ut postea hoc negotium in Senatu agitari posset. II. Horum Gubernatorum literæ statim Reginæ tradantur, hæc vero illas præ ceteris prior perlegat. III. Omnes epistolæ, priusquam Rex illis subscribit, prius a Regina ejus Ma-

Sæcul XVI. A. C. 1560.

tre in ſanctiori Senatu legantur. IV. Singulis hebdomadibus Senatus cogatur, & quidem primus feria tertia, alter feria ſexta, & denique alius feria quinta, in quo de ærarii negotiis agatur. V. Conneſtabili ſupremum exercitus Imperium deferatur, Lotharingius vero Cardinalis, ut antea, Regii ærarii curam habeat. Ceterum ad Nobilium petitionem, qua ſibi Eccleſias tradi contendebant, nulla facta eſt mentio, exinde vero Colinius Maris Præfectus haud obſcure colligebat, quod ejus factio Catholicis nequaquam numero ſit ſuperior.

§. XII.

Decreta pro Eccleſiæ diſciplina.

Daniel hiſt. de France t. 6. p. 251. Recueil general. des affair. du Clergé de France t. 3. p. 183.

Priusquam comitia ſolvebantur, nonnulla pro bono Regimine condebantur decreta, quæ Clerum reſpiciebant, ac omnino neceſſaria fore credebantur, eorumque primum penitus adverſum erat concordato, atque electiones priſtino ſuo uſui reſtituere videbatur; ſanciebatur enim, ut Archiepiſcopi, atque Epiſcopi Sede vacante mox eligerentur, & nominarentur, & quidem, Archiepiſcopi per Provinciæ Epiſcopos, & Metropolitanæ Eccleſiæ Capitulum, Epiſcopi vero per Archiepiſcopum: Provinciæ autem Epiſcopi, necnon Eccleſiæ

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

siæ Cathedralis Canonici in socios sibi assumant duodecim Nobiles, qui a Diœcesis Nobilitate seligantur unacum totidem civium Primoribus, qui pariter in Metropolitanæ, vel Episcopalis urbis Palatio nominentur. Postea hi omnes ad designatam diem per Sedis vacantis capitulum, ut supra meminimus, convocati, ac congregati tres Viros idoneos, ac dotibus per Sacros Canones, & Concilia requisitis ornatos, qui saltem trigesimum ætatis suæ annum expleverint, unanimi suffragio eligant, electosque Capitulum Regi exhibeat, ut hic unum ex illis tribus, quemcunque voluerit, ad Archiepiscopatum, vel Episcopatum seligat, & nominet.

In secundo articulo hæc legitur Constitutio: cum Aurelianensium Ordinum Deputati significarint, ac petierint, ut imposterum nullæ, prout vocant, Vacaturæ, seu Annatæ pro obtentis Archiepiscopatibus, Episcopatibus, Abbatiis, aliisque beneficiis Consistorialibus solvantur, hinc unacum Sanctissimi Domini, ac Patris nostri Papæ Deputatis hac super re maturius agere, ac deliberare decrevimus, interea vero ex Senatus nostri sententia, necnon juxta Sacrarum Synodorum decreta, antiqua nostrorum Regum Prædecessorum statuta, & Curiarum nostrarum edicta

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

prohibemus, ne deinceps aurum, vel argentum, vel pecuniæ ſub prætextu Annatarum, Vacaturæ, vel alterius rei ſolvantur, vel transmittantur ſub quadruplici pœna contra eos, qui præſentem hanc Conſtitutionem transgredientur. (*)

Articulo tertio decernitur, ut Abbatiſſæ, & Prioriſſæ deinceps tempore, quo hæ dignitates vacant, e religioſis ſuorum Monaſteriorum Virginibus eligantur, ita tamen, ut electæ ſuo munere non niſi triennio fungantur, quo expleto rurſus ad electionem procedatur.

Articulus quartus ſequens decretum complectitur: „Admonemus, imo, & „injungimus omnibus Prælatis, Patro„nis, & Collatoribus Ordinariis, ut ad „beneficia Eccleſiaſtica, etiam Parochia„lia, vel alia, quibus animarum cura „eſt annexa, Viros honeſtate morum, „ac ſcientia claros nominent, nec ullum „Beneficium tanquam devolutum con„ferant, niſi proviſus per Ordinarium „prius declaretur incapax: prohibemus „pariter omnibus noſtris Judicibus, ne „ullo pacto admittant proviſiones de„volutionis nomine factas, ſive Apoſto-

licas,

(*) Hæc prohibitio fuit ſublata per Carpentenſe edictum die 10. Januarii 1562.

„licas, sive alias, nisi prius præfata in„habilitas fuerit declarata.„

Quintus Articulus hæc præscribit: „Omnes Archiepiscopi, Episcopi, Ab„bates, & Parochi in suis locis resideant, „ac eorum quilibet per semetipsum mu„neris sui functiones exerceat, sub pœna „privationis redituum, quos ex suis „beneficiis percipere possent: cum vero „hodiedum nonnulli vi dispensationis „plura possideant beneficia, hinc inter„ea temporis, usquedum aliter hac su„per re decernetur, præcipimus, ut „illi, qui in alterutro suorum beneficio„rum, quæ per nostra edicta propriam „ipsius Personæ præsentiam, & obsequium „postulant, resident, si de eo legitime „constiterit, a residendo in ceteris eo„rum beneficiis excusandi sint, ea ta„men lege, ut doctos, probosque, ac „morum integritate commendandos sub„rogent Vicarios, eisque portionem „ex beneficii reditibus pro honesta eo„rum sustentatione congruis assignent: „si vero in hoc defecerint, Archiepi„scopo, vel Episcopo Diœcesano injun„gimus, ut huic rei ipsus prospiciat: „Insuper stricte nostris Judicibus, ac „procuratoribus mandamus, ut auxi„liatrices manus præbeant, nullaque „mora temporalis Archiepiscopatuum, „Abbatiarum, aliorumque beneficio-

rum

Sæcul. XVI A. C. 1560

„rum bona occupent post unius Men„sis lapsum, a quo Prælatos ad residen„dum monuerunt, ac interpellarunt: „præcipimus etiam, ut beneficiarios ti„tulares ad residendum adstringant, & „præsentis decreti intentioni satisfaciant. „denique iisdem nostris Judicibus, „& Procuratoribus injungimus, ut con„tra eos, qui non residunt, aut eorum „bona occupare neglexerunt, judicii „acta conscribant, eaque quolibet se„mestri ad nostrum secretiorem Sena„tum transmittant, quin propter res „occupatas, aut lite pendente vin„dicatas, vel sub earum prætextu „quicquam recipere valeant, sub pœna „privationis a suo officio.

Articulo sexto præcipitur, ut Archiepiscopi, Episcopi, & Archidiaconi per seipsos Ecclesias, & suarum Diœcesium Parochias visitent, ac visitationis jura, seu exactiones cum tanta moderatione assignent, ut omnem querendi ansam prævertant.

Articulo septimo ita statuitur. Injungimus Prælatis, qui vel adversa valetudine, vel gravi senio, vel alia ex caussa præpediti suis functionibus vacare, gregique suo invigilare haud poterunt, Coadjutores, & Vicarios dotibus necessariis ornatos tam pro annuntiando Dei Verbo, quam administrandis Sacra-

Sæcul XVI. A.C. 1560.

Sacramentis seligant, & assumant, atque his ob eam curam præfati Præsules honestam pensionem assignent, ac dare obstringantur, si vero in hoc defecerint, Ministri nostri in hisce locis constituti hac de re nos certiores facient absque ulla dissimulatione, ut postea legitime providere valeamus.

In articulo octavo decernitur, ut in qualibet Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata aliqua præbenda reservetur pro Theologiæ Doctore, cui illa per Archiepiscopum, Episcopum, aut Capitulum conferatur, hic tamen Doctor concionari, Verbumque Dei singulis diebus Dominicis, ac solemnioribus festis annuntiare obstringatur: in ceteris vero tribus per hebdomadæ vicibus publice Sacras literas prælegat, ac Canonici hisce lectionibus assistant, imo interesse compellantur, sub pœna privationis suorum redituum.

Articulus nonus hæc addit: Præter præfatam pro Theologo præbendam etiam reservetur alia, cujus proventus pro sustentatione Magistri assignabuntur, hic tamen pueros illius Urbis sine mercede literis imbuere teneatur, atque a loci Episcopo eligatur, ad quam electionem hic suæ Ecclesiæ Canonicos, Præfectum, Oppidanos Consules, Consiliarios, sex Urbis Primores convocabit, ita

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

ita tamen, ut hic Magiſter conſentientibus ſubditis per præfatum Archiepiſcopum a ſuo munere arceri valeat.

Decimo articulo hæc præſcribuntur. Mandamus, ut pecuniæ ex Sodalitatibus provenientes iis, quas pro officio divino perſolvi neceſſe erat, deductis ad Scholarum uſum, necnon ad Eleemoſynas applicentur, quin in alios uſus impendi valeant, ſub quocunque prætextu: inſuper ſigillatim præcipimus noſtris Miniſtris, Præfectis, Conſulibus, Primoribus, ac urbium, & oppidorum Conſiliariis, ut quilibet in ſuo loco huic rei invigilet, alias ipſi ſatisfacere tenebuntur.

Articulus Undecimus hunc in modum erat conceptus: Omnes Abbates, Abbatiſſæ, Priores, & Prioriſſæ, ſi totius Ordinis capita non ſunt, ſimul etiam omnes Canonici, & tam profana Capitula, quam Eccleſiæ Cathedrales, & Collegiatæ Archiepiſcopo, vel Epiſcopo Diœceſano ſubjiciantur, quin ullus aliquo exemptionis privilegio contra viſitandi, vel crimina plectendi jura tutus eſſe valeat, nec quoad id obſtent appellationes, aut quæcunque demum oppoſitiones, iisque nullum præjudicium inferatur, ſi ſemel ejusmodi cauſſæ cognitionem evocavimus, atque in ſanctiori Senatu noſtro retinuimus: libera tamen

men remaneat Abbatibus, Abbatiſſis, atque utriusque ſexus Prioribus viſitatio, & conſueta correctio ſuorum Religioſorum, vel Monialium, ſi quæ culpæ adverſus Regulam ab ipſis committantur. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Articulus duodecimus hoc complectitur præceptum: Omnibus, & ſingulis Prælatis prohibemus, ne Sacerdotes, qui nullius Diœceſis ſunt, ad ſuos diœceſes admittant, aut illis absque legitima, vel gravi cauſſa literas, ut vocant dimiſſoriales, ad Sacros Ordines promovendis concedant, nec eos ad Presbyteratum admittant, niſi trigeſimum ætatis annum attigerint, (*) illorumque probitas, morumque integritas, ac ſacrarum literarum ſcientia perſpecta ſit, prædiumque profanum, vel beneficium pro ſua ſuſtentatione, victuque ſufficiens poſſederint, de cujus reditibus absque ulla fraude coram Judice ordinario legitime conſtare debet, porro hoc ipſum beneficium quinquaginta librarum Turonenſium valorem adæquet, idque teſtatum reddatur ſaltem per quatuor cives, vel illius incolas

(*) Huic decreto Bleſenſis conventus articulus vigeſimus nonus ann. 1579. derogat, atque vigeſimum quintum ætatis annum præſcribit.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

las, qui præfatam pecuniam ſuppeditare, vel pro ea fidejubere adſtringantur: declaramus etiam, quod temporales hi reditus alienari, aut quibuscunque oneribus, vel hypothecis ab eo, quo hic Presbyter promovebitur, tempore, per totum vitæ ſuæ curſum gravari non valeant.

Articulo decimo hanc in rem additur: Archiepiſcopus autem, & Epiſcopus, qui hanc Conſtitutionem transgredientur, illum, quem ad Presbyteratus Ordinem promoverint, ſuis ſumptibus alere tenebuntur, ac ſub pœna privationis ſuorum redituum ad id compellendi ſunt, usquedum eidem beneficio congruo providerint.

In articulo decimo quarto hæc præcipiuntur: Injungimus omnibus Sacerdotibus, ut ad ſuas Diœceſes redeant, exceptis iis, qui quædam beneficia, aut bona ad ſuſtentationem ſuo ſtatui congruam ſufficientia habent, aut Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, vel Parochialibus deſerviunt, atque pro iis aſſignati ſunt. Præcipimus etiam Prælatis, ut ceteros ad ſuas Diœceſes recipiant: hiſce vero Sacerdotibus injungimus, ut in iſtis Diœceſibus honeſte vivant, ſtudiis ibidem vacent, atque ad honeſtum victum ſibi comparandum honeſtis quoque exercitationibus ſeſe impendant. Arti-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Articulo decimo quinto sequens præceptum continebatur. Inhibemus omnibus Prælatis, Ecclesiasticis, & Parochis, ne quicquam pro administratione Sacramentorum, sepulturis, aliisque rebus sacris exigi permittant, nihil obstantibus, ut obtenditur, laudandis consuetudinibus, aut communi usu: relinquimus tamen cujuscunque prudentiæ, & arbitrio, si ultro, quidcunque eis bene visum fuerit, elargiri voluerint. (*)

Decimus sextus Articulus hæc subjungit: Ut vero Parochi absque omni excusationis obtentu suo muneri, ac functionibus satisfacere valeant, injungimus Prælatis, ut ad beneficiorum unionem, & decimarum, aliorumque redituum Ecclesiasticorum distributionem juxta Sacrorum Canonum normam procedant.

Decimo septimo Articulo prohibentur Prælati, ne quocunque modo sacras suorum beneficiorum res locare: minus vero suos conductores pro vicariis constituere valeant: hinc nostris Judicibus, ne eosdem Vicarios protegant, omnino vetamus, nec minus inhibemus, ne tem-

(*) Rursus hic articulus in Blesensibus comitiis art. 51. fuit correctus.

Sæc. XVI. A.C.1560.

temporales ſuorum beneficiorum reditus extraneis, qui vel civitate donati non ſunt, aut intra Franciæ Regnum domicilio non utuntur, aut connubio juncti non ſunt, elocent, ſub pœna amittendi hoſce reditus, qui in harum urbium pauperes diſtribuantur.

Articulo decimo octavo ea, quæ ſequuntur, adduebantur: Nequaquam Prælati, Eccleſiaſtici, & officiales literas ut vocant, citatorias expedire, aut Eccleſiaſticas cenſuras infligere poterunt, niſi propter crimina, & ſcandala publica.

Articulo decimo nono Patribus, & Matribus, Tutoribus, & cognatis prohibetur, ne ſuis prolibus, aut pupillis in Religioſorum, vel Virginum cœnobiis ſacrum Ordinem profiteri permittant, niſi mares vigeſimum quintum, fœminæ vero vigeſimum ætatis annum attigerint: ſi qui vero ante præſcriptum hoc tempus ſolemni ejusmodi ſponſione ſeſe obſtrinxiſſent, tunc poterunt illi de hæreditaria ſua portione diſponere, eaque ad lineam rectam, vel collateralem devoluta cenſebitur, vel devolvetur in illius ex cognatis, quem ipſi voluerint, non autem Monaſterii commodum, hanc in rem Monaſteria ab hoc momento ad ſucceſſionem, vel teſtamenta declaramus incapacia, non obſtante ejusmodi Profeſſione Religioſa, aut

aut omni juris, vel contrariæ consuetudinis severitate. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Articulus vigesimus hæc complectitur: Mandamus, & præcipimus omnibus Superioribus, ac Ordinum Prælatis, ut intra Regnum nostrum, ac nostri imperii ditiones exactæ suorum Monasteriorum emendationi toto studio invigilent, juxta primum Instituti, fundationis, ac Regulæ præscriptum: pariter in quolibetMonasterio ex sumptibus Abbatis, vel Prioris habeatur, atque alatur probus, ac conspicuus quidam Vir, qui ibidem Sacras literas tradat, necnon Novitiorum mores disciplinæ Monasticæ studio imbuat, insuper cuncta a præfatis Reformatoribus præscripta exacte in opus deducantur, quin in eo oppositiones, & appellationes quæcunque obsint.

Articulus vigesimus primus sequenti præcepto circumscribitur; Injungimus nostris Judicibus, & Procuratoribus, ut auctoritate nostra beneficiorum, in quibus nullus suo officio fungitur, reditus occupent, ac de ruinis, & demolitionibus perscribant, atque ad Diœcesanum Episcopum totum negotium referant, cui injungimus, ut malo provideat, & ejusmodi fundationes conservare studeat.

Sæcul. XVI. A C. 1560.

Pariter articulo vigesimo secundo prohibemus omnibus Judicibus, ut de Beneficiorum possessionibus judicantes nullatenus attendant ad provisiones, quæ jure præventionis, & regressus, vel per gratias, ut vocant, expectativas, aut alias ejusmodi vias fuerunt obtentæ, nec minus flocci habeant dispensationes contra Sacros Canones, & Concilia extortas, sub pœna privationis suorum Officiorum, ita, ut illi, qui ejusmodi provisiones, aut dispensationes impetrarunt, illis absque nostro consensu uti haud valeant.

Vigesimo tertio articulo hæc statuuntur: Speciatim omnibus nostris Judicibus præcipimus, ut edicta a piæ memoriæ Rege Sancto Ludovico, aliisque nostris Prædecessoribus promulgata contra eos, qui nomen Domini blasphemant, vel varias execrandas blasphemias effutiunt, omnino observent, observarique curent: insuper iisdem omnibus Judicibus, ne quascunque nundinas, & mercatus haberi, vel publicas choreas in diebus Dominicis, festisque solemnibus, aliisque anni festivitatibus fieri permittant, præcipimus, iisque injungimus, ut transgressores puniant.

Articulus vigesimus quartus hæc habet: Prohibemus omnibus Mimis, Histri-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Hiſtrionibus, aliisque ejusdem generis hominibus, ne Divini Officii tempore in Dominicis, & feſtivis diebus ſuos ludos exhibeant, veſtes Eccleſiaſticas induant, aut diſſolutos jocos proferant non ſine gravi juventutis offenſione: porro iis, qui talia fecerint, intentamus carceris pœnam, ac corporis caſtigationem: inhibemus etiam omnibus noſtris Judicibus, ne illis ejusmodi ludos exercere ſub præfatis horis permittant.

Pariter vigeſimo quinto articulo omnibus Cauponibus, Tabernariis, Sphæriſterii Cuſtodibus interdicimus, ne ſub iisdem Divini Officii horis cujuscunque conditionis homines excipiant: inhibemus inſuper omnibus ruſticis, & pagorum, villarum, & vicorum incolis etiam conjugatis, vel rei familiaris curam habentibus, ne in cauponis, & tabernis bibant, vel comedant: cauponibus vero vetamus, ne eos recipiant, ſub pœna noſtro arbitrio pro prima vice relicta, pro ſecunda autem vice carceris pœna in eos ſtatuta: ad hæc mandamus omnibus Judicibus, ne quovis pacto hoc ſtatutum violari permittant, ſub pœna ſuſpenſionis, ac etiam privationis ab officio, ſi diu rem diſſimulaverint, vel nimia conniventia uſi fuerint.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Vigesimo sexto articulo ita statuitur: Quoniam illi, qui futura vaticinari gestiunt, sua calendaria, & vaticinia in vulgus spargere, atque quandam ex astris prædivinandi artem contra speciale Dei præceptum profiteri præsumunt, quæ tamen res a Principibus Christianis omnino toleranda non est, hinc omnibus Typographis, & Bibliopolis sub carceris, & mulctæ arbitrariæ pœna inhibemus, ne quædam ejusmodi Calendaria, vel prognostica typis edant, vel vœnum exponant, nisi prius ab Archiepiscopo, vel Episcopo, vel illis, quibus id committetur, fuerint recognita; in illos autem, qui ejusmodi Calendaria adinvenerunt, vel composuerunt, per nostros Judices speciali severitate, ac corporis pœna animadvertatur.

Vigesimus septimus articulus Parochis, Vicariis, aliisque Ecclesiasticis interdicit, ne testamenta, ac postremæ voluntatis dispositiones acceptent, in quibus quædam ipsis vel legata, vel donata fuerunt.

Articulus vigesimus octavus declarat, quod in domesticam omnium personarum Ecclesiasticarum suppellectilem sine discrimine apparitorum manus immitti valeat, exceptis tamen eorum libris, vestibus ordinariis, & necessariis,

riis, necnon ornamentis, quæ ad Eccle- Sæcul. XVI.
siæ deſtinatæ, atque ad earum uſum A. C. 1560.
applicatæ ſunt.

In vigeſimo nono articulo hæc continentur. Omnibus Prælatis, atque Eccleſiaſticis prohibemus, ne præter illas arbores, quæ vel tempeſtatum, vel ventorum vi dejectæ ſunt, alias præaltas vendere, vel ex nemoribus exſcindi jubeant, & id absque fraude, ſub pœna amittendæ jurisdictionis profanæ; quapropter ab hoc tempore omnes ex denſis ſilvis arbores exſcindendi, aut ligna ſecandi facultates conceſſas revocamus, omnibus cujuscunque conditionis Perſonis inhibentes, ne noſtro, vel noſtrorum rei tormentariæ Officialium nomine, vel aliorum, qui quodam privilegio ſeſe munitos eſſe jactitant, ejusmodi arbores ab Eccleſiaſticis emere præſumant, ſub hac pœna, quod ab his emptoribus pretium, etiamſi jam fuiſſet perſolutum, rurſus repetatur.

§. XIII.

Exitus Aurelianenſis Conventus.

Poſtquam plura alia edicta circa juſti- *Thuan. l. 26*
tiam, Nobilitatem, ac commer- *ta Popel. l. 7.*
cium fuerant condita, tandem Regni Ordinibus valere juſſis, eorum Seſſiones ad primam Januarii diem Anni ſequentis milleſimi quingenteſimi ſexageſimi

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

primi fuerunt dilatæ: ut vero immodicus hominum concursus, atque expensæ declinarentur, sancitum, ut ex singulis majoribus Regni Provinciis non nisi duo Deputati ablegentur, iique die ipsis designanda Pontisaram veniant: his quoque additum, quod ibidem de libello supplici, quem Jacobus Sillius nomine Nobilium porrexit, sit agendum. Post hæc Quintinus Ordinum nomine discedendi veniam a Rege petebat, habito hanc in rem sermone multum elaborato, in quo nonnihil ea, quæ adversus Colinium maris Præfectum nuper protulerat, temperare satagebat, declarans, quod non sibi alia fuerit voluntas, nisi ut juxta conscientiam suam libere, sine tamen ullius injuria proponeret ea, quæ ipsi non minus utilia, quam Regi proficua fore censebat, semper paratus, quod Nobilibus honorem ipsis debitum exhiberet: cum autem Lotharingius Cardinalis præcipuam Navarræ Regi auctoritatem fuisse commissam ægre ferret, suam vero potentiam indies magis, magisque decrescere cerneret, hinc Rhemos, ubi erat Archiepiscopus, secessit, obtendens, quod suo gregi invigilare teneretur. Ast ejus discessu haud parum lætabatur Navarræ Rex, cum se hac ratione a potenti æmulo,

mulo, cujus præsentia ipsi permolesta acciderat, liberatum comperisset. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XIV.

Hospitalii Cancellarii edictum circa secundas nuptias.

Hoc anno Mense Julio Michael Hospitalius Franciæ Cancellarius statutum promulgari jussit, quo suum utilitatis publicæ studium manifestum reddidit, ac Leonis, & Anthemii Constitutionem hucusque in Galliis non receptam innovavit: sanciebat enim, quod in eo casu, si mulier, quæ ex primo connubio liberos suscepit, ad secundas transiret nuptias, ex bonis mobilibus tam paraphernalibus, quam recens aquisitis haud amplius novo suo Marito, vel ejus prolibus, aut aliis personis suspectis dare valeat, quam cuilibet ex suis propriis filiis, ut proin bona, ceteraque, quæ ex donatione, & primi sui Mariti liberalitate accepit, liberis ex eo susceptis conservare teneatur, nec quicquam ex iis novo suo Marito largiri possit: porro hæc lex extendebatur ad ea etiam bona, quæ ad Maritos ex conjugum liberalitate pervenerunt, ut ideo ejusmodi Mariti hæc bona nequaquam suis uxoribus secundis donare possint, sed ea primi thori prolibus reservare adstringerentur. Hæc Constitu- *Thuan. l. 5.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

tio Regii Senatus auctoritate unanimi omnium suffragio die quinta Augusti fuit comprobata.

§. XV.

Tolosani Senatus edictum adversus Arnaldum Tilium Impostorem.

Thuan. l. c. Spond. hoc ann. n. 27. Rocol. des Impost. insign.

Priusquam hoc decretum fuisset editum, paulo ante Tolosanus Senatus adversus insignem quemdam fraudum Architectum aliam pronuntiabat sententiam, quæ tamen nonnisi decima tertia Septembris die fuit promulgata. Hic alienum ementitus nomen, vere appellabatur Arnaldus Tilius ex Panetto oppido ortus, seque Martinum Guerram esse simulabat, qui Handajæ in Vasconum Regione natus Bertrandam Rolfam ex Artigato Rivensis Diœcesis oppido in Occidania sito Anno Christi milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono uxorem duxerat, ac cum ea per decem circiter annos conjugali societate fruebatur, postea autem in Hispaniam, atque inde in Flandriam delatus ibidem militiam profitebatur. Evolutis octo annis Arnaldus Tilius Artigatum delatus ad Bertrandæ ædes venit, seque ejus Maritum esse finxit: cumque corporis specie Martino simillimus esset, Bertranda inde decepta magis adhuc in suo errore firmabatur ob gaudii abundantiam

Sæcul. XVI A. C. 1560.

dantiam, qua Maritum ſuum recuperaſſe lætabatur, nec minus omnibus Guerræ, & Bertrandæ agnatis idem erat perſuaſum, adeo, ut hunc Impoſtorem reipſa Martinum eſſe nemo amplius dubitaret, eoquod dexterrime adeo exactam de ſingulis, ac minimis etiam rebus notitiam ſibi comparaſſet, ut nulla de dolo, ac errore ſuſpicio eſſet; quippe Tilius æque, ac Martinus Guerra in fronte cicatricem, in oculo rubram ſanguinis maculam, atque primi digiti unquem nonnihil depreſſum habebat: inſuper magis arcana, quæ olim inter Guerram, & Bertrandam ejus conjugem interceſſerant, optime noverat; diu enim in caſtris arctam cum Martino amicitiam coluerat, atque ſingulari aſtutia in familiaribus colloquiis ſecreta nemini quam duobus hiſce conjugatis cognita expiſcatus erat. Progreſſu temporis hic idem doli faber prima hac fraude haud contentus, inſuper Bertrandæ bonis inhiare ſtatuit: aſt ipſius nequitia per hanc ipſam avaritiam fuit detecta; quippe Petrus Guerra Martini Patruus, cum hæc bona diſſipari nequaquam illius intereſſet, Tilii fraudem manifeſtare decrevit, cumque ſat firmis ſe munitum teſtimoniis crederet, eundem in jus vocavit, eumque fraudis, ac mendacii poſtulare ſtatuit: quinimo

ipſa-

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

ipſamet Bertranda, cum ex validis indiciis Tilium neutiquam ſuum eſſe Maritum jam ab aliquo tempore ſuſpicaretur, Petri Guerræ accuſationi ſuis quoque teſtimoniis haud leve pondus adjiciebat, ipſumque Petrum ad litem inſtruendam animabat: Itaque Rivenſis Judex re comperta Tilium quæſtioni ſubjecit, eumque tanquam nefarium fraudis Architectum laqueo ſuſpendi, corpusque ejus in quatuor partes diſcerpi juſſit: Tilius vero ab hac ſententia ad Toloſanum Senatum provocabat, ubi etiam in dijudicanda hac cauſſa haud leves oriebantur difficultates; nondum enim ſat valida afferebantur argumenta, ac teſtium quamplurimi inter ſe diſcrepabant, aliis accuſatum haud alium, quam Martinum Guerram eſſe teſtantibus, aliis ex adverſo id negantibus. Jamjam res in eo erat, ut ſententia pronuntiaretur, cum ecce! verus Bertrandæ Maritus ex Hiſpania, ubi hucusque morabatur, revertitur, moxque ab omnibus pro vero Bertrandæ Marito habetur, quamvis ligneum pedem geſtaret, cum ſuum in celebri prælio ad Sanctum Quintinum amiſiſſet: igitur Tilius de fraude, adulterio, & ſacrilegio convictus ad laqueum, ac rogi ſupplicium condemnatur, quæ etiam ſententia Artigati ante Martini Guerræ

ædes

ædes Menſe Septembri Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo executioni data eſt: ejus vero bona fuere adjudicata Filiæ, quam ex Bertranda ſuſceperat, cum hæc adhuc nullius doli conſcia conjugali Tilii ſocietate frueretur. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XVI.

Regina Franciſci II. Vidua ex Franciæ aula excedens.

Interea Franciſco II. fatis functo quantocius Regina Maria Stuarta ejus Conjux, cum eidem Catharina Medicæa ejus ſocrus minus propenſa eſſet, ex aula excedere ſtatuit, mediamque hyemis partem Rhemis, cujus urbis Archiepiſcopus erat Cardinalis Lotharingius ejus Avunculus, tranſegit, atque ſub idem quoque tempus, quo ibidem morabatur, Martigas, Broſſius, Doyſelus, & Ambianenſis Epiſcopus eandem viſum venerant; cum enim hi de Scotiæ rebus optime gnari, ac Reginæ conſilium de reditu in patriam ſuam probe ſibi perſpectum haberent, hinc eidem Auctores exſtitere, quatenus Jacobum Stuartum Sancti Andreæ Priorem, Nothum fratrem ſuum, Argasheliæ, & Liddingtoniæ Comites, ac Grangium Nobilem variis beneficiis ſibi devinciret, magisque Proteſtantium, quam Catho-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Catholicorum auxilio fideret, eoquod illi, inquiebant ipsi, postremis abhinc seditionibus, quæ tam circa prioris anni exitum, quam currentis initium erant suscitatæ, potentia, ac numero superiores essent: verum alii huic Reginæ longe diversa suggerebant consilia, eidemque persuadere nitebantur, ut merito Santandreanum Priorem sibi suspectum haberet, ac protinus Aberdoniam secederet, ubi validæ Catholicorum copiæ, quibus præesse posset, ad ipsius obsequium præsto forent, ac earum auxiliis suffulta Religionem Catholicam ad eundem, quo ante innovationes nuper factas erat, statum revocare valeret.

§. XVII.

Assidui tumultus in Scotia ob Religionem suscitati.

Thuan. l. 24. Rapin. hist. Angl. t. 6. p. 27.

Enimvero Religio in Scotiæ Regno aliam ferme induebat faciem, eoquod spuria reformatio jam ab Anno millesimo quingentesimo qninquagesimo nono prævalere inciperet. Equidem ductore Brossio auxiliares copiæ ex Galliis in Administraticis opem fuere submissæ, simulque iis adjungebatnr Nicolaus Pellevæus Ambianensis Episcopus præter aliquos Doctores Sorbonicos, qui Religionis dissidia componerent: verum fœderati Administratricis auctoritatem agno-

agnoscere recusantes cum Elisabetha Angliæ Regina fœdus inibant, Administratricem vero rogabant, ut Letha excederet, ac secum intra viginti quatuor horarum spatium educeret omnes exteros milites, necnon cunctos, qui pro decidendis hisce controversiis sibi Legatorum auctoritatem arrogarent: Insuper edito decreto Legationem huic Regenti a Galliarum Rege, & Regina submissam inhibent, illique interdicunt, ne quicquam ageret usque ad universorum Ordinum comitia proxime opportuno loco indicenda. Huic decreto omnes, quot quot præsentes aderant, subscripsere, ac biduo post secialem Letham decernunt, qui Scotis denuntiaret, ut intra viginti quatuor horarum spatium urbe excederent, seque a publicæ libertatis hostibus segregarent. Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. XVIII.

Scotorum fœdus cum Angliæ Regina.

Cum Scoti sese Regentis suæ copiis resistendo impares cernerent, Guilielmum Mætellanum in Angliam ablegant, qui auxilia a Regina Elisabetha peteret. Hanc in rem cum eadem hac Regina die vigesima septima Februarii Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo fœdus fuit initum, cujus summa *Thuan. & Rapin. l.c. Bournet. hist. de la Ref. tom. 2. l. 3. p. 611.*

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

summa his articulis constringitur. I. Elisabetha Castri-Eraldi Ducem rebellium caput unacum omnibus sibi adhærentibus in fidem suam recipiat, eo fine, ut in Scotiæ regno pristinæ libertates, & privilegia sarta serventur, quamdiu Galliarum Regis matrimonium cum Maria Stuarta subsistet, quo soluto adhuc per annum hujus articuli firmitas obtinebit. II. Eadem Elisabetha spondeat, quod hisce rebellibus auxilia submittere velit, donec Galli penitus e Scotia fuerint depulsi. III. Nullum fœdus cum Gallis pangat, nisi ea lege, ut hoc regnum pristina sua fruatur libertate. IV. Fœderatis tamdiu auxilia suppeditet, quamdiu hi Mariam Stuartam, velut Reginam suam venerabuntur. V. Si Angli in Scotia quasdam urbes occupaverint, illæ mox aut solo æquentur, aut Castri-Eraldi Duci tradantur, prout ei libuerit. VI. Idem Dux cum tota sua factione sese Anglorum copiis adjungat. VII. Si Angli oppidum quod meridiem respicit, aggredientur, tunc fœderati duo peditum millia, & ducentos Equites Reginæ suæ in opem submittant. VIII. Si vero ex parte Septentrionali hostiliter agant, tunc sese Anglorum exercitui jungant. IX. Scoti obsides dent, qui durante Francisci II. cum Maria Stuarta

ta connubio, imo & paulo post in Anglia permaneant. X. Elisabetha omne suorum militum stipendium solvat, præda viciſſim omnis eidem cedat. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XIX.

Regina violati pacti cauſſas allegans.

Paucis post diebus Elisabetha Angliæ Regina, ut susceptæ Scotorum defensionis cauſſas redderet, & violati, quod nuper cum Gallis inierat, fœderis invidiam amoliretur, scriptum Londini die vigesima quarta Martii promulgari, & per Gallias disseminari curabat: in eo itaque libello hæc exposuit: Quamvis graviſſimis injuriis ob titulos, & insignia, quæ Maria Scota usurpavit, essem affecta, nunquam tamen in animum inducere potui, ut hæc Regis Galliæ, & Uxoris ejus, qui ambo juvenes sunt, & per ætatem harum rerum, ut apparet, ignari, neque Regii Sanguinis principum, aut Regni ordinum consensu, ac Concilio fieri crederem, sed potius Guisianorum hominum ambitiosorum artibus, ac machinis, qui Regnorum turbas in suum compendium ducunt, novandi studio factum arbitrata sim, cum illi bella ex bellis serunt, eoquod se tranquillis rebus diutius illegitima potentia, qua ad amplificandam fami- *Thu. l. 24.*

Sæcul. XVI A C. 1560.

liam abutuntur, frui posse desperent, nam quorsum tituli, & insignia Angliæ, nisi in meam perniciem assumunt? aut cur sub Religionis obtentu arma in Scotia parantur, nisi ut distractis Galliæ viribus, quorum res interim inclinant, non omitterent, si qua occupandi Britaniam occasio daretur? itaque cum iis sæpius egi, ut nomina illa, ac titulos delerent, neque paterentur, quod ex tam iniqua caussa rursus odiorum semina prope extincta succrescant: imo operam potius dent, ut tumultus in Scotia ob Religionem exorti, quos ob viciniam, ac caussæ conjunctionem negligere non possum, amice componerentur: id autem commode fieri poterit, si milites Galli inde deducerentur, quo facto & ego meos revocatura sum: porro ut omnes intelligant, quantopere tranquillitatis publicæ, & otii tum inter meos, tum inter vicinos populos studiosa sim: spondeo, me effecturam legatorum meorum interventu, ut tumultus sedentur, & debita Reginæ suæ obedientia a Scotis præstetur: verum hæc hactenus frustra fuere, quod admodum doleo, nihilominus pacta nuper cum Gallis inita rata, ac firma cupio, idque volo cunctis notum esse, ac propterea meis impero, ut amicitiam, ac commercium, uti antea, religiose, ac libere

libere colant, de Gallis honorifice loquantur, nihilque committant, quo pacis leges violasse merito dici possem: opto viciſſim, ut Guisiani Principes Regis, & Gallorum opibus abutentes a vicinorum injuria abstineant, neque me per Scotorum latus petant: quodsi nihilominus perseverent, non possum meo officio deesse, & amicorum, ac meam salutem in præsenti discrimine, & tam necessario tempore deserere: hinc futurum spero, ut justa a me arma sumpta Deus justæ caussæ vindex prosperet, meque, ac meos adversus iniquas hostium spes, ac vires ope præsenti tueatur. Sæcul. XVI. A C. 1560.

§. XX.

Elisabetha Scotorum copias revocare a Franciæ Legatis rogata.

Cum hoc scripto Guisii Principes ingentem invidiam sibi accersiri cernerent, datis literis Michaelem Sevreum Equitem Melitensem, ac Franciæ Regis in Anglia Oratorem sollicitant, quatenus Elisabetham induceret, ut copias in Scotiam missas revocet, neque homines natura perferoces auxiliis suis contumaciores, & erga legitimum Regis, ac Reginæ imperium magis inobedientes reddat. *Thuan. l. c. Cambden in hist. Regni Elis.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Intervenerat etiam huic negotio Philippi II. Legatus, ac præterea a Gallis mittebatur præter ordinem Legatus Joannes Montlucius Valentiæ Epiſcopus vir rerum Scoticarum non ignarus, & alioquin, quod Proteſtantium cauſſæ favere diceretur, minus Eliſabethæ, & fœderatis in Scotia ſuſpectus: verum cum Angliæ Regina in propoſito perſtaret, velletque, ut prius Galli e Scotia ſuos milites educerent, quam ipſa ſuos revocaret, hinc Sevreus rurſus inſtabat, ac commemoratis Regis ſui erga Anglos officiis, hæc edicit: „ non a„lia Franciæ Regis mens eſt, quam ut „pacem a Parente Henrico cum Anglis „factam ſervet: copias vero in Scotiam „eo conſilio miſit, quatenus rebelles ad „officium cogeret: quo in negotio, an„tequam ad arma deveniebatur, Eliſa„bethæ amicam operam imploravit, ac „nunc etiam petit, ut pugnantes inter „partes pacem conciliet; neque enim ar„mis ſuis aliud Rex quærit, quam „ut æqua pax in Scotia conſtituatur, „& obſequium Regibus debitum red„datur: quod ſi id Angliæ Reginæ in„terventu fieri poteſt, magnas ei gra„tias Rex habiturus, & ſuas copias in„de protinus deducturus eſt: hinc id „ipſi jam per Valentiæ Epiſcopum ſi„gnificavit, eoque miratur magis, quod „ nihile-

Sæc. XVI. A.C. 1560.

„nihilominus Regina non ſolum auxilia „rebellibus in Scotia miſerit, ſed etiam „adverſus Regem palam, ac paſſim „hoſtiliter ſe gerat, proinde, ut ſe a bel„li conſiliis Rex alienum probet, denuo „declarare vult, quod non aliud petat, „quam ut rebelles in Scotia ad officium „redeant, & veniam deprecati Regibus „ſe obſequentes inpoſterum futuros pro„mittant, quo facto Rex præteritorum „oblivionem, ac delictorum gratiam fan„ciet, & vires omnes, niſi quæ ad ſuam, „& Reginæ Uxoris dignitatem neceſſa„riæ judicabuntur, inde deducet, ſi vero „nihilominus Angli rebellibus Scotis „præſto eſſent, ac Gallos oppugnare „non deſinerent, tunc non ſponte, ſed „coactus ad arma quamvis juſta deſcen„det.„ Hæc ſcripto comprehenſa Sevreus Reginæ Eliſabethæ exhibuit, & die vigeſima Aprilis paſſim publicanda curavit.

§. XXI.

Letha a Fœderatorum copiis obſeſſa.

Jam aliquamdiu Fœderati Letham urbem undique cinctam tenebant, ſervente autem hac obſidione Galliarum Rex nullum non movebat lapidem, ut ab Eliſabetha impetraret, quatenus ſuas copias, quæ terra, marique jamjam ad- *Burnet. p. 622.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

venerant, revocaret: Interim Regina Administratrix, cum Lethanæ urbi includi vereretur, in arcem Edimburgensem secedere statuit: porro hanc ipsam arcem ex Regni Ordinum consensu tenebat Joannes Areskinus, innocentiæ, ac diligentiæ spectatæ vir, eamque hac lege ex publici concilii decreto custodiendam acceperat, ut nemini nisi ejusdem concilii jussu illam redderet: quamvis vero id unum summopere caveret, ne vi sibi, dolove ea eriperetur, Regentem tamen tali tempore excludere noluit, summa prudentia in eo usus, ut & officio non deesset, & tamen arcem simul in potestate retineret: id ubi cognovere fœderati, etsi Regentem jam omni auctoritate spoliassent, de eventu belli tamen incerti longe moderatiori oratione quinto die Aprilis ad eam Dalketo scribunt, & supplices orant, ut Gallos metum servitutis intentantes e Regno migrare jubeat, & desperatæ plebis animos concepta formidine liberet: iisdem quoque literis protestantur, quamvis gravissima patiantur, nullo periculo coactum iri se, ut ab obsequio erga Reginam discedant, aut Regi ejus Marito ulla in re, quæ non ad patriæ libertatis interitum, aut suum, posterorumve exitium sit spectatura, resistant.

§. XXII.

Sæcul XVI. A.C. 1560.

§. XXII.

Galli ob pacis desiderium copias in Scotiam mittere haud amplius ausi.

Cum hæc interea gererentur, nihil fere memorabile factum in Lethæ obsidione usque ad nonas Maji, nisi quod Angli, cum viderent globorum e longinquo venientium impetus evanescere, castris trans fluvium positis propius oppido tormenta admoverent, ut inde certiores, ac validiores ictus dirigendi, & cominus sæpius cum Gallis confligendi facultas esset. Porro tum igne forte in Urbe accenso certatum fuit, dum crebra displosione Gallos, quominus incendium restinquerent, prohibent, & eodem tempore impetum in murum facere conantur: die autem decima quinta Aprilis Galli ex urbe erumpentes, quædam belli tormenta impactis clavis obstruebant, ac trigesima die ejusdem Mensis Anglos admotis scalis impetum in urbem facientes repellebant, & denique die septima Maji rursus Angli irruptionem quidem tentabant, quæ tamen haud melius successerat, adeo, ut hujus obsidionis diuturnitas, crebræque difficultates jamjam Anglorum animos frangere inciperent, quamvis Norfol-

Thuan. & Camden l. c.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

gliæ Dux submissis a Provincia sua validis suppetiis eos ad continuandam obsidionem sua etiam præsentia animaret: nihilominus ægre urbem in suam potestatem redegissent, nisi Guisii Principes ex Ambasiana conspiratione, quæ tum in Galliis detegebatur, haud obscure cognovissent, quod præsentes rerum vicissitudines haud permitterent ea exequi consilia, quæ adversus Anglos moliebantur: quapropter nullas amplius copias in Scotiam transmittebant, quinimo illas etiam, quæ jamjam ibidem erant, revocare statuebant, earum opem in Galliis magis necessariam fore rati. Hanc ob rem Montlucium Valentiæ Episcopum, necnon Carolum Rupifacaldium Ramdanum in Scotiam, unacum plena pacem sanciendi potestate a Rege facta ablegabant; re autem comperta vicissim Elisabetha suo nomine Cecilum, quem a secretis habebat, necnon Wottonum Doctorem æquali facultate instructos decreverat, iique Deputati præprimis sanciebant, ut proximo Mense Julio Edimburgi Conventus haberetur, interea vero factæ fierent induciæ, quæ usque ad futuri colloquii exitum suam obtinerent firmitatem.

§. XXIII.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. XXIII.

Reginæ Scotiæ Adminiſtraticis obitus.

Durantibus adhuc hiſce induciis Regina Scotiæ Regens die decima Junii Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo rebus humanis erepta eſt. Erat illa Claudii Lotharingii primi hujus nominis Guiſiorum Ducis, necnon Antoniæ Borboniæ Vindocinenſis Filia, quæ ingenti cum ſollicitudine educata die quarta Auguſti Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto Ludovico Aurelianenſi hujus nominis ſecundo Longevillæ Duci primis nuptiis junĉta fuit, circa Annum autem Domini milleſimum quingenteſimum trigeſimum ſeptimum ſuo Marito orbata eſt. Ceterum Corpus hujus Reginæ cura Lotharingii Cardinalis fratris ſui in Gallias delatum Rhemis in Monaſterio D. Petri, cujus Renata defunĉtæ Reginæ Soror erat Abbatiſſa, terræ mandatum fuit, ac in magnifica tumba in medio Choro reconditum.

Thuan. l. c. S. Marth. hiſt. gen. de de la France Claude Deſpeu. elog. funebr.

§. XXIV.

Edinburgenſe fœdus inter Franciam, Angliam, & Scotiam.

Sæc. XVI. A. C. 1560.

Thuan. l. c. Buchan. hist. Scot. Rymer. act. publ. Angl. t. 15. p. 593.

Quamvis ob hujus Reginæ obitum Scotiæ res variis mutationibus obnoxias fore arbitrarentur non pauci, nihilominus Gallorum Oratorum prudentia, & Angliæ Legatorum dexteritate, cum Angli honestam ab armis discedendi occasionem quærerent, tandem incredibili omnium consensu octava Julii die pax fuit promulgata his fere conditionibus: I. Galli intra vigesimum diem salvis impedimentis enavigent; II. Naves ad id, quoniam Gallicæ ad tantam multitudinem transportandam non sufficerent, Angliæ Regina commodet: III. Lethæ muri diruantur, ac Dumbari munitiones dejiciantur: IV. his peractis Angli copias reducant: V. Maria Scotorum Regina consentiente Rege Marito suo oblivionem omnium, quæ in Scotia a decima Martii Anni supra millesimum quingentesimi quinquagesimi noni usque ad primam Augusti diem hujus anni gesta, aut patrata fuerunt, omnino sanciat, eaque sanctio in proximo ordinum Conventu, qui in mensem Septembrem differetur, approbetur, conventuique habendo Franciæ Regis, Mariæque Conjugis auctoritas accedat, quibus etiam licitum sit, ne totius Regni possessione dejecti videantur, Ketham Insulam, & Dumbarum cum sexaginta præsidiariis Gallis

lis retinere: ut autem pariter Eliſabethæ rebus conſuleretur, hinc eæ, quæ ſequuntur, adhuc addebantur conditiones. I. Impoſterum Maria, & Franciſcus II. haud amplius Regis, ac Reginæ Angliæ titulo utantur, nec eadem inſignia uſurpent. II. Diplomata ſub ejusmodi titulo promulgata declarentur invalida, atque irrita. III. Utriusque Regni Deputati colloquium Londini habeant, ubi de ſatisfactione per Eliſabetham petita deliberetur. IV. Si hi Deputati convenire præpedirentur, ſtandum erit deciſioni Hiſpaniæ Regis, ac promiſſa Scotis facta adimpleantur. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. XXV.

Tripolitana expeditio a Philippo II. ſuſcepta.

Jam antea Joannes Valeta ſupremus Melitenſium Equitum Magiſter cum Carvano Califa adverſus Dragutem fœdus inierat, nunc vero Guimorano ejusdem Ordinis Equiti Commendatori negotium dabat, ut de recuperanda Tripolitana Inſula, quam Dragutes illius Princeps pro colligendis ſuis copiis, necnon pro imperii ſui ſede ſibi ſelegerat, cum Joanne Cerda Medinæ-Cœli Duce, ac Italiæ Pro-Rege ageret. Hic ergo fervente Gallorum bello hac ſuper re ad Philippum II. literas dabat, qui

Thuan. l. 26. n. 5. Vertot. hiſt. de Malthe tom. 3. l. 12. p. 389.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

qui tamen tunc omnino annuere recusabat: ast reddita pace Regi Catholico hoc consilium magis arridere cæperat, ac sollicitationem sibi ex consilio supremi Magistri factam approbabat, eo potissimum nomine, quod illius fortitudinem, ac rerum bellicarum peritiam sibi perbene perspectam haberet, ejusque Equites non minus sumptuum, quam periculorum socios fore nosset: Itaque Sueffæ Duci Mediolanensium Gubernatori, necnon Alcalæ Duci, qui tum Neapolitano Regno præerat, ac denique Joanni Andreæ Auriæ suarum triremium Præfecto injungit, ut omnes copias contraherent, easque in Siciliam ducerent: supremum vero earum imperium Rex demandabat Medinæ-Cœli Duci, dato eidem negotio, ut in hac expeditione supremi Magistri consiliis uteretur. Verum hi tres Principes, cum Siciliæ Proregi totius hujus expeditionis curam cum tanta auctoritate demandatam ægerrime ferrent, invidiæ stimulis agitati sub variis prætextibus Regis Hispaniæ jussa exequi cunctabantur, adeo, ut Philippus Guimarum Equitem in Italiam ablegare cogeretur, qui rursus Regis mandata eisdem significaret.

§. XXVI.

Sæcul. XVI. A.C 1560.

§. XXVI.

Classis in Africam trajectura excurrit.

Nihilominus insuperhabita omni, quæ impendebatur, solertia, classis nonnisi prima Decembris die Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono excurrere poterat, eaque constabat tribus triremibus a summo Pontifice submissis, tredecim ab Auria instructis, septem Neapolitanis, decem Siculis, & quinque Melitensibus triremibus, quibus impositi erant quadringenti Equites, & mille quingenti Equestris Ordinis milites præter unum minoris, & duo majoris formæ navigia. Advenerant Melitam omnes hæ triremes, ex quibus tamen viginti duas remittere oportebat, ut navigia ob ventorum repugnantiam in littora relicta remulcis attraherent: Interea vero Hispani, cum in hac Insula hærere cogerentur, grassante lue magno numero conficiebantur, indeque sinister expeditionis successus timebatur: nihilominus Christianorum classis ineunte Mense Februario hoc anno supra millesimum quingentesimo sexagesimo vela dabat, ac prope Gerbinam Insulam advenit; ibi enim Dragutes morabatur gravi implicitus bello adversus Schleichum Maurorum caput: Enim- *Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Enimvero si Hispani hac rerum opportunitate usi fuissent, cunctasque copias in terram exposuissent, hic Pirata omni ex parte invasus certe effugere haud potuisset, atque eo capto abs dubio etiam Tripolis fuisset occupata: verum illi duntaxat velitationibus tempus terrentes valido Turcarum agmini, quod in ejus opem accurrebat, se jungendi spatium indulsere. Postea classis rursus vela fecit, atque Auria nonnisi longo post tempore animadvertit, quod Draguten capiendi occasionem neglexisset. Denique cum propter adversam ventorum vehementiam Christiana classis ad Palum Insulam centum quinquaginta milliaribus Tripoli dissitam remanere cogeretur, ibidem quamplurimi milites peste perierunt, ac prætoria navis, quæ vario commeatu onerata erat, Kerkenum propulsata fuit; quapropter Auria ad Gerbin Insulam reverti statuit.

§. XXVII.

Gerbis Insula a Christiana classe ibidem subsistente capta.

Quamprimum classis Gerbim appulsa erat, Auria confestim Mauros Turcarum hostes, quotquot in Hispano exercitu erant, in terram exponi jussit, ut vias, per quas ab Insula ad continentem

tem tranſitus patet, obſiderent, His ita diſpoſitis Chriſtianorum exercitus facta exſcenſione feliciter appulſus in maris ora, quam Schleichus, ſeu hujus Inſulæ Princeps tenebat, exſcenſionem facere parabat: verum hic Maurus mox Chriſtianorum Belliducem rogabat, quatenus nulla mora Tripolin reverteretur, eoquod facile, ſi Chriſtiani diutius in hac Inſula ſubſiſterent, ipſum Turcæ, quibuscum tamen tranquille vivebat, in ſiniſtri conſilii ſuſpicionem trahere poſſent: Ad hæc reſpondit Bellidux, quod adverſis ventis ad hanc Inſulam remeare eſſet compulſus, de cetero duntaxat dulces aquas hauſtum veniſſet. Sub idem etiam tempus quasdam copias, quæ aquam aſportarent, exſcendere juſſit, verum quantocius Mauri, qui ſub exigua colle latitabant, in eas toto impetu erumpebant, quamvis poſt cruentam quatuor horarum pugnam fuga ſibi conſulere compellerentur, Chriſtianis interea in aciei loco caſtra metantibus, ut puteos purgandi, ac ſalubres ex eis aquas hauriendi ſpatium nanciſcerentur. Reportata hac victoria Scheichus miſſis ad Belliducem Oratoribus eidem, quod Regis Catholici ſubditus eſſe vellet, declarabat, atque in promiſſi pignus eidem obſides ſubmittebat, arcemque, quæ toti dominabatur civitati,

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Vertot. l. c. p. 395.

Sæc XVI. A C. 1560

tati, tradebat. Postea habito belli Senatu ex Auriæ Ducis consilio sancitum, arcem propugnaculis tam valide esse muniendam, ut facile ipsam Insulam in suam potestatem redigere, simulque Siciliam, & Sardiniam adversus Turcarum, & Maurorum excursiones tueri possent. Ergo quantocius quatuor saxei aggeres in aciem prominentes eriguntur, Italis peditibus operam suam strenue navantibus, atque Andrea Gonzaga hujus laboris sollicitudinem in se suscipiente.

§. XXVIII.

Turcæ cum maritimo exercitu in opem accurrentes.

Postquam supremo Melitensium Magistro nuntiatum erat, quod Sultanus validam instrueret classem, mox Guimaranum Equitem revocabat, dato negotio, ut die octava Aprilis unacum Ordinis triremibus discederet. Ceterum Carvanus Califa Belliducem visum ibat, eique quamcunque opem offerebat: verum Schleichus id obsequii genus, quamvis nonnisi novem distaret milliaribus, eidem denegabat, veritus, ne comprehenderetur: Califa autem in Alcorani verba jurans Regi Catholico, præsente Montregalio, qui Belliduci ab epistolis erat, submissionem spondebat,

debat, pollicitus, se quotannis sex aureorum millia, quatuor Struthiocamelos, totidemque Dorcades, & Falcones tributi nomine oblaturum, quo eodem etiam jurejurando ceteri omnes Mauri, qui eum comitabantur, sese obstringebant, cum vero Bellidux a supremo Magistro edoctus esset, quod classis Ottomanica Gaulos Insulam versus tenderet, ac cum octoginta novem triremibus Tripolitanæ urbi opem ferre, Christianorum vero exercitum profligare pararet, sine ulla mora suas copias navibus imponere, ac vela facere statuit, Baraona Tribuno in Insula Gerbi relicto unacum duobus peditum millibus, tam Italis, quam Hispanis, atque Germanis: mox autem Turcicæ classis Præfectus, qui sexdecim milliaribus ab hac Insula suas naves applicuit, Karam Mustapham Lesbiensem Bassam, aliumque emittebat, ut Christianorum exercitum explorarent: cum ergo ambo hi Bassæ Piali, qui supremum tenebat imperium, hostilem exercitum gravibus premi calamitatibus referrent, eundem antelucano tempore aggredi statuit.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. XXIX.

Christianorum exercitus a Turcis profligatus.

Sæc. XVI. A.C. 1560

Thuan. l. 26. Natal. l. 12. Spond. hoc ann. n. 28.

Enimvero Pialis in Christianos tanto furore, tamque prospero successu irruebat, ut una diei hora nondum emensa jamjam omnia navigia, ac triremes dissiparet, atque ingenti terrore, ac confusione Christianorum classem involveret: cum vero triremes ob contagionis sævitiam congruo ad transtra damnatorum, ac militum numero essent destitutæ, rebus undique confusis quilibet ea duntaxat, quæ ipsi timor inspirabat, ad instar bellici mandati exequebatur, imo quælibet Belliducum naves prælium instaurare haud sollicitæ unice intentæ erant, ut hostilium tormentorum furorem evaderent: quapropter viginti triremes, & quatuordecim grandiora navigia cum omni apparatu, cunctisque hominibus, qui illis impositi erant, capta fuere: insuper Turcarum cymbæ militibus instructæ, cum nemo obsisteret, plures Christianorum triremes expugnabant, eoquod hæ subsidentibus maris undis in arenarum cumulis immotæ hærere compellerentur. Reportata hac victoria turcæ, cum nil ultra sibi ab hoste metuendum cernerent, in lætitiæ signum omnia belli tormenta explodebant, editisque ubique publici gaudii signis, altera die copias suas in terram exponere decernebant, ut insulam suæ subjicerent potestati, ac residuos

siduos Christianos in servitutem abstra- Sæcul. XVI.
herent: cum ergo Pro-Rex ob hanc A.C.1560.
cladem animo dejectus, ac non minus ignominia suffusus, quam dolore tactus eoquod Auriæ consilium secutus non fuisset, qui noctu omnes copias ad naves revocari, nullatenus vero Turcarum adventum exspectari voluit, primas eo curas intendit, ut fuga sibi consuleret, unde per Carvanum Califfam, necnon per Tunetani Regis filium effictim Scheichum rogabat, ut suos milites benigne haberet: ast hic illos adeo non exceperat, ut ipsus etiam auffugeret, atque in montibus securitati suæ prospiceret, veritus, ne in Turcarum manus incideret.

§. XXX.

Funesta mala ex Christianæ classis clade suborta.

Postea Joannes Andreas Auria unacum *Thuan. l. 6.*
septem triremibus adversante vento in Gerbiensis Insulæ canalem depellitur, ubi Christiani uno milliari a terra distantes in undas prosiliunt, rursus omni, quo poterant, modo in Insulam exscendentes: nonnullæ vero triremes sequebantur Equitem Maldonatum, qui ad Sphaxense Promontorium delatus, in altum maris excurrit, atque incolumis Melitam pervenit: Porro illi omnes,

Sæcul. XVI A C. 1560.

qui in Insula Gerbi erant, habita inter se deliberatione consultissimum censebant, ut Pro-Rex, atque Auria Messinæ Portum in Sicilia attingere satagerent, Alvarus vero Sandæus celebris Bellidux in arce remanens illam strenue tueretur: Itaque Hispani eodem adhuc vespere unacum novem minoribus navigiis vela faciebant.

Ceterum in hac expeditione a Turcis capti sunt quamplurimi, atque inter ceteros Nobiles præcipue Flaminius Anguillara Pontificiarum triremium Præfectus, Sanctius Leva Neapolitanæ classis Architalassus, Berengerius Requesenes, & Gasto Cerdæ Ducis, ac Siciliæ Pro-Regis Filius, exercitus Dux, præter Episcopum Majoricensem. Reportata hac victoria Pialis Bassa Ottomanicæ classis Præfectus mancipiis, ac præda onustus Constantinopolin reversus Draguti, qui tum Tripoli agebat, præcepit, ut Gerbim Insulam aggrederetur. Hic quantocius mandata exequens suos milites exscendere jussit, ac præprimis minora occupavit propugnacula, quæ ab Hispanis eo adventantibus prope puteos fuere erecta. Verum Sandæus, cum suorum paucos admodum in Insula numeraret, hunc Piratam excursione facta aggredi non audebat, haud consultum ratus, militum suo-

suorum vitam ancipiti sorti exponere, Sæcul. XVI. A.C. 1560. præcipue cum de suppetiis proxime submittendis haud dubitare posset, eoquod ab hujus Insulæ conservatione totam rei summam dependere, Hispanis sat perspectum esset.

§. XXXI.

Gerbis Insula a Dragute obsessa.

Attamen puteorum jactura obsessis oppido funesta erat, eoquod diutius salubri aqua destituti, donec cisternæ pluviis copiose cadentibus replerentur, exspectare cogerentur: interea autem æstivis caloribus indies magis excrescentibus obsessi sæva siti cruciabantur, tantaque erat aquæ penuria, ut ea auri pondere venderetur: nihilominus quoddam miseris levamen afferebat quidam Siculus, nomine Sebastianus Pollira, qui ingenioso distillationis artificio salsam maris aquam in dulcem convertere noverat. Attamen aucta aquæ penuria plures sitis vehementiæ ulterius resistendo impares pulveri pyrio ignem subjicere, arcemque uno impetu disiicere decreverunt, ut sese a calamitatum, quibus pene conficiebantur, diuturnitate saltem subitæ mortis beneficio liberarent.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. XXXII.

Glorioſum facinus Alvari Sandæi.

Thuan. l. 26. num. 9. Vertot hiſt. de Malte tom. 3. l. 12. p. 405.

Interea Tunetanus Rex, qui jam dudum cum Hiſpanis amicitiam clam fovebat, cum fortunam Turcis adſpirare cerneret, quatuor triremes panibus bis coctis onuſtas pro exercitus ſui alimento ſubmiſerat: cum ergo Alvarus Sandæus arcis obſeſſæ Præfectus ſua belli tormenta armamento ligneo deſtituta, & valla ſua aggeribus Turcarum disjecta, ſuosque aquæ penuria laborare cerneret, ac reliquos milites morbis confectos, viribus exhauſtos, ac languentes doleret, ſibi per gladiorum acies viam aperire ſtatuit, ne ſaltem inulte moreretur, ſi hoſtem vincere, aut repellere, adverſæ fortunæ invidia prohiberetur: Igitur die vigeſima ſeptima Junii milites ſuos, ut priſtinæ ſuæ virtutis memores eſſent, hortatur, ac quicquid ad accendendos eorum animos efficax eſſe cenſebat, exponens, cum ſuperatis duabus foſſis ad tertiam, in qua Baſſæ tentorium erat, perveniret, ad ſtrepitum Turcis ſomno excitatis, a ſuis per ſummam ignaviam derelictus eſt, unde retro per viam a quopiam ex ſuis comitibus monſtratam ſeſe ad arcem ex parte maritima recipere cogebatur, mox tamen conſcenſis triremibus,

bus, quæ ex naufragio reſiduæ apud arcem hærebant, auffugere parabat: cum vero a circumfuſa ſcapharum multitudine undique cinctus eſſet, captus ad Pialim Baſſam abducitur, qui Viri fortitudinem miratus, eundem perhonorifice habuit, illumque ſibi aſſidere juſſit, propoſitis etiam ampliſſimis conditionibus, ſi Solimano operam ſuam addicere vellet: Verum Sandæus id facere cum ſumma animi ſui generoſitate recuſabat. Sæcul. XIV. A.C. 1560.

§. XXXIII.

Inſula, & arx a Turcis expugnatæ.

Capto Sandæo illi, qui in arcem ſeſe receperant, exeunte Menſe Junio ſe Turcis dedidere, in captivitatem unaomnes abſtracti: Baſſa vero arcem ingreſſus cuncta munimenta ſolo æquari juſſit, veritus, ne poſt ſuum diſceſſum Chriſtiani illam recuperare tentarent: igitur in hac infauſta expeditione tam hoſtium gladiis, quam luis vehementia, aut ſervitutis calamitate ferme quatuordecim Chriſtianorum millia periere: inſuper ex ſola Hiſpanorum claſſe viginti octo triremes, & quatuordecim naves onerariæ, præter Pontificis, ac duo Cosmæ Florentini Ducis navigia amiſſæ fuere: Petrus enim Machiavellus, qui Florentinæ claſſi præerat, cum hiſce duabus triremibus quidem evaſe- *Thuan. l. 26. Sigon. in vita Andr. Doriæ.*

Sæcul XVI. A.C. 1560.

rat, hæ autem paulopoſt a trèdecim Algerianis triremibus prope inſulam Ægilium circumventæ, ad ſcopulos haud procul ab inſula corſicana impactæ, ac diffractæ ſunt, Belliducibus tamen, & militibus a claſſe ſegregatis, atque exſcenſione in terram facta periculum eluctantibus: captivos quoque remiges, qui duntaxat e Mahometanis conſtabant, Turcæ libertati reddebant. Porro Sandæus tam infauſti ſucceſſus culpam in Petrum Velaſcum ſupremum claſſis Curatorem rejiciebat, eoquod illius negligentia contigiſſet, ut ea, quæ ad profectionem neceſſaria eſſent, in tempore ſubminiſtrata non fuerint, proin claſſis diſceſſum plus juſto differre coacta fuiſſet.

§. XXXIV.

Sandæus captus Conſtantinopolin abductus, ac poſtea liberatus.

Thuan. l. 26. Parta inſigni hac victoria Turcæ ab Inſula diſcedentes, die decima ſexta claſſem ſuam ad Gaulos Inſulam appliquerunt, inde vero Conſtantinopolin vela facientes Sandæum ſecum captivum abſtraxerunt, ubi Solimanus forti huic Viro easdem conditiones nuper ipſi a Baſſa propoſitas offerebat: aſt cum is illas acceptare recuſaret, eundem Solimanus unacum Sanctio, Leva, & Berengerio de Requeſanes in vincula conjici jube-

jubebat, fruſtra pro eis deprecante Philippo II. (*) Rege; quippe Turcæ ob fœdus nuper initum, quod eorum rebus minus commodum erat, exacerbati horum captivitate ultionem exerere ſtudebant: cum vero Augerius Ghislinis alias Busbequius, ſeu Boesluc dictus apud Ottomanos Ferdinandi Orator per Halim Baſſam, & Ebraimum Interpretum principem reſciviſſet, quod tunc, ſi Ferdinandi nomine Hiſpanorum liberatio peteretur, forte Solimanus ei hanc gratiam non recuſaret, hinc Augerius ea de re Cæſarem certiorem faciens, eorumdem opera utebatur, a quibus monitus hanc gratiam a Solimano petierat, nec irrito ſucceſſu; quippe pro omnibus, pro quibus libertatem exorabat, etiam eam obtinuit, omnesque die decima Auguſti Anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſexageſimo ſecundo liberati ſunt, quibuscum induciis poſtea initis Busbequius Conſtantinopolim delatus Sophiam venit, adducto ſecum Sandæo: Leva autem & Requeſenes diverſum ab eis iter proſequebantur. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

(*) Thuanus, ex quo Continuator hæc deſcripſit, non Philippi, ſed *Regis Chriſtianiſſimi* mentionem facit; utriusque autem Regis nomine fœdus fuit initum.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

§. XXXV.

Andreæ Auriæ Viri celeberrimi obitus.

Sigon. l. c. Thu. l. c.

Hic idem, cujus nunc mentionem fecimus, Joannes Andreas Auria Nepos erat alterius Andreæ Auriæ, qui inter celeberrimos decimi sexti sæculi Architalassos merito recensendus venit, cum vero ob ætatem decrepitam Africanæ hujus expeditionis labores haud amplius subire posset, hanc curam suo commisit Nepoti, qui tum in Sicilia agebat: porro ipsemet Andreas nonagesimo quarto ætatis anno, Christi autem millesimo quingentesimo sexagesimo die vigesima quinta Novembris in magnifico Palatio, quod sibi in quodam Genuensi suburbio exstrui curabat, vivis ereptus est. Claruit raris omnino, atque heroicis virtutibus, ac Dei cultum toto studio promovens insuper patriæ suæ salutem in præcipuis curis habuit, ac libertate ei procurata Reipublicæ administrationem ita dispositi, ut Nobiles quoque ad supremi Magistratus dignitatem, a qua antea exclusi fuerant, admitterentur, ac nobilium auctoritas depressis plebæis familiis plurimum augeretur: cum autem nullos posteros relinqueret, omnem suæ auctoritatis spem in Joanne Andrea Janetini

tini filio repoſuit, eique Turſinam urbem ære alieno maxime gravatam reliquit. Poſtea, Joannes Andreas ſexto poſt Patrui ſui obitum die Genuam venit, & ſtatim poſt reditum ſuum Genuenſes, qui defuncti Auriæ cadaver ſine ulla funeris pompa noctu interea ſepulturæ dederant, eo inclinabat, ut ampliſſimis in majori Urbis templo exequiis magna pompa celebratis, civi de Republicâ optime merito, hoc ſaltem inſigni animi grati teſtimonio parentarent. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XXXVI.

Guſtavi Sueciæ Regis mors.

Eodem anno die vigeſima nona Septembris Guſtavus Sueciæ Rex ſeptuagenarius Lutheri hæreſi immortuus periit. Erat is Erici Wazæ Gripsholmiæ Ducis Filius, qui Chriſtierno II. Daniæ Rege ex Suecia, quam hic Anno milleſimo quingenteſimo decimo octavo ſubegerat, expulſo hujus regni Princeps, atque adminiſter declarabatur, & poſtea prope Upſalmiam Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo tertio Rex proclamabatur, unde hoc regnum, ad quod antea electionis ſorte Reges vocabantur, poſtea ad Guſtavi familiam hæreditario jure devolutum eſt. Hic potius Tyrannum, quam Patrem in ſuo regi-

Thuan. l. c. Spond. hoc ann. 30. Joan. Magn. hiſt. Suec. l. 24. Chytræus l. 9. & 8.

Sæc. XVI. A. C. 1560.

regimine se exhibuit, ac regnum suum Lutherana peste infeciisse haud contentus insuper omnem sævitiam in Nobiles effundebat, nonnisi summa avaritia insignis, nec minus dire vexabat Episcopos, ex quibus illos omnes, qui ejus iniquitatibus suffragari renuebant, regno expulit, totiusque populi sui invidiam sibi accersivit. Reliquerat superstitem Catharinam conjugem suam Magni Saxoniæ - Laxumburgensis Ducis filiam: Ericus vero hujus nominis decimus quartus Gustavo in regno successit, qui die decima tertia Decembris Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo tertio natus, æque ac parens suus Lutheri sectam professus erat, atque Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo sexagesimo primo coronatus septimo post anno e solio suo dejectus est, eoquod suam concubinam publico connubio sibi junctam velut Sueciæ Reginam promulgari jussisset. Porro postea unacum indigna hac Regina in carcerem conjectus est, ac Joannes ejus frater communi omnium Regni Ordinum, ac Procerum consensu Rex nominatus fuit.

§. XXXVII.

Joannes Bellajus Cardinalis mortuus.

Pari-

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Pariter ſacrum Purpuratorum Collegium hoc anno quatuor Cardinalium jacturam deplorabat, quorum primus erat Joannes Bellajus, Ludovici Bellaji Langey filius, qui variis temporibus, & quidem Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſecundo Bajonenſis, & poſtea Pariſienſis, Cenomanenſis, & Lemovicenſis Epiſcopus creatus eſt, ac denique præter S. Gildæ, & S. Mauri Foſſatenſis Abbatias Burdegalenſem Archiepiſcopatum obtinuit, tandem vero a Paulo III. Papa die vigeſima prima Maij Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto Cardinalis tit. S. Cæciliæ renuntiatus eſt: quem tamen titulum commutabat, primo S. Petri ad vincula, poſtmodum S. Adriani, dein S. Chryſoſtomi, ac denique S. Mariæ transtyberim Cardinalis nominatus, obiitque hoc anno Romæ feria ſexta die decima ſexta Februarii annos natus ſexaginta octo, ubi etiam ſepultus eſt in Eccleſia S. Trinitatis de Monte Pincio. Reliquerat is poſteris tres latinorum carminum libros, quorum primus Elegias, alter epigrammata, tertius Odas complectitur, quibus lucubrationibus ſibi ingentem comparaſſet famam, ſi duntaxat in tanto Viro ars poetica fuiſſet deſiderata. Exſtat adhuc illius oratio præ-

Ciacon. in vit. Pontif. l. 3. p. 568. Paul. Jov. l. 25. & in elog. Thuan. hiſt. l. 26. Petramel. de Card. in Pium. IV.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

præsentibus Clemente VII. & Francisco I. Massiliæ habita præter quasdam panegyres, & epistolas. Inter suos domesticos etiam numerabat celebrem Rabelasium.

§. XXXVIII.

Paccecci Cardinalis extrema.

Ciac. p. 719. Aubery vie des Cardin. Ughel in Ital. Sacra.

Alter ex Cardinalibus, qui eodem anno fatis cesserunt, erat Petrus Paccecus natione Hispanus, nam Patrem habuit Alphonsum Tellez Giron, qui ex Martino Vasquesio Acuna ortis Theresiæ Tellez Giron hujus familiæ hæredi matrimonio junctus erat. Ejus Filius Alonsus, seu Alphonsus Tellez Giron Mariam Paccecam alteram ejusdem generis hæredem sibi copulans ex ea filium suscepit Joannēm Paccecum Giron Ordinis S. Jacobi Equitem, primum Villenæ Marchionem, atque Escalonæ Ducem, qui copiosa prole fœcundus præter Joannem, & Alphonsum Calatravensem Equitem insuper suscepit Petrum, de quo impræsentiarum differimus. Hic percurso studiorum stadio præprimis Adriano VI. Pontifici a cubiculis erat, postea vero Eccleſiæ Compostellanæ Decanus, ac primo civitatis-Roderici, demum Pampilonensis, & Giennensis Episcopus renuntiatus est: porro hujus Viri meritum Carolus V.

lus V. tanti habebat, ut eum ad purpuram evehi, ſummis precibus urgeret, cumque Paulus III. Papa Caſparum de Avalos, Mendozam, & Cuevam Hiſpanos Cardinalium Collegio adſcripſiſſet, omiſſo Pacceco, Carolus tamdiu ſeſe horum electioni vehementer opponebat, donec pariter ille, pro quo interceſſerat, purpuram obtineret, quapropter Pontifex eundem feria quarta die decima ſexta Decembris Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto Cardinalitia dignitate honorare adigebatur: Poſtmodum Petrus ad Tridentinam Synodum ablegatus tertiæ, quartæ, quintæ, ſextæ, & ſeptimæ Seſſioni intererat, quin ſeſe tanquam Cardinalem gereret, quod necdum, licet a Papa galerum jam accepiſſet, de Cæſaris conſenſu certior factus eſſet, a quo tamen Neapolitani Regni adminiſtrationi, abſente Petro Toletano, præfectus populum, ac præcipue Nobiles, qui Inquiſitionis tribunal erigi timebant, a ſuo metu liberabat, ſimulque mira dexteritate diſſidia Paulum IV. inter, & Philippum II. Hiſpaniæ Regem ferventia componebat, cum tanta nominis ſui fama, ut de eo ad D. Petri Cathedram poſt hujus Papæ obitum evehendo ageretur. Interfuit quoque ſacris comitiis, in quibus Julius

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Sæcul. XVI. A.C. 1560

Julius III. & Pius IV. eligebantur: tandem vero hoc anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo die quarta Februarii ſexagenarius obiit, cujus corpus ad Eccleſiam S. Mariæ de Ara Cæli depoſitum tandem ad oppidum de la Peubla montis Albani in Hiſpania translatum apud Religioſas Ordinis S. Claræ virgines, pro quibus Joannes Paccecus ejus frater Monaſterium condiderat, terræ mandatum fuit.

§. XXXIX.

Diomedis Caraffæ Cardinalis fata.

Aubery & Ciacon. l. c. p. 848. Caſtald. in Paul. IV.

Tertius erat Diomedes Caraffa patria Neapolitanus, ac Joannis Francifci Arianenſis Ducis filius, & ſanguine junctus Paulo IV. Pontifici, a quo Arianenſis Epiſcopus creatus Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto Menſe Decembri Cardinalis tit. S. S. Sylveſtri, & Martini in Montibus renuntiatus eſt. Tanta is inclareſcebat animi moderatione, ut nullis omnino turbidis negotiis ſeſe ingerere vellet, unde ab omnibus in tanto honore, ac veneratione erat, ut Romani, cum poſt Pauli IV. obitum Caraffenſium bona diriperent, imo nequidem illorum ſepulcris parcerent, monumentum tamen, quod Diomedes ipſemet ſibi in Eccleſia S. Martini

tini in Montibus erigi curaverat, omnino venerati sint. Obiit Romæ die duodecima Augusti Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo, ætatis vero suæ sexagesimo nono, sepultusque est in præfato tumulo apud S. Martinum. Is vix Arianensis Episcopatus possessionem acceperat, cum illico anteriorem suæ Ecclesiæ Cathedralis partem restaurari curaret, eamque sacro ritu Divino cultui dedicaret: pariter etiam Episcopale Palatium, necnon Abbatialem Ecclesiam ad S. Agnetem ruinæ proximam pristino suo decori restituit. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XL.

Cardinalis Bertrandus mortuus.

Quarto loco venit Joannes Bertrandus natione Gallus, Tolosæ natus, ubi ejus Pater nomine Bernardus Bertrandus de Villeles Tolosani Senatus Procuratorem agebat, postea vero Joannes ejus filius primus ejusdem Senatus Præses in hac dignitate tantam sibi laudem comparabat, ut meritorum fama ad Annam Montmorentium Conneſtabilem delata ad istius preces Parisios a Francisco I. vocaretur, ibidem primi pariter Præsidis honore auctus, ac demum Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo primo Regii sigilli custos nomina- *Ciacon. p. 857. Aubery l. c. Frizon in Gall. purp.*

Sæcul. XVI A C 1560

minatus per plures annos hac dignitate fulgebat, poſtea tamen uxore ſua orbatus Sacræ militiæ nomen dabat, ubi primo Convennarum Epiſcopus, ac demum ad Henrici II. Regis preces Senonenſis Archiepiſcopus Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo nominatus eſt, ab eodem Rege in Germaniam ablegatus. Tandem cum Henricus, & Guiſius Dux, qui copiis ab eodem Henrico II. Pontifici in opem contra Philippum II. Hiſpaniæ Regem ſubmiſſis præerat, id a Paulo peterent, Bertrandus Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo Menſe Martio ab eo Cardinalium Collegio adſcriptus eſt, nonniſi tamen exeunte Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono in Italiam venit, ubi Romæ magni habitus conclavi, in quo Pius IV. fuerat electus, interfuit, atque accepto titulo S. Priſcæ unus ex ſeptem illis Cardinalibus, quibus Caraffarum cauſſa erat demandata, a Pontifice ſeligebatur. Poſtea a Rege tanquam legatus Roma ad Venetam Rempublicam ſpecialiter decernebatur, cumque ſuum in Gallias reditum pararet, Venetiis die quarta Decembris anno a partu Virgineo quingenteſimo ſexageſimo ſupra milleſimum morte interceptus obiit, ibi-

ibidem in Ecclesia S. Stephani apud Fratres Eremitas D. Augustini sepultus. Habuit is antea uxorem Joannam de Baras, Mirabellensem & Villemuranam Nobilem, ex qua tres proles, unam masculam, & duas filias susceperat. Sæcul XVI. A.C. 1560.

§. XLI.

Roberti Cenalis Abrincensis Episcopi obitus.

Inter Scriptores Ecclesiasticos, qui hoc eodem anno rebus humanis valedixere, primus recensetur Robertus Cenalis origine Parisiensis, qui in ejusdem Urbis Facultate Theologica Anno Christi millesimo quingentesimo decimo tertio Doctor creatus, postmodum Anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio a Francisco I. ad Vincianum Episcopatum nominatus est, eum tamen septimo post anno cum Rejensi Ecclesia commutabat, a qua rursus promulgatis decretis Synodicis ad Abrincensem, seu Abriconensem sedem Anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo translatus fuit, ubi Episcopali suo muneri tanta sedulitate incumbebat, ut residuam temporis partem variis lucubrationibus, quibus Rempublicam literariam locupletabat, consecraret. Scripsit præprimis latinam Franciæ Historiam, quam duobus tomis comprehen-

Possevinus in appar. Sacro Bartel de Episc. Rejens. San-Marth. Gall. Christ. Dupin Bibl. des Aut. Eccl. t. 16. p. 30.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

sam Henrico II. Regi nuncupabat: alterum vero ejusdem opus est liber dogmaticus, cui titulus: *Antidotum contra Interim Cæsareum*, seu illam formulam, quam Carolus V. Cæsar sub nomine *Interim* vulgabat. Edidit quoque alium tractatum de duplici gladio, ubi stabilito D. Petri Primatu, atque Ecclesiæ jurisdictione quæstiones, quæ leges Ecclesiasticas, & civiles concernunt, exponit, docetque, quod pro bonis temporalibus vindicandis quempiam interimere adeo non liceat, ut nequidem pro vitæ suæ defensione occidendi voluntatem habere permissum sit. In alio quodam opusculo tria proponit axiomata Catholica, atque in eorum primo demonstrat, cum hæreticis circa Religionem colloquia non esse instituenda: in altero cœlibatum propugnat, ac in tertio legis Mosaicæ divortium a lege Evangelica fuisse rejectum affirmat. Idem quoque Auctor posteritati reliquit aliud opus latino sermone conscriptum contra Calvinum, cui titulus: *Larvæ Sycophantica in Calvinum:* hoc tamen opus a Facultate Theologica Parisiensi Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto censura fuit notatum, quamvis in alia epistola ad Candelerium primum Rothomagensis Senatus Præsidem scripta se justo in hæreticos

reticos zelo exarsisse demonstret, atque huic apologiæ titulum præfigat: *Opus quadripartitum de compescenda hæreticorum petulantia.* Denique ex ejusdem Scriptoris calamo profluxit alius tractatus de ponderibus, & liquidorum mensuris, quas ad æquum valorem reducere nitebatur. Decessit tandem hoc anno Parisiis, sepultusque est in Ecclesia D. Pauli, ubi sepulcralis inscriptio ejus monumento incisa hodiedum legitur. Ceterum Robertus mira in scribendo facilitate pollebat, quamvis stylo nimium prolixo usus non raro declamatorem agat.

Sæcul. XVI. A.C.1560.

§. XLII.

Dominicus Soto mortuus.

Alter erat Dominicus Soto Anno restauratæ salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto Hispali in Hispania natus, qui semetipsum nonnisi hortulani filium fuisse fatetur: ast trigesimo ætatis anno Burgis Ordinem S. Dominici ingressus, & Parisiis studiorum curriculum emensus erat, ubi etiam liberalium artium Magister creabatur, ac Compluti Philosophiam tradebat: porro Religiosum hoc institutum professus mutato Francisci nomine, quod antea gerebat, Dominicus nominabatur; postquam vero solemni sponsione

Bellarm. de Script. Eccl. Sixt. Senens. Bibl. l. 4. Possevin l. c. Dupin. p. 3.

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

sese Deo dicaverat, Burgis, Salmanticæ, & alibi literas tradere pergebat, simulque suos tractatus Philosophicos divulgabat, quos inter præcipui erant commentarii in Aristotelis Philosophiam. Postea a Carolo V. Cæsare, cui a confessionibus erat, ad Segovienſem Episcopatum destinabatur, hanc tamen dignitatem constanter respuebat, dum autem per plures annos tædioso Cæsarei Confessarii munere functus erat, tandem ex aula discedendi facultatem impetrabat, ut novas hæreses totis viribus debellandi spatium nanciscereturus. Hanc ob rem suam operam jungebat Martino Olavo, qui paulo post Societatem Jesu a D. Ignatio fundatam ingrediebatur; ambo autem hi Viri eruditione prorsus conspicui Dilinganæ Universitatis recens erectæ curam habere, ab Ottone Truchsesio Augustano Episcopo jubebantur; evolutis autem aliquibus annis Dominicus in Hispaniam redux a Philippo in Angliam decernebatur, ut ibidem in Oxonienſi Universitate Divi Thomæ doctrinam traderet. Demum anno Christi milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto non sine ingenti nominis sui fama Tridentinæ Synodo interfuit, ibique cum magno omnium applausu publice perorabat, eum que comitabatur Bartholomæus Caranza ejusdem Instituti alumnus,

nus, qui postmodum Toletanus Archiepiscopus est renuntiatus. Ceterum Dominicus, dum Tridento discesserat, dissidia inter Bartolomæum de Las-Casam, & Sepulvedam ob Indiarum expugnationem, & Indorum libertatem exorta componere a Carolo V. jussus est, qua lite feliciter decisa Salmanticam reversus ibidem sexaginta sex annos natus extremum clausit diem, juxta Scriptorum nonnullos die decima quinta Novembris, quamvis alii obitus sui diem ad sextam Decembris Anni millesimi quingentesimi sexagesimi rejiciant. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XLIII.

Hujus Scriptoris opera.

Inter ingenii sui monumenta, quæ Soto posteris reliquit, recensetur: I. Tractatus de natura, & gratia in tres libros divisus, ac Patribus Tridenti congregatis nuncupatus, quem Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo septimo ipsus publici juris fecit, atque in eo circa peccatum Originale, liberum arbitrium, & justificationem Concilii Tridentini doctrinam propugnat, ac insuper ad peccatorum remissionem in Sacramento pœnitentiæ actum charitatis requirit, Catharini vero sententiam circa justificationis certitudinem impugnat. II. Edidit tra-

Sæcul. XVI. A. C. 1560

ctatum de juſtitia, & jure, in quo Epiſcoporum reſidentiam eſſe juris divini, ac naturalis demonſtrat, atque impugnat doctrinam ejusdem Catharini, qui eam duntaxat ex jure Eccleſiaſtico deſcendere contendebat: mitiorem tamen ſententiam elegiſſe videtur Dominicus circa beneficiorum pluralitatem, quam omnino vetitam eſſe negat, ſaltem ſi his beneficiis non ſit annexa animarum cura. III. Præter hæc opera exſtant adhuc ejusdem hujus Auctoris commentarii in epiſtolam D. Pauli ad Romanos, in quibus Cajetani explicationes refellit. IV. Alii Commentarii in quartum librum Magiſtri Sententiarum. V. Tractatus de cauſſa pauperum. VI. Aliud opus de evitandis juramentorum abuſibus. VII. Apologia contra Ambroſium Catharinum. VIII. Commentarii in Porphyrium, & Ariſtotelis organum. Ceterum quamvis Soto in Theologicis diſciplinis profunda inclareſceret eruditione, minus tamen exactam in Patrum, ac Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ operibus cognitionem hauſiſſe videtur: nihilominus Proteſtantes de eo honorificam ſemper mentionem fecerunt, Patresque Tridentini eidem permiſerunt, ut illis uteretur inſignibus, in quibus repræſentaretur fidei Symbolum, ſeu duæ manus,

nus, ex quibus prodibat flamma cum hac inscriptione ex hisce D. Pauli verbis: *Fides, quæ operatur per charitatem.* Sæc. XVI. A.C. 1560.

§ XLIV.

Melchioris Cani extrema.

Ex Scriptoribus Ecclesiasticis hoc anno defunctis tertius est Melchior Cano, seu Canus natione Hispanus in oppido Tarraconensi Toletanæ Diœcesis natus, itidem Ordinis S. Dominici Alumnus. Is Philosophiæ, ac Theologiæ studio addictissimus tam præclaros in utraque disciplina progressus fecerat, ut Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo sexto, absente Francisco Victoria ejus Magistro, Theologiam publice Salmanticæ tradere juberetur, ubi laboris socium habebat Bartholomæum Caranzam, qui tamen diversas ab eo opiniones tenebat, quapropter inter illos quædam æmulationis species, indeque veluti duplex factio in Salmanticensi Schola est exorta: quinimo autumant nonnulli, quod Canus ad infaustam æmuli sui sortem non nihil contulerit, quamvis hic non modo meritorum gloria, sed & rara animi moderatione, morumque comitate, quæ tamen in Cano desiderabatur, oppido clarus esset: e contrario autem Canus *Sixt. Sen. l. c. Nicol. Ant. Bibl. Script. Hisp. Dupin. p. 33.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

admodum vehemens, acer, & ambitiosus audiebat. Missus is est sub Paulo III. ad Tridentinam Synodum, inde vero redux postea ab eodem Pontifice Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo in Insulis Canariis Episcopatu auctus Francisco de la Cerda ejusdem Ordinis Religioso successit. Fertur, quod Canus benevolentiam Philippi II. non sine injuria Caroli, qui istius erat Filius, sibi conciliarit, utque hujus Monarchæ ambitionem foveret, eidem auctor exstiterit, quod salva religioue quemcunque Principem bello aggredi posset, quoties de tuendis juribus suis agitur: quæ tamen doctrina Romanæ Curiæ haud arridebat, omnino autem a Salmanticensi Universitate rejiciebatur. Denique Canus, cum aulam dimittere nollet, haud diu suum retinebat Episcopatum, unde eo relicto Provinciæ Castellanæ Præpositus, seu Provincialis creatus hoc anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo Toleti mortalitatem exuit.

Scripsit is libros duodecim de locis Theologicis, quod tamen opus nonnisi post ejus obitum publicam lucem aspexit, & merito in hoc scribendi genere tanquam opus omnibus numeris absolutum celebratur, nam abundat regulis prorsus eximiis, quamvis ipsemet hasce

Sæcul. XVI. A.C. 1560

ſce regulas nonnunquam nec exacte, nec vere ad uſum deduxerit, imo non raro longis digreſſionibus, ac quamplurimis quæſtionibus a ſcopo alienis, quas huic operi intrudit, Lectorum patientiam fatiget: denique haſce materias nimio artificio expendiſſe redarguitur, plus juſto follicitus, ut Ariſtotelem, Ciceronem, Quintilianum, aliosque Authores profanos, qui pro Rhetoricis, vel Dialecticis elucubrationibus de ejusmodi locorum argumentis ſcripſerunt, imitaretur: porro per hoſce locos communes intelligit fontes, ex quibus Theologi ad ſtabiliendas ſuas opiniones, & ad refellendas illis adverſas ſua haurire poſſunt argumenta, horumque omnino decem recenſet, inter quos eſt I. Auctoritas ſacræ Scripturæ. II. Traditionum. III. Eccleſiæ IV. Conciliorum V. Romanæ Eccleſiæ, VI. Sanctorum Patrum VII. Theologorum Scholaſticorum, ac Canoniſtarum. VIII. Rationis naturalis. IX. Jurisconſultorum, & Philoſophorum, ac denique X. Hiſtoriæ civilis, quatenus hæc certæ traditioni innititur, & a Viris fide dignis ſcripta comprobatur. Ad calcem hujus operis inſuper adjecit prælectiones circa Pœnitentiam, & Sacramenta, ubi quidem eleganti ſermonis puritate utitur, minus tamen eloquens,

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

quens, quam in ſuis locis Theologicis eſſe videtur.

§. XLV.

Matthæus Ory, & Joannes Arboreus mortui.

Echard de Script. FF. Præd. t. 2. Dupin. p. 33. & 40.

Hiſce Scriptoribus haud immerito accenſeri poſſunt Matthæus Ory, & Joannes Arboreus, quamvis de anno, in quo defuncti ſunt, certa non habeatur notitia. Horum primus erat Dominicanus, Pontificis Pœnitentiarius, & hæreticæ pravitatis Inquiſitor in Galliis, ediditque Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto tractatum contra hæreticos Turnonio Cardinali nuncupatum, in quo hanc propoſuit quæſtionem: quare hæreſes in Eccleſia dentur? hanc in rem tria examinat capita, & quidem primo definit, quid ſit hæreſis? II. Quænam ſit cauſſa hæreſum? III. Quæ media, ut Eccleſia ab hæreſibus purgetur, adhibenda ſint? inter media autem recenſet, hæreticorum inſtructionem, necnon ſeparationem a communione fidelium, ac denique mortis ſupplicium, ſi in hæreſi ſua pertinaces reperiantur. Hic Scriptor in quodam Maclovienſis Diœceſis oppido nomine Canna natus erat, deceſſit vero ſexageſimo ſexto ætatis ſuæ anno. Joannes Arboreus Lau-

Lauduni in Picardia natus, ac Collegii Sorbonici Doctor conscripsit opus sub titulo *Theosophia* in novendecim libros divisum, atque Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo Parisiensibus literis in uno majoris formæ volumine excusum, in quo ad varios titulos tam circa dogmata Theologica, quam sacræ Scripturæ textus plures, graves, easque eruditas quæstiones revocat, nec minus edidit commentarios in Ecclesiasten, Cantica Canticorum, & Proverbia, necnon in quatuor Evangelistas, & D. Pauli epistolas: insuper elucubrabat admonitionem ad pœnitentiam, methodum confitendi, ac quædam alia sacra opuscula, in quibus unacum singulari pietate profunda eruditio juncta reperitur: Verum hujus Scriptoris opuscula hodiedum ferme incognita latent. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XLVI.

Joannes Lasko mortuus.

Hoc item anno hæretici duo nequitiæ suæ sulcra amisere, scilicet Joannem Lasko, & Philippum Melanchtonem, eorumque primus erat Nobilis Polonus, qui Ecclesiasticas dignitates aucupatus Gnesnensis Ecclesiæ Cathedralis Canonicus evasit: verum brevi ob ingenii sui levitatem primo Lutheri *Spond. h. ann. n. 31. Sanderus hæres. 207. Florim. Rœm. l. 4. c. 20. n. 2.*

Sæcul. XVI. A.C.1560

ri sectæ, & postea Zwinglii, ac Sacramentariorum erroribus subscripserat, quinimo eorum malitiam augere intentus hisce consecrationis verbis: *Hoc est corpus meum:* duodecim novas explicationes addidit, simulque penitus rejecit Baptismum, quem tanquam idololatriæ speciem damnabat: porro hi errores ab omnibus fuere reprobati, quapropter Lasko hac de re palam questus libellum ad Poloniæ Regem conscripsit, in quo indicta caussa, nec præmissa discussione opiniones suas, quin cum ipso desuper collatum fuisset, nonnisi ex sinistro rumore damnari contendebat: Attamen insuperhabita ejus apologia e patria sua exulare jussus in Angliam secessit, ubi inito connubio tantam sibi famam regnante Eduardo comparabat, ut ei exterorum hæreticorum, qui se Reformatos dicebant, Ecclesiæ cura committeretur: mortuo autem Eduardo, ac Maria sceptrum rotante, cum illa in suis ditionibus Religionem Catholicam restauraret, Lasko in Daniam fugere, ac Embdam secedere cogebatur, ubi Annæ Principis patrocinio suffultus Calvini sectam invehebat: inde vero Francofordiam delatus ibidem ex Flandris spuriæ reformationis assectis cœtum congregavit, eisque Datherium Ministrum præfecit.

Habe-

Habebat Lasko Embdæ frequentes admodum disputationes cum Mennone Mennonistarum Antesignano, quem etiam tam suis scriptis, quam sermonibus tam valide impugnabat, ut illum ad novam fidei confessionem compelleret, in qua profitebatur, quod Christus Dominus sit verus Deus, & homo, verus Dei filius, ac verus Filius hominis, ac reipsa carnem, & sanguinem suum ex Beatissimæ Virginis Mariæ utero sumpserit, necnon ex ea tanquam verus homo nobis, excepto peccato, similis progenitus fuerit. Denique Anno Domini millesimo quingentisimo quinquagesimo sexto Joannes Lasko, postquam per viginti annos ubique vagabundus erraverat, plurium Procerum, ac Poloniæ Ministrorum literis sollicitatus unacum Joanne Utenhovio in patriam suam reversus est: ubi interfuit Sandomirensi, Uladislaviensi, & Pinczoviensi Conciliabulo, & contra Stancarum, cujus alibi meminimus, strenue disputabat. Tandem postquam apud Sacramentarios celebre sibi nomen acquisierat, die decima tertia Januarii hoc anno Socini, & Unitariorum hæresi immortuus periit. Ceterum is honorabat tanquam amicos sibi in paucis caros Bernardinum Ochinum, Blandratum, Statorem, Thenaldum, aliosque hujus furfuris homines,

Sæcul. XVI. A C 1560.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

mines, qui in ejus ædibus hanc Blasphemiam divulgabant, errorem admitti ab eo, qui credit, quod tres Sanctissimæ Triadis Personæ sint æquales, cum juxta eorum doctrinam duntaxat circa hunc articulum sit tenendum, quod unus, solus detur Deus, qui est Pater, unus solus Filius Dei, & unus Spiritus Sanctus.

§. XLVII.

Philippi Melanchtonis obitus.

Thuan. hist. sub finem l. 26 Spond. hoc ann. n. 31. Sander. hæres. 188. Camerar. in vita Melancht.

Die decima nona Aprilis hoc eodem anno Philippus Melanchton, cujus jam frequens occurrebat mentio, Wittembergæ sexagesimo quarto ætatis suæ anno vivis ereptus est. Is Bretæ, seu Brettini inferioris Palatinatus ad Rhenum oppido die decima sexta Februarii Anno Christi millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo natus erat, ac Patrem habuit Georgium Schwarzerd, qui apud Principes Palatinos armamentarii curam gerebat, Matrem vero Barbaram Reuchlin, quæ celebris Joannis Reuchlini, Capnion dicti, Soror erat. Ceterum quamvis Melanchton Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo decimo octavo omnes Lutheri errores ratos habuisset, nunquam tamen ulla ætas Virum in Religionis rebus magis eo inconstan-

tem

tem tulit; quippe circa nonnullos articulos Zwinglii, circa alios vero Calvini opinionibus adhærebat, & circa plura dogmata incredulus, aut circa ferme omnia ſummopere dubius extitit, quinimo circa vitæ ſuæ finem, cum in nova reformatione nullam omnino ſervari moderationem cerneret, aliunde vero pertimeſceret, ne ſcandaloſa, quæ in ſpuria hac reformatione fervebant, diſſidia augeret, ferme nihil amplius niſi verbis omnino vagis, quæ ad cujusvis arbitrium inflecti poſſent, de ſectæ ſuæ dubiis proponere audebat; Sacramentarii enim ab illo multum differebant, Lutheri autem aſſeclæ unaomnes ubiquitatem adoptabant, ac ipſe etiam Brentius, qui tamen ex Lutheranis cum illo plene conſentientibus ferme ſolus ſupererat, etiam ceteris adhærere cæperat: equidem cupiebat Melanchton mentem ſuam prodere; aſt quid diceret, non ei occurrebat, eoquod illis rebus, quas ipſe veras cenſebat, ab omnibus reſiſti cerneret, unde non raro dicere ſolebat: „ Veritatem plene explicare „non poſſum in illa patria, in qua mo„ror; cum id non toleraret Princeps„ ſæpe etiam ſubjungebat„ eloquerer veritatem, ſi a Principibus non prohiberer. Peucerus etiam ejusdem Gener, cum ſumma ingenuitate hæc geſta

Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

ennarrans refert, quod Melanchton tantopere ubiquistis exosus fuerit, ut quadam die Chytræus hujus factionis studiosissimus Melanchtonem e medio tollendum esse asseruerit, eoquod hic eorum consiliis continuo obsisteret: Ipsemet quoque Melanchton in quadam ad Electorem Palatinum epistola, cujus meminit Peucerus, hæc scripta reliquit: „Nolo amplius disputare contra illos, „quorum crudelitates jam in me exper„tus sum.„ Percipiamus ea, quæ paucis ante obitum suum mensibus perscripserat. „Ah! inquit Peucerus, quo„ties, quantisque singultibus Melanch„ton mihi exposuit rationes, quæ ipsum „absterrebant, ne intima suarum opi„nionum palam faceret?„ O miseram illius conditionem, cum nullibi nec pacem, nec veritatem, prout eam ipse comprehenderat, reperire posset? Receſſit is a veteri Ecclesia, cujus tamen prærogativa præ ceteris erat, quod ipsa sola continuam ab omnibus præteritis sæculis successionem haberet: Ecclesia vero Lutherana, quam ipse unacum Luthero erexerat, solumque veritatis asylum fore censebat, jam in Ubiquistarum monstrum, quod ipse detestabatur, degenerabat: Denique Sacramentariorum Ecclesiæ, quas ceteris puriores post Lutheranas existimabat, aliis plenæ erant errori-

erroribus, quos ipse omnino tolerare non poterat, ac in omnibus fidei suæ confessionibus damnabat: equidem in Wittembergensi Ecclesia magni habitus videbatur: verum cæco complacendi studio, cui tanquam mancipium sæva servitute addictus erat, prohibebatur, ne libere, quicquid in mente sua fovebat, ediceret, quibus animi anxietatibus confectus miseram suam vitam absolvit. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Ceterum varia opuscula tam literaria, quam dogmatica reliquit, ac præ ceteris composuit apologiam contra Parisiensium Doctorum censuram, cui hunc titulum præfixit: *Adversus furiosum Parisiensium Logastrorum Decretum.* II. Concinnaverat etiam Confessionem Augustanam, ejusque solertiæ in acceptis referenda est Naucleri editio Tubingana; nam prius hujus Scriptoris opus nil nisi indigesta fuit congeries chronicorum, & fabularum, quæ unacum historiis ordine sane perturbato congestæ erant, eas tamen Melanchton sedulo expurgans, rerum gestarum selectum fecerat, cunctaque in ordinem redegerat, adeo, ut hic liber merito Melanchtonis opus dici valeat, quamvis tunc nonnisi vigesimum ætatis suæ annum explesset. III. Reliquit etiam volumen sat amplum epistolarum, quæ ad diversos scriptæ plura gesta novam Prote-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

ſtantium ſectam concernentia complectuntur: præterea jam alibi retulimus duodecim illos articulos, quos ad Franciſcum I. Franciæ Regem tranſmiſerat. Fertur, quod is, cum a Matre ſua, quæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono mortua eſt, quadam die ingenue fateri fuerit rogatus, quænam religio ceteris melior eſſet, ipſe reſponderit, novam eſſe magis acceptam, antiquam vero magis ſecuram. Porro ex ſua uxore Catharina Crappa duos filios, totidemque filias ſuſcepit, earumque prima nomine Anna nupſit Georgio Sabino Brandeburgico Poetæ apud Germanos celeberrimo, quem etiam Bembus, & Contarenus magni habebant.

§. XLVIII.

Centuriatores Magdeburgici in lucem editi.

Caſpar. Sagitt. introduct. in Hiſt. Eccl. p. 279.

Denique hoc anno ex tredecim Magdeburgicis centuriis quarta edebatur; tres enim primæ jam Anno priori milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono, ceteræ vero ſequentibus annis uſque ad annum Domini milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum quartum, quo decima tertia prodiit, publicam lucem aſpexerunt. Hoc opus eſt collectio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quam nonnul-

nonnulli profani Magdeburgenſes Miniſtri concinnarunt. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. XLIX.

Matthias Flacus Illyricus hujus operis Auctor, ejusque vitæ Hiſtoria.

Hos inter præcipuus erat Matthias Flacus Illyricus ex Confeſſionis Auguſtanæ Theologis doctiſſimus, qui Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo die tertia Martii Albonæ in Hiſtria natus humaniores literas Magiſtro Egnatio Venetiis didicit, anno autem ætatis ſuæ decimo ſeptimo Theologici ſtudii amore incitatus quemdam Religioſorum Ordinem ingredi ſtatuit, ſuumque animi propoſitum Fratrum Minorum Provinciali, qui Matri ſuæ ſanguine junctus erat, manifeſtabat: attamen ab eodem Religioſo, qui de hæreſi ſuſpectus erat, rogabatur, ut potius in Germaniam tenderet, quam ſeſe inter Monaſterii ſepta includeret: Itaque Flacus hoc conſilium ſecutus Anno ſalutis reparatæ milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono Baſileam venit, ibique poſt aliquot menſium moram Tubingam contendit, inde vero Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo Wittember-

Sæc. XVI. A C. 1560.

gam delatus ibidem Lutheri, & Melanchtonis magisterio sese tradidit, juvenesque Græco, & hebraico idiomate imbuendo victum sibi comparavit, ibique a Melanchtone liberaliter fuit habitus: demum inito connubio circa annum Domini millesimum quingentesimum quadragesimum quartum publico quodam munere in Academia auctus est: cum vero Scholarum exercitationes ob bellicos tumultus in Saxonia interciperentur, Flacus inde Brunsvicum petiit, ibidem suis prælectionibus magnum nomen adeptus. Demum Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo septimo Wittembergam redux pristino vacabat muneri, ac paulo post vehementer sese opponebat Cæsareo *Interim*, omnibusque moderationibus, quas Melanchton suggerebat: ut autem cum ampliori libertate, ruptisque omnibus modestiæ habenis adversus Religionem Catholicam debachari posset, Magdeburgum, quæ urbs tum a Cæsare proscripta erat, secessit, ibidemque centurias, quarum nunc meminimus, consarcinavit, laborisque socios sibi adjunxit Andream Corvinum, Thomam Holshuterum, Pancratium Waltbeckium, Nicolaum Amsdorfium, Nicolaum Gallum, Martinum Copum, Ebelingum Alemannum, Ambrosium Hidfelum,

Hidfelum, Davidem Cicelerum, Caſpa- Sæcul. XVI.
rum Leunculum, Guilielmum Ruden- A.C. 1560.
ſem, Nicolaum Beumillerum, Bernar-
dum Nigrum, Petrum Schraderum, &
Conradum Agrium præter Joannem
Wigandum, Matthæum Judicem, & Ba-
ſilium Fabrum, qui egregiam quoque
navabant operam. Inſuper Joannes
Baptiſta Heinzelius, & Caſpar Nid-
pruckus Cæſaris Conſiliarii plurimum
favebant Marco Wagnero, qui omnes
Germaniæ, aliarumque Regionum Bi-
bliothecas evolvere, ac monumenta col-
ligere jubebatur. Hic idem Centuria-
toribus plurima præſtitit obſequia; ſe-
dulo enim literaria Germaniæ, Daniæ,
Edemburgi in Scotia, & alia ſcrinia per- *Melchior Adam p. 273 & 274.*
luſtrabat; ſingulari enim prærogativa
ad ejusmodi labores requiſita dotatus
erat, unde die trigeſima Septembris
Anno Domini milleſimo quingenteſimo
quinquageſimo ſeptimo Proteſtantes ei-
dem teſtimonium oppido glorioſum
reddiderunt, ejusque integritatem, ſo-
lertiam, ac ſingulare ſtudium commen-
darunt, inter cetera autem retulerunt,
quod confectis cum Illyrico variis itine-
ribus monumenta collegerit, editoque
ſuæ peritiæ ſpecimine haud abs re fore
judicatum fuerit, ut ſolus hæc itinera
proſequeretur, ac propterea eidem hæc
cura eſſet demandata, procuratis hanc

Sæcul. XVI. A. C. 1560. in rem literis commendatitiis, quibus Viri docti æque, ac probi rogabantur, ut eidem Codices manu exarratos, ac monumenta ipsi proficua communicare velint. Huic testimonio ipsemet Illyricus suum chirographum appposuit.

Ceterum tredecim hæ centuriæ totidem etiam voluminibus continentur, atque usque ad sæculum decimum tertium excurrunt; quælibet vero centuria cujuslibet sæculi res notatu dignio-res complectitur, ac in sexdecim capita dividitur, quorum primum summam eorum, quæ referenda erant, exhibet: alterum vero agit de loco, atque Ecclesiæ progressu. Tertium de vexationibus, aut de Ecclesiæ pace: Quartum de doctrina. Quintum de hæresibus. Sextum de cæremoniis, ac ritibus. Septimum de disciplina, & regimine. Octavum de schismate. Nonum de Synodis. Decimum de vitiis præcipuorum Episcoporum. Undecimum de Hæreticis. Duodecimum de Martyribus. Decimum tertium de Miraculis. Decimum quartum de Judæis. Decimum quintum de Religionibus ab Ecclesia separatis. Decimum sextum de motibus, ac Regnorum mutationibus. De cetero observandum venit, quod centuria decima tertia, cum Basileæ secundo prælo ederetur, aucta fuerit, ac primæ

primæ quatuor præter quamdam quintæ centuriæ partem Magdeburgi, quinta Genevæ, ſexta in exilii loco, in quem Illyricus, Wigandus, & Judex miſſi fuerant, ſeptima in Megalopolenſi ditione, ſequentes denique in Wiſmarienſi ejusdem Ducatus urbe fuerint compoſitæ. Celebrior ceteris habetur editio Baſileenſis tribus majoris formæ voluminibus cura Ludovici Lucii Anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quarto abſoluta: porro cum horum Centuriatorum ſcopus unice eo collimet, ut Eccleſiam Romanam calumniis, ac mendaciis proſcindant, ſuam vero Reformationem ſtabiliant, hinc doctiſſimus Cardinalis Baronius ſuos Annales Eccleſiaſticos conſcribere aggreſſus eſt, eosque hiſce centuriis oppoſuit. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. L.

Illyrici liber, cui titulus Catalogus teſtium Veritatis.

Idem quoque Illyricus Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto Baſileenſibus literis excudi curavit aliud opus, quod poſtea Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo Argentinæ iterato prælo fuit ſubjectum, huncque titulum præſefert: *Catalogus teſtium veritatis.* Verum ſub eodem titulo poſtmodum Anno milleſi-

Sæcul. XVI A.C. 1560.

mo quingenteſimo ſexageſimo quinto Guilielmus Eiſengrenius Scriptor Catholicus natione Germanus Dilingæ aliud opus imprimi fecit, porro utrumque continet Catalogum Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui ſui ævi hæreſes, ac præcipue noſtræ ætatis ſectas impugnabant, ac refellebant. Ceterum noviſſimarum hæreſum nomine Eiſengrenius intelligit Proteſtantes, ſeu omnes illas ſocietates ſeditioſas, quæ turpi ſchiſmate a Sedis Apoſtolicæ unitate receſſerunt: ex adverſo Illyricus, qui prior ſcripſerat, eique Eiſengrenius ſuum opus oppoſuerat, ſui ævi hæreticos appellat Catholicos, qui haud violata fide Chriſto Domino in ſinu Romanæ Eccleſiæ ſub auctoritate Pontificis uniti perſtiterunt. Aſt Illyricus in ſuo opere ubique ſpecimina edidit cæcæ ſuæ impudentiæ, qua incitatus quamplurima effutiit, haud diſcutiens, an ea, quæ dicit, ſuo propoſito congruant, vel eidem diſconveniant.

§. LI.

Antiqua Miſſa ab Illyrico typis edita.

Colomiez Bibl. choiſ. p. 12.

Sub idem tempus Illyricus ex quibusdam Bibliothecis, quas luſtrare ipſi datum erat, quamdam deprompſerat veteris Miſſæ formam, cui titulus erat ſequens:

sequens: *Missa latina, quæ olim ante Romanam circa septingentesimum Domini annum in usu fuit, bona fide ex vetusto, authenticoque codice* descripta a Matthia Flacco Illyrico: cum ergo hoc scriptum velut pretiosum monumentum veneraretur, atque ex eo falsam novæ suæ sectæ auctoritatem plurimum stabiliri crederet, hinc illud Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo Argentinæ prælo subjici jussit, moxque Lutheri Sectatores hanc formulam veluti opus suæ hæresi admodum consonum respiciebant, quin imo Catholici, cum ejusmodi scriptum discutere parum solliciti essent, illius tanquam libelli summe pernicioſi lectionem prohibebant: verum progressu temporis Lutheranorum nonnulli rem penitius examinantes quantocius deprehendebant, quod hoc opus Catholicorum doctrinæ apprime esset consonum, quapropter illud supprimere nitebantur: Catholici vero exinde ad majorem circumspectionem excitati, ne tam excellens monumentum ob nuperam suppressionem vix cognitum omnino deperiret, illud rursus typis edi curarunt, illiusque testimonio non sine glorioſissima victoria hostes suos debellarunt. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LII.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LII.

Variæ censuræ Parisiensis Facultatis Theologicæ.

Argentre coll. Jud. de nov. err. t. 1. app. p. 21. & 1. 2. p. 290.

Interea Facultas Theologica Parisiensis immoto studio sanam Doctrinam tueri, seque novis erroribus indies in Francia magis, magisque invalescentibus opponere nitebatur; quapropter Anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo die decima sexta Januarii conventum Sorbonæ habuit, ubi Decanus die decima quarta ejusdem Mensis Regii Senatus exhibuit literas, quibus injunctum, ut libri Petri de Lastre tum captivi ad Facultatem mitterentur, ac prius recogniti discuterentur. Hoc Senatus mandato publice recitato producebantur præfati libri, quorum unus hunc præseferebat titulum: *Gemma Gemmarum* &c. alter vero erat inscriptus: *Institutio, ac doctrina probæ Confessionis.* Afferebantur postea duo alii prioribus parum absimiles, quorum titulus: *A. B. C., seu institutio pro Christianis* unacum tredecim aliis, quibus hæc inscriptio: *summæ librorum veteris, & novi Testamenti:* Itaque Facultas quosdam, qui hosce libros examinarent, deputabat, atque ad eorum sententiam unanimi suffragio decisum, quod præfati libri, cum erroribus, & hæresibus scate-

scaterent, omnino supprimendi, atque ad librorum prohibitorum indicem sint rejiciendi. Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Die vigesima quinta ejusdem Mensis Januarii Facultas rursus congregata quasdam literas a Galliarum Rege ad Parisiensem Episcopum datas prælegi jussit; in illis enim Rex Theologos proximo Jejunii verni tempore Parisiis ad populum dicturos monebat, ut prædicent Evangelium Dei pure, & sincere, abstineantque ab invectivis, & seditiosis Concionibus; insuper juxta prædictarum literarum tenorem Decanus hortabatur omnes Doctores tum præsentes, ut a verbis convitiosis, seditiosis, & contentiosis, quibus populus magis ad impietatem, quam ad pietatem provocaretur, caverent: ex adverso autem darent operam, ut suis prædicationibus populum continerent in vera, & catholica Religione, fide Christiana, Majorum traditione, & Superiorum obedientia, præcipue vero gregem suum inflammarent ad præceptorum divinorum observantiam, traditionum Ecclesiasticarum custodiam, ac Præpositorum reverentiam.

§. LIII.

Petri Seichespei causſa.

Cum

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

Argent. l.c. t. 2. p. 283. Vide supr. L. CLIV. §. LIX.

Cum Petrus Seichespejus ex Ordine Fratrum Prædicatorum Theologiæ Baccalaureus a Facultatis Theologicæ consortio per biennium excluſus fuiſſet, eoquod propoſitionem, quam circa infidelium actiones effutierat, retractare nollet, ſed ad Regium Senatum appellaret, hinc Aulæ decreto ſancitum, ut Orator in prima diſputatione Theologica in Dominicanorum conventu Pariſiis habenda declararet, quod propoſitiones, quas nuper enuntiaverat, & propugnaverat, & de quibus nunc ſermo eſt, nonniſi problematice, ac diſputandi gratia expoſuerit, ac proin nihil contra Facultatis ſententiam defendere, vel intelligere velit; quo facto eundem præter morem ad primam Theologiæ lauream eſſe admittendum decernebatur. Lata eſt hæc ſententia die vigeſima Maji: porro die decima ſexta Julii Decanus, & Facultas Theologica contra eundem fratrem Petrum Seichespejum Curiæ porrexit libellum ſupplicem, quapropter edictum die vigeſima ſeptima Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono fuit promulgatum, vi cujus Univerſitatis Cancellario, Decano, & Facultati injunctum, ut juxta preces Aulæ factas præfatum Seichespejum promoverent, ne hic rurſus eandem Curiam adeundi occaſio-

occaſionem haberet, ſimul vero eidem præceptum, ut Cancellario, Decano, & Facultati morem gerat, indicta carceris pœna. Aliud etiam prodiit edictum hoc anno die vigeſima Maji, vi cujus, ut idem Seichespejus præter ordinem Theologiæ Licentiatus crearetur, eadem Curia ſanciebat, attentisque omnibus præcipiebat, ut juxta præfata edicta Seichespejus hunc gradum recipiat, niſi jam ad eum ſit promotus, ſimulque accepta epomide in Doctorem ſolemni ritu inauguretur, præcedentibus tamen omnibus iis, qui nuper Theologica laurea fuerant inſigniti, nec alio modo recipiatur Seichespejus, cui etiam ſit interdictum, ne ultra Aulam moleſtet, ſed præſenti decreto ſub carceris pœna obediat. Hac itaque ratione hoc negotium fuit deciſum.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. LIV.

Initium Hiſtoriæ Michaelis Baji.

Inter celebriores Facultatis cenſuras merito recenſenda venit illa, quæ hoc anno die vigeſima ſeptima Junii adverſus octodecim propoſitiones ex libris cujusdam in Univerſitate Lovanienſi Doctoris operibus ſuppreſſo illius nomine fuit pronuntiata: porro is erat Michael Bajus, ſeu Bay Melini Hanoniæ oppido

Bajana ſive Michael Baji operum 2. part. p. 191. Argent. append. p. 21.

Sæcul. XVI. A.C.1560.

oppido in Athenſi ditione Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo tertio natus, qui Lovanii, ubi ſtudiis vacabat, ſua morum integritate, prudentia, ac literarum progreſſu tam celebrem ſe reddebat, ut emenſo ſtudiorum curriculo in Standonico, quod erat Fundatoris nomen, Collegio jam Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo primo Rector crearetur. Hoc munere auctus Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto publice Philoſophiam prælegere cæpit, atque hoc officio functus eſt, uſque ad annum ſalutis noſtræ milleſimum quingenteſimum quinquageſimum, quo Doctoris gradu inſignitus fuit: Anno autem ſequenti regii Profeſſoris Cathedram adeptus, ſacras literas publice tradidit, vices ſupplens Joannis Leonardi Haſſelii, qui unacum Ruartio Tappero, & Jodoco Ravenſteinio Lovanienſibus Doctoribus a Carolo V. Cæſare ad Concilium Tridentum decretis eo profectus erat. His abſentibus Bajus, & Joannes Haſſelius a methodo Scholaſtica in ſuis prælectionibus deflectentes, ſententias, ac Patrum, præcipue vero Sancti Auguſtini de gratia opera interpretabantur: aſt propoſitiones, quæ pluribus nullatenus tolerandæ videbantur, enuntiabant: poſtquam vero Concilium Triden-

Tridentinum die vigesima octava Aprilis Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo ob imminentes belli tumultus fuisset interruptum, Tapperus & Ravesteinius Lovanium reversi sunt: attamen vix advenerant, cum non sine animi sui mærore ea, quæ interim gesta sunt, percipere cogerentur, imo referunt nonnulli, quod Ruartius Tapperus, cujus Magisterio olim Bajus in Theologia utebatur, ab ejus tamen sententiis recedebat, quondam vehementiori ira commotus exclamaverit, *Quis diabolus nobis absentibus hanc doctrinam in nostras Scolas invexit?* Exinde mox crebræ oriebantur altercationes inter Belgas Theologos, & Ordinis S. Francisci Religiosos, qui Fratres Minores vocantur; nam hi in istis Provinciis eo tempore celebriores Bajum impugnabant, atque præ primis duo ex illis, quorum primus Petrus du Chesne Nivellensis conventus, alter vero Athensis Monasterii præpositus Ægidius de Quercato vocabatur: porro hi octodecim exponebant propositiones, quas ex præfati Theologi libris circa liberum arbitrium, gratiam, & pias actiones excerpserant, easque ad Parisiensem Facultatem Theologicam transmittentes impense rogabant, ut debita censura notarentur: Itaque Facultas ad Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

eorum preces die vigesima septima Junii in Collegio Sorbonico congregata hasce octodecim propositiones suppresso Auctoris nomine proscripsit, earumque quindecim tanquam hæreticas, ceteras vero tres ut falsas damnavit.

§. LV.

Censura octodecim propositionum ex Baji scriptis decerptarum.

Oper. Baji 2. part. p. 3. Dupin. Bibl. des Aut. l. 16 p. 139. Defens. cens. S. Facult. Paris. latæ ad ann. 1569. Auct. Ant. Rich. Theol. in Bibl. Sorb. v. rad. post. n. 6.

Propositio I. Liberum hominis arbitrium non habet potestatem ad opposita, nec illi convenit ea potestas ex ipsius naturali, & intrinseca ratione. *Censura.* Prima pars hujus propositionis est hæretica: secunda est falsa, & morali philosophiæ adversa.

II. Libertas, & necessitas eidem conveniunt respectu ejusdem, & sola violentia repugnat libertati naturali. *Censura.* Hujus propositionis prima pars includit contradictionem, & est hæretica: secunda est falsa.

III. Liberum arbitrium ex sua ratione intrinseca non habet, ut ex se, de se, & per se efficiat actum liberum. *Censura.* Hæc propositio est falsa, erronea, & pernicioſa.

IV. Liberum arbitrium ex se non potest nisi peccare, & omne opus liberi arbitrii sibi dimissi est peccatum mortale, aut

aut veniale. *Censura.* Hæc propositio utraque sui parte est hæretica. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

V. Homo faciendo, quod in se est, peccat, & non potest non peccare, faciendo, quod in se est. *Censura.* Tota hæc propositio est hæretica.

VI. Posse peccare non est de ratione liberi arbitrii hominis, nec hujusmodi peccandi facultas homini a Deo data est. *Censura.* Hujus propositionis prima pars est falsa, & secunda hæretica.

VII. Liberum arbitrium hominis non potest absque speciali gratia Dei vitare peccatum: unde fit, ut omne opus hominis pure infidelis sit peccatum. *Censura.* Hujus propositionis secunda pars est falsa, & male ex priori infertur.

VIII. Liberum arbitrium libere vult, quidquid sponte, seu voluntate vult: ita ut, quod libere vult, idem necessario velit. *Censura.* Hujus propositionis secunda pars implicat contradictionem, & est hæretica.

IX. Hæreticus, & Schismaticus, & homo non pure infidelis, meretur quandoque de condigno vitam æternam. *Censura.* Hæc propositio est plane hæretica.

X. Homo existens in peccato mortali, sive ejus reatu ad æternam mortem, habet *Petav. dogm. Theol. t. 2. p. 358.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

habet in se charitatem. *Censura.* Hæc propositio est hæretica.

XI. Per contritionem, non adhibito realiter Sacramento Baptismi, vel pœnitentiæ, non dimittitur peccatum extra casum martyrii, aut necessitatis. *Censura.* Hæc propositio est hæretica.

XII. Peccator si faciat, quod mandatur per contritionem, & confessionem factam sacerdoti, non remittitur illi peccatum, nisi Sacerdos absolvat, etiamsi per malitiam, & absque ratione Sacerdos ille deneget absolutionem. *Censura.* Hæc propositio est hæretica.

XIII. Non sine Pelagiano errore admitti potest ante primam justificationem in homine aliquis liberi arbitrii usus bonus, & qui se præparat ad eam, peccat, ut is, qui pessime utitur suis bonis naturalibus: nam ante eam omnia opera hominis sunt peccata damnatione digna. *Censura.* Hæc propositio pro omnibus suis partibus est hæretica.

XIV. Non datur gratia nisi reluctanti, proinde nec prima justificatio; quia justificatio est ipsa fides: fides enim est, qua ex impio quis fit justus. *Censura.* Hujus propositionis duæ partes sunt hæreticæ, & tertia est falsa.

XV. Homo necessario peccat etiam damnabiliter in aliqua specie peccati, &

& actus, in quem necessario fertur, est illi peccatum: quare ut libere feratur in actum, non est conditio necessaria ad peccandum. *Censura.* Hæc propositio est hæretica in omnibus partibus. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

XVI. Nemo præter Christum est absque peccato originali: hinc B. Virgo mortua est propter peccatum, quod contraxerat ex Adam, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum justorum, sunt ultiones peccati originalis, vel actualis; Unde & Job passus est, & omnes Martyres propter sua peccata. *Censura.* Hæc propositio pro omnibus suis partibus est hæretica, & Beatæ Mariæ, Sanctisque omnibus injuriosa.

XVII. Omnia in gloriam Dei facite: & dico vobis non resistere malo: hæc sunt simpliciter ut præcepta accipienda. *Censura.* Hujus propositionis posterior pars est falsa.

XVIII. Omne opus bonum est meritorium vitæ æternæ: quod si aliquod remuneretur temporaliter, tamen non dignum vita æterna, illud malum est, quia nullum est opus meritorium, nisi æternæ vitæ. *Censura.* Hæc propositio tota repugnat Sacræ Scripturæ.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

§. XLVI.

Hæc censura a Bajo notis explicata.

Bajan. seu Baij oper. t. 2. p 8. & seq.

Hæc censura brevi in Belgio divulgabatur, eamque Baji hostes sibi transmitti rogantes, plura illius exempla spargebant: Baius vero ea perlecta notas adjecit, in quibus harum censurarum nonnullas approbabat, alias tanquam minus æquas redarguebat, animo proponens, quod illas ad quemdam Facultatis Doctorem remittere vellet: prius tamen quoddam exemplar a Facultate subscriptum obtinere satagebat, eo fine, ut hanc censuram vere ab eadem fuisse latam certior foret: cum vero id, quod petebat, impetrare desperaret, suas annotationes ad Antonium Sabbonium Fratrum Minorum in Flandria Provincialem transmisit, eidem hæc significans: „diu hæsi suspensus, quid facerem, an omnino tacerem, „an breviter ostenderem in his censuris „nonnulla contineri manifestæ veritati „contraria. Ad tacendum me hortabatur tam antiquæ, tamque numerosæ „Facultatis veneratio, quam rebus in „Gallia turbatis ob nonnullos infirmos „illæsam servari cupiebam, ne forte hæretici nostro studio abuterentur ad persuadendum populo, quod etiam pro „fide differens audienda non esset, si in harum

Sæcul. XVI. A.C.1560.

„harum propositionum nonnullis palam „errasse ostenderetur: deinde cum unius „communionis simus, & ejusdem cor„poris membra, summopere cavendum „judicabam, ne quisquam nostrum ab „altero læderetur. Ceterum ad respon„dendum impellebat tum veritatis Ca„tholicæ, tum illorum Fratrum inju„ria, quos propter veritatem passim cum „Ecclesiæ detrimento infamari senti„bam prætextu harum censurarum, quas „tamen non dubito aut suppositias esse, „aut certe per æmulos Sorbonæ Pari„siensis in quorumdam subversionem non „satis bonis artibus ipsis insciis clam „extortas. His igitur rationibus ad„ductus pauca quædam annotavi tam „circa propositiones, quam circa cen„suras earumdem, quæ si tibi proba„buntur, vestra paternitas poterit eis „legenda permittere, quibus judicabit „sine cujusquam injuria posse prodesse: „sin vero minus, licebit exiguo chartæ „detrimento supprimere.

§. LVII.

Censuræ Articuli a Bajo partim approbati, partim rejecti.

Hæ Baji annotationes in censuram Sorbonicam Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo in publicam lucem prodiere: cum vero alter- *Baj. p. 10.*

Sæcul. XVI A C. 1560.

cationis ardor indies magis efferveſceret, illæ non ſine magna aviditate legebantur, & quidem nonnulli id faciebant, ut Auctoris innocentiam vindicare niterentur, alii vero idipſum agebant, ut plures in eo errores omnino damnandos detegerent. Porro annotationes erant hæ, quæ ſequuntur: circa primam propoſitionem Bajus explicata voce: *liberum.* inquit: libertas duntaxat opponitur ſervituti, non autem neceſſitati: nihilominus ſeſe cenſuræ ſubmittebat, faſſus, quod in Sacris literis plures reperiantur textus, per quos demonſtrari valet, quod libertas per indifferentiam ad agendum, & non agendum explicari poſſit.

Ad ſecundam propoſitionem Bajus affirmabat, quod ingens diſcrimen detur inter libertatem *Philoſophicam*, & eam juxta S. Scripturæ ſenſum acceptam, nam libertatem primam neceſſitati, alteram vero ſervituti dicebat oppoſitam, ex quo idem inferebat, quod cenſura ſit æqua, ac legitima, ſi libertatis vox in primo ſenſu accipiatur, qui eſt idem, quem ei attribuunt Theologi: immerito autem a Facultate Pariſienſi ſe damnatum aſſerebat, eoquod eandem vocem in ſecundo ſenſu Sacris literis ſat familiari acceperit: hanc in rem Bajus allegabat D. Auguſtinum in ſuo Enchiridio

cap.

Sæc. XVI. A.C. 1560.

cap. 105. necnon in libro de correctione, & gratia cap. 4. & 12.

Circa tertiam propositionem ait, quod censura sat æqua sit, nisi fortasse is, a quo hæc propositio manasse putatur, actum liberum de ea libertate intelligat, qua Christus nos liberavit: talem enim actum non potest voluntas humana, qualis nunc est, ex se præstare, sed solum ex ea, quam nobis Filius impertit, libertate.

Ad quartam propositionem observat, quod illa quamvis duas habere partes videatur etiam juxta censuræ annotationem, reapse tamen unam solummodo contineat, cum hæc duo, quod liberum arbitrium ex seipso tantum peccare possit, & omnis actio liberi arbitrii sibi relicti sit peccatum, sint omnino idem: porro ibi id, quod in propositione septima continetur, etiam reperiri inquiebat Bajus, & postea Bajus citatis pluribus textibus concludebat, quod omnes actiones sine gratiæ auxilio factæ sint peccata.

Agens de quinta propositione distinquit Infideles a fidelibus, inquiens, quod hæc regula: *Deus infallibiliter adjuvat illum, qui facit omne, quod est in se*, falsa sit, si de infidelibus intelligatur: si vero accipiatur de fidelibus, tunc melius, quod pie vivant, quia Deus

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

est in illis, diceretur, quam si assereretur, quod sint justi, quia faciunt id, quod in ipsis est: de cetero meram esse quæstionem de nomine, nec propter illam quempiam hæresis postulandum existimabat.

Primam partem sextæ, quæ duas continet partes, innixam ait testimonio D. Anselmi dicentis in cap. 2. libri de libero arbitrio, *quod Deus, & Angeli peccare non possint, quamvis sint liberi, quia peccandi facultas non est de ratione libertatis.* Insuper Bajus contendit, quod altera propositionis pars perperam damnetur tanquam hæretica, eoquod, si in suo sensu dici potest, Deum permittere peccatum, nobisque dedisse voluntatem, quæ peccatum committendi facultatem importat, dici tamen nequeat, quod posse peccare sit vera potentia, cum econtra posse non peccare veræ potentiæ, quam Deus dedit Angelis, & concedit Beatis, rationem habeat.

Septimam sic explicat: „vera est „mea propositio, & innititur huic Re„gulæ, quod gratia, vel Dei auxilium „sit homini necessarium, ut is pecca„tum, non modo per longius tempus, „sed etiam in omnibus suis actionibus, „causis, cogitationibus, & motibus vi„tet: porro id ipsum antiqui Patres „docuerunt adversus Pelagium; *nam lex,*

„*lex*, inquit ille, *ſive gratia non minuit* Sæcul. XVI.
„*peccatum*, *ſed facit illud abundare*, *quia* A.C.1560.
„*lex ſine gratia occidit.*

Circa octavam Bajus lectores remittit ad annotationem, quam in ſecundam fecit, ubi eam a ſe ſatis explicatam dicebat. De nona propoſitione Bajus obſervat, quod homo in timore conſtitutus non habeat plenam, & perfectam fidem, necnon ille, qui nondum peccatorum ſuorum remiſſionem obtinuit, uti Cornelius, facere poſſit actiones præmio dignas.

Decimam Bajus explicat accipiendo vocem *charitatis* pro tota bona voluntate, affirmatque, quod in hoc ſenſu fideles dici poſſent, qui nondum quidem remiſſionem ſuorum peccatorum obtinuerunt, ſe tamen convertendi propoſitum conceperunt, ac præterita peccata deteſtantur, Deum amare incipiunt, & ſaltem charitatis initium habent.

Circa undecimam ſtatuit, quod ea nec hæreſin, nec ſchisma ſapiat, ſed potius fideles ad majus erga Eccleſiam obſequium inducat, quatenus illos movet, ut ad illam, ejusque Sacerdotes pro obtinenda ſuorum peccatorum abſolutione recurrant.

Ad duodecimam inquit, quod is, quicunque centeſimam octogeſimam S. Auguſtini epiſtolam, quæ de fuga in per-

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

persecutionibus agit, perlegerit, certe in dubium non sit vocaturus, extra necessitatis casum Sacerdotis ministerium pro obtinenda peccatorum remissione requiri, & contrariam propositionem favere erroribus Lutheri, & Wiclefi, dicentium, quod externa confessio sit superflua, & peccatori contrito nullum afferat fructum.

De decima tertia fatetur, quod jure sit damnata, si per vocem *Justificationis* intelligatur peccatorum remissio juxta communem Scholarum usum: putat tamen, ab hujus propositionis Authoribus duntaxat statui, quod ante primam gratiam nullus sit in homine bonus liberi arbitrii usus, in hoc autem sensu propositionem censura notari haud posse existimat.

Circa decimam quartam asserit, quod propositio hæc generaliter sumpta: *gratia non datur nisi illis, qui ei resistunt*, falsa sit, quia hoc nonnisi de prima gratia, per quam hominis voluntas mutatur, dici potest.

Circa decimam quintam affirmat, quod Sorbonæ Doctores, si attendissent ad duas Joannis de Mercurio propositiones, necnon ad decimam quartam, & decimam quintam, ab ipsis Anno millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, censuris notatas, tunc statim depre-

deprehendiſſent, quod tunc ratum habuerint id, quod nunc tanquam hæreticum damnant: de cetero, ajebat, quando dixi, quod actus, in quem quis neceſſario fertur, ſit illi peccatum, non intelligo illud de propria aliqua ſpecie peccati, ſed particulari aliquo opere, quod ita ab aliquo fit ex neceſſitate, ut tunc, quando illud facit, non ſit in agentis poteſtate illud omittere: hanc in rem adducit Bajus exemplum homicidii a Phrenetico, ebrio, vel ignorante commiſſum, ſive illius neceſſitas afficiat voluntatem antecedentem, ſive id non fiat, dummodo non ſit involuntarium, nec contrarium voluntati agentis; nam D. Thomas affirmat, quod pura ignorantia non excuſet a peccato, dummodo actio non ſit involuntaria. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

Circa decimam ſextam inquit, quod is, qui adeo temerarius eſſet, ut Beatam Virginem, Sanctosque, qui cum Chriſto regnant in cælis, nondum a peccato originali eſſe exemptos affirmaret, abſque dubio ab univerſo orbe tanquam hæreticus condemnari mereretur: cum autem nemo adeo inſaniat, ut hoc dicere, imo cogitare audeat, hinc, addit Bajus, per artificioſam calumniam mea propoſitio taliter fuit propoſita, ut condemnari potuerit, iique hæretici dici poſſint, qui Beatam Virginem

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

ginem in peccato originali conceptam asserunt. Postea ostendit, quod ille, qui id propugnat, hæreticus non audiat, cum hic de immaculata Conceptione articulus non sit de fide: quam in rem recitat quandam Concilii Basileensis decisionem Anno millesimo quadringentesimo trigesimo nono factam, eamque impugnat per Bullam Sixti IV. qui hujus decisionis nullam habendam esse rationem affirmat, eoquod Sedis Apostolicæ auctoritas non accesserit.

Ad decimam septimam observat, sibi mirum videri, quod Sorbonæ Doctores primam hujus propositionis partem non perstrinxissent, cum in propositione septima ut falsum pronuntiaverint, quod opus hominis pure infidelis sit peccatum; si enim præcepto adstringimur, ut omnia propter gloriam Dei faciamus, nonne, inquiebat Bajus, necessario sequitur, quod omnis actio hominis mere infidelis sit peccatum, quia talis nihil operatur in gloriam Dei, cum Deum ipse prorsus ignoret.

Denique circa decimam octavam propugnat, quod omnis Dei præceptorum observatio vitam æternam promereatur juxta illa Christi Domini verba Matth. 19. v. 17. *Si vis ingredi vitam, serva mandata.* Postea provocat Parisienses Doctores, ut unicum duntaxat textum

textum ex S. literis producant, quo contraria ſtabilitur doctrina: inde vero concludit, quod magis proni fuerint ad damnandum, quam ad docendum, cum tamen docere proprium ſit Doctoris officium. Sæcul. XVI. A. C. 1560.

§. LVIII.

Adrianus Metayer a Facultatis conſortio excluſus,

Die vigeſima ſexta ejusdem Menſis Julii Facultas rurſus conventum habuit propter quoddam Senatus edictum, quod ad preces Adriani Metayeri ſeu Meſſoris ex ordine Fratrum Eremitarum D. Auguſtini Doctoris, qui juribus ſuis reſtitui poſtulabat, die vigeſima ſeptima Junii fuit promulgatum. Itaque Facultas quibusdam teſtimoniis, quæ nobiles viri Stephanus Prudhomme, & Stephanus Patris, in ſupremo Senatu Rothomagenſi conſiliarii, & Frater Thomas Laurentius Doctor Theologus, ac generalis fidei inquiſitor contra præfatum fratrem Adrianum fecerant, probe inſpectis, attentoque diplomate Julii tertii ſummi Pontificis, quo præcipitur dictæ facultati, ut neminem, vel etiam de hæreſi ſuſpectum in ſuum conſortium admittat, & admiſſum ſine ſtrepitu judicii a ſuo conſortio ejiciat, aliisque omnibus viſis, & mature conſideratis, quæ *Argentr. t. 2. p. 288.*

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

quæ videnda, & conſideranda erant, pronuntiabat dictum fratrem Adrianum in conſortium dictæ facultatis non admittendum, prout eum non recipit, nec admittit, illum tamen fraterne hortatur, ut ad Conventum ſuum ſe conferat, ibidemque ſancte, & Religioſe converſetur, ut ejus converſationem omnes poſſint imitari, ſicque contra eum jure exorta ſiniſtra ſuſpicio, quæ de eo ob Religionem fuit concepta, omnino ſopiatur: porro jam alibi ipſas retulimus propoſitiones, propter quas hic Doctor a Facultate fuit proſcriptus.

Vid. lib. CXLII. §. 15.

§. LIX.
Aliæ ejusdem Facultatis cenſuræ.

Argent. pag. 289.

EAdem Facultas die vigeſima ſexta Menſis Octobris quinque alias damnabat propoſitiones, quæ a Guilielmo Boſſeto Biſuntinæ Eccleſiæ Canonico ad Facultatem fuerunt delatæ, & myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, Sacramentorum neceſſitatem, fidemque Catholicam concernebant, earumque prima erat hæc: *Julius Cæſar æque perfectus erat, ac Chriſtus Dominus.* Cenſura: hæc propoſitio eſt impia: blasphema, hæretica, & abominanda.

II. Sanctiſſima Trinitas eſt veluti ſubligaculum, quod ex triplici ſutura compoſitum nonniſi unicam veſtem efficit.

cit. Censura: Hæc *propositio adeo est impia, & in Sanctam trinitatem blasphema, ut prorsus sit execranda & nefanda.* Sæcul. XVI. A.C. 1560.

III. Non requiritur Baptismus in infantibus. Censura: *Hæc propositio est vehementer suspecta de hæresi negantium Baptismum parvulis esse ad salutem necessarium.*

IV. Contemnenda est confessio, communio, & adoratio Corporis Christi. Censura: *Hic contemptus Sacramenti Confessionis, & susceptionis Corporis Christi, nec non adorationis ejusdem, consideratis hisce circumstantiis, indicat hujusmodi hominem esse hæreticum, & Sacramentarium.*

V. Agit de fide, & Inquisitorum censuris, quibus quædam propositiones tanquam erroneæ, & hæreticæ damnabantur; verum hæc propositio sine censura fuit relicta, eoquod de Authoris sensu, ac mente haud constaret.

Postmodum in eadem Congregatione oblatus est prædictæ Facultati aliquis liber, qui inscribitur: *Polygraphia* Joannis Trithemii, hujusque libri condemnatio petebatur, atque audita super hoc deliberatione Facultatis, conclusum fuit, eoquod Gallico sermone conscriptus esset dictus liber, nihil ad facultatem attineret.

Ceterum hic Trithemius Monasterii Spanheimensis Abbas erat ex Ordine

Sæcul. XVI. A.C.1560.

S. Benedicti in Moguntina Diœceſi: poſtea vero Herbipoli ad D. Jacobum in Abbatem eligebatur, eratque vir ſcientiis tam divinis, quam humanis clariſſimus, qui præter alios tractatus ſcripſit librum de illuſtrioribus Scriptoribus Eccleſiaſticis, quorum octingentos, ac ſeptuaginta recenſet: inſuper elucubravit alium etiam Catalogum de celebrioribus Germaniæ Viris, ac denique tertium de Ordinis S. Benedicti Religioſis. Ceterum propter ſex ſuos libros de Polygraphia, & alium de Steganographia de Magia ſuſpectus habebatur, quinimo per ſummam injuriam ſpargebant nonnulli, quod commercium cum dæmone habuerit.

§. LX.

Univerſitatis poſtulata in Concilio Tridentino, & Aurelianenſi conventu exponenda.

Die ſecunda Novembris Pariſina Univerſitas in Collegio Lexovienſi congregata decrevit, ut ex ſingulis ordinibus duo vel tres una cum Rectore & Nationum Procuratoribus mitterentur ad Epiſcopum Pariſienſem, nam hic ad ipſam ſcripſerat literas, quibus ea invitabatur ad Concilium generale tridentinum, & ad comitia trium ordinum Regni

Regni habenda Aureliæ. Poſtea Nicolaus Mallarius ſacræ facultatis Decanus nomine ſacris Ordinis, propoſuit ea, quæ peterentur in Concilio Tridentino, & agitarentur in Comitiis Regni, ac demum edicto Regio confirmarentur: porro hæc menſe Januario poſtulata ad ſequentes redigebantur articulos. I. Ea, quæ abolita ſunt, reſtituantur. II. Reducantur Electiones, & penitus tollantur concordata; eoquod cum mutatione Pragmaticæ Sanctionis mutatus eſſet ordo Eccleſiaſticus. III. Decimæ aboleantur. IV. Non permittatur Principibus aliquid haurire ex ærario Eccleſiaſtico. V. Tollantur Annatæ vulgo nuncupatæ *les Deſports*. VI. Non liceat alicui Epiſcopo, aut Cardinali dare aliquod beneficium retenta penſione. VII. Epiſcopi nihil accipiant, aut petant pro Ordinibus, aut pro collatione beneficiorum. VIII. Non diſpenſent Epiſcopi in Matrimonio, neque permittant, ut Baptisma in cubiculis conferatur. IX. Non concedatur Epiſcopis incedere ſine habitu decenti. X. Sacerdotes non colludant cum laicis tota nocte, nec impendant operam chartis. XI. Tollantur mulctæ, & ſi plectuntur aliqui juſte, mulcta convertatur in uſus pauperum. XII. Non temere feriendum eſt gladio ſpirituali, neque tam

Sæcul. XVI. A C. 1560.

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

cito excommunicationes decernantur. XIII. Nusquam quis excommunicetur, nisi pro peccato mortali. XIV. Concubinarii non tolerentur. XV. Nominationes Regis sunt occasiones ruinæ Ecclesiasticæ. XVI. Non liceat Episcopis incedere in supplicationibus publicis, nisi Missam celebraverint. XVII. Nullus in fide suspectus instituatur, & illis, qui sunt jam suspecti, priventur. XVIII. Profiteantur Judices fidem in Paschate coram populo, nec recipiant clanculum Corpus Christi &c,

§. LXII,

Regii advocati oratio in Ordinum comitiis Andegavi habita.

Argentre pag. 29.

Pariter ad Theologicam Facultatem deferebatur Francisci Grimodati Regii Advocati Andegavensis oratio Parisiis apud Fridericum Norelum typis impressa, cui sequens titulus: *Supplicatio ad Andegavenses Ordines per Franciscum Grimodatum Regis Advocatum Andegavi facta.* Habita fuit hæc oratio in Andegavensibus comitiis die decima quinta Octobris Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo: præcipue autem illius Auctori crimini dabatur, ab eo in suo sermone fuisse propugnatum, quod Concilium Generale, ut sit legitimum, non tantum ex Episcopis, &iis

& iis Presbyteris, qui juxta Bullam indictionis Pii IV. eodem anno factam, sicut & præcedentes Bullas in Conciliis, & speciatim in tridentino vocem deliberativam habent, & hactenus habuerunt, constare debeat, sed ex omnibus laicis, ita ut Concilium Tridentinum, nisi omnes laici congregentur in eo, non foret legitimum, ac haud subsisterent ea, quæ hactenus ipsis non convocatis fuerant definita circa fidem, & disciplinam; cum non ad Ecclesiasticam, sed ad secularem potestatem pertineat Conciliorum totius Christianitatis convocatio, & Ecclesiasticæ disciplinæ reformatio; Tridentinum autem non fuerit a sæculari potestate congregatum. Hæc temere prolata omnino censuris esse perstringenda credebantur, quamvis hæc oratio nonnisi anno sequenti fuisset damnata. (*)

Sæcul. XVI. A.C. 1560.

(*) Argentreus autem affirmat: quod cum hæc oratio fuisset typis mandata, & ubique sparsa, eaque abuterentur Calviniſtæ, eam supprimendam esse censuerit Sacra Facultas.

INDEX
TOMI XLIII.
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
CONTINUATÆ.

A.

Abbatissæ a suis Monialibus eligantur. Pag. 554.

Ægidius Joannes hæreticus post obitum suum in jus vocatur. 339.

Ætas ad Sacerdotium, 559. nec non ad professionem tam in Viris quam in fœminis requisita. 562.

Albertus, ejus ditio ab Henrico II. ad Ducatum erigitur, 230.

Alphonsus de Castro Minorita moritur, 97. ejus opera. 98.

Alphonsus de Castro Jesuita ejus obitus. 99.

Alvarus Sandius generose in Turcas irruit, 598. a suis derelictus capitur, 599. infausti successus culpam in Velascum conjicit, 600. captus Constantinopolim abducitur, 600. ad preces Philippi II. liberatur. 601.

Ambasiana conjuratio a Calvinistis conflatur, 373. ejus initia, 374. Renaudius illius auctor. 375. vide *Renaudius*. hujus

jus conjurationis articuli, 376. eam exequi ſtatuunt Calviniſtæ, 380. conjurati hanc urbem occupare moliuntur. 392.
Amulius Venetorum Orator intra Venetam ditionem locum pro Concilio aſſignari non poſſe demonſtrat. 470.
Andelotus Archithalaſſi frater Calvini ſecta inficitur, 13. 14. proterea ad Regem defertur, 16. ſe coram Rege Catholicum ſimulat, 18. capitur 19.
Andegavenſia comitia, ibidem oratio habetur contra Concilia. 660.
Andreanus Archiepiſcopus, vide *Santandreanus*.
Angelus Ordinis civilis Orator, ejus oratio in comitiis Aurelianenſibus. 536.
Anglia, quasdam urbes Angli amittunt, 1. 3. 4. de pace cum Gallis agitur, 21. Regina moritur, 28. de ſucceſſore agitur, 40. Eliſabetham Mariæ ejus Sorori præferunt 42. eandem tanquam legitimam Reginam agnoſcunt, 144. religionem pro ſuo arbitrio immutant, 152. Delegatorum Curiam inſtituunt. 154.
Annatæ in Aurelianenſibus comitiis pendi prohibentur 553.
Aqua maris in dulcem artificioſe convertitur. 497.
Arbores frugiferas Eccleſiaſtici alienare probibentur. 561.
Arboreus Joannes, ejus vita, opera, & obitus. 620.

Arnaldus Tilius impoſtor ſe alterius uxoris maritum fingit, 570. a Senatu Toloſano plectitur ſuſpendio. 571.

Avenella Petrus Calviniſtarum Advocatus Renaudium rebellem hoſpitio excipit, 282. conjurationis ſecreta ei manifeſtantur, 383. hæc Conſilia Calviniſtarum in Regis Senatu detegit, 383. 384.

Auguſtana comitia, 191. ibi exequiæ pro Carolo V. habentur. 194.

Aurelia ibidem Carolus IX. decennis puer comitia haberi jubet, 524. orationes ibidem habentur, 534. decreta circa Eccleſiæ diſciplinam conduntur, 552. abſolvuntur. 567.

Auria Andreas Bellidux, ejus obitus. 602.

Auria Hieronymus Cardinalis moritur. 90.

B.

Bajus Michael, ejus cauſſa deſcribitur, 639. propoſitiones periculoſas divulgat, 640. Tapperus & Franciſcani in ejus errores inſurgunt, 641. ejus propoſitiones numero octodecim proſcribuntur, 642. errat circa liberum hominis arbitrium, 643. item circa Sacramentum Pœnitentiæ, 643. Bajus in haſce cenſuras conſcribit annotationes, 646. quosdam cenſuræ articulos admittit, alios rejicit. 647.

Baronius Cardinalis ſuam Hiſtoriam Centuriatoribus Magdeburgenſibus opponit. 633.

Bella-

Bellajus Joannes Cardinalis, ejus mors, vitæ hiſtoria, illiusque opera. 604.
Bertanus Petrus Cardinalis moritur. 85.
Betonius Joannes Gallus a Paulo IV. creatus Cardinalis, atque ejus vitæ hiſtoria ac obitus. 609.
Bertrandus Cardinalis, ejus vita & obitus. 609.
Bigna Renaudii Secretarius capitur unacum ejus famulo. 390.
Bigottus Ægidius, ejus propoſitiones cenſura a Facultate Pariſienſi notantur. 105.
Blaſphemi, contra eos pœnæ in comitiis Aurelianenſibus decernuntur. 564.
Bona Eccleſiaſtica elocari vetantur. 562.
Borromæus Carolus creatur Cardinalis. 370.
Bredenbachius Matthias, ejus mors & opera. 299.
Britannia, ibidem Henricus II. apud Rhedones Curiam erigit. 229.
Briſſacus Mareſcallus amoto Colinio Picardiæ Gubernator creatur. 240.
Bulla Pii IV. pro judicanda Synodo Tridentina. 478. 479.
Bunderus Dominicanus, Scriptor Eccleſiaſticus, ejus obitus & opera. 95.
Burdinus Procurator Regius hæreticos inſequitur. 218.
Burgus Annas Senator Pariſienſis de hæreſi ſuſpectus, 209. coram Judicibus delegatis reſpondere cogitur, 217. 218. de

hæreſi convictus damnatur, 218. 247. errores ſuos revocare ſimulat, 248. ad priſtinos errores a Calviniſtis reducitur, 249. ad laqueum & rogum damnatur. 252.

C.

Caletum ab Anglis obſidetur, capiturque, 1. Rex urbem ingreditur. 8.

Calloſſus ob conjurationem capite plectitur. 394.

Calvinus ad ſeditionem Pariſienſes concitat. 115. 116.

Calviniſtæ primum Conciliabulum Pariſiis cogunt, 211. origo hujus ſectæ, 212. a Proteſtantibus defenduntur, 214. Pariſiis plectuntur, 243. famoſos libellos contra Franciæ regimen ſpargunt, 245. in Regem ſuum conjurant, 373. 378. 380. bellis totam Galliam inundant, 401. in Delphinatu & alibi ſeditiones excitant, 491. Templa & Monaſteria deſtruunt, 491. Proviciam devaſtant, 492. in Normania ſeditioſis armis ſuam hæreſin propagant 496. plectuntur Phanatici, 498. eorum indoles. 540.

Cameracenſe colloquium pro reſtauranda pace, 161. pacis articuli. 167.

Cameracum a Paulo IV. in Metropolin erigitur. 276.

Canus Melchior, ejus vita, mors, & opera. 617.

Capite

Capite Ferreus Hieronymus Cardinalis mortuus. 291.

Caraffa Alphonſus Romæ permanere permittitur a Papa in Caraffas irato. 267.

Caraffa Diomedes, contra Caraffas querelæ ad Papam deferuntur, 260. Roma exire jubetur, 265. comprehenſus includitur, 448. moritur. 608.

Caranza Bartholomæus ob hæreſis ſuſpicionem capitur. 440.

Carolus V. Imperator, ejus abdicatio Romæ non approbatur, 60. a Guſmano vindicatur, 63. moritur, 66. ejus Indoles, 67. Illius Teſtamentum & Codicillus, 74. ejusdem Proles, 78. ejus exequiæ Auguſtæ celebrantur. 194.

Carolus IX. Galliarum Rex Franciſco II. ſuccedit, 521. Aureliæ Comitia indicit, 523. Quintinum contra Sectatores perorantem carpit, 549. Calviniſtis præteritorum veniam concedit, 550. pro Maria Stuarta intercedit, 579. Eliſabetham rogat, ut ſuas copias e Scotia revocet, 581. ſuas copias in Scotiam emittere reformidat, 583. fœdus cum Scotis & Anglis init. 545. Prædicatores monet, ut a convitiis abſtineant, & Verbum Dei pure prædicent. 637.

Carpius Cardinalis, ejus electio in Papam a quibusdam exoptatur, 323. a Pontificatu excluditur. 326.

Caſtellum Cameracenſe, vide *Cameracenſe.*
Catharina Medicæa. Henrici II. Vidua ac Franciſci II. Mater Regni adminiſtrationem ſibi vendicat, 231. Montmorentium & Valentinam Duciſſam odio habet, 233. ab hæreticis a regni adminiſtratione excluditur, 377. Guiſii eidem ſuadent, ut Navarrum & Condæum capi juberet, 525. id ei diſſuadet Hoſpitalius, 515. ipſa cum Navarræ Rege in gratiam redit, 576. declaratur regni Gubernatrix, 556. Mariam Stuartam minus ſibi acceptam habet 573.
Caupones in diebus feſtis quosdam excipere prohibentur. 565.
Cenalis Robertus Abrincarum Epiſcopus, ejus mors & opera. 305. 611.
Cenſuræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis contra Deſpencæum. 100. 101. damnantur propoſitiones contra Magnificat, 102. contra inſtructionem puerorum, 103. 346. proſcribitur Calendarium, 104. damnantur propoſitiones contra Eccleſiam, Sacramenta &c. 105. contra Purgatorium, Miſſam &c. 111. contra invocationem Sanctorum, 343. in dubiis fidei duntaxat Concilium futurum eſſe judicem damnatur, 351. hanc in rem Regis epiſtola exſtat, 351. 355. propoſitiones contra Religioſorum Ordines proſcribuntur, 357. ſtabilitur præſentia realis in Euchariſtia, 359. liber Petri de

de Laſtre diſcutitur, 636. alios libros Facultas ſupprimit, 636. contra Petrum Seicheſpejum agit, 638. Metayerum ab univerſitate excludit, 655. propoſitiones contra SS. Trinitatem, Sacramenta & fidem Catholicam damnat, 656. Joannis Trithemii Polygraphia ad Facultatem defertur 657. notantur errores contra Concilia. 660.

Centuriatores Magdeburgenſes, miſerum illorum opus, 629. illius præcipuus Author Matthias Flaccus Illyricus, 630. hæc elucubratio mendaciis & calumniis ſcatet, 633. illam confutabat Cardinalis Baronius. 633.

Cercampenſe colloquium pro ineundapace. 22.

Chriſtiernus II. Daniæ Rex ſuis ditionibus pulſus carceri mandatur. 343.

Chriſtierna Lotharingiæ Ducis Vidua Cercampum pro ſtabilienda pace venit, 23.

Chriſtophorſonus Joannes Catholicus nationе Anglus, ejus mors & opera. 309.

Coadjutores, circa eos decreta conduntur in Comitiis Aurelianenſibus. 556.

Cochinum ibidem Epiſcopatum Paulus IV. erigit. 273.

Colinii Principes Calviniſtis adhærent, 12. ob conjurationis ſuſpicionem ex aula, ſecedit, 400. revertitur, 406. Architalaſſus libellum ſupplicem Regi porrigit, 409. tumultus a ſe ſuſcitatos excu-

cuſare nititur, 410. ſe Calviniſtarum Sectatorem dici indignatur. 549.
Colmarum Urbs, eam pro Concilii Sede proponit Cæſar. 466.
Commendonus Pontificis jura in Cæſarum electiones vindicat. 62.
Comitia Nobilium & Plebis. 533.
Communio ſub utraque ſpecie a Cæſare petitur. 464.
Concilium Tridentinum, iniquis conditionibus illud eludunt Proteſtantes. 196. errores circa Concilia damnantur, 351. 355. 660. de reſtaurando Concilio Tridentino agitur. 367. 369.
Conclave pro electione Pii IV. 314. diutius protrahitur. 328.
Condæus Princeps conjurationis caput, 376. Regem adit, 387. ſe defendere nititur, 395. de eo capiendo agitur, 397. ex aula ſecedit, 400. eam repetere jubetur, 489. ad detegendam conjurationem ſollicitatur, 490. aulam accedit, 498. Aureliam ingreditur, 503. capitur, 504. Judices ei dantur, ſed ab eo repelluntur, 507. morti adjudicatur, 512. mortuo Rege cum Guiſiis expoſtulat. 522.
Confraternitates, pecuniæ ex illis hauſtæ in pios uſus convertantur. 520.
Conjuratio; vide *Ambaſiana* conjurati Ambaſiam occupare moliuntur, 392. eorum præcipui trucidantur, 393. Lug-

dunum inopina vi obruere cogitant. 488.

Consiliarii Parisiensis Curiæ de hæresi suspecti sunt, 205. in eos judicii acta instruuntur, variisque pœnis affliguntur, 209. judices ad examinandam eorum caussam nominantur, 217. judicii acta contra eos continuantur, 247. variis suppliciis plectuntur. 253.

Cornarus seu Cornelius Cardinalis Pisanum in Papam eligi tentat. 319.

Cosmas Medicæus Florentiæ Dux contra Caraffas queritur, 261. de eo in Regem creando agitur, 444. Soanam recuperat, 449. Romam venit de Synodo acturus, 451. Papam ad convocandam Synodum urget. 452.

Cueva Cardinalis vix non in Papam eligitur. 316.

D.

Dandinus Hieronymus Cardinalis, ejus obitus. 295.

Dania per hæreticos tumultibus agitatur, 343. Rex Ditmarsianam Provinciam subigit. 342.

Delphinus Franciæ connubium cum Maria Stuarta init, 9. Scotiæ Regis titulum obtinet, 11. de Angliæ Regis titulo usurpato objurgatur, 164. concordiæ pacta. 172.

Delphinus Zacharias ad Cæsarem ablegatur. 471.

Despe-

Deſpencæus Claudius ejus propoſitiones proſcribuntur. 100.
Duacenus Jurisconſultus, ejus obitus. 310.

E.

Edinum, ibi Cleri comitia contra ſeditioſos Proteſtantes aguntur. 126.
Eliſabetha Angliæ Regina a Sabaudiæ Duce 24. & Sueciæ Rege in conjugem expetitur 26. has nuptias reſpuit. *Ibid.* Mariæ ſuæ Sorori ab Anglis præfertur in Regni ſucceſſione 42. in Angliæ Reginam injuſte ſalutatur 44. Withalam ſecedit, & Mariæ exequiis intereſt 46. varios Legatos emittit 47. ejus electio a Papa reprobatur 48. ſuum Oratorem Roma revocat 50. a Philippo II. in conjugem petitur, 52. a Religione Catholica perfide ſecedit, 140. coronatur, 141. nubere a Senatu rogatur, 143. id ſubdole promittit, 144. ejus ſucceſſionis jura a Senatu ſtabiliuntur, 144. an titulum ſupremi Eccleſiæ Capitis uſurpet, dubitat, 150. Sacerdotibus prohibet, ne absque ejus licentia Verbum Dei prædicent, 155. colloquium inſtituit inter Catholicos & Proteſtantes, 156. queritur, quod Delphinus Angliæ Regis titulum uſurpet, 164. cum Gallis pacem init, 166. pacis articuli, 167. cum Delphino & Maria Stuarta, convenit, 172. Diœceſes luſtrari jubet, 181. 188. leges Eccleſiaſticas condere præſumit, 182. Can-

Cantuarienſem Archiepiſcopum nominat, 185. Mariam Stuartam divexat, 574. 575. perfidiæ culpam a ſe amovere fruſtra nititur, 575. Scotorum copias revocare a Franciæ Legatis rogatur. 579.

Eliſabetha de Francia Philippo Hiſpaniæ Regi deſponſata, 171. in ejus nuptiis haſtiludia inſtituuntur, ubi Rex Franciæ graviter vulneratur, 220. 221.

Epiſcopatus novi in Belgio eriguntur, 274. 276. Belgæ propterea exacerbantur, 275. 277. Epiſcopi Sede vacante a Capitulo eligantur, 552.

Equites Ordinis S. Michaelis creantur, 242. Ordinis comitia agunt. 424.

Eſtenſis Hercules Ferrariæ Dux, ejus obitus. 313.

F.

Facultas Pariſienſis, vide *Cenſura.*

Ferdinandus Romanorum Rex in Cæſarem proclamatur, 56. Legatum ad Papam decernit, 57. ſuum Legatum revocat, 64. Metim, Tullum, & Virodunum ſibi reſtitui petit, 193. Proteſtantibus ſectam ſuam profitendi libertatem indulgere cogitat, 197. cum novo Papa in gratiam redit, 362. ſuum Oratorem Romam mittit, 371. Pontificis Legatum de celebranda Synodo perorantem excipit, 458. alium Papæ Legatum audit, 460. obſtacula Synodum retar-

dantiâ proponit, 461. Sacerdotum connubium, & communionem ſub utraque ſpecie concedi petit, 464. diſſuadet Auguſtanus Cardinalis, 466. ad tuendam fidem admonetur, 471. Synodum Tridenti celebrari conſentit. 475.

Feſta, jocis ludicris profanari vetantur. 564.

Flaccus Illyricus, ejus vita, 629. plurimum ad opus Centuriatorum Magdeburgenſium confert, 629. 631. librum, edit, cui titulus: *Catalogus teſtium veritatis*; 633; Ubique ſuam impudentiam prodit, 634. Antiquam Miſſam latinam divulgat. 634.

Folengius Joannes Baptiſta, ejus mors, & opera. 304.

Fontis-Bellaqueum, ibi celebrantur Optimatum comitia. 407.

Francofordium, ibidem Ferdinandus in Cæſarem proclamatur. 56.

Franciſcus II. Galliarum Rex, Henrico II. ſuccedit, 230. ejus Mater unacum Guiſiis Regni adminiſtrationem ſibi vendicat, 231. Rhemis inauguratur, 237. a Philippo II. adjuvatur contra Miniſtrorum perfidiam, 237. varia in Aula innovat, 240. diverſa edicta promulgat, 241. Equites Ordinis S. Michaelis creat. 242. hæreticos Pariſiis plecti jubet. 243. Facultatem Theologicam ad fidei ſtudium hortatur, 351. quasdam propoſitiones damnari poſtulat, 355. pro adminiſtranda

ſtranda juſtitia edictum promulgat, 372. conjuratio in eum conflatur ab hæreticis, 373. in favorem Calviniſtarum edictum aliud promulgat, 386. in Calviniſtas inquiſitionem fieri prohibet, 387. Nationale Concilium celebrare meditatur, 426. ſed a Papa, 428. & ab Hiſpaniæ Rege abſterretur, 429. Generale Concilium adoptat, 434. hanc in rem Legatum ad Papam decernit, 434. liberum & Oecumenicum Concilium petit, 436. ſe nationale Concilium abhorrere declarat, 438. Aureliam venit, 500. a Pictonibus haud reluctanter excipitur, 501. Gravi morbo corripitur, a Medicis deſperatus, 513. e vivis excedit, 518. in Eccleſia ad Sanctum Dionyſium ſepelitur, 519. ſine funebri pompa ab Aulicis derelictus ad tumulum defertur, 520. Carolus IX. ejus frater ipſi ſuccedit, 521.

G.

Gauricus Lucas, ejus obitus & opera. 312.
Gentilis Valentinus, ejus vita & errores, 118. revocare cogitur ſuos errores, 119. 120. ſimulata revocatione mortis pœnam eludit, 121. Geneva Lugdunum auffugit, 123.
Gerbis inſula ab Hiſpanis occupatur, 590. a Turcis & Dragute obſidetur, 597. ab eis unacum arce expugnatur. 599.

Gislerius Joannes Baptista Cardinalis moritur. 289.

Ghislerius Michael Dominicanus postea Pius V. supremus Inquisitionis Præses nominatur. 269.

Goa, erigitur in Metropolin a Paulo IV. Pontifice. 273.

Granvellanus Cardinalis cum Lotharingio de Colinii causa agit, 112. fidem propugnari suadet, 13. Andelotum Calvinistam deplorat. 14.

Grimaldetus Regis Advocatus scandalosam habet orationem contra Concilia in Andegavensibus comitiis 660. propter hunc sermonem apud Sortonam accusatur. 661.

Gropperus Joannes, ejus historia & obitus, 86. illius opera. 88.

Guerrius Martinus, ejus historia de fallaciis Arnaldi Tilhii. 570. 571.

Guisius Dux Caletum, 1. & Guinam occupat, 3. Hamesium capit, 4. Religionem tuetur contra Calvinistas, 13. ab hæreticis vexatur, 377. Condæum Principem capi suadet, 397. in comitiis Bellaquensibus pro Religione perorat, 421, Reginæ Matri Guisiorum auctoritas redditur exosa, 510. Guisii ob Regis mortem valde contristantur, 514. Navarræ Regem & Condæum capi suadent, 514. se excusant coram Condæo, 522. a Nobilibus viliipenduntur. 550.

Guina a Guiſio Duce expugnatur. 3.
Guſtavus Sueciæ Rex ejus mors & vitæ hiſtoria. 603.

H.

Hæretici petulanter Marotti Pſalmos publice decantant, 112. edicto caſtigantur, 114. in Scotia ſuam ſectam ſeditionum ope propagant, 124. 126. 173. Reginam dire vexant, 176. 178. fœdera cum ea ineunt, 180. pacem cum Hiſpanis ſanciunt, 191. Concilium iniquis poſtulatis eludunt, 196. ſectam ſuam profitendi libertatem extorquent, 197. eorum petulantia in Galliis, 200. Proteſtantes Calviniſtas in Galliis protegunt, 214. in Galliis plectuntur, 256. hæreticos detegendi modus in Galliis excogitatur, 258. in Hiſpania caſtigantur. 336.

Henricus II. Galliarum Rex a Regni Ordinibus pecuniarum ſubſidia poſtulat, 6. Caletum ingreditur, 8. De Andeloti apoſtaſia certior fit, 16. contra Hæreticos edictum edit, 114. de pace cum Hiſpanis agit, 163. cum Anglis pacem init, 166. pacis articuli, 167. hæreticos extirpare cogitat, 199. querelas contra eos propoſitas excipit, 200. in eos inquiri jubet, 202. propterea Senatum accedit, 203. ſuos Conſiliarios hæreſi infectos reperit, 204. 205. Calviniſtas mitius habere rogatur, 214. pro dijudicanda Senatorum cauſſa judices

nominat, 217. in haſtiludio graviter vulneratur, 221. moritur ex vulnere, 223. hujus Regis virtutis & vitia, 228. ejus Conjuges ac liberi, 225. varia ejus ſtatuta, 229. Franciſcus II. ei ſuccedit. 230.

Henricus V. Sueciæ Rex Eliſabethæ Angliæ nuptias fruſtra expetit. 26.

Hoſpitalius Cancellarius in comitiis Bellaquenſibus perorat, 408. Navarræ Regem & Condæum Principem a parato exitio liberat, 515. in Aurelianenſibus comitiis orationem habet, 524. in favorem prolium ex ſecundis nuptiis procreatarum edictum condit. 569.

Hoſius Stanislaus Warmienſis Epiſcopus Nuntius apud Cæſarem. 400.

I.

Jacobus Stuartus ſpurius Jacobi V. Filius Regnum uſurpat, & Mariam Reginam divexat. 176. 178.

Jeremias Theatinus Papam de prava Nepotum ſuorum adminiſtratione admonet. 261.

Jeſuitæ comitia pro eligendo Generali celebrant, 129. ad chorum habendum a Papa fruſtra admonentur, 130. Patrem Layneſium eligunt, 131. a Papa admonentur, 133. alios Superiores Majores eligunt, 137. decreta condunt pro ſtudiis & Auctoribus ſeligendis, 137.

Sancti

Sancti Thomæ doctrinam sequi jubentur. 138.
Imagines Sacræ ab hæreticis conculcantur, 175. publica veneratio præscribitur ad detegendos hæreticos. 258.
Immunitas Ecclesiastica in comitiis Aurelianensibus violatur. 566.
Inquisitio Sacra, eam in Galliis stabiliri suadet Lotharingius. 403.
Jubilæum indicitur a Pio IV. 476.

K.

Karneus Angliæ Orator Catholicus ad Elisabetham Reginam redire detrectat. 50.

L.

Laskius Joannes, ejus vitæ historia atque obitus. 621.
Laynesius Jacobus S. J. in Generalem Societatis eligitur, 131. ejus sollicitudo erga Societatis negotia. 139.
Leytha Scotiæ Urbs a fœderatis obsidetur. 581.
Lippomanus Ludovicus, ejus mors & opera. 297.
Liturgia Eduardi VI. a Parckero reformatur, 146. circa realem præsentiam immutatur, 148. circa articulum de supremo Ecclesiæ capite disceptatur, 150. novæ altercationes circa hanc liturgiam oriuntur. 159. 161.

Livones a Poloniæ Rege opem contra Moſcovitas implorant. 198.

Lotharingius Cardinalis pro Rege pecuniarum ſubſidia colligit. 8. cum Granvellano agit de Colini cauſſa, 12. Inquiſitionem in Galliis ſtabiliri ſuadet, 403. in Bellaquenſibus comitiis contra Calviniſtas perorat, 422. indigne habetur in comitiis, 534. indignabundus Aurelia excedit. 568.

M.

Magiſter Ægidius ejus vitæ a Calviniſtis inſidiæ ſtruuntur. 251.

Magotus, ejus propoſitiones cenſuris notantur. 357.

Malaca, a Paulo IV. ad Epiſcopatum evehitur. 273.

Malonius Joannes Miniſter Annam Burgum ante mortem ad Calvini ſectam hortatur. 249.

Mannes Abbas pro ſtabiliendo Concilio Generali Romam ablegatur. 434.

Manurius, Religioſus Maturinenſis a Facultate proſcriptus, ac palinodiam canere juſſus. 111.

Margarita Parmenſis Belgii Gubernatrix eligitur. 374.

Maria Caroli V. Soror vidua Hungariæ Regina, ejus obitus. 80.

Maria Angliæ Regina ſubſidium a ſuo Senatu petit, 27. moritur. 28.

Maria Stuarta Delphino Franciæ nubit, 9. a Regni ſucceſſione excluditur, quia Catholica 42. pacem cum Eliſabetha init, 172. ab hæreticis deſeritur, 176. 177. mortuo Delphino in Galliis vexata ſecedere cogitur, 573. etiam in Scotia a ſuis divexatur, 574. Angliæ Regina adverſus eam conſpirat. 575.

Marillacus Carolus Viennenſis Archiepiſcopus in Bellaquenſibus comitiis perorat contra Eccleſiam, 417. hujus Archiepiſcopi indoles. 419.

Martinboſius a Facultate Pariſina damnatur. 353.

Maximilianus Bohemiæ Rex de indulgentia cum hæreticis redarguitur, 459. 468.

Mechlinia ſub Paulo IV. ad Metropolitanam Eccleſiam evehitur. 276.

Medicæus ſeu Medicinus Angelus Papa creatur, vide *Pius IV.*

Medicæus Joannes Florentiæ Ducis Filius creatur, Cardinalis 370.

Melanchton ejus errores, infelix interitus, & opera illius. 624.

Metayerus Adrianus, illius propoſitiones a Facultate Pariſienſi proſcribuntur. 655.

Meudon Cardinalis moritur. 293.

Minarius Præſes a Calviniſtis trucidatur. 250.

Missa latina antiqua ab Illyrico divulgatur, 634. est celebre monumentum pro comprobanda Catholica veritate. 635.
Montbrunnius Carolus reformatorum caput in comitatu Viscantino seditionem excitat, 491. auffugere cogitur. 492.
Moutgommerius Comes in hastiludio Franciæ Regem graviter vulnerat. 221.
Montlucus Blasius supremus Peditatus Præfectus nominatur. 19.
Montlucus Valentinus Episcopus in comitiis Bellaquensibus perorat, ac Calviniistis faciisse videtur. 411. 417.
Montmorentius Annas Conneſtabilis pacem cum Anglis conciliare jubetur. 21. Reginæ Matri exosus est. 233. ad aulam revocatur, 406. accedere veretur, 513. unacum filio suo ad aulam venit. 521.
Montpenseria Duciſſa contra Guisios apud Reginam declamat. 510.
Motha Ambasianæ conjurationis socius Ambasiam ex improviso adoriri nititur. 393.
Muventius Paulus Provinciam turbat, 401. 492. suæ rebellionis causſam detegit, 405. cum eo transigitur, 495. Genevam auffugit. 496.

N.

Navarra, Caroli V. dispositio circa hoc Regnum, 77. Rex hæreticis canentibus sese

ſeſe immiſcere non erubeſcit, 113. ad aulam redit. 235. a Regni adminiſtratione excluditur. 236. e Galliis ſecedit, 238. Hiſpaniæ Reginam ad ſuum Maritum deducit, 239. de conjuratione ſuſpectus aulam accedere jubetur, 489. ad aulam venit, 498. Aureliam ingreditur, 503. cuſtodiæ datur, 505. de eo clam trucidando agitur, 508. 514. hoc conſilium Montpenſeria Duciſſa diſſipat, 510. cum Regina in gratiam redit, 516. ſupremus Regni Vicarius declaratur. 551.

Nobili Robertus, ejus vita & obitus. 283.

Normania a Calviniſtis devaſtatur. 496.

Nuptiæ ſecundæ, quænam bona filiis ſuſceptis ex ejusmodi connubio relinquenda. 569.

O.

Oliverius Cancellarius Calviniſtis favet, 385. moritur. 398.

Oryus Matthæus, ejus mors & opera. p. 620.

P.

Paccecus Cardinalis Jeſuitarum comitiis intereſt, 131. de ejus electione in Papam agitur, 329. ejus obitus. 606.

Parckerus Matthæus Eduardi VI. liturgiam corrigit, 146. 148. ab Eliſabetha Cantuarien-

tuarienſis Archiepiſcopus nominatur, 185. ab Epiſcopis inaúguratur, 186. conſecratur Lambechi, 188. ritus conſecrationis Anglicæ. 189.

Pariſiis Ordinum comitia celebrantur. 5.

Parochi quicquam pro uſu Sacramentorum &c. petere vetantur, ſponte autem oblata recipere permittuntur. 561.

Paulus IV. de ſucceſſore in Angliæ Regnum ſollicitus hæret, 40. Eliſabethæ electionem in Angliæ Reginam reprobat, 84. ejus Oratorem honorat, 50. Ferdinandi Cæſaris Legatum excipit, 57. 59. ejus electionem approbare cunctatur, 59. Caroli V. abdicationem in controverſiam vocat, 60. 65. Jeſuitas poſt Generalis ſui electionem hortatur, 133. Generalatum ad triennium reſtringere nititur, 140. de prava rerum adminiſtratione ſuorum Nepotum admonetur, 260. in eos inquirit jubet, 262. Roma eos expellit, 264. omnes cauſſas coram ſe dijudicari præcipit, 267. Inquiſitionis tribunal reſtaurare fatagit, 268. contra hæreticorum libros Conſtitutionem edit, 270. Religioſos ad clauſtra redire jubet, 271. hæreticos contumaces pœna mortis affici præcipit, 272. Romani populi paupertati ſubvenit, 272. varios Epiſcopatus erigit, 272. morbo corripitur, 279. ejus obitus, 281. Romano-

manorum jubilus ac tumultus, p. 281. 282.
Pax inter Hiſpaniam & Franciam, 21. 163.
Perionius Scriptor, ejus obitus. 303.
Peytus Anglus Cardinalis ejus fata & obitus. 91.
Philibertus Emanuel Sabaudiæ Dux Eliſabethæ connubium fruſtra expetit. 24.
Philippus II. Hiſpaniæ Rex pacem cum Gallis ſancire ſtatuit, 23. 163. Eliſabethæ Anglæ nuptias expetit, 52. Papam placare ſatagit, 64. Franciæ Regis Filiæ deſponſatur, 171. ſuos Oratores ad Auguſtana comitia pro pace cum Gallis ſancienda decernit, 191. Franciæ Regi opem contra ſuos Proceres offert, 237. comitia Gandavi celebrat, 334. ſuam ſororem Belgii Gubernatricem nominat, 334. adverſa tempeſtate jactatur, 335. in Hiſpaniam venit. 335. Hæreticos plectit, 336. Nationale Concilium Gallicum impedire nititur, 431. Nuntium Papæ de Synodo convocanda perorantem excipit, 453. 455. annuit Oratoris propoſitioni, 457. ejus pietas erga Papam, 457. Tripolin obſidere aggreditur, 587. claſſem in Africam mittit, 589. Gerbin Inſulam occupat, 590. infideles cædit. 591.
Pius IV. in Pontificem eligitur, 331. ejusdem proſapia, 332. inauguratur, 361. cum

cum Cæſare in gratiam redire ſatagit, 362. Ferdinandum tanquam Cæſarem veneratur, 364. populo Romano veniam delictorum impertitur, 365. convocandæ Synodi maximam ſollicitudinem præſefert, 366. illius celebrationem in Patrum Senatu proponit, 369. tres Cardinales creat, 370. Gallico Concilio Nationali obluctatur, 426. hanc in rem Legatum ad Regem decernit, 428. Synodi celebrationem cunctis Legatis proponit, 441. Apoſtolicos Nuntios ad Synodum mittit, 443. Florentiæ Ducem in Regem creare meditatur, 444. Caraffas plectere decernit 446. eos comprehendi atque includi jubet, 447. Sonnam Coſmæ Medicæo reſtitui jubet, 449. Synodum convocare feſtinat, 452. Nuntium ad Hiſpaniæ Regem mittit, 453. ad Cæſarem ea de re Nuntium ablegat, 458. Cæſar uſum uxorum & Calicis petit, 464. repugnat Pontifex, 467. alium Legatum ad Cæſarem mittit, 471. Cæſarem ad ſuas partes pertrahit, 475. Jubilæum indicit, 476. Bullam pro indicenda Synodo promulgat, 478. 479. eandem in Franciam mittit. 485.

Polus Reginaldus Cardinalis moritur, 29. Religionis periculum deplorat, 30. ejus opera, 31. hæredem ſcribit Aloyſium Priulum. 39.

Pon-

Pontius Conſtantinus poſt mortem in jus vocatur. 338.
Priulus Aloyſius a Polo Cardinale hæres ſcribitur. 39.
Priulus Laurentius Venetorum Dux, ejus obitus. 313.
Provincia a Fratibus Muventiis turbatur. 402.

Q.

Quintinus Joannes pro Clero in comitiis Aurelianenſibus perorat, 543. Calviniſtas ad vivum deſcribit, 584. propterea indignationem eorum incurrit, 549. revocare jubetur, 549. verborum aſperitatem nonnihil temperat. 568.

R.

Reformatio in Monaſteriis præcipitur, 563.
Renaudius Ambaſianæ conjurationis Author, 375. conjuratos animat, 381. cum Proteſtantium Miniſtris agit, 582. his conjurationis ſecreta pandit, 383. capitur ac trucidatur. 392.
Reſidentia, Eccleſiaſtici curati reſidere jubentur. 555.
Rogerius Pontanus Carmelita in libro ſuo Sleidani mendacia detegit, 197.
Remorantinum edictum Epiſcopis de hæreſi cognoſcendi poteſtatem vindicat. 405.

Roſa-

Rosarius Virgilius a Paulo IV. creatus Cardinalis moritur. 285.
Ruardus Tapperus, ejus obitus, 300. in errores Baji insurgit. 641.

S.

Sagas de conjuratione suspectus carceri datur, 487. illius auctores sociosque prodit. 487.
Sandæus Alvarus generose in Turcas irruit, 598. vide *Alvarus*.
Sanguinius Antonius Cardinalis, ejus historia & obitus. 393.
Santandreanus, pro fide Catholica in Scotia decertat, 124. ejus urbis incolæ tumultus contra Religionem suscitant, 177. Maresçallus regno excedere jubetur, 240. se cum Guisiis conciliat, 241. Navarri cædem suadet. 508. 514.
Scotia, Delphino Regis titulum adjudicat, 11. ibi tumultus ob Religionem excitantur, 124. Protestantes rebellionem conflant, 125. rebellionis ope suam sectam propagant, 126. officia Divina in lingua vulgari celebrari permittuntur, 128. hæretici seditionem concitant, 173. Reginam suam Mariam Stuartam divexant, 574. cum Elisabetha Angliæ Regina contra eam fœdus ineunt, 575. Leytam urbem obsident, 581. fœdus ineunt cum Anglis, 585. Regina moritur. 585.
Seicher-

Seichespejus Petrus, ejus propsitiones proscribuntur, 360. ejus causſa rursus agitatur, 638. ejus causſa deciditur. 639.

Sepultura gratis concedatur. 561.

Serbellonius Joannes creatur Cardinalis, 371. ad Galliarum Regem pro promovendo Concilio mittitur. 444.

Sleidanus, mendaciorum redarguitur a Rogerio Carmelita. 197.

Sigismundus II. Poloniæ Rex Livones adjuvat. 198.

Sillius Jacobus pro Nobilibus in Aurelianis comitiis perorat. 538.

Sotus Dominicus, ejus vita, mors, & opera. 613. 615.

Spisamius Jacobus Nivernensis Episcopus Apostata, ejus causſa dijudicatur. 209.

Stephanus Robertus Typographus, ejus fata & obitus. 307.

T.

Tagliavia Petrus Cardinalis, vitæ suæ historia & obitus. 93.

Talmud, hujus libri lectionem Paulus IV. Papa edito diplomate prohibet. 270.

Theologiæ Doctor in quadam Ecclesia Cathedrali vel Collegiata sit, 557. eidem congrua pensio attribuatur. 557.

Tilius Arnaldus se alienæ uxoris Maritum fingit, 570. plectitur. 571.

Tillius Joannes, ejus liber de ætate Regis ad regimen idonea. 246.

Trajectum ad Metropolitanam Eccleſiam à Paulo IV. erigitur. 276.

Tripolis a Philippo II. Hiſpaniarum Rege invaditur, 587. claſſis eo appellit. 589.

Trithemius Joannes ejus vita, 657. illius libri apud Facultatem Pariſinam deferuntur, 656. falſo Magiæ inſimulatur. 658.

Trivultius Cardinalis Mediolanenſis moritur. 287.

Truchſeſius Auguſtanus Epiſcopus uſum Calicis & Sacerdotum connubium concedi diſſuadet. 466.

Turcæ Chriſtianos clade afficiunt, 593. eos inhumane habent. 595.

Turnonius Cardinalis Regiis Conſiliariis accenſetur, 240. a Gallis in Papam poſtulatur. 320.

U.

Valentina Duciſſa Montmorentio favet, 21. Reginæ odium incurrit. 233.

Vaticinandi ars ſuperſtitioſa prohibetur. p. 566.

Vicecomes Carnutenſis captus in carceres conjicitur propter conjurationem, 487.

Viſitatio Epiſcoporum in Abbatiis & Capitulis profcribitur in comitiis Aurelianenſibus.

nenſibus. 556. Quinam illis ſint ſubjecti? 558.

Univerſitas Pariſienſis petit, ut ex qualibet Facultate duo Doctores ad Tridentinum Synodum ablegentur, 658. Quænam ibidem proponere voluerit. 659.

W.

Wagnerus omnes Germaniæ Bibliothecas percurrit, 631. Flacco Illyrico ad conſcribendas centurias monumenta comparat. 631.

Z.

Zegerus Tacitus, ejus opera & obitus. 301.

Zobelius Melchior Herbipolenſis Epiſcopus trucidatur a Sicariis 82. hujus necis Authores. 84.

ERRATA *sic corrige:*

Pag.	49.	valeat	-	valeo
	185.	totius	-	totis

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

FLEURII
HISTORIA
ECCLESIASTICA
TOM. XLIII.

Th
5178

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN